

Numele de român

COLINDE, COLINDE, E VREMEA COLINDELOR

Din an în an, sosesc mereu, colindătorii la Biserica *Adormirea Maicii Domnului* și se închină în fața Pruncului Nou Născut din Ieslea, redată foarte autentic, pentru a semnifica momentul sărbătoririi în care Preacurata Sfânta Maria, aduce pe lume pe Mântuitorul nostru ISUS CHRISTOS

Stălucirea Stelei luminoase care coboară din cer, deasupra Ieselei Nașterii lui ISUS, în preasfânta biserică a Sanctuarului Maicii Domnului, dovedește măreția locașului și se dovedesc, mai ales sentimente de smerenie, de evlavie, de nemărginită cinstire și adorație pentru SFÂNTA FECIOARĂ MARIA.

Inima lui Isus, s-a format în sânul Fecioarei Maria și aici în Ieslea cea săracă a început să bată și să se dezvoltate într-o atmosfera afectivă de iubire maternă, în atmosfera caldă a unei inimi de mamă, fiindcă tocmai Mariei i-a fost încredințată misiunea extraordinară, nemaipomenită, de a forma o inimă omenească pentru Fiul lui Dumnezeu prin Iubirea Divină de la Tatăl Ceresc.

Maica noastră sfântă, Maica iubitoare, Maica îndrumătoare, Maica ocrotitoare a dat siguranță tuturor credincioșilor că, toate gândurile de credință, sunt dedicate lui Isus Christos, care din dragoste pentru noi ne oferă ocrotirea și îndemnul speranței în liniștea și bucuria vieții, pentru a trăi în armonie, bună înțelegere, respect și fericire, fiecare în familia întemeiată pe dragoste.

Credinciosii, în lăcașul de cult cu o încărcătura spirituală impresionantă al Altarului Sanctuarului Eparhial al Maicii Domnului încredințat Rectorului Iulian Robu OFMConv, au venerat cu colinde, cu rugăciuni, meditații, adorații și puternice sentimente de smerenie, și de evlavie, Nașterea Mântuitorului Isus

Colindătorii veniții, rând pe rând, după evoluția impresionantă a momentului artistic realizat de copii din Biserica Adormirea Maicii Domnului, copii care au dedicat evenimentului toată

dăruirea de credință și de admirație Sfintei Sărbători a Crăciunului.

Evoluția copiilor a fost apreciată cu cuvinte de mulțumire și felicitări de către Preasfinția Sa episcop Virgil Bercea

Din an în an adică, în fiecare an, au sosit colindătorii Corului *General Traian Moșoiu* cu un repertoriu deosebit de bogat al tradițiilor stămoșești, moștenite și redată sub acompaniamentul acordeonului prof. Ioan Fluieraș și prezentate de către prof. Mircea Dan.

Prezența preacucernicului părinte vicar Mihai Vătămanelu și al Preasfinției Sale episcop Virgil Bercea au oferit momentul de înaltă festivitate și sentimentul de prețuire a membrilor corului *General Traian Moșoiu*

Încărcătura spirituală transmisă prin textul și melodiile colindelor a însuflețit atmosfera și credința în cugetele credincioșilor, care prin glasurile lor au completat cu deosebită bucurie rezonanța lăcașului de cult, împodobit cu buchetele de flori viu colorate și cu un brad falnic și majestos în care stălucesc multe luminii izvoritoare a credinței.

Sfintele liturghii în perioada Sărbătoririi Sosirii pe lume a Lui Iisus, au fost pregătite și celebrate la Sfântul Altar de preacucernicii preoți și călugări franciscani pentru a sădi în sufletele credincioșilor măreția sfintei sărbători și nădejdea credincioșilor, în grija Lui Isus, care ne arată Calea pe care trebuie să o urmăm, ne dezvăluie Adevărul pentru a trăi bucuria vieții în Credință.

Bucuria îngerilor: darurile minunate

Asociația *Bucuria Îngerilor* a oferit cadouri în întâmpinarea Sfintelor Sărbători a Nașterii Mântuitorului Isus Christos

Colaborarea între Uniunea Județeană a Pensionarilor și Asociația *Bucuria Îngerilor* a evidențiat dărnicia și entuziasmul membrilor asociației condusă de Denisa Pușcău- președinte și de poeta Florentina Pușcău.

Scopul și motivația proiectului *A sosit Moșul!* a fost oferirea pachetelor cu daruri, dedicate mai multor grupe de vârstă din partea asociației, gest deosebit de nobil, eveniment susținut prin

prezentarea unui scurt moment de colide și recitări a grupului vocal *Margareta*, a UJP în preajma evenimentelor prin care se sărbătorește Sfântul Crăciun.

Cu elan, etuziasm și multe emoții *Ceata lui Pițigoii* s-a pregătit în așteptarea Nașterii Pruncului Isus, și a creat diferit ornamente pentru a împodobi Bradul de Crăciun și pentru a oferi daruri celor dragi, apropiați și membrilor familiei lor.

Pentru hărnicia *pițigoilor*, reprezentanții asociației *Bucuria Îngerilor*, după ce a ascultat recitățile și colindele sub bradul împodobit din Orașelul Copiilor, au dăruit fiecărui *pițigoii* cadoul cu diferite dulciuri și bunătăți, de la Moș Crăciun. Sub îndrumarea doamnei Ecaterina Grecu – director al Taberei *Ceata lui Pițigoii*, copii au confecționat obiecte artizanale și podoabe pentru împodobirea Bradului de Crăciun

În Sala festivă a Scolii Gimnaziale *Lucreția Suciuc* *A sosit Moșul* pe care-l așteptau un număr de 45 elevii din clasele II-III, cu multe colinde interpretate în română, franceză, italiană și engleză, colinde pregătite cu multă atenție și dăruire de către învățătoarele Monica Cuibuș și Szabó Erzsébet.

Asociația *Bucuria Îngerilor* reprezentată de Florentina Pușcău și Alina Serfezi au dăruit personal fiecărui elev cadoul, semnificativei sărbătorilor Crăciunului oferindu-le o bucurie mare dar și o surpriză, constatând varietatea dulcurilor, al sucurilor și al fructelor citrice.

Pe zi ce trecea, emoțiile creșteau în grupul de colinători ai Uniunii Județene a Pensionarilor, care așteptau să sosească Moșul, prin reamintirea vremurilor de demult, ale copilăriei, care au lăsat o amprentă deosebit de frumoasă a sărbătorilor Crăciunului, cu toate obiceiurile și datinile, românești, preluate și respectate de la stăbunii noștri.

Grupul de colindători *Margareta* au primit membrele asociației *Bucuria Îngerilor* cu mare entuziasm, prezentând un scurt program din cele mai frumoase colinde sub acompaniamentul la acordeon al prof. Ioan Fluieraș.

Programul oferit, a cuprins și recitarea poeziilor create de Mihai Eminescu *Colinde, colinde*-

prezentată de către Nela Axinte și a poeziei *Rugăciune* recitată de Nela Axinte.

Fiecare membru al grupului vocal a primit în dar din partea doamnei Florentina Pușcău și al doamnei Alina Serfezi, un pachet cu produse alimentare destinate preparării meniului specific Sfântului Crăciun și bineînțeles și al Anului Nou.

Cuvântul de înaltă mulțumire și sincerele felicitări pentru cadourile primite au fost rostite, cu emoție și prețuire, de către Dumitru Bochiș, președinte al UJP Bihor.

Întâlnirea cu membrele asociației *Bucuria Îngerilor* a oferit și un schimb de experiență foarte valoros, care v-a continua, în viitor, prin proiectele de colaborare pentru socializare și pentru interesul față de arta creerii obiectelor de artizanat, lansărilor de carte ale poezilor locali și din diaporă și prin diverse momente artistice prin implicarea grupului vocal *Margareta* al Uniunii Județene al Pensionarilor Bihor.

Ing. Miorița SĂTEANU

MAMA și PRUNCUL

– Minuni ale lui Dumnezeu (partea a II-a)

„Iubirea Mamei este mare, neprețuită. Mâna lui Dumnezeu a sădit iubirea în sufletul ei. Așa a plăsmuit Dumnezeu INIMA Mamei, a creat-o să IUBEASCĂ!” (Atanasie I. Skarmoghiani)

OMUL – Bărbat + Femeie (Fecioară), COPIA creată după CHIPUL direct al lui DUMNEZEU, împlinit prin SUFLAREA DIVINĂ, Care l-a făcut Omul deplin, adică, „Ființă Creată VIE”, astfel că: „Omul are în plus și o Condiție de SUPRA-Natură, chiar „PESTE Cer și Pământ”. PESTE Trup și Suflet și chiar mai mult o SUPRAUNIRE A ÎNTREGII Creații cu DIVINUL.” (Ieromonah Ghelasie Gheorghe, *Chipul Omului*, Ed. Platytera, Colecția Isihasm, București-2013, p. 12)

Toată Creația divină în afară de Om a fost făcută prin CUVÂNT, iar numai Omul prin SUFLARE. Cuvântul este o transmitere de o anunțată comunicare, pe când Suflarea implică toată FIINȚA.

În Natura creată, Dumnezeu a prefigurat înmulțirea speciilor, dar prin Om a concretizat-o, a desăvârșit-o dându-i un sens în sine, o menire și o împlinire.

„Se zice frumos mistic că Adam are o singură inimă, iar Eva, ca MAMĂ, are două Inimi. Prin faptul că este Om, ca Adam, are Inimă ca Om-Femeie, dar mai are și Inimă de Naștere, INIMA FIULUI DUMNEZEIESC, a NAȘTERII CHIPULUI FIULUI DUMNEZEIESC, Care ia și CHIP de Filiație de Creație. De aceea orice Naștere este Chip de Filiație de Creație Înrudit cu CHIPUL DUMNEZEIESC.” (ibid..p. 27)

Așadar, toate Mamele, confirmate prin Taina Cununiei religioase prin binecuvântarea lui Dumnezeu și a Maicii Sale, ca să odrăslescă NAȘTEREA de prunci sănătoși, au două INIMI.

„TAINA Căsătoriei în Creștinism are TAINA NAȘTERII CHIPULUI de Filiație. De aceea orice Naștere este CHIP DUMNEZEIESC și totodată Chip de Creație. Cine omoară și cine întrerupe o Naștere face dublăucidere, adicăucidere de Naștere, oprire-întrerupere a unei NAȘTERII DUMNEZEIEȘTI în Lume, și o altăucidere și oprire de Naștere de Creație. De aceea, din punct de vedere Creștin, Mama este Sfințenia Lumii, iar MAICA DOMNULUI este prima Sfântă.” (... p. 28)

„Chipul MAICII DOMNULUI este CHIPUL TAINEI Creației. Prin Căsătorie, Adam nu se întregește. Adam își Împlinește Chipul de FILIAȚIE, se Întrupează, reactualizează CHIPUL FIULUI lui DUMNEZEU și ia CHIPUL de Paternitate în sensul că prin el primește, se face ACTUL de FIINȚIALITATE al unui nou Chip de Creație, a unui nou Fiu, a Nașterii sale care este de fapt o Paternitate numai de Naștere.” (ibid., p. 28))

„În Căsătoria Creștină Bărbatul nu este TATĂ decât în măsura în care se naște Fiul ori Fiica... Iubirea între Adam și Eva este Iubirea dintre Adam și Eva, dintre Bărbat și Femeie (Fecioară), care este Fiul. Atât timp cât nu este Fiul, Bărbatul și Femeia nu se pot întâlni. Așazisul pat nupțial nu este întregire, actul nupțial trebuie să devină o Naștere. Dacă nu devine o Naștere, nu este Iubire, ci o autosatisfacție.” (ibid., p. 29)

Tradiția primelor veacuri creștine consemna astfel Tainele divine: „Căsătoria înseamnă pre-Naștere, împlinirea este Nașterea și Nașterea

primește PECETEA ÎMPLINIRII prin Botez.” (...p. 29)

Întotdeauna MAMELE sublime, cu credință de Neam și dragoste de Dumnezeu au dat Pământului și Cerului cei mai însemnați Fii/Fiice și cei mai vestiți Bărbați de stat și de Biserică!

Între cele mai sublime MAME pelasgo-tracogete, după CRĂIASA Cerului și a Pământului care ESTE DIVINA MARIA, s-au numărat și Mamele eroine ale Sfinților Trei Ierarhi, Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz și Ioan Gură de Aur, respectiv: EMILIA, NONA, ANTUZA.

EMILIA era originară din principatul trac Cezareea Capadociei, desprinsă dintr-un neam aristocrat care a dat Cetății, respectiv Patriei lor conducători vestiți. „Militari, conducători politici, oameni cu trecere la curțile împărătești, cu multe averi și demnități înalte, cu funcții publice și educație strălucitoare.” (Sfântul Grigorie Teologul, Cuvânt la înmormântare Sfântului Vasile cel Mare, 3, Migne P.G. 36, 497)

EMILIA era fiica martirului Martiros, ucis de monarhul dement și nebun Maximilian (305-315), după care i-a confiscat averea și a dăruit-o demnitarilor lui slugoi.

EMILIA în limba străbună pelasgo-aramaică înseamnă „grija cea bună”, prenume parcă predestinat pentru marele său renume, ca Mamă a unuia dintre cei mai mari Sfinți ai Bisericii lui Hristos, ea însăși sfântă în Ierarhia cerească a lui Dumnezeu. Grija cea bună și-a împlinit-o în vorbirea blândă, buna cuvîntă, credință, decență, demnitate, onoare, deci armonie desăvârșită.

Emilia a fost căsătorită cu bravul Vasile, fiul evlavioasei Macrina, un retor de mare faimă din Pontul Neocezareei. Bucuria cerească a fost că le-a dăruit Dumnezeu 10 copii: 5 băieți și 5 fete, iar drama pământului le-a luat tatăl de timpuriu, pe ultimul băiat, iar mai târziu și pe fiul Naucratiios monahul, înecat în râul Iris pe când pescuia. „Corabia familiei a fost zdruncinată cumplit de un talaz, mai puternic, la care nu se aștepta așa de repede.” (Sfântul Grigorie de Nyssa, Cuvânt despre viața Sfintei Macrina, Migne, P.G. 46, 972 B-C)

„Mare, cumplită și adâncă este durerea mamei când izbucnește furtuna, când trăznetul apare din senin în mijlocul familiei liniștite și fericite, când apare moartea fulgerătoare a persoanelor dragi, sau se întâmplă evenimente cumplite,

neașteptate. Atunci inima mamei este zdrobită de o mare tristețe.” (ibid.)

Suferința face parte din soartă, din destinul omului și reprezintă un segment important din moștenirea lui pământească. Dacă se face însă din suferință o virtute, în sensul că: „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat!, pentru întărirea credinței și pentru nemărginita iubire de Dumnezeu, de Patrie, de Neam, de Familie, atunci capătă moștenirea cerească.

„Aceasta este iubirea adevărată a mamei, să le primească pe toate cu râvnă pentru copilul ei.” (Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 53 la Cartea Facerii*, Migne, P.G. 54, 465)

„Dumnezeu țese viața creștinului cu bucurii și cu tristeți, îngăduie întâmplări fericite cât și pline de amărăciune din iubire părintească, pentru curățirea și mântuirea noastră.” (Atanasie I. Skarmoghiani, *Emilia, Nona, Antuza – Mamele eroine ale Sfinților Trei Ierarhi*, trad. pr. Victor Manolache, Ed. Egumenița, 2012, p. 215)

„Să ia pildă de la Împărăteasa durerii și a răbdării, de la Maica Domnului, prin a cărei inimă, așa cum a profețit dreptul Simeon (Luca 2,35) a trecut sabia cumplită și mare a durerii și a suferinței, când L-a văzut pe Preacuratul ei Fiu răstignit pe cruce. Maica Domnului a rămas zdrobită sub cruce, a suferit adânc, inima ei de mamă a fost sfâșiată, dar fără tânguiri, cârtiri și jeluri. Maicii Domnului, să-i urmeze toate mamele îndurerate.” (ibid., p. 75)

„Nimic nu rămâne în viață la fel,/ Vremea curge și se schimbă de fel/ Noaptea pune opreliște zilei/ Tristețea se face mormânt veseliei,/ Ziua piedică nopții săvârșește/ Iar bucuria din suferință-nflorește.” (Sf. Grigorie Teologul, *Poemul 8, Vieți comparate*, stihurile 177-179, E.P.E.)

Dragostea întru Dumnezeu și iubirea pentru Maica Domnului, trecute prin filtrul suferinței tămăduitoare, odrăslesc întotdeauna pe pământ ca și în cer o FAMILIE binecuvântată, cerească, așa cum a fost fericita Familie a Emiliei care, a dăruit lui Dumnezeu și lumii creștine, 3 sfinți ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie de Nyssa, Petru de Sevastia, un călugăr Naucratis, o monahie Macrina, alături de ea, sfânta Emilia și de soacra ei evlavioasa Macrina.

Pe toți copiii ei i-a iubit, i-a îngrijit, i-a crescut, i-a educat, dar Odorul favorit a rămas Macrina,

fiindcă din adâncul inimii ei simțea că „pe toți copiii ei i-a ținut înlăuntrul ei un anumit timp, în timp ce pe Macrina a avut-o continuu în pântecele ei, a ținut-o mereu în brațele ei de mamă.” (Sfântul Grigorie de Nyssa, *Cuvânt despre viața Sfintei Macrina*, Migne, P.G. 46, 964 D.)

DUMNEZEU

„La pătucul tău, sub luna moale,/ a venit azi noapte Dumnezeu./ L-au văzut și vișinii și eu,/ iar Lăbuș i s-a lipit de poale./ Înflorind într-un surâs anume/ lângă perna ta de borangic,/ s-a plecat asupra-ți – mai BUNIC/ decât toți bunicii de pe lume./ Nu i-au prins urechile-ți vrăjite/ pasul tainic la venit și dus,/ când caleașca unui nor de sus/ coborând să-L ia pe nesimțite./ Și-a-nțeles din toate cele tata/ că și Domnul însuși, pe pământ,/ cât e El de mare și de sfânt,/ s-a temut să nu-i deștepte fata.” (Andrei Ciurunga, *Poeme din Iad pentru Îngeri* 1958-1964)

Marele Poet al Crucii, întemnițat religios pentru iubirea de Patrie și dragostea de Dumnezeu ANDREI Ciurunga, pe care am avut privilegiul să-l cunosc și să-l prețuiesc întru deplinătatea sa valahă de Om basarabean și de geniul liric, nu a avut copii, grație suferinței carcerale, a torturilor diabolice, dar din sufletul său mare cât un principat, le-a dăruit din temnițele satanice ciclul seraphic : *Poeme din Iad pentru Îngeri* 1958-1964, Ed. Interprint.

Familiiilor creștine cu mulți copii, le înmulțește Dumnezeu, Mamelor în chip spiritual, tainic și inimile astfel, încât să poată dăruii cât mai multă dragoste odraslelor lor, precum și iubire semenilor nevoiași, dar cucernici. „Părinții cu mulți copii au o inimă bună. Mi-aduc aminte că în timpul ocupației germane, printre vecinii noștri era și un copil orfan care rămăsese complet singur. Unui familist sărac, cu zece copii, i s-a făcut milă de el, l-a luat în casa sa și l-a crescut și pe acela împreună cu copiii lui.” (Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte Duhovnicești – IV Viața de Familie*, trad. Ieroschim. Ștefan Nuțescu Schitul Lacu-Sfântul Munte, Ed. Evanghelistos, Buc. 2003)

Nona, mama sfântului Grigorie Teologul, ea însăși zămislită din rădăcină sfântă, s-a născut în satul Arianz în sud-vestul Capadociei trace, aproape de Cetatea tracă Nazianz, în jurul anului 304. Numele ei derivă din cuvântul get, „nonna” = mamă, înrudit cu termenul trac „nonnus” = tată.

Nona s-a căsătorit cu Grigorie, fiul nobilei familii Gorgonia și Filtatios, „*deoarece era de neam bun, evlavioasă, morală și frumoasă, și în ființa ei se împleteau toate virtuțile.*” (Constantinos G. Boni, *Grigorie Teologul*, Atena, 1953, p. 54)

După ce și-a adus soțul la dreapta credință, și l-a înveșmântat în hainele ortodoxiei a fost hirotonit diacon, preot, apoi arhiereu, episcop de Nazianz în anul 328 d.Hr. Abia după Sinodul Quinisext din anul 691 de la Constantinopol, episcopii erau aleși din rândul celor necăsătoriți. Casa lor deși era bogată și traiul îmbelșugat, fiind însă fără copii părea a fi stearpă. „*Niciun lucru nu este de nesuportat pentru mamă decât să nu aibă copii, și chiar dacă de mii de ori o duce bine, traiul ei bun n-ar putea niciodată să-i alunge durerea sufletească care vine din rana lipsei copiilor.*” (Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt despre Sfânta Ana II*, 1 Migne, P.G. 54, 644)

Nona cea deosebit de credincioasă, „*atleta evlaviei*”, cum era supranumită, nu s-a dezamăgit și mai tare și cu dragoste s-a rugat lui Dumnezeu să-i dăruiască copii, după făgăduiala Domnului: „*Toate câte veți cere, rugându-vă cu credință veți primi.*” (Matei 21, 22)

Darul de Sus, minunat i-a venit prin pruncul Grigorie, în 329, „*darul primit de la Dumnezeu.*” (Sf. Grigorie Teologul, *Poemul 11 despre propria viață*, stihul 80, Migne, P.G.37, 1035)

Credința ei fierbinte a urcat-o de la îngrijirile casei la lucrarea sacră a sufletului, „*pedagogia măreată, educația creștinească a copiilor de la vârsta prunciei, considerând ca cel mai bun mod și original al educației copiilor cuvântul scris și vorbit al lui Dumnezeu, pentru că știa și din experiență că Sf. Scriptură, Cartea veșnică a lui Dumnezeu este TEMELIA EDUCAȚIEI, care luminează și înțelepțește, care renaște și mântuiește.*” (Atanasie I. Skarmoghiani, op. cit., p. 131)

Nona cea înțeleaptă și-a apropiat copii (mai avea o fată Gorgonia) de Dumnezeu, bucurându-i seară de seară prin povestirea din Cartea Cărților, pe care a așezat-o în mâinile fiului curățindu-l astfel, sufletește. „*Mama a sfințit prin Sfintele Scripturi mâinile mele.*” (Sf. Grigorie Teologul, *Poemul 1 despre sine însuși*, stihul 438, Migne P.G. 37, 1002)

Așadar mâinile copilului minunat au devenit ulterior mâinile sfinte, binecuvântate ale

mareului Ierarh, care vor sluji cu dragoste și sfințenie Liturghiei dumnezeiești, grației educației creștine oferită de mama sa. „*Și este limpede faptul că buna educație a copiilor de la vârsta prunciei este prin excelență lucrarea mamei, care urmărește dezvoltarea caracterului și buna lor creștere, în special în ceea ce privește mântuirea sufletului lor nemuritor. Este o lucrare însemnată, este o artă, și nimic nu este mai mare ca aceasta. NICI O ARTĂ NU ESTE MAI MARE DECÂT ACEASTA!*” (Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 49, 7*, la *Evanghelia Sf. Matei*, Migne, P.G.58)

„*Rugăciunea Mamei m-a făcut preotul iubit de Domnul și mâna dreaptă a episcopului, tatăl meu.*” (Sf. Grigorie Teologul, *Poemul 4 despre sine*, stihurile 3-4, E.P.E. 10, 429)

În istoria Bisericii Ortodoxe Universale s-a petrecut acea întâmplare minunată și irepetabilă, unde fiul Grigorie a fost hirotonit episcop de Sasima, de către tatăl său Grigorie de Nazianz, cel care a slujit 45 de ani din cei 100, cât a trăit, alături de Arhiepiscopul Cezareei, Vasile cel Mare.

Și pe Nona, suferința într-o răbdare a înnobilit-o. Și-a pierdut primul copil – Cezar, unul dintre cei mai renumiți medici ai împăratului la vârsta de 37 de ani, apoi fiica Gorgonia la 40 de ani și soțul acesteia Alipie, lăsând pe seama Nonei și a lui Dumnezeu pe cei 6 copii. Dar Nona a biruit fiind, *Cea mai răbdătoare și mai bărbătoasă dintre femei.*” (Sf. Grigorie Teologul, *Cuvântul 8 la înmormântarea tatălui, în prezența Sf. Vasile cel Mare*, 11 Migne, P.G. 35,997C.)

De când a avut cunoștința de conștiința sa evlavioasă, de foarte tânără, Nona s-a întrupat pe pământ cu rugăciunea până chiar în clipa plecării, care a răpit-o din biserică în timp ce se ruga.

Numele Antuza provine din cuvântul pelasg „*anthos*”, care înseamnă Floare rară. Antuza între FLORILE din Grădina MAICII Domnului este o Floare rară, o Floare aleasă, o Floare minunată, o Floare binecuvântată, care a răspândit în jurul ei pe pământ și în cer o mireasmă suavă, serafică.

Așadar, această FLOARE minunată a Răsadului Bisericii lui Hristos, descindea dintr-o nobilă familie din Antiohia Siriei trace. Ea a fost culeasă de unul dintre cei mai virtuțoși bărbați ai vremii, Secundus, a cărui familie a dăruit mulți demnitari în Siria și conducători vestiți ai

armatei din Răsărit. El însuși fiind „*magister militum Syriae – arhonte, conducător al armatelor din Siria.*” (Paladie, episcopul Elenupolei, *Dialog istoric despre viața Sfântului Ioan Gură de Aur*, cap. 5, Migne, P.G. 46, 18; Constantinos Paporigopulos, *Istoria neamului grec*, vol. 2, partea a II-a, Atena, 1932, p.223; Dimitrie Balanos, *Patrologia*, Atena, 1930, p. 345)

În Cetatea Antiohiei Siriei, după propăvăduirea Evangheliei Iubirii prin marele Apostol Pavel, credincioșii s-au numit prima oară creștini. (Fap. Ap. 11, 26) Pe vremea Antuzei și a fiului ei marele IOAN Gură-de-Aur, Antiohia Siriei „*era o cetate atât de mare, cu popor mult, cu 200.000 de suflete. Cetatea avea 200.000 de locuitori, creștini, iudei, idolatri, toți vorbitori de limbă traco-elenă și atinsese apogeul prin școlile ei, negoț și artă. Prin viața intelectuală și prin animație era socotită ca o altă cetate a Atenei din Răsărit. Această cetate cosmopolită care avea 200.000 de locuitori liberi, o populație de 600.000 de mii de locuitori împreună cu sclavii.*” (Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de laudă la Sfântul Ignatie Teoforul*, 4. Migne, P.G. 50,591; Constantin Paporigopulos, *Istoria neamului grec*, vol. 2, partea a II-a, Atena, 1932, p.224; Sf. Ioan Gură de Aur, „*Despre preoție*”, *Cuvântul întâi, Răspunsul Sfinților Părinți*, vol. 6, pag. 13)

Antuza a fost Mama creștină care a vorbit foarte puțin, dar a făcut foarte mult. De aceea Secundus o considera Darul lui Dumnezeu, după spusele înțelepților pelasgi. „*Darul Domnului este FEMEIA TĂCUTĂ și FEMEIA BINE CRESCUTĂ NU ARE PREȚ!*” (Înțelep. lui Iisus Sirah 26,16)

FEMEIA virtuoasă și Militarul de carieră formau o Familie creștină model. Ea și-a întărit și mai mult soțul în credință, sfătuindu-l cu evlavia ei, iar cu priceperea aleasă i-a înfrumusețat sufletul, astfel că Mântuitorul Hristos și Maica Sa, i-au dăruit un Cocon de mare preț, care mai târziu va încânta omenirea de la un capăt la altul cu cuvintele neprețuite ale gurii sale de Aur.

„*Câtă bucurie a trăit Antuza, în timp ce ținea la piept comoara ei, pe pruncul dăruit de Dumnezeu! Se bucura în camera ei și-L preaslăvea pe Dumnezeu, Dătătorul darurilor, Care a învrednicit-o să devină MAMĂ!*” (Atanasie I. Skarmoghiani, op. cit., p. 275)

Toate MAMELE noastre sacre care trăiesc în credința, în nădejdea, în iubirea de Dumnezeu și de Măicuța Domnului – MAICA tuturor Mamelor evlavioase, au acest privilegiu divin – VREDNICIA de a NAȘTE, astfel încât, ele să creadă că moștenesc toate COMORILE cerului și toate cele mai de preț GIUVAERURI ale pământului!

Și Mama mea, **GHEORGHITA Radu Nistoroiu** se numără printre aceste MAME deosebite, printre aceste FLORI alese, sădite în Grădina FLORII dumnezeiești MARIA – MAICA Domnului. Mama mea a fost o iscusită artistă în Arta populară, care a smălțuit cele mai sublime motive ornamentale, cu acul ori în războiul ei de țesut: flori, păsări, viță de vie, brăduț, mioare, miei, cerbi, căprioare, câmpii, ape, izvoare de har, căruia îi sunt pururea recunoscător.

Moștenirea Cerului are o bucurie și o fericire permanentă. Pe pământ aceste meniri celeste sunt în permanentă schimbare. La scurtă vreme după nașterea pruncului IOAN, tatăl a murit fulgerător, lăsând-o pe Antuza văduvă la 20 de ani. Furtuna suferinței a fost cumplită, iar uraganul durerii a zgâlțâit-o din temelii.

Creștinii adevărați însă, sunt niște Atleti ai răbdării, rugăciunii, luptei, iubirii, martiriului. Antuza a știut că moartea lui Secundus, precum morțile celor Aleși ai lui Dumnezeu, nu sunt sfârșit de viață, ci MUTARE, ÎNĂLȚARE! „*În marea furtună a necazurilor, văduva Antuza n-a naufragiat, pentru că a alergat la limanul cel neînvișor, la ajutorul lui Dumnezeu*”, „*Părintele orfanilor și Judecătorul văduvelor*”. (Atanasie I. Skarmoghiani, op. cit., p. 286; Psalmul 67, 6)

Omul hărăzit de Bunul Dumnezeu să-I poarte Chipul, prin Darul FACERII, întru ființa și persoana sa, are de chivernisit două mari COMORI: una sacră a trupului și alta divină a sufletului. Cu grija și prețuirea îngrijirii vremelnice de comoara Trupului, poate privilegia pururea de comoara sufletului. Deși, trupul este muritor, amortit în prima fază, împreună sunt conlucrătoare întru mântuirea omului, bucurându-se reciproc după slăvita înviere întru Domnul.

„*Nici un lucru, în mod absolut, nu se poate compara cu valoarea sufletului.*” (Atanasie I. Skarmoghiani, op. cit., p. 293) Însemnătatea lui divină ne-a subliniat-o Mântuitorul nostru Iisus:

„Căci ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă dacă-și pierde sufletul? Sau ce ar putea să dea omul în schimb pentru sufletul său?” (Marcu 8, 36-37)

MAMA trebuie să aibe permanent ca arhetip pe MĂICUȚA Domnului, pentru ca apoi să poată deveni model pentru pruncul, copilul, fiul ei în gând, cuvânt, dar mai ales prin faptă bună! Mântuitorul Hristos îl laudă și-l răsplătește pe cel care învață mai întâi prin faptele sale bune: „Iar cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în Împărăția cerurilor.” (Matei 5,19)

Permanent văduva Antuza, asemeni tuturor văduvelor neamului nostru primordial-pelag și-a manifestat credința prin fapte alese, nu numai pentru familia ei, ci pentru mulți alții. Credința ei a fost lucrătoare, roditoare prin iubire, căci a fost pildă de neprihănire, de curățire, de înțelepciune, rămânând cu viața pământească în „cuptorul de foc al văduviei.”

În oceanul matern al MAMEI teofore, hristofore, mariofore, numai Dumnezeu poate pătrunde și poate citi sublimul iubirii și dăruirii INIMII ei atotcuprinzătoare întru măreția Fiului, binecuvântat, care după cercetarea marelui istoric Constantin Papatropulos, a fost un Everest al Cărții Cărților: „Niciunul dintre retorii creștini vreodată nu s-a inspirat atât de mult duhovnicește din Sfintele Scripturi, nici n-a grăit atât de nuanțat sub inspirația acesteia.” (Constantin Papatropulos, *Istoria neamului grec*, vol. 2, partea a II-a, Atena, 1932, p. 230)

În egală măsură și mai sus de aceasta a fost Patriarhul Constantinopolului, pe care nu știu pe ce teme, Sinodul Bisericii noastre ortodoxe, l-a scos din dipticile autorității patriarhale, pomenindu-l la Liturghie doar ca Arhiepiscop al Constantinopolului. Nu mă miră prea mult, din moment ce ierarhii politici de azi, au atins măsura *Sinodului tâlhăresc* de la Efes din anul 449, când despoticul și violentul patriarh Dioscor al Alexandriei a vrut să impună sinodal erezia lui Eutihie, *monofizismul*, prin ceata de călugări și parabolani, înarmați cu ciomege pentru a *convinge*.

Sinodul tâlhăresc devine atunci când ierarhii, membri ai Bisericii națiunii, se slujesc pe ei înșiși, după măsura lor, după „canoanele” lor, neținând cont de puterea și autoritatea Duhului Sfânt.

Sinodul tâlhăresc, uită că Biserica noastră strămoșească este a Mântuitorului, a Maicii

Domnului, a Neamului, este a MAMEI, respectiv a Familiei, a PROFETILOR, a GENILOR, a EROILOR, a MARTIRILOR, a SFINȚILOR, a MĂRTURISITORILOR.

„Un neam are rezistența lui la rău, (așa cum mărturisea părintele Justin Pârnu, marele Duhovnic al ROMÂNILOR), *are forța de a deschide viitorul. GENIILE îl marchează, luminează interiorul sufletesc al unui neam!*” (Adrian a lui Gheorghe, *Cu părintele Justin Pârnu despre moarte, jertfă și iubire*. Ed. Conta, Piatra Neamț, 2006, p. 142)

Oare cum se poate numi un Sinod care dispune izolarea unui Ierarh în viață, cunoscându-i-se jertfa slujirii sale întru Dumnezeu și Neam ?!

Eram obișnuiți cu trecerea sub tăcere a multor preoți jertfitori ridicați la ceruri despre care nu mai avem legal voie nici să scriem !

Dar încercarea de a ”îngropa” de viu un mare slujitor al Bisericii Neamului, va fi sortită sigur eșecului !

Pentru că bunul Dumnezeu va da fiecăruia ceea ce i se cuvine după meritul lui !

În fața Scaunului JUDECĂȚII întotdeauna suntem singuri cu faptele noastre !

Cu aleasă prețuire tuturor mamelor teofore, hristofore, mariofore!

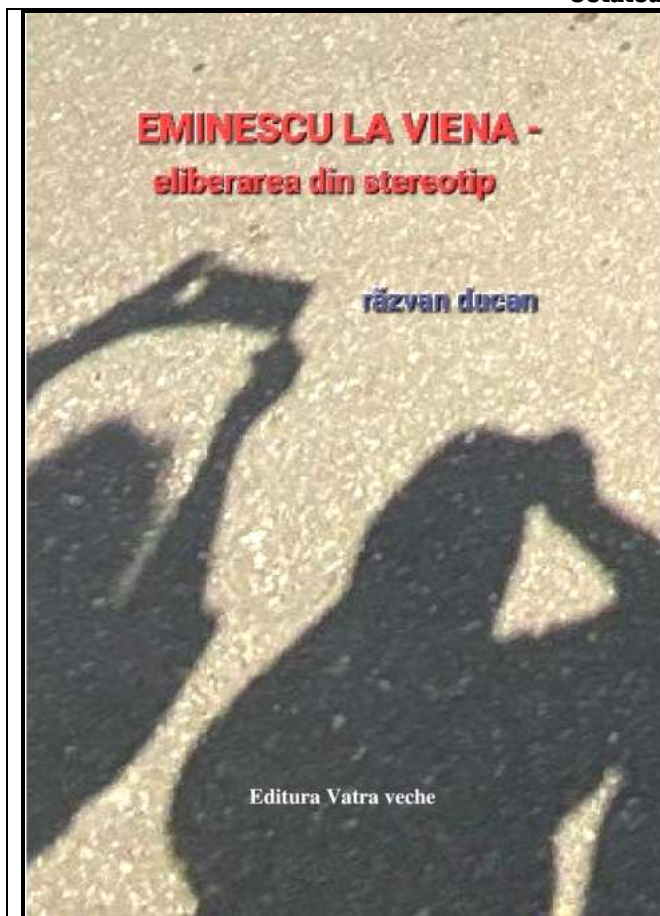
Prof. Dr.

GHEORGHE CONSTANTIN NISTOROIU

+ 3 Noiembrie 2024

**EMINESCU LA VIENA-
eliberarea din stereotip”
Autor - Răzvan Duncan**

*„Tu, bătrână Vienă,
Tu, leagăn străvechi al împăraților,
Auzi tu la poartă
Pasul greu al eroilor?”
Mihai Eminescu - mss 2290*

De curând, am primit de la Târnăveni, de la profesorul și poetul Răzvan Ducan, un nou volum de poezii, dedicate lui Mihai Eminescu, intitulat: „*Eminescu la Viena - eliberarea din stereotip*”, Editura Vatra Veche Târgu - Mureș. Este a treia carte de versuri dedicată *Luceafărului poeziei românești*, un unicat fericit în poezia românească, de data aceasta autorul urmărind perioada de studii a Poetului la Universitatea din Viena, din perioada 1869-1872.

Acest nou volum de versuri, este compus din 88 de poezii, ce urmăresc pas cu pas, viața și activitatea studentului Mihai Eminescu, locurile din Viena, legate de poet, anturajul și distracțiile poetului, în titluri incitante, ca: *Scuza României, Chiar și în rutină te voi căuta, În drum spre Viena, Am visat că am găsit la Viena, Burgtheater, Nu l-ai văzut pe Eminescu?, La d-na Lowenbach, Eminescu și Veronica Micle, la Viena, Veronica, cu năframa sa, Voi căuta o cafenea la Viena, Din*

Viena lui Eminescu, „la teatru, la Viena”, Imobilele ce l-au găzduit la Viena, Putna lui de la Viena, „Mai potoliți-l pe Eminescu” etc.

Cartea domnului Răzvan Ducan este o adevărată poveste în versuri, autorul umblând pe urmele poetului, căutând locuri, clădiri, locuințe, cafenelele frecventate de Eminescu, edificii culturale vizitate, oameni pe care i-a cunoscut, activități la care a luat parte, dedicându-le câte o poezie:

„Voi aduna de pe aici, de pe-acolo,
Voi trasa linii între două puncte,
Și unde liniile se intersectează,
Voi încerca să-l redau din amănunte”.

(Voi lua povestea...)

Autorul, mare admirator al Poetului, are ambiția de a-l căuta la Viena peste tot: „Chiar și în rutină te voi căuta,/ Cea lăsată-n arhaice amintiri”, căutând urmele lăuate de Poet, în cei trei ani de studenție, locuri care mai există și astăzi, marcate cu plăci memoriale.

Aici, Poetul a cunoscut-o pe Veronica Micle, venită pentru un tratament, de care se îndrăgostește la prima vedere. În perioada celor șase luni, în care a însoțit-o pe la spectacole, la muzee și în parcuri, au devenit buni prieteni. Ea va deveni muza lui inspiratoare, căreia i-a dedicat cele mai frumoase poezii de dragoste, cunoscute în literatura română:

„Amor dintre o stea cu coadă
Și o planetă blondă cu cârlionți,
În timpul viselor cele mai zvelte,
Într-un oraș cu împărat, baroni și conți”.

(Eminescu și Veronica, la Viena)

Eminescu, autor moral al unificării asociațiilor studențești „În una singură, „România Jună”,/ Ca să pună-n picioare și acolo, gândul „veselului Alecsandri”,/ a fost studentul român care a luptat pentru determinarea studenților să admită unificarea celor două societăți studențești, având o activitate importantă, fiind bibliotecarul societății studențești unificate.

Eminescu cerceta bibliotecile din oraș, în special Biblioteca Imperială, unde citea ore în șir și de unde împrumuta cărți vechi și manuscrise, autorul întrebând: „Îți mai amintești,/ De românul nostru genial?/ Ce a intrat cu aplomb/ În bibliotecile tale vestite,/ Mobilându-și mintea,/ Cu cronici îngălbenite?”

În Anul Nou 1870, Eminescu l-a vizitat la Ober-Dobling, pe domnitorul Al. I. Cuza, aflat în exil și „L-au colindat să-i fie exilul puțin mai dulce,/

Și să-i închidă rana abdicării din piept”, acestui mare iubitor de țară și de popor. Aici va ajunge și Poetul în 1883, adus pentru tratament de Titu Maiorescu.

Se știe că Eminescu era mare consumator de cafea, frecventând câteva cafenele din Viena, unde se întâlnea cu prietenii, discutând despre literatură, istorie, politică etc. Autorul va căuta aceste cafenele vieneze, pentru ca să-i solicite patronului „două cafele mari și negre”,/ Pe care să le achit, dorind doar una./ Pe cealaltă lăsându-n așteptare./ Pentru Eminescu, când va trece pe-acolo”.

În poezia „Eminescu a fost cel mai frumos bărbat din Viena”, domnul Răzvan Ducan ne amintește că poetul a fost un tânăr inteligent și frumos, ca în fotografia de la Praga, era în anturajul unor frumoase actrițe, Baudius și Bognar, de care era invitat la diferite întâlniri și petreceri, atrăgând atenția invitaților și conversând cu mult aplomb, dar „Nici invidiile și nici poftele nu-i distrăgeau./ Din frământările nesăturate”:

Așa a fost Eminescu, la Viena,
Junețea lui a atras umbre și lumini,
Până când interiorul i-a devansat înfățișarea,
Deversându-i geniul, din preaplin.
La Viena, Mihai Eminescu trebuie căutat peste tot, dar, mai ales la universitate, așa cum ne recomandă autorul, în poezia „*Eminescu trebuie căutat în acel „index lectionum”*”, ca auditor extraordinar, urmărind cursurile care îl interesau cel mai mult: filosofia, istoria filosofiei, istoria Imperiului, dreptul german, pedagogia generală și alte cursuri de logică, lingvistică romanică, finanțe, chimie, biologie, fizică, matematică și medicină legală - „Cireșe pe tortul de cunoaștere generală”- ce l-au ajutat mult în activitatea sa ulterioară:

„Așa că dacă mergeți acum la Viena,
Ca să-l găsiți pe Eminescu, *auditor extraordinar*,

Căutați în opis-ul cărților citite din bibliotecă,
Din amonteale acestui punct final”.

În anul 1871, Mihai Eminescu a fost inițiatorul și principalul organizator al Serbării de la Putna, pentru desfășurarea căreia a depus eforturi considerabile, reușind cel mai grandios spectacol dedicat domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt, pentru care avea o mare apreciere: „O, Ștefane! Tu ești mare și la mormântul tău!” Pentru Eminescu „*Trecutul nostru nu este decât/*

înfricoșatul coif de aramă a creștinătății, al civilizațiunii”. De aceea el „Și-a pus și un genunchi./ În țărâna fierbinte./ Citind un poem de răscolit mulțimi./ Și de luat aminte”.

În finalul cărții, în poezia „Mai potoliți-l pe Eminescu!”, ordin dat de P.P.Carp, diplomatul României la Viena, autorul evocă momentul trist din viața lui Eminescu, care, pentru publicistica sa, îndreptată împotriva „păturii superpuse”, a fost pus în cămașă de forță și internat în sanatoriul doctorului Șuțu din București, la vârsta când puterea lui de creație era la cel mai înalt nivel, „Având aceeași vârstă cu Christos./ Când au început patimile lui”.

Prea arăta cu degetul muiat în cerneală,

Prea îi înfiera prin scrise și spuse,

El vedea vizionar ziua de mâine,

Dincolo de interesele păturii „superpuse”.

(„*Mai potoliți-l pe Eminescu!*”)

În perioada de studii a lui Mihai Eminescu la Viena, 1869- 1872, acesta a lăsat urme peste tot în marele oraș, sunt cunoscute multe locuri frecventate de poet, are un bust ridicat lângă biserica românească, plăci memoriale pe clădirile unde a locuit și, în fiecare an, Societatea „Mihai Eminescu” din Viena, condusă de Laura Hant, organizează o serie de manifestări culturale, dedicate poetului. Mulți români ce locuiesc la Viena se întâlnesc la biserica românească, în cafenelele frecventate de Eminescu, la manifestările culturale, sub semnul lui, un adevărat univers românesc în capitala vechiului imperiu.

Acestea au fost motivele pentru care poetul Răzvan Ducan a scris această carte de versuri – Eminescu la Viena – eliberarea din stereotip - și „Din iubire până la adorație./ Față de cel mai veșnic, sortit de-a rămâne./ În vârful piramidei trofice./ A Literaturii Române”.

Citind această carte a poetului Răzvan Ducan, am încercat o mare mulțumire, pentru faptul că astăzi mai sunt intelectuali cu dragoste pentru *Luceafărul poeziei românești*, căruia să-i dedice, în exclusivitate, a treia carte de versuri.

Mulțumim domnule Răzvan Ducan!

Nicolae Iosub, septembrie 2024, Botoșani

Răzvan Ducan la bustul lui Eminescu de la Viena
Veronica și Mihai Eminescu la Viena
(la 31 august 2024, de Ziua Limbii Române)

**Mihai Eminescu, director al Bibliotecii
Centrale Universitare din Iași,
1874- 2024 (150 de ani)**

*„Nu e carte să invite,
Ca viața să aibă preț-
Ci trăiește, chinuiește
Și de toate pătimește
Ș-ai s-auzi cum iarba crește”.*

(M.Eminescu- *În zadar în colbul școlii*, 1880)

Mihai Eminescu, încă din fragedă copilărie, a trăit într-un mediu în care se găseau cărți vechi, cronici, cărți de religie și piese de teatru, cărți care se aflau în biblioteca tatălui său. Aceste cărți au fost citite și de poet, după ce a învățat de timpuriu, tainele scrisului și cititului. În casa părintească se găsea o bibliotecă destul de bogată, completată mereu de Gh. Eminovici, dar

și la mănăstirea Agafton el are ocazia să învețe cititul pe cărțile bisericești, ajutat fiind de mătușa sa, maica Fevronia. Se spune că pe una din cărțile de aici ar fi rămas o însemnare autografă a lui Eminescu.

La Ipotești, Eminescu a copilărit în tovărășia fratelui său, Ilie, de la care a învățat primele buchii, a citit și a scris de pe cărțile de școală ale acestuia și ale fraților săi mai mari: Șerban, Iorgu și Niculai. Tatăl său, văzând preocupările sale pentru carte, îl lăsa în camera în care ținea biblioteca și, unde, în zilele de duminică și de sărbători, avea acces toată familia. În cursul săptămânii numai Mihai putea cerceta biblioteca, având cheile încredințate de tatăl său, bucuros că fiului său îi place cartea. Așa a ajuns copilul și adolescentul Mihai să iubească și să prețuiască cărțile de timpuriu, ceea ce va face toată viața lui.

Mihai Eminescu, încă din copilărie și adolescență, a prins drag de carte, citea cu nesăț tot ce găsea, reușind să-și formeze o cultură vastă, mult peste cea a colegilor săi, fiind apreciat de aceștia, pentru cunoștințele lui din diferite domenii.

În școlile de la Cernăuți, Viena și Berlin, Eminescu a îndeplinit funcția de bibliotecar, fiind preocupat de protejarea cărților și completarea acestor biblioteci cu alte cărți. El însuși, cumpăra frecvent cărți și manuscrise, formându-și o bibliotecă importantă, de care nu s-a despărțit niciodată.

Trăind într-un mediu unde cărțile erau la mare preț, Mihai Eminescu devine, mai târziu, el însuși mare iubitor și colecționar de carte, ceea ce a făcut ca, în diferite locuri pe unde a trăit și a muncit, cărțile să-i fie singura și cea mai prețioasă avere a sa. Când se muta dintr-o localitate în alta sau dintr-o locuință în alta, principala și cea mai grea problemă pentru Eminescu era să-și transporte biblioteca, apreciată de colegii și de prietenii săi.

În scurta lui viață, Eminescu a dăruit cu bucurie, prietenilor sau celor ce l-au îngrijit, câte o carte cu autograful său. Astăzi se cunosc puține din aceste cărți dăruite de poet și ele sunt la mare cinste în bibliotecile în care se găsesc.

Grija și dragostea sa față de cărți și, în special de cărțile vechi și manuscrise, l-au făcut

----- Cetatea Cavalerilor -----

ca, în patru rânduri, să se ocupe de câte o bibliotecă: la Cernăuți, de biblioteca profesorului de română, Aron Pumnul, la Universitatea din Viena, de biblioteca Societății „România Jună”, la Iași ca director al Bibliotecii Centrale Universitare și în perioada 1884- 1886, ca subbibliotecar la aceeași bibliotecă. În aceste perioade, poetul a fost un om fericit, înconjurat de cărți, așa cum îi plăcea lui cel mai mult.

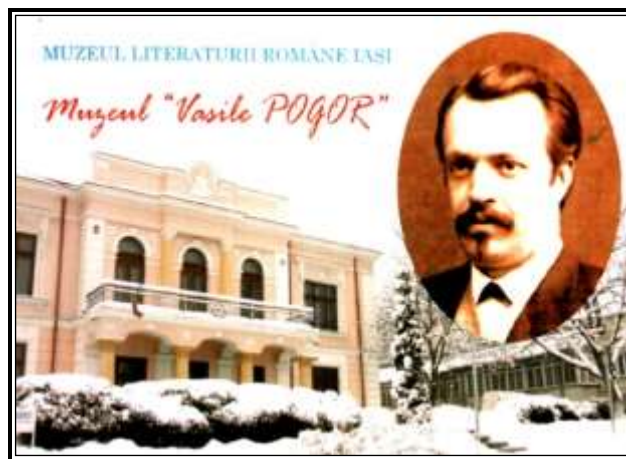
În anul 1874, după terminarea studiilor la Universitatea din Berlin, fără să-și fi dat doctoratul, Mihai Eminescu se întoarce la Iași, cu gândul să-și găsească o ocupație, din care să-și asigure cele necesare traiului zilnic. Titu Maiorescu aștepta ca Eminescu să-și susțină doctoratul în filozofie, pentru care fusese ajutat cu 300 de taleri, dar Eminescu, care nu se simțea suficient de pregătit pentru doctorat, revine în țară, spre nemulțumirea binefăcătorului său, care îi scrie lui Negruzzi: „Doctoratul ce-mi promisese să-l facă, pe baza cărei promisiuni i-am mandat subvențiunea anume pentru acel scop. Lipsirea lui la făgăduința dată ar fi greu de calificat între amici”.

Eminescu sosește în gara Iași, cu trenul accelerat Paris- Berlin- Viena- Lemberg- Suceava- Pașcani –Iași. Este întâmpinat de junimistul Vasile Pogor în pragul casei sale cu urarea: „Bine ai venit la Eși, domnule Eminescu!” și l-a găzduit o bună bucată de vreme.

La data de 23 august 1874, deși cu studiile neterminate, cu ajutorul lui Vasile Pogor și a lui Titu Maiorescu, Eminescu este numit director al Bibliotecii Centrale Universitare din Iași, cu un salariu de 200 lei noi, lucru ce l-a făcut pe poet să declare că: „Sunt fericit...ferit de grija zilei de mâine... trebui să mă bucur de norocul ce-a dat peste mine”.

Mihai Eminescu, la preluarea funcției de bibliotecar, scrie Veronicăi Micle: „Sunt fericit că mi-am ales un loc potrivit cu firea mea singuratică și dornică de cercetări. Ferit de grija zilei de mâine, mă voi confunda ca un budist în trecut, mai ales în trecutul nostru atât de măreț în fapte și oameni. Voi fi obligat moralmente d-lui Pogor care m-a găzduit și care mi-a găsit acest culcuș dem pentru iernile mai friguroase... Înțeleg prin ierni, schimbarea

răutăcioasă a semenilor noștri, care caută să lovească chiar și-n cei ce nu se pot apăra. Cunosc năravurile politice de la noi, de aceea mă îngrijesc, cu toate că trebuie să mă bucur de norocul ce-a dat peste mine” (Fragment de scrisoare către Veronica Micle din 14 septembrie 1874).

Gara feroviară din Iași- ilustrată din 1912 Casa Pogor, azi Muzeul Literaturii Române din Iași. Aici sosește Eminescu în 1874

Titu Maiorescu, ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, face propunerea de numire a lui Mihai Eminescu în funcția de bibliotecar, ceea ce Consiliul de Miniștri aprobă: „Astăzi 23 august 1874, Consiliul Miniștrilor luând în deliberare referatul d-lui Ministru al Cultelor și al Instrucțiunii publice sub nr.7719, prin care se propune numirea d-lui M. Eminesu, doctorand în filozofie, în postul de bibliotecar al Bibliotecii centrale din Iași.

În virtutea dreptului ce ni se acordă prin Înaltul Decret al măriei sale domnitorului, nr.1382, de la 3 iulie expirat:

Decide: domnul Mihail Eminescu este numit provizoriu în postul de bibliotecar al Bibliotecii centrale din Iași, în locul d-lui Samson

Botnărescu, trecut într-alt post și sub rezerva confirmării ulterioare a acestei numiri de către măria sa domnitorul, după întoarcerea în țară. L. Catargi, G. Gr. Cantacuzino, Al. Lahovari, T. Maiorescu”.

Calitatea lui Eminescu de „doctorand în filozofie” este completată cu cerneală neagră de către T. Maiorescu, pe locul gol și, tot cu cerneală neagră iscălește decizia. Maiorescu spera că Eminescu o să-și dea doctoratul în filozofie și să-l numească profesor la Universitatea din Iași.

Mihai Eminescu este numit bibliotecar, în locul lui Samson Botnărescu, trimis prin ordinul nr. 7818, din 24 august 1874, director la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, sub rezerva semnării decretului, la venirea în țară a domnitorului.

Pe 30 august 1874, Mihai Eminescu depune jurământul, în fața rectorului Universității din Iași, de care ținea biblioteca: „*Jurământ. Jur în numele lui Dumnezeu și declar pe onoare și conștiința mea:*

Credință domnitorului românilor Carol I și constituțiunii țării mele;

De a-mi îndeplini cu sînțenie datoriile ce-mi impune funcția mea;

De a aplica legile și de a mă conforma legilor întru toate și pentru toți, fără pasiune, fără ură, fără favoare, fără considerațiune de persoană, fără nici un interes direct sau indirect.

*Așa să-mi ajute Dumnezeu,
Mihaiu Eminescu”*

(Gheorghe Ungureanu- Eminescu în *documente de familie*, Editura Minerva București, 1977).

La 1 septembrie 1874, Mihai Eminescu, a luat în primire postul de bibliotecar, pe baza unui proces-verbal, semnat de S. Botnărescu și de el, dar nu au numărat cărțile, așa cum le indicase T. Maiorescu: „Comunicând d-voastre această numire, am onoare a vă invita să intrați în atribuțiunile postului ce vi s-a încredințat la 1 septembrie viitor, de când va începe onorariul convenit d-voastre după buget, însă mai înainte de aceasta veți depune jurământul legiuit în prezența domnului rector al Universității din Iași

și veți primi apoi de la predecesorele d-voastre, în vedere cu cataloagele existente, opurile ce aparțin acestei biblioteci, dota, mobilierul și cancelaria ei” (Arhivele Statului București, *Fondul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice*, dosar 2588/1874).

Observăm că în documentele de numire, Eminescu este bibliotecar și nu director al bibliotecii, funcție inexistentă, el fiind în subordinea directă a rectorului Univesității din Iași, Ștefan Micle, soțul Veronicăi Micle. Totuși, Eminescu răspundea de toate problemele bibliotecii, ca un adevărat director de astăzi, semnând toate actele și documentele, privitoare la bunul mers al activității acesteia.

Pe 16 octombrie 1874, la Sinaia, domnitorul Carol I, semnează decretul de numire: „Am decretat și decretăm:

Art. I. D-nul Mihail Eminescu, doctorand în filozofie, care prin jurnalul Consiliului Nostru de Miniștri, nr.20, de la 23 august trecut, a fost numit provizoriu în funcțiunea de bibliotecar al Bibliotecii Centrale din Iași, în locul d-lui Samson Botnărescu, trecut în alt post, este confirmat în zisa funcțiune.

Art. II și ultim: Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Instrucțiunii Publice și al Cultelor este însărcinat cu executarea acestui Decret. Dat la Sinaia, la 16 octombrie 1874, Carol, Nr.1748”.

Mihai Eminescu conduce Biblioteca Centrală Univesitară din Iași, cu multă pricepere și dăruire, având preocuparea de a achiziționa cărți vechi și manuscrise, necesare bibliotecii, așa cum a făcut cu achiziția de la anticarul Israel Cuperman, a unor cărți vechi și manuscrise, în valoare de 400 lei, pe 17 ianuarie 1875. El conduce biblioteca până pe 30 iunie 1875, când este numit revizor școlar pe județele Iași și Vaslui.

Eminescu predă biblioteca cu Proces-verbal, din 2 iulie 1875, lui Dimitrie Petrino, noul bibliotecar. Din procesul- verbal încheiat, se poate observa că biblioteca avea:

-Cărți- 10.072 opuri în 15.559 exemplare și 26.970 volume,

-Monezi și medalii-799 bucăți,

-Rarități- 234 bucăți,

- Mobilier divers pentru cărți, monede și medalii,

Toată averea bibliotecii era expusă în cele cinci saloane ale bibliotecii, unde avea cancelaria și bibliotecarul Mihai Eminescu.

Eminescu face aceeași greșală ca la primirea inventarului și nu face numărătoarea cărților la predare, deși mai continuă activitatea de bibliotecar încă două luni, Petrino intrând în concediu. Acest lucru va duce la acel proces rușinos, intentat de Petrino, pe motiv ca lipsesc o parte din cărți și parte din mobilier, purtându-l pe Eminescu prin justiție, proces politic la inițiativa liberalilor ieșeni.

Localul Bibliotecii Universitare Iași- ilustrată 1915

În urma unor aranjamente politice de culise, Eminescu rămâne la bibliotecă până la 1 iulie 1875, când pe neașteptate, este numit revizor școlar peste județele Iași și Vaslui, în timp ce noul director Dimitrie Petrino, cu acordul unor notabilități ale partidului liberal, îi vor face viața grea lui Eminescu, căruia i se deschide proces pentru însușire de cărți și mobilier, dar până la urmă, instanțele de judecată absolvindu-l de orice vină.

Veronica Micle- acuarelă

Majoritatea criticilor literari, exegeți ai operei eminesciene, sunt de acord că perioada cât poetul a fost bibliotecar și revizor școlar a fost cea mai prolifică a creației sale. Fie că Iașul „Junimii” cu împrejurimile, parcurile și teii săi se potriveau cu firea sa romantică, fie apropierea de vechii săi prieteni și Veronica Micle, în perioada șederii sale în „dulcele târg”, Eminescu a compus și publicat cele mai frumoase poezii ale sale, lăsându-ne moștenire adevărate mărgăritare de limbă, armonii și simțire românească.

Mihai Eminescu- pictura Mișu Pop

perioada cât M. Eminescu a lucrat ca director al Bibliotecii Centrale Universitare, a îndeplinit și

alte atribuțiuni, trasate de minister. Astfel, el a colaborat la dicționarul *Brockhaus*, la propunerea lui Maiorescu, care scrie lui Negruzzi., „Fă bine amintește lui Eminescu să-mi comunice de urgență lista tuturor articolelor, despre care crede, că trebuie să figureze în *Conversation- Lexicon Brockhaus*, precum și acelor ce ar trebui eliminate din ultima edițiune. Am primit o scrisoare de la Brockhaus, care aprobă colaborarea lui Eminescu”.

În scrisoarea lui F.A. Brockhaus din Leipzig, din 12 iulie 1875, acesta îi comunică lui Eminescu condițiile colaborării lor, în care, printre altele precizează: „Din prima expediere nesolicitată vor fi neapărat acceptate București și Brăila și poate chiar încă una sau alta din cele rămase, asupra căreia redacția se va decide treptat, în măsura în care articolele ajung la cules.

În afară de aceasta, vă mai rog să revedeți din ediția a XI-a articolele: Bolintineanu, Botoșani, Brătianu și să le expediți în cursul următoarelor 6-8 săptămâni, eventual și mai târziu. Prea supus, F.A. Brockhaus”.

În această activitate, Eminescu a fost ajutat de activitatea sa de bibliotecar, la Biblioteca Universitară din Iași, aici găsind cărțile necesare pentru documentare.

În baza cunoștințelor sale vaste din diferite domenii ale literaturii, filozofiei, istoriei și a științelor sociale, Eminescu este solicitat să participe la examenele semestriale ale elevilor diferitelor școli din Iași, sau în comisiile de examinare a profesorilor.

Rectorul Ștefan Micle îl numește ca observator în comisia de examinare a elevilor Școlii normale „Vasile Lupu” din Iași, unde director era Samson Botnărescu, prietenul său. Examenul era la sfârșitul semestrului I de școală, în luna ianuarie 1875. În adresa din 30 decembrie 1874, rectorul Ștefan Micle înștiințează pe Botnărescu despre componența delegaților: „Domnule Directore, Am onoarea de a vă face cunoscut că pentru examenele semestrului I ale anului școlar de la Institutul ce dirigeți am delegat pe d-nii G. Buțureanu, M. Eminescu și dr. Criste Buicliu” (Arhivele Statului din Iași, Dosarul 6/1874, fila 32- Școala Normală „Vasile Lupu”).

În septembrie 1874, Mihai Eminescu este numit, din partea ministrului Titu Maiorescu, în juriul de examinare pentru ocuparea catedrelor vacante de la Liceul din Botoșani (Liceul A. T. Laurian). Din acest juriu, în afară de Eminescu mai făceau parte: Samson Botnărescu, Zaharia Columb, profesorii universitari Șt. Micle, N. Culianu și academicienii N. Quintescu și I. Caragiani. Documentele concursului, 10 procese verbale semnate și de M. Eminescu, se găsesc în arhiva Universității din Iași, *Dosarul 214/1874- Analele științifice ale Universității* „Al. I. Cuza din Iași (serie nouă, Secțiunea III,c), *Limbă și literatură*, tom XI (1965), fascicolul 1, pag.108.

Mihai Eminescu, în perioada de activitate ieșeană, a fost și profesor, predând limba germană și logica la Institutul Central din Iași, a predat istoria la Pensionatul de fete condus de Emilia Humpel și, în perioada când era bolnav, 1884-1886, a predat statistica și geografia la Școala Comercială din Iași, fără manuale, ceea ce i-a creat multe dificultăți.

Ca profesor, Eminescu era de o corectitudine și exigență desăvârșită, motiv pentru care a intrat în conflict cu elevii Institutului Central din Iași, care, nemulțumiți de notele primare, au făcut o grevă, în urma căreia poetul a renunțat la orele de germană.

Cât privește locul în care a funcționat Biblioteca Centrală trebuie spus că spre norocul municipiului Iași edificiul s-a păstrat, la exterior cel puțin, exact ca acum 150 de ani. Clădirea cu un singur etaj era împrejmuțată cu gard din piatră din care se mai păstrează astăzi o mică porțiune precum și o poartă masivă cu boltă bine conservată la care se mai observă, încastate în zid, balamalele groase din fier, de care erau fixate ușile din fier forjat. În partea superioară poarta avea și un înscris care nu s-a păstrat. În anul 1993, academicianul Constantin Ciopraga și-a dat girul pe un proiect de placă comemorativă, dar ea a fost dezvelită cu înscrisul puțin modificat față de proiect: „ÎN ACEASTĂ CLĂDIRĂ ÎNTRE ANII 1874-1875 A FUNCȚIONAT CA BIBLIOTECAR MIHAI EMINESCU „LUCEAFĂRUL POEZIEI ROMÂNEȘTI”. În momentul de față, în fosta bibliotecă se află Rectoratul Universității de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” din Iași.

Cu prilejul venirii la Iași a regelui Ferdinand, la inaugurarea noului Palat Administrativ (11 oct. 1925) primarul de atunci, Constantin Toma, i-a sugerat suveranului „...să eternizeze numele și glorioasa lui domnie la Iași printr-o Fundație Regală, așa cum făcuse și regele Carol I la București, înălțând monumentala fundație ce-i poartă numele...”.

Regele Ferdinand s-a arătat entuziasmat de propunere, hotărând chiar locul amplasării, adică la intersecția străzii Păcurari cu bulevardul Carol I. Lucrările au început în anul 1930 și au fost terminate în anul 1933, proiectantul și conducătorul lucrării fiind arhitectul Jotzu, iar noul edificiu s-a numit „Fundația Regele Ferdinand I”.

În momentul de față aici își are sediul Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, având în latura dinspre bulevardul Carol, cunoscutul monument al *Luceafărului*, iar după lucrările de modernizarea pieței din vecinătate, i s-a dat de asemeni numele de Piața „Mihai Eminescu”. În partea superioară a fațadei bibliotecii se află un număr de 10 medalioane cu chipurile lui Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Miron Costin, Ion Creangă, Ion Neculce, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Titu Maiorescu, Petru Poni, A.D.

Xenopol și Gh. Asachi. Alături este amplasată statuia lui Mihai Eminescu, operă a sculptorului Ioan Schmidt-Faur, din anul 1929.

Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu” Iași Statuia lui M. Eminescu. Sculptor Ioan Schmidt-Faur

Bibliografie:

1. Gheorghe Ungureanu- *Eminescu în documente de familie*, Editura Minerva București, 1977
2. Augustin Z.N. Pop- *Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, Editura Academiei R.S.R., București, 1969
3. Petru Vintilă- *Eminescu. Roman cronologic*, Editura Cartea Românească, București, 1974
4. Dosarul 214/1874- *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza din Iași* (serie nouă, Secțiunea III,c), *Limbă și literatură*, tom XI (1965), fascicolul 1, pag.108.

Nicolae Iosub, august 2024, Botoșani

**„STAREA NAȚIEI”
OGLINDITĂ DE MIHAI EMINESCU
ÎN „ICOANE VECHI ȘI ICOANE NOUĂ”**

● Precum îndeobște se cunoaște, în a doua jumătate a lunii octombrie 1877, tânărul gazetar și poet Mihai Eminescu, redactor la „*Curierul de Iași*”, aflat într-o situație materială precară a fost invitat de către Titu Maiorescu, fondatorul Societății „*Junimea*”, să intre în redacția ziarului „*Timpul*” din București, organul oficial al conservatorilor, fondat în 15 martie 1876. Astfel, la insistențele lui Ioan Slavici, cu care se cunoștea din timpul studiilor universitare de la Viena, el a părăsit orașul Iași și a venit la București, unde s-a dedicat profund gazetăriei și poeziei, având printre colegii de breaslă pe Ion Luca Caragiale și Ioan Slavici.

El și-a început în forță activitatea de gazetar/ziarist la ziarul „*Timpul*”, într-un context marcat de războiul ruso-turc, la care participa și armata română, în scopul câștigării independenței de stat, precum și de „războiul intern” dintre conservatori și liberali pentru guvernarea țării și împărțirea resurselor existențiale.

● În ziarul „*Timpul*” din 11, 13, 14, 18, 21 și 23 decembrie 1877 el a publicat sub titlul „*Icoane vechi și icoane nouă*” tezele privind concepția lui despre viața social-politică din societatea românească, ajunsă la cheremul unor corupți, epigoni și netrebnici, care transformaseră clasa de jos a poporului într-o gloată bună doar să presteze servicii celor bogați și să plătească biruri.

În cele 6 articole scrise, intitulate *Actualitatea, Paralele economice, Bătrânii și tinerii, Ilustrații administrative, Din abecedarul economic, Frază și adevăr*, a fost reflectată **starea nației**¹, cu accent pe analiza bolilor social-politice ale neamului - „*relele la români*” - , născute din ignoranța și neputința guvernării liberale. În această sintagmă el a integrat: statul viciat, polarizarea socială, mizeria materială și morală a populației, destrăbălarea administrației publice, risipa banului public, corupția electorală, sărăcia, capitalul și mita, corupția generalizată, impostura și altele, pe care le-a abordat din triplă perspectivă: juridică, psihologică și sociologică.

Modul de abordare a ideilor cuprinse în aceste teze formulate de către tânărul gazetar care venise în capitala României de puțin timp, a fost apreciat de conservatori ca fiind un nou model de tratare a problemelor social-politice, cu un discurs critic și limbaj elevat, rar întâlnit în presa vremii, iar de către liberali, rivalii politici ai acestora, o înșiruire de situații ce nu pot fi imputate liberalilor, care îi dădeau înainte cu lozincile: libertate, egalitate, fraternitate.

*

● **1.** Pentru tânărul gazetar Mihai Eminescu, aflat de puțin timp în București, capitala României,

¹ Vezi, pe larg, Mihai Eminescu, **Icoane vechi și icoane nouă**, Editura „Eminescu”, București, 1974; Radu Mihai Crișan, **Testamentul politic al lui Mihai Eminescu**, Editura „Cartea Universitară”, 2005.

ACTUALITATEA oferea un tablou neclar definit și sumbru, care împărțea mecanic societatea românească în bogați și săraci, statul în asupritori și asupriți, iar spiritul public nu era copt decât pentru discuții asupra teoriilor constituționale.

Datorită acestei realități, el era ferm convins că „*Nimeni afară de potaia de gazetari ignoranți nu mai poate susține că libertatea votului, întrunirile și parlamentele sunt temelii unui stat*”.

Mihai Eminescu le-a reamintit fruntașilor liberali, aflați în confruntare de idei cu conservatorii, că la temelie liberalismului adevărat este o „*clasă de mijloc care produce ceva*”. Aceasta, „*puind mâna pe o bucată de piatră, îi dă o valoare înzecită și însutită de cum o avea, care face din marmură statuă, din in pânzătură fină, din fier mașină, din lână postavuri*”. A urmat o întrebare cu tâlc: „*Este clasa noastră de mijloc în aceste condiții? Poate ea vorbi de interesele ei?*”. Intuind că răspunsul se va lăsa așteptat, el a oferit și răspunsul: „*Clasa noastră de mijloc consistă din dascăli și din ceva mai rău, din avocați*”.

Apoi, tânărul gazetar s-a referit la două categorii socio-profesionale, devenite foarte atractive și bănoase pentru liberali: **profesorii de universitate și avocații**. După o critică aspră la adresa profesorilor de universitate, unii cu mari lipsuri în pregătirea profesională și cu necunoașterea temeinică a limbii române, el s-a întrebat: „*Cine plătește oare pe acești domni din clasa de mijloc a căror mâni și inteligențe nu produc valori de un ban roșu măcar?*”. Răspunsul tânărului gazetar a fost aspru formulat: „*munca țaranului care, ca dorobanț moare pe câmpul de război, ca muncitor se spetește plătind dări, pentru a ținea pe umerii lui o clasă de trântori netrebnici*”.

Pe același răzor cu gropi și băltoace al actualității social-politice dâmbovițene se aflau „*Avocații, întorși din străinătate*”. Despre avocați, el spunea că în genere „*avocații sunt inteligențele cele mai stricate din lume*”, întrucât te întrebi: „*Ce credințe poate avea un om care azi susține, mâini combat unul și același lucru, un om a cărui meserie este să dovedească că negru-i alb și albu-i negru?*”.

Avocații care au studiat la Paris n-au scăpat criticii sale aspre, întrucât nu și-au dat silința să nvețe legile și datinile pământului, să codifice obiceiurile nației românești. Mai mult, au introdus pur și simplu codicele pe care le învățaseră la

Paris, „ca și când poporul românesc a fost în trecut un popor de vite, fără legi, fără obiceiuri, fără nimic, și trebuia să i s-aducă toate celea de-a gata din cea mai renumită fabrică”.

Pentru Mihai Eminescu, acestea erau „elementele cărora legile noastre franțuzești le dau în stăpânire țara”. El se întreba:

- „Ce caută aceste elemente nesănătoase în viața publică a statului?

- Ce caută acești oameni cari pe calea statului voiesc să câștige avere și onori, pe când statul nu este nicăieri altceva decât organizarea cea mai simplă posibilă a nevoilor omenești?

- Ce sunt aceste păpuși cari doresc a trăi fără muncă, fără știință, fără avere moștenită, cumulând câte trei, patru însărcinări publice dintre cari n-ar putea să împlinească nici pe una în deplină conștiință?”.

Tânărul condeier a oferit răspunsul adecvat, păstrat în lada de minte a gândirii sale: „Legile noastre sunt străine. Nefiind oameni vrednici, cari să constituie clasa de mijloc, le-au umplut caraghioșii și haimanalele, oamenii a căror muncă și inteligență nu plătește un ban roșu, stârpiturile, plebea intelectuală și morală. Arionii de tot soiul, oamenii cari riscă tot pentru că n-au ce pierde, tot ce-i mai de rând și mai înjosit în orașele poporului românesc.

Mihai Eminescu a combătut fără nici o teamă teoria potrivit căreia, „Liberalii sunt smântâna și temeiul României”, iar conservatorii sunt „niște rămășițe din vechile populațiuni autohtone, cari nu merită să fie băgate în seamă”. Constatarea lui se baza pe o temeinică cunoaștere a istoriei neamului românesc. Din nefericire, poporul român stătea pe muchia ce despărțea trei civilizații deosebite: cea slavă, cea occidentală și cea asiatică. Astfel, toate „lepădăturile” Orientului și Occidentului „se grămădesc în orașele noastre, iar copiii acestor lepădături sunt liberalii noștri. Și, când lovești în ei, zic că lovești în tot ce-i românesc și că ești rău român”.

Subtil, dar apăsător, el a făcut un apel la boierii Arionești și Cărădești, numindu-i „milostivi stăpâni”, cerându-le în glumă tristă „iertare pentru că s-au supus stăpânilor, că și-au trimis copiii la junghiere pentru că d. Anghelescu să poată culege lauri pe pielea lor. În societatea românească a aceluia moment, situația devenise de

nesuportat, întrucât „au ajuns ca până și ciorò-horò, rumânaș de laie, alb ca pana corbului, să scoată gazetă, în care să ne batjocorească în toate zilele”.

Mihai Eminescu găsisese atributele și epitele armelor politice folosite de fruntașii liberali în luptă ideatică cu conservatorii. Drept fanion al acestei lupte erau „fabrica de mofturi ale „Telegrafului” și ale „Românului” și „fabrica de palavre din Dealul Mitropoliei!”.

După ce a prezentat aceste imagini ale actualității social-politice, el a exclamat: „Ciudată țară într-adevăr!, întrucât „pe cei mai mulți din acei domni statul i-a crescut, adică i-a hrănit prin internate, pentru a-și câștiga apoi, printr-un meșteșug cinstit, pâinea de toate zilele”.

Tânărul gazetar a dus ideile până la capăt, explicând și consecințele bântuirii societății românești de către indivizi care nu credeau decât în puterea banului, neavând nimic comun cu poporul de jos. Dar, s-a impus și aici o întrebare, pentru lămurirea celor nelămuriti: „Ce sunt aceștia: Țărani? Nu sunt. Proprietari nu, învățați nici cât negrul sub unghie, fabricanți - numai de palavre, meseriași nu, breaslă cinstită n-au, ce sunt dar?”. Mihai Eminescu a oferit un răspuns în care a prezentat doar atributele care se potriveau atât corupților, cât și epigonilor și netrebnicilor: „Uzurpatori, demagogi, capete deșerte, leneși cari trăiesc din sudoarea poporului fără a o compensa prin nimic, ciocoi boieroși și fuduli, mult mai înfumurați decât coborătorii din neamurile cele mai vechi ale țării”.

La asemenea actualitate, creionată în mod magistral, soluția suna a poruncă venită din talpa țării, de la cei oropsiți, lipsiți de resurse existențiale: „Alungați turma acestor netrebnici cari nu muncesc nimic și n-au nimic și vor să trăiască ca oamenii cei mai bogați, nu știu nimic și vreau să vă învețe copiii, și n-au destulă minte pentru a se economisi pe sine și voiesc să vă iconomisească pe voi toți”.

*

● **2. Mihai Eminescu** a considerat că pentru veridicitatea ideilor cuprinse în „icoanele vechi și nouă” era neapărată nevoie de abordarea și analiza cu rigoare a așa-numitelor „**PARALELE ECONOMICE**” între epoca în care trăia el și

epoca în care s-a născut Regulamentul (Organic) și s-au ivit în societate cele dintâi idei liberale.

În acea vreme, „relele” erau atribuite, pe bună dreptate, de către clasa de mijloc, claselor stăpânitoare, fiind percepute astfel: „*Dacă mergea lumea rău, boierii erau de vină. Căci lipseau garanțiile, lipsea suveranitatea poporului, lipsea controlul, abuzurile erau la culme, toți furau și liberalii ziceau: Dați-ne nouă țara pe mână și veți vedea ce om face dintr-înșă, cerul pe pământ, nu altceva! Aceștia ideile liberalilor, potrivit căroră: domneau, că dispuneau fără control de avuțiile țării, că jupuiau lumea și-și făceau de cap*”.

El a criticat ideile liberalilor, multe aduse din Apusul Europei, potrivit căroră: „*S-au dus privilegiile. Astăzi națiunea controlează tot ce se face. Nu mai există abuzuri, nici hoții, suntem stăpâniți de legi absolut drepte, cari ne garantează toate libertățile ce sunt cu putință*”. Pentru o înțelegere corectă a acestui aspect al actualității, el a considerat că se impunea să facă „*izvodul averilor noastre*”, din care reieșea că:

- „*avem în avere: Camere, consilii comunale și județene, primari, notari, advocați, profesori de universitate, academii etc., toate plătite cu bani în numărătoare*”.

- „*avem la datorii: o jumătate de miliard de franci datorie publică, o scădere regulată atât a muncitorilor agricoli cât și a breslașilor, o despoiere mai neîndurată a țăranului, ba sărăcirea claselor de sus, produsă prin sărăcirea generală, iar negoși și meserii în mâni străine*”.

Mihai Eminescu a explicat că „*legiuirile străine nu au fost admise pentru român*”, cu trebuințele căruia nu se potriveau, ci pentru elemente economice cu care se potriveau și care știu a se folosi de dânsule. În acel moment istoric, fruntașii liberali fluturau peste tot locul și în orice împrejurare, lozinca potrivit căreia România avea cele mai înaintate instituții liberale cu funcții de control, de asigurare a suveranității poporului, precum și codice franțuzești, consilii județene și comunale. Mihai Eminescu i-a ascultat tăcut și le-a făcut următorul reproș: „*Dar stăm de zece ori mai rău*”.

El le-a reamintit fruntașilor liberali că „*Suntem țărani, curată socoteală, și țărănește ar fi trebuit să gospodărim*”. Dar, era ferm convins că

vitalitatea nației românești era dependentă, în primul rând, de *calitatea muncii industriale*. Deci, „*nu trebuie să rămânem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi nație industrială, măcar pentru trebuințele noastre*”.

Întrucât cultura se judeca după scriitori, el a constatat, cu părere de rău, că:

„- *Eliad și Asachi știau de zece ori mai multă carte decât d-nii C.A. Rosetti, Costinescu, Carada și Fundescu;*

- *Anton Pann era un scriitor cu mai mult talent și mai de spirit decât o sută dintre oficioșii cari fac astăzi „esprît” prin gazete;*

- *singura comedie „Buna educație” a lui C. Bălăcescu, e mai originală decât toate scrierile d-lui V. A. Ureche la un loc;*

- *de generația aceea a urgisișilor boieri se ține pleiada scriitorilor noștri celor mai buni: Alexandri, C. Negruzzi, Bolintineanu, Donici, Bălcescu ș. a.;*

- *oamenii știau o limbă frumoasă, vrednică și înțeleasă de opincă ca și de Vodă*”.

El și-a terminat analiza, afirmând fără teamă că „*Statul e azi mașina prin mijlocul căreia cei lași se răzbună asupra protivnicilor lor politici*”. De aceea, suveranitatea poporului, libertatea, egalitatea și fraternitatea erau lozinci frumoase, dar care „*Nu se potrivesc*”.

*

● **3. Mihai Eminescu** și-a continuat analiza de stare a națiunii printr-o aducere aminte că „*nu este în lumea aceasta nici o stare de lucruri și nici un adevăr social vecinic*”. În acest articol a analizat modul în care **BĂTRÂNII ȘI TINERII** își apărau sănătatea trupească în fața celor care ziceau că au descoperit o singură doftorie pentru toate boalele din lume, adică un leac fără greș. Acest leac, „*de ești nebun, te face cu minte, de-ai asurzit, te face s-auzi, în sfârșit, orice-ai avea - pecingine, chelie, ciupituri de vărsat, degerătură, perdea la ochi, durere de măsele -, tot c-o alifie te unge și tot c-un praf te îndoapă*”. Pe un asemenea doftor el l-a numit **șarlatan**, iar doftoriile oferite le-a numit „*prafuri și alifii ale liberalilor*”.

El a devenit sarcastic, prezentând riguros, fără menajamente și retușuri ingineresti gândirea de sorginte liberală, potrivit căreia:

- „Da-i șoseaua rea, încât ți se frânge caru-n drum - Libertate, egalitate și fraternitate și toate vor merge bine;

- Dar se îmulțesc datoriile publice? Libertate, egalitate și fraternitate dă oamenilor, și s-or plăti.

- Da-i școala rea, da'nu știu profesorii carte, da' țaranul sărăcește, dar breslele dau înapoi, dar nu se face grâu, da-i boală de vite? ... Libertate, egalitate și fraternitate, și toate or merge bine ca prin minune.

Mihai Eminescu s-a întrebat: „Oare ce făcuseră moșnegii ca să merite urgia liberalilor?”. Tot el a oferit urgent un răspuns adecvat, plin de amănunte și semnificații politice: „Ce să facă?”:

- „Biserici/mănăstiri, școli, spitale, fântâni, poduri, să li se pomenească și lor numele când va crește iarba de-asupra lor.

- Mulți din ei au scos punga din buzunar și au trimis pe băieții ce li s-au părut mai isteți „înăuntru“, ca să-nvețe carte, să se procopsească spre fericire neamului.

- Și-au crescut șerpi în sân cu alte cuvinte”.

Acest tineret, creat de clasele avute, pentru a-și păstra averile, s-a dus într-o țară bolnavă în privirea vieții sociale. Dar, în loc să-nvețe lucruri folositoare, adică „cum se ară și se samănă mai cu spor, cum faci pe copii să priceapă mai bine cartea, cum se lecuiește o durere de stomah, cum se țese pânza și se toarce inul, cum se fac talpe trainice la cisme și alte lucruri folositoare de acest soi, s-au pus aproape toți pe politică, să afle adică și să descopere cum se fericesc neamurile și cum se pun la cale țările.”

Această tinerime „veselă și ușoară” trăia în România, o țară săracă, dar se trezise în Franța, unde a deprins obiceiurile bogatei clase de mijloc, având trebuințe de milionar și bani mai puțini decât cinstita breaslă a ciobotarilor din acele țări. Aceasta se caracteriza printr-o rară lipsă de pietate față cu nestrămutata vrednicie a lucrurilor strămoșești, vorbind o „păsărească coruptă în locul frumoasei limbi a strămoșilor”.

Cei mai mulți dintre acești „lăudați tineri” erau feciori de greci și bulgari așezați în țară, care au urmat întru romanizarea lor următorul recept: „Ia un băiat de bulgar, trimite-l la Paris și rezultatul chemic e un june „român”.

Mihai Eminescu a ținut nepărat să adauge analizei sale o problemă ce ținea de identitatea nației românești, întrucât era greu de arătat ce le lipsește acelor indivizi pentru a-i numi români. „Le lipsește simțul „istoric” - a intervenit gazetarul cu condeiul său ascuțit - , ei se țin de nația românească prin împrejurarea că s-au născut pe cutare bucată de pământ, nu prin limbă, obiceiuri sau manieră de a vedea”. Astfel, vin în țara noastră „pătură după pătură” cu ideile cele mai ciudate, pe care încearcă, prin toate mijloacele să le impună. Când au sosit la graniță, bătrânii i-au așteptat cu masa-ntinsă și cu lumânări aprinse, dar „habar n-aveau de ce-i așteaptă și de ce belea și-au adus pe cap”, căci aceștia, în loc să le sărute mâinile și să le mulțumească, „se fac de către pădure și încep cu libertatea, egalitate, fraternitatea și suveranitatea, încât bătrânii-și pierd cu totul călindarul”. Nu peste mult timp, aceștia s-au pus pe iscodit porecle bătrânilor, punându-le porecle, precum **strigoii**, **baccele**, **ciocoi**, **retrograzi** și altele, până ce au ajuns să le zică că nu sunt nici români, că numai ei, care știu pe Saint-Simon pe de rost, sunt români, iar „bătrânii sunt altă mâncare”.

Mihai Eminescu a constatat că peste bătrânii boieri care aveau „gură de lup și inimă de miel”, au venit liberalii cu gura de miel, plină de cuvinte amăgitoare, dar cu inima de lup. Aceștia au incitat opinia publică, îndeosebi pe cei din clasa de mijloc, fără multă carte, împotriva boierilor. Dar, n-au înțeles că „temeiul unui stat e munca, și nu legile” și că „bogăția unui popor stă, nici în bani, ci iarăși în muncă”.

El i-a criticat din nou pe fruntașii liberali, cu multe ifose și cu pretenții pecuniare cât mai mari, pentru că în țară săracă, precum era România acelor vremuri, au voit să introducă de-a gata toate formele civilizației apusene. În loc de-a înființa școli, ca rezultat al dezvoltării societății prin muncă, liberalii au luat „calea contrară”. Astfel, pe vechii profesori de liceu i-au prefăcut în profesori de universitate, deși nu se potriveau de loc, apoi au făcut o mulțime de școli secundare, pe care le-au umplut cu care cum le-au ieșit înainte, apoi mii de școli primare, „la numirea personalului căroră chiar de cap ne-am făcut”, punând banul deasupra meritului și corupția deasupra afacerilor licite.

În acest punct al analizei sale, i-a întrebat pe fruntașii liberali, care se făleau cu modelul de

administrație publică, adus de ei din Occident și introdus în structura statului român, dacă știau ce înseamnă *a administra*. El le-a reamintit că „*administratorul pretutindenea e un adevărat părinte al populației rurale*”, excepție făcând țara noastră, aflată sub ideile liberalismului de import, manevrat de indivizi care se autointitulau **români**. Prin acești „reformatori” ai statului se propovăduia atât libertatea, egalitatea și fraternitatea, cât și minciuna potrivit căreia românii nu erau buni administratori, fiind nevoie de angajarea pe bani buni a unor inteligențe din Occident.

Într-adevăr - a consemnat tânărul gazetar -, „*Neam de neamul lor au trăit în țară, nepricepând altă limbă decât cea românească, închinându-se în această limbă, vorbind cum se vorbește cu temei și sănătos, ei auzind-țiunile și-țiunile, imperatoarele, redaptorele, admisibilile și propriamentele*”. Ei socoteau că, dacă știi ceaslovul și psaltirea, cum se ară gospodărește un ogor, cum se cresc vite și cum se strâng banii, „*apoi știi multe*”. Însă, netrebnicii, care erau în tot locul, inclusiv în administrația centrală a statului, îi huleau și îi porecleau în fel și chip, fără frică, afirmând că nu știi „*nici măcar românește*”. Dar, „*în loc să ia biciul din cui și să le arate care li-i popa lor*”, au zis: „*N-om fi știind nici românește... Dar de acuma mult au fost, puțin au rămas, și în locul nostru voi veți stăpâni lumea și veți orându-i-o cum vă va plăcea vouă*”.

Odată cu venirea în gloată și în val după val a străinilor și așezarea acestora în locurile cele mai favorabile unei vieți fără muncă, țara se înstrăina pe zi ce merge în gândire și-n avutul ei, întrucât toți se făleau „*de a fi români fără a mai fi*”. Astfel, bătrânii boieri s-au stins încet, lăsând țara pe mâinile unor corupți, epigoni și netrebnici. Urmările bunei lor credințe a bătrânilor boieri au fost cumplite

Mihai Eminescu și-a încheiat astfel pledoaria făcută pentru a ridica neamul românesc din țărână, astfel: „*Bătrânii aveau gură de lup și inimă de miel; au venit liberalii cu gura de miel, plină de cuvinte amăgitoare, dar cu inima de lup*”. Aceștia au creat, în fapt două Românii: țara legală (a celor bogați) și țara reală (a celor săraci).

Ce-au făcut, s-a văzut nu peste mult timp...

*

● **4. Mihai Eminescu** a continuat analiza societății românești, folosind așa-numitele „**ILUSTRĂȚII ADMINISTRATIVE**”, gustate cu sfială sau cu violență de opinia publică și folosite, după interes, pentru a impune ideea potrivit căreia bogăția unui popor stă în bani și nu în muncă. El a încercat să-i convingă pe fruntașii liberali că „*bogăția nu este în aer sau în pământ, ci în brațe și că, unde lipsesc brațele sau calitatea producției e proastă, nu poate fi nici vorbă măcar de țară bogată*”.

În tânărul stat român era nevoie de școli, care se puteau înființa prin muncă. Școlile, puține câte erau, trebuiau să se ridice la cel mai înalt grad de dezvoltare cu putință, să aibă ca obiectiv dezvoltarea prin muncă. Dar s-a ales calea contrară, care n-a dus la împlinirea menirii școlii.

El a întărit ideea potrivit căreia tânărul stat român, fondat de oameni cu dragoste de țară, a avut nevoie de o administrație mai bună, căci boierii își procopseau vechilii de moșie făcându-i zapcii. Dar, „*liberalii au numit pe orișicine, numai să fi știut a înnoda două slove, adică tot pe acei vechili, numai că le dădură dreptul de a juca pe autoritatea statului față cu foștii lor stăpâni*”.

Cu oarecare doză de umor, el a dorit să afle dacă vreunul dintre geniile universale ale liberalismului s-a întrebat „*ce va să zică a administra ?*”.

Fără să aștepte vreun răspuns sau vreo reacție de la ziarele liberale, potrivitnice, el le-a explicat școlărește că pretutindeni, unde există administrator bun, acesta este „*adevăratul părinte al populației rurale*”, care are să judece cu folos:

- „*când scade populația, de ce scade;*
- *când dă îndărăt producția, de ce dă;*
- *când e un drum de făcut, pe unde să-l facă;*
- *când e o școală de înființat, unde s-o așeze mai cu folos*”.

Mihai Eminescu scrie că administratorul reprezintă, în orice comunitate, „*autoritatea care cu vorbă bună poate convinge pe țăran că trebuie să aleagă de primar în sat pe cel mai harnic, mai de treabă și mai cuminte român, iar nu pe cel mai hărțăgos, mai bun de gură și mai rău de treabă. Acesta vede dacă notariul și învățătorul știu carte și dacă popa își vede de biserică ș.a.m.d. Dar fiindcă la aproape toate posturile din țară poate aspira oricare cenușer, de aceea fiecare care a-*

nvățat două buchii lasă plugul, cotul și calupul în știrea lui Dumnezeu și râvnește a se face roată la carul statului”.

Mihai Eminescu a explicat că liberalii au interes să vie la guvernul central, „*pentru c-atunci se mătură țara de ce de la un capăt până la altul, atunci e vremea ca un avocat fără pricini să se facă director de școală secundară, un altul primar de oraș, un al treilea revizor de școale, un al patrulea prefect. Dar, odată intrați în pâne, ei au interes să fie mult guvernul liberal și, fiindcă acesta atârnă de Camere, deci de alegeri, ei se fac luntre și punte ca să-și scoată prietenii deputați. Dar, băcanul, negustorul și preotul, care nu știu istoriile astea, își dau votul, înțelegând că „libertatea“ e în primejdie și mai ales pentru că „liberalii promit totdeauna că nu se va mai plăti nici o dare”.*

Și mai vehement s-a manifestat la adresa modului în care se stabileau vinovățiile pentru fapte politice care ieșeau din ordinea impusă de guvern. El a constatat că „*Acum adunătura de gheșeftari din Dealul Mitropoliei se pune să judece lumea. Mai întâi toți din guvernul trecut, fie miniștri, fie funcționari, au fost cel puțin hoși, stabilesc d-nia lor. De aceea, proces tuturorora, iar funcționarilor - destituire.*

Dacă unuia nu-i găsești nici măcar cusurul pe care-l are soarele și dacă are mai multă știință decum s-ar cere pentru serviciul lui, îi desființezi deocamdată postul pentru că trebuie făcute economii, apoi îl reînființezi când țara e iar bogată și-ți pui ciracul în locul găsit vacant, ca din întâmplare”.

Și mai gravă acuzare a adus familiilor ultraliberale care „*au tras la sorți să vadă, care dintre ei să fie „conservator“, și apoi acela face treaba celorlalți când sunt conservatori la putere, iar restul roșu face trebile celui unul, când sunt liberalii la putere.*

În România, fruntașii liberali au ajuns la ideea pozitivă potrivit căreia „*libertatea trebuie să le dea și de mâncare și încălțăminte și lux și tot ce le pofteste inima, iar clasele muncitoare? ... Pe apa Sâmbetei meargă! Apres nous le déluge. Cât lumea n-avem să trăim, nu-i așa? Cât vom trăi, să ne curgă laptele-n păsat ... După aceea, bun e Dumnezeu și va avea grijă de clasele pe care le sărăcim și le stoarcem”.*

Potrivit științei sale, acesta era liberalismul în România în anul în care s-a obținut independența de stat față de Imperiul Otoman. Dar, a ieșit la iveală dușmanul intern, corupția, astfel că „*De la un capăt al țării până la altul se corupe orice simțire curată, orice om onest*”. Mihai Eminescu a luat apărarea conservatorilor, care au încercat ani îndelungați de a cârpi o clădire a cărei temelie chiar era o mare greșeală. Însăpământați de delapidările de bani publici, de plastografii liberale etc., liberalii:

- au botezat crimele delictive, ca să vie înaintea tribunalelor, adică înaintea unor oameni cari avea conștiința greutății crimelor;

- au voit să reducă prefecturile;

- au redus primăriile la sate, pentru a putea controla mai de aproape pe primari, notari și percepători;

- erau pe calea de-a înființa școli reale și de meserii, în care să intre progenitura acestei generații corupte și să-nvețe ceva cu care să se poată hrăni.

Analiza efecuată de tânărul gazetar a scos la iveală, „*relele la români*”, dintre care corupția se bălăcea în voie, în toate domeniile vieții social-politice. „*De la un capăt al țării până la altul se corupe orice simțire curată, orice om onest. Ici unul e aruncat pe uliți cu o familie grea, pe care o ținea de pe o zi pe alta cu leafa lui, pentru ca să vadă pus în locu-i pe un om care știe tot atâta sau și mai puțin decât dânsul; dincolo un arendaș e dat afară de pe moșia statului, pentru că, deși are o avere întreagă băgată în semănături, n-a plătit la termen și un deputat vrea să ia moșia cu prețul jumătate și să se folosească Mihai Eminescu și de semănăturile omului ... și tot așa in infinitum”.*

El a încheiat periplusul jurnalistic că următoarea remarcă: De câte ori le arăți toate isprăvile, liberalii zic: „*Apoi noi n-am fost decât foarte puțin la guvern*“. El i-a avertizat pe fruntașii liberali, spunându-le că „*un palat zidit în zece ani se strică în două zile*”.

*

- **5. Mihai Eminescu** a observat cu atenție mărită că „*de câte ori un creștin s-apucă la noi să scrie un rând ca să lumineze nepalat zidit amul, de atâtea ori pune mâna-n raft și scoate la iveală o carte nemțească sau una franțuzească și răsfoiește până ce găsește ce-i trebuie*”. Cu umoru-i

caracteristic, pe care-l folosea în chip măiestrit, doar acolo unde se impunea, producând efectele scontate, a criticat faptul că la fel făceau românii și cu cunoștințele necesare pentru a gândi și construi un stat modern și o societate în care toți românii să o ducă bine: „*Le luăm frumos din cărți străine, le așternem pe hârtie în limbă pășărească și facem ca negustorul care nu-și dă nici el seama de unde-i vine marfa, numai să se treacă. Chiar învățații noștri, când vor să polemizeze, polemizează cu citate*”.

Analizei sale critice n-au scăpat nici gazetarii momentului, mai ales gazetarii liberali, care roiau ca muștele în jurul ziarului „Românul” și își scoteau ideile **DIN ABECEDARUL ECONOMIC**, după ce puneau mai întâi degetul în gură și vedeau câte „cuvinte” le veneau în minte. „*La chemarea aceasta se deschide dicționarul nepaginat al capului, compus din prea puține file, pe care stau scrise libertate, egalitate, fraternitate, legalitate, suveranitate și alte cuvinte tot cu atâta cuprins material și după aceea le-nșiră, mai puind pe la soroace și câte un Ștefan sau Mihai Viteazul, din buzunările cărora scoteam ce ne poștește inima*”.

Mihai Eminescu a readus în dezbaterea publică problema legiurii la nivel statal, și mai ales la nivel social, explicând că:

- „*până la fanarioți n-am avut cod, un semn că nici trebuia*”, căci „*știa fiecare din obiceiul pământului și judecată multă nu se-ncăpea*”.

- voievodului românesc și moldovenilor le merse vestea că sunt totdeauna gata de război, „*oameni vârtoși, cari nu știa multă carte dar au multă minte sănătoasă; averi mari iar n-au, dar nici săraci nu sunt*”.

Astfel au fost legiurile la români, „*popor de ciobani*” până la Regulamentul Organic pe care Mihai Eminescu l-a numit „*cea dântâi legiuire importantă și plăsmuită*”.

Apoi au venit grecii, cu gânduri ascunse, de a se îmbogăți repede, prin corupție, hoție și mită. Aceștia „*au domnit o sută de ani, iar când au ieșit din țară, nici urmă n-a mai rămas prin sate. Poporul nostru a rămas nepăsător la reformele grecești, rusești, franțuzești, și nu-și dă nici azi bucurosi copii la școală, pentru că simte ce soi de școli avem*”. El s-a întrebat: „*Cui i-au putut veni în minte de a introduce toate*

formele costisitoare de cultură ale apusului într-o țară agricolizată, abia pe la anul 1830?”. Răspunsul, cunoscut de tânărul gazetar suna astfel: „*Sigur că numai oameni cari nu-și cunoșteau țara deloc*”.

De critica lui cea aspră n-a scăpat C.A.Rosetti, fruntașul liberal, care contribuise din plin și într-un mod mârșav și ticălos la detronarea lui Cuza Vodă. Acesta rostise un discurs, vorbind cu dispreț despre calitatea cea mai bună pe care o aveau boierii, iar țara (pe când era el tânăr!) o formau „*40 de boieri mari, 40 de boieri mici*”.

Mihai Eminescu a continuat critica, scriind că: „*Astăzi avem zeci de mii de liberali cari nici împlă cu zilele-n palmă, pentru că nici turc, nici leah, nici unghur nu caută să-i taie, nici de vrunduh așa de subțire nu se bucură, nici compensează prin ceva muncă socială, pe care o istovesc din rădăcini, mâncând chiar condițiile de existență a claselor producătoare, nu prisosul lor*”.

Un cuvânt de mare cinste și respect au avut din partea tânărului gazetar **moșii din Ardeal**, moșul fiind „*un negustor foarte cuminte, lui nu-i trebuie la negoț nici un fel de samsar, nici chiar banul. El face ciubere și donițe, trece în Țara unghurească și nu se mai încurcă, ci le schimbă de-a dreptul pe ... grâu. Atâtea donițe de grâu pe o doniță de lemn, atâtea ciubere de grâu pe un ciubar de lemn*”.

Mihai Eminescu știa că prisoasele economiilor individuale constituie o sumă certă, care trebuia să fie folosită și pentru întreținerea și dezvoltarea culturii. Dar, „*Dacă vei hrăni cu ele câteva mii de stârpituri liberale, de unde îți mai rămân condițiile pentru întreținerea unei culturi sănătoase și temeinice? Două sute de nebuni mănâncă desigur mai mult decât un singur înțelept*”.

Abecedarul său economic consemna că natura i-a dat omului putere mărginită, socotită numai pentru a se ținea pe sine și familia, dar omul produce ceva mai mult decât consumă. „*În acest prisos sunt cuprinse: întâi ceea ce-i trebuie pentru a reproduce, va să zică condițiile muncii de mâni, și încolo un prea mic prisos, care-l poate pune la dispoziția societății sub formă de dare. Din acest prea mic prisos al gospodăriei producătorului trăiește toată civilizația națională*”.

Concluzia a fost astfel formulată: „*Dacă hrănim cu acest prisos străinătatea de idei, de instituții și de forme lipsite de cuprins al căror complex liberalii au apucat a-l numi „tot ce este românesc“, atunci nu ne mai rămâne nimic pentru ceea ce este într-adevăr românesc, pentru cultura națională în adevăratul înțeles al cuvântului*”.

*

● **6. Mihai Eminescu** a încheiat analiza critică a stării nației cu o constatare și un îndemn la respectarea adevărului în frazele pe care gazetarii le încrustează pe răbojul presei. El era convins că nimic n-ar părea mai natural decât ca oamenii să ia lucrurile așa cum sunt și să nu caute în nouri ceea ce-i dinaintea nasului lor. Cu toate acestea, el a constatat că fruntașii liberali urmau tocmai calea contrară. Dar, a crezut el, „*cu vorbe nu-l încălzești pe nimenea și vorbe rămân toate abstracțiunile și, cu cât mai abstracte sunt, cu atât sunt curată vorbă de clacă*”. De aceea, relația „**FRAZĂ ȘI ADEVĂR**” trebuie să însoțească gândirea fiecărui gazetar, chiar dacă politicienii care-i stau în spate îl îndeamnă să laude pe unii și să ponegrească pe alții.

El a scris că „*reformatorii noștri*” au început cu asemenea cultură din gazete, întrucât „*n-au învățat mai nimic de la străini decât să vorbească subțire, să se îmbrace subțire și să puie lumea la cale cu fraze. Cultura frazelor o puteau învăța bine din gazetele străine. Oamenii scot acolo gazete în toate zilele și neavând ce spune, abstracțiunile le vin foarte bine la-ndemână, căci prin mijlocul lor poți scrie coale întregi fără să spui nimic*”.

O problemă adusă în dezbatere a fost „*beția de cuvinte din gazetele românești*”, care era numai întrecerea beției de cuvinte din cele străine. „*Gazetarii noștri*” - mai puțin culți, deci având mai puține de împărtășit decât străinii, „*au și mai multă nevoie de gură decât de cap, dar și în străinătate lucrează în mare parte gura, fără ca crierii să știe mult despre aceasta. Ci în străinătate în genere nu prea iau oamenii gazetele în serios întrucât s-atinge de partea lor intențională*”.

Cu mare deschidere spre aflarea adevărului despre starea nației, zugrăvită prin pana fiecărui gazetar, el a afirmat, pe bună dreptate, că gazetele „*sunt făcute pentru a trezi patimele societății și a crea*

în public atmosfera ce-i trebuiește guvernului sau adversarilor săi spre a inaugura suirea unora și coborârea altora; în sfârșit presa nu-i cu mult mai mult decât o fabrică de fraze cu care fătărnicia omenească îmbracă interese străine de interesul adevărat al poporului”.

Mihai Eminescu le-a reamintit fruntașilor liberali că „*Materia vieții de stat e munca, scopul muncii bunul trai, averea, iar răul cel mai mare: sărăcia*”.

Potrivit concepției lui de sociolog, sărăcia trebuia luată în înțelesul ei adevărat, întrucât „*e izvorul a aproape tuturor relelor din lume; boala, darul beției, furțișagul, zavistuirea bunurilor altuia, traiul rău în familie, lipsa de credință, răutatea, aproape toate sunt câștigate sau prin sărăcie proprie sau, atavistic, prin sărăcia strămoșilor*”.

Pentru a fi înțeles, el a adus ca dovadă suma de cuvinte care înseamnă relele morale prin cuvinte împrumutate sărăciei și boalei. În fața avalanșei de cuvinte se regăsea cuvântul **mișel**, care altă dată însemna *sărac*, iar în vremea lui însemna „*lipsă de calități morale*” Tânăruț gazetar scria că în vremurile de altădată voievozii românești dăruiau prin hrisoave pe „*mișei*” în înțelesul lor, iar „*astăzi mișei în înțelesul nostru stăpânesc toată țara de la un capăt la altul*”. El a conștientizat că, la toate popoarele, calitățile morale atârnă - abstrăgând de climă și de rasă - de la starea sa economică. Blândețea caracteristică a poporului românesc dovedea că „*în trecut el a trăit economicește mulțămît, c-au avut ce-i trebuia*”.

Deci, concluzia a fost astfel formulată: „*Condiția civilizației statului este civilizația economică*”, iar a introduce formele unei civilizații străine fără ca să existe corelativul ei economic „*e curat muncă zădarnică*”.

Dar, „*liberalii noștri*”, „*în loc de a-și arunca privirile la răul esențial al societății s-au ținut de relele accidentale și fără însemnătate*”.

Tabloul pe care l-a oferit este jalnic;

- „*numărul producătorilor, cari în țara noastră sunt absolut numai țărani, dă îndărăt, deci e supus la o trudă mult mai mare decât poate purta*”;

- „*se înmulțesc cei cari precupețesc munca lor în țară și în afară, precum și clasele parazite*”;

NAȚIUNEA ROMÂNĂ

- la țară putrezesc grânele omului nevândute, în oraș plătești pâinea cu prețul cu care se vinde la Viena sau la Paris.

El le-a spus fruntașilor liberali că „îmulțindu-se trebuințele, trebuiau înmulțite izvoarele producției și nu samsarlâcul, căci la urma urmelor „tot negoțul nu e decât un soi de samsarlâc între consumator și producător, un fel de manipulare care scumpește articolele”. Tânărul gazetar era convins că în această manipulare nația română, „nație agricolă”, totdeauna pierde. „Samsarlâcul” care mijlocea schimbul între produsele românești și cele străine încăpea pe zi ce merge în mâinile străinătății. „Oameni bătrâni n-ar avea decât să asemăneze fizionomia de azi a Bucureștilor cu aceea pe care o avea înainte de cincizeci de ani. Nu-i vorbă, nu erau așa de străluciți Bucureștii pe atunci, dar erau românești; azi ...? Ce să mai zicem de Iași și, în genere, de orașele Moldovei?”.

Mihai Eminescu era convins că statul român avea nevoie de clase sociale puternice, dar liberalismul le-au adus la sapă de lemn. El a reamintit că înainte cu 30 - 40 de ani românii aveau o clasă puternică de țărani, nu bogată, dar cuprinsă, și începuturile unei clase de mijloc. „Azi țăranul scade pe zi ce merge, proprietarul, ale cărui interese sunt identice cu ale țăranului, asemenea, bresle nu mai avem, negoțul încape pe mâini străine încât, mâine să vrem să vindem ce avem, găsim cumpărători străini chiar în țară și am putea să ne luăm lucrurile în spinare și să emigrăm la America”. „Chiar ar fi bine – a scris tânărul gazetar - să ne luăm de pe acuma o bucată de loc în Mexico, în care să pornim cu toate ale noastre, când nu vom mai avea nimic în România”.

El a tras concluzia potrivit căreia, prin atârarea economică în România s-a ajuns ca toate guvernele, să atârne mai mult ori mai puțin de înrâuriri străine. Consecințele erau previzibile: „Ne înnegrim unii pe alții - vorbesc de naturile mai nobile, fie ele în orice parte, nu de stârpituri - ne înnegrim, zic, unii pe alții, pentru că simțim că starea poporului românesc e nesuferită și că ne-am încurcat rău”.

Pentru Mihai Eminescu vinovăția privind aducerea României în stare aproape de anarhie o purtau

partidele politice și politicienii, care au împins țara într-o încurcătură.

În loc de concluzia finală, el a invocat, ca român și bun creștin, pedeapsa divină pentru cei care au făcut rău României, scriind cu tristețe-n suflet că „vina istorică și blestemul urmașilor să cază asupra celor ce-au făptuit tot răul, asupra liberalilor de orice nuanță, care au format cadre goale, în care au intrat tot gunoiul societății, au creat guvern reprezentativ pentru ca să-l împle oameni ce abia știu a îndruga două cuvinte, au făcut ca clasa de mijloc, în loc de a căuta să muncească și să înflorească, să se azvârle toată asupra puterii statului, ca să domnească”.

**Conf.univ. dr. Aurel V. David,
București, 13 noiembrie, 2024**

Epopoea Viteazului Mihai (38)

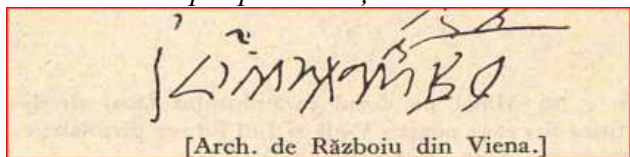
Ing. Angela FAINA

„Nu-mi las nimănui țara și neamul nici mort !”

Banii pentru armată soseau mereu cu întârziere

Din această cauză, una din marile sale nemulțumiri era că împăratul nu trimitea banii pentru armată la timp, găsind diverse pretexte, doar pentru a-i zădărnici planurile și a-l descuraja pe Mihai în acțiunile sale viitoare. În această perioadă, Mihai era îngrijorat ca nu cumva oștenii săi neplătiți, să se răscoale sau să treacă la inamic. „Mihai și-a pierdut răbdarea, sufletul său se umple de mânie și se înstrăinează de noi” -spune un comisar imperial. Încă din vara anului 1598, deci după ce făcuse acel tratat cu împăratul, Mihai scrie foarte îngrijorat comisarilor imperiali din Ardeal și le solicită ajutorul promis. El era un om de acțiune și nerăbdător să-și vadă realizate faptele planificate: „Să se trezească deci Măriile Voastre și să se îngrijească mai bine de lucruri: căci aceasta o cere acuma vremea, că

Dumnezeu mi-i martur că eu nu zăbovesc, ci sunt gata să-mi vărs sângele pentru Creștinătate. Nu pot da bani ostașilor, cari fără bani, nu merg. Mă tem și de aceea ca nu cumva, văzând pe dușman și neavând bani, să nu se împrăștie. Măriile Voastre să mă ierte că scriu cu atâta îndrăzneală căci sunt silit a o face. Mă mir că n-aveti încă nici o tabără, deci îngrijiți-vă să se adune ostașii în tabără. Acestor pedești trimiteți-le de acolo din bielșug praf și puști și bani cu cari să pot plăti ostașilor.

[Arch. de Războiu din Viena.]

Semnătura lui Mihai

Din curțile noastre de la Ploiești, în 6 Iulie, anul 1598, Mihail Voievod ” -Nicolae Iorga - „Scrisori de boieri și Domni”-1925

Privitor la plățile soldaților, Mihai le scrie solilor săi, banul Mihalcea și Stoichiță vistiernicul, să transmită împăratului Rudolf al II-lea următoarele: „*Măria sa împăratul și Sfatul Împăratului și cu cei 7 herțegi, (arhiduci) și cu ceilalți Domni creștinești și împreună cu țara Măriei Lui, bine să ia aminte și să grijească, că Ardealul și Țara Românească în ce loc sunt; tot norocul creștinătății este aruncat pe aceste două țeri-că Dumnezeu să ferească, de-ar apuca turcul aceste două țeri, ar fi pieire a toată creștinătatea, cum Dumnezeu să ferească de aceia ! Drept aceia să aibă grijă Măria Lui de leașa oștilor.!* -Ghenarie(Ianuarie) 26, anul 1600, Mihail Voievod”- Nicolae Iorga- „Scrisori de boieri, scrisori de Domni” -1925

Într-o altă scrisoare, Mihai se exprimă astfel: „*Nu putem hrăni oastea cu vorbe !*” Comisarii imperiali specificau în continuare împăratului: „*Poate Majestatea Voastră îl trăgănează atât de mult, pentru ca oastea sa să se împrăștie și el să rămână singur, dând de înțeles că Majestatea Voastră fiind prea puternică, ar vrea să-l gonească din țară, ca și cum n-ar fi vrednic pentru aceasta.*”

După o nouă scrisoare goală de conținut a împăratului, Mihai, chinuit de neastâmpăr, îndoială și de lipsa de bani, le comunică imperialilor marile lucruri pe care le-ar putea face dacă ar primi banii necesari armatei: „*cucerirea Moldovei, a Poloniei, a pašalâcului*

unguresc, deci a întregului șes al Panoniei, a țărilor de pe malul drept al Dunării, luarea Constantinopolului, eliberarea Mormântului Sfânt”... etc.

Până nu avea susținere clară, regulată și promptă el nu putea să întreprindă aceste acțiuni de anvergură. Diplomații Casei de Austria îi prezintă împăratului situația în care se află oastea transilvană, convinși de gravitatea neachitării soldelor: „*Ostașii lui Mihai s-au revoltat și îi strigau lui Mihai să scoată ducății pe care i-a primit de la Majestatea Voastră și să le plătească lor, de nu, ei vor găsi alt stăpân, pomenindu-l pe Sigismund, sau, îl vor sluji în curând pe turc.*”

Împăratul de Habsburg, Rudolf al II-lea blochează pentru a câta oară ? ajutoarele cerute de Mihai. El, conducătorul de oști, nu mai avea cu ce-și plăti ostașii. În acest fel, se pare că împăratul încerca să îl forțeze pe Mihai să părăsească Ardealul, în lipsa posibilității de a-și întreține și plăti o armată corespunzător de mare. Neavând ajutoare, suficiente, el este pus mereu în situații deznădăjduite, nutrind mari griji pentru armata sa. „*Prea mulți negociatori și prea multă diplomație - cum scrie Nicolae Iorga - din partea imperialilor, toate acestea, au complicat lucrurile*” - iar împăratul bolnav și în vârstă, ocupându-se mai mult cu ocultism și alchimie, stând mai mult în laboratoarele sale și făcând experiențe, nu mai știa care din ei este sincer sau care vede cu claritate situația.”

Lui Vodă Mihai nu i se acorda întotdeauna puterea de decizie

Un alt fapt care îl deranja pe Mihai; nu i se lăsa întotdeauna puterea decizională, fiind mereu amânat sau amăgit. Mihai avea de luat decizii uneori rapide, pe moment, iar încetineala colaborării cu imperialii îi încurcau planurile și-l puneau în situația de a nu putea lua cele mai pertinente măsuri în situațiile ce se iveau. „*Mihai să lupte cu cine vrem noi și când vrem noi !*”-i se transmitea din partea Casei de Austria. Deci el vedea aceste răspunsuri ca pe o lipsă de încredere din partea imperialilor, ca pe o umilință și lipsă de apreciere a potențialului său decizional, deși Mihai a dovedit de atâtea ori, de-a lungul anilor că își pune toată energia și abilitatea în a susține lupta antiotomană, respectând tratatele semnate cu creștinătatea.

Șantajul, amenințarea voalată, ipocrizia și cinismul vor fi utilizate pentru a-l intimida și a-l face să renunțe la obiectivele sale. Rudolf al II-lea îl voia pe Mihai doar ca un bun executant al ordinelor sale, nu accepta ca Mihai să aibă propriile planuri, idei și politică militară în zonă, decât cea a imperialilor, în deplină ascultare.

Uneltirile ungarilor care creau mereu o situație de instabilitate internă

O altă nemulțumire a lui Mihai este situația în care se găsea față de uneltirile nobililor unguri, pe care nu se putea baza, care preferau să rămână sub vasalitatea turcească și-l îndemnau și pe el să se supună turcilor printr-o politică opusă imperialilor, dușmanii ungarilor.

Încă dinainte de bătălia de la Călugăreni, Mihai nu era mulțumit și nici nu agrea colaborarea cu ungurii. Iată ce mesaj transmitea Mihai solului polonez, impresii pe care le-a avut încă de la primele contacte cu ei, în anul 1595: „*Nu am nicio încredere în unguri, din care sunt în jurul meu 7.000, ba mă tem mai mult de ei decât înainte vreme, de turcii care erau sub stăpânirea mea. Eram mai sigur sub turci de cum sunt sub creștini acum. (...)*”

Pericolul și inamiciția polonezilor

Polonia și Ieremia Movilă pe de o parte, nu-i erau deloc prieteni, iar pe armata lui Basta din Ungaria Superioară care lăncezea, nu putea să se bazeze. Mihai continuă demersurile diplomatice în zonă, pentru a-și asigura liniștea la hotare. El este omul acțiunii, al faptelor mari, concrete, are mereu atât planuri militare cât și politico-diplomatice, observând cu atenție evenimentele și intențiile vecinilor, ducând o largă paletă de activități diplomatice cu toți vecinii din zonă.

Versuri scrise de autori populari:

Să voiesc, să nu voiesc
Beciul mic să îl păstrez ?
Fântânile s-otrăvesc
Și pe turci să îi zdrobesc ”

(autor necunoscut-rapsod popular. Beci = Viena, Beciul Mic = Alba Iulia)

Recunoașterea din partea turcilor a domniei lui Mihai în Valahia și Ardeal

La 9 martie 1600 Mihai primește delegația turcă la Brașov, unde i se înmânează însemnele domniei. În acel moment, deși era vasalul împăratului, el a înțeles că trebuie să aibă o bună vecinătate cu turcii, pentru a-și

asigura succesul pe care îl dorea în Ardeal. În toamna anului 1599, pentru a avea asigurată liniștea la Dunăre în timpul atacului Transilvaniei, otomanii fiind o reală amenințare, Mihai reușește înțelegerea cu turcii de a nu fi atacat în această perioadă. Mihai a comunicat rapid această reușită împăratului, deci nu făcea lucruri pe ascuns față de Casa de Austria; mai mult, chiar împăratul, încerca o pace cu turcii, în octombrie 1599, dar el, spre deosebire de Mihai, nu a reușit s-o finalizeze.

Mihai primește **steagul și însemnele domniei** de la turci pentru a se asigura de liniște din partea lor la granița de la Dunăre, în sud. Mahmud Pașa i-a fost intermediarul față de sultan. Predarea însemnelor de domnie a întârziat din cauza iernii. Delegația turcească va fi primită la Brașov, în martie 1600. În ianuarie 1600, Mihai avea să primească soli de la vizirul turc, de la hanul tătar, în prezența unui sol imperial al Casei de Austria. În prezența ambelor părți, Mihai negocia în continuare situația din zonă, pacea sau războiul.

Vrând să acționeze în consens cu politica imperială, adică să aibă de la împărat acceptul în deciziile sale, Mihai îl trimite din nou, pe banul Mihalcea ca sol la împărat cu întrebări ce necesitau răspunsuri urgente, referitor la politica comună față de turci. Trebuiau luate decizii rapide pe care Mihai le aștepta cu mare nerăbdare. Împăratul îl amână pe banul Mihalcea, care trebuie să insiste prin comisarii imperiali să-l urgenceze pe împărat să-i răspundă, pentru că, la rândul său, Mihai este în situația că nu știe ce răspuns să dea solilor turci; era împiedicat de lipsa răspunsului de la împărat.

Deci prin întârzierile și atitudinea sa, Rudolf al II-lea îi creează probleme și-l încurcă pe Mihai în luarea unor decizii grabnice și foarte importante pentru creștinătate. Mihai, spre binele acesteia, acționează mereu la timp, însă împăratul ca de obicei, tergiversează lucrurile, atitudinea sa fiind foarte păguboasă și iritantă pentru Mihai. Iată un extras din scrisoarea banului Mihalcea, din „Scrisori de boieri și Domni” din 1925 al lui Nicolae Iorga, referitor la gravele întârzieri produse de tergiversările împăratului. Fiind trimis ca soli, banul Mihalcea și Petru Armeanul, așteptau decizia din partea împăratului într-o situație critică, ce necesita un

răspuns de dat turcilor: pace sau război. Unul din soli se exprimă astfel: „... am fost trimes de preaîndurătorul meu Domn, Mihai, la Măria Sa, ca să arate cererile sale Măriei Sale Împăratului, prin scrisoare, te rog deci pe d-ta cu cea mai mare stăruință, ori să-mi dea răspuns, ori să vii însuși încoace și la Domnul meu, căci nu e vreme de pierdut; căci acum cer turcii pace și Domnul meu nu știe de ce să se apuce. D-ta vei afla aceasta și de la dumnealui Carlo Magno și-ți voi scrie și d-tale, pentru mai multă siguranță, toate învățăturile ce Domnul meu mi le va da. Deci să te gândești d-ta foarte bine, și să vii cât poți de iute la Domnul meu. Iar, dacă d-ta nu poți să vii, eu mă duc de aicea, că nu mai pot aștepta; că așa e și voia Domnului meu prea-îndurător. Turcii, și ei așteaptă greu răspunsul, și Domnul meu nu le poate da niciunul până nu știe care e voia Măriei Sale. Pentru aceia cer din nou, cu tot dinadinsul, ca d-ta să binevoiești a veni cât mai iute, ori să-mi dai răspuns prin scrisoare, de ce să mă țin și ce trebuie să arăt Domnului meu.” Printre altele, fiind mediatorul imperialilor cu turcii, Mihai sprijinea cererea otomanilor la împărat, de a-l elibera pe Ali Pașa, care era închis în cetatea Hust, câțiva zeci de kilometri la nord de Tisa.

Theodor Aman-pictură: „Solii turci aduc daruri lui Mihai Viteazul”

Imagine luată de pe commons.wikimedia.org
Într-o altă solie, Mihai duce tratative cu Hănia tătară pentru a o opri să colaboreze cu turcii. La 5 ianuarie 1600, din Satu Mare, Mihail Székely îi scrie lui Ioannis Barvitius situația în care se afla Mihai: „Împăratul turc îi oferă tot ce și-ar dori, numai ca el să i se supună și să poarte războiul împotriva noastră. Iar dacă ai chibzui

și ai pune în balanță toate împrejurările, una atârnă mai greu decât celelalte; una păstrează reputația, măreția, faima, progresul creștinătății, iar cealaltă-să ne ferească Dumnezeu atotputernicul ! Exact contrariul în toate. Adesea, din cauza unor lucruri mărunte și rele îi pierd unuia pofta pentru lucrurile mari, care nu mai pot fi recuperate.” În acea perioadă, Vodă Mihai era nemulțumit și chiar mâhnit de modul în care a fost tratat de către Casa de Austria, care continua să aibă un comportament bănuitor față de el, tergiversa plata armatei și îl ducea cu vorba referitor la stăpânirea Ardealului.

Într-o discuție cu Teodosie Rudeanu, marele logofăt, Mihai se exprima astfel: „Eu văd că acești nemți, îmi pun la îndoială credința mea, dar de ce fac ei asta, nu știu ! Oare pentru că am primit steagul de la turci ? Nu se gândesc că așa era lucrul cel mai socotit ? Trebuia să trec din porunca Maiestății Sale Cezaree în Transilvania și dacă nu încheiam înțelegere cu Mahmud Pașa, armata otomană ar fi pustiit Țara Românească, iar eu... cine știe ? Nu aș fi putut să cuprind Țara Ardealului. Vezi, înțelepciunea trebuie să aibă preț în arta diplomatică. ”

Solia turcească trimisă de sultan ca urmare a înțelegerii din toamna anului 1599, a sosit în primăvara anului 1600. Mihai a primit-o la Brașov, în timp ce se desfășura Dieta transilvană. Turcii au venit să materializeze această înțelegere prin aducerea steagului și a însemnelor domniei. Sultanul recunoștea stăpânirea lui Mihai asupra Transilvaniei și a Valahiei, iar pentru Mihai, era un semn de pace și liniște la granița sa. Acum, sultanul îl proteja pe Mihai chiar și în fața polonezilor, cerându-le acestora „să nu-l tulbure pe acest învingător pocăit !” Mihai intrase aparent, în grațiile turcilor. Sultanul Mehmet al III-lea și Mahmud Pașa, i-a trimis ca solie lui Mihai pe diplomatul Hussein Aga și alte importante personalități de la Poartă, însoțit de cinci turci foarte importanți și alți 100 de delegați otomani. Comisarii imperiali David Ungnad și Mihail Székely erau de față. Întâmpinarea solilor islamici a fost fastuoasă și a avut loc la 9 martie 1600. Mihai îi primește însoțit de 4.000 de călăreți. Întâlnirea cu Hussein a avut loc în câmp deschis, la poalele Tâmpiei. Au descălecat, s-au salutat cu

mare reverență și s-au îmbrățișat îndelung. Hussein Aga i-a desprins lui Mihai sabia de la cingătoare și a înlocuit-o cu un iatagan, împodobit cu aur și pietre prețioase, dăruit de sultanul otoman; apoi i-a prezentat două drapelul din mătase roșie, în semn de protecție și de recunoaștere a lui Mihai ca domn al Ardealului și a lui Nicolae Pătrașcu, fiul său, ca domn al Valahiei, însemne pe care Mihai le-a sărutat cu nesaț, în văzul tuturor. Cei doi și-au mai făcut reciproc și alte daruri, după care au încălecat pe cai, îndreptându-se spre oraș. La intrarea în Brașov, la comanda lui Mihai s-au descărcat tunurile mari, care au impresionat asistența. De o parte și alta a drumului parcurs până în oraș, se aflau înșiruiți membrii gărzii domnești, îmbrăcați în uniforme de culoare roșie și albă. În acest fel, prin această manifestare, Mihai a încercat să atragă atenția asupra faptului că este binevăzut de turci.

„Cine are ochi să vadă și cine are urechi de auzit, să audă !” - voia desigur să transmită Mihai, un mesaj Casei de Austria.

Escaladarea tensiunilor și divergențelor cu Casa de Austria și generalul imperial, Giorgio Basta.

Voievodul Mihai a menționat în repetate rânduri că a intrat cu puterea armată în Ardeal cu acordul împăratului și că a cucerit această țară pe cheltuiala sa, și riscul vieții lui, fără să fie ajutat de oastea imperială din Ungaria de Sus, aflată sub ascultarea lui Giorgio Basta, iar apoi a cedat-o Maiestății Sale.

El era hotărât să părăsească Ardealul și să îndeplinească alte mari fapte în folosul creștinătății dacă împăratul desemna pe unul din frații săi, Maximilian sau Matthias la cârma Transilvaniei. Când Mihai a aflat că cei doi arhiduci refuză guvernarea Ardealului și că împăratul dorește s-o lase lui Giorgio Basta, el „a fost cuprins atunci cu iuțea de o furie împinsă până la nemărginire.”

Un aviz apărut la jumătatea lunii martie 1600, la Tokay, în Ungaria, relatează: Mihai- Vodă a făcut declarația că „mai bine să i se taie capul decât să cedeze Ardealul lui Basta.” Giorgio Basta, invidios și răuvoitor, îl denigra pe Mihai de fiecare dată când avea prilejul, arătând că nobilii ardeleni îl urăsc pe valah, că Mihai a primit steagul turcului, că a cucerit Ardealul fără

acceptul maiestății sale, că nu vrea să părăsească scaunul de crai al Ardealului, născocind alte fapte defăimătoare. Basta cerea mereu împăratului ca armata imperială să intre cu forța în Ardeal și să-l scoată pe Mihai din domnie.

La 20 martie 1600, generalul Giorgio Basta îi scrie arhiducelui Matthias, fratele împăratului Austriei, următoarele: „*Datoria mea mă face să mă gândesc permanent în ce mod s-ar putea frâna obrăznicia voievodului român, care, abuzând de clemența Majestății Sale, a devenit atât de trufaș, încât să-și închipuie că este confirmat în provincie.*” Sesizând adversitatea și dușmănia dintre cei doi, comisarul Carlo Magno îi scrie arhiducelui Maximilian la 20 martie 1600 următoarele: „*Domnul voievod este atât de pornit împotriva lui Giorgio Basta încât ar fi bine ca acesta să fie mutat în alt loc și înlocuit cu altcineva care să întrețină legături cu domnul voievod.*” Comisarii imperiali David Ungnad și Mihail Székely îl povățuiau pe împărat: „*Fie că cedează Ardealul, fie că nu, el nu trebuie să ne devină vrăjmaș. Trebuie procedat cu binișorul cu el, numai să nu ne devină ostil.*” Se temeau de Mihai, cunoscându-i calitățile deosebite pe care le demonstrase pe toate planurile: politic, militar și diplomatic.

La 31 martie 1600, de la Alba-Iulia, prin scrisoarea adresată împăratului, comisarii imperiali Mihail Székely și David Ungnad raportează despre dificultatea negocierilor cu Mihai-Vodă privitor la Ardeal. Ei confirmă că Mihai s-ar fi exprimat astfel: „*de ce vrea Majestatea Voastră să se împovăreze și să se ostenească cu Transilvania ??...(..) Maiestatea Voastră aveți și fără de aceasta, hotare întinse și destul lucru cu acelea.*”

Tensiunea creștea continuu între Mihai și Casa de Austria. Împăratului nu-i convenea hotărârea lui Mihai de a rămâne la cârma Transilvaniei ca s-o păstreze pentru sine și mai apoi s-o transmită fiului său, Nicolae, așa cum Mihai a cerut hotărât, în repetate rânduri. În calitate de Crai al Ardealului Mihai și-a asumat drepturi depline, ceea ce era considerat de împărat ca un abuz, o faptă obraznică. În schimb, Mihai considera că Transilvania i se cuvine lui și urmașilor săi, din moment ce el a cucerit-o cu sabia sa, fără ajutorul împăratului, ci pe cheltuiala și riscul său. Această stare de lucruri nu i-a convenit împăratului, care ar fi dorit ca Mihai să se

reîntoarce în Valahia și să lase Ardealul sub influența habsburgică, condusă de un alt principe, ușor de manevrat și ascultător față de Casa de Austria și care să-i urmeze instrucțiunile. Dar ceea ce gândea, nu putea să o spună pe față, încerca prin tergiversare și scrisori ambigue să mai profite de el, deși îl bănuia de gânduri ascunse, mai ales în relația cu turcii.

Ceea ce voia Mihai, era să aibă puterea de decizie ca domn, în Ardeal. Semeția și determinarea sa de a stăpâni Ardealul pe care l-a cucerit cu paloșul său, planul său de a intra în Moldova și în plus, perspectiva că ar putea să-și constituie un stat românesc mare și puternic, condus de un valah în coasta imperiului, a accentuat teama austriecilor de a nu pierde Transilvania, provincie, pe care o doreau sub totală stăpânire a lor. Prin Mihai, ei nu erau convinși că o stăpâneau cu adevărat. „Pohtele” lui Mihai erau considerate nesăbuite.

De asemenea nu era acceptată cererea lui Mihai, ca teritoriile aparținătoare inițial Ardealului, dar acaparate de Casa de Austria în 1593, Solnoc, Sălaj, Hodod, Crasna, Bihor, Zarand, Maramureș, Hust, etc. să intre din nou în posesia Ardealului, deci a lui Mihai.

Despre aceste teritorii, Vodă Mihai, zicea: *„fiind ocupate samavolnic de Casa de Austria, nu i se cuveneau împăratului”*. Bineînțeles că în strategia sa de a acapara noi și noi teritorii sub stăpânire, împăratul se împotriva față de cererea lui Mihai de a-i ceda aceste teritorii, recent intrate sub dominația Casei de Austria și care până în 1593 fuseseră ale principatului independent al Transilvaniei. Împăratul considera că Mihai este obraznic, fapt care îl comunică sultanului, pentru a-l denigra pe Mihai și a-i slăbi prestigiul în fața Porții Otomane.

La Roma, apărea o știre în care se spunea: *„Împăratul creștin i-ar fi dat de înțeles sultanului (spre a-l face să creadă că o face în interesul turcilor), că Mihai este grec, prin urmare de puțină încredereși că Mihai cere mai mult decât i se cuvine. Se crede că în acest chip, împăratul ar fi vrut să înșele și pe unul și pe altul.”*

Intrigi și trădări, chiar din partea celui care trebuia să-l sprijine. Împăratului i se pot reproșa

multe aspecte negative în legătură cu atitudinea sa față de Mihai. Lui Mihai, așa cum s-a văzut, mereu i se găsea câte-o vină, atât din partea nobililor unguri cât și din partea diplomaților trimiși în diversele misiuni la Mihai. Unii dintre aceștia, din diferite motive, căutau mereu ocazia de a-l defăima. Rezerva împăratului austriac față de Mihai, se accentuează și datorită rapoartelor diplomaților săi, sau a celor papali, cu care era în legătură. Diplomația, Curtea și Casa de Austria, manevrată și ea la rândul ei, de unele zvonuri false, a devenit foarte prudentă față de Mihai. Era circumspectă.

I se reproșa printre altele că joacă necinstit din punct de vedere politic și diplomatic, are relații prea apropiate cu turcii și este necredincios creștinătății. Mihai trebuia să fie foarte diplomat, să afle în taină toate intențiile și planurile, acțiunile vecinilor și a marilor puteri, pentru a rezista în acest hățș de manipulari, intrigi și adversități. El trata cu Imperiul austriac, cu Regatul unit al Poloniei și Lituaniei și Imperiul Otoman; mari puteri vecine, cu care trebuia să întrețină relații diplomatice oficiale, iar prin spionii săi, să afle de intențiile și planurile lor ascunse. De aceea, el își trimite spionii să afle în secret, cât mai multe informații, de la cât mai multe surse, oficiale și neoficiale, pentru a-și făuri o imagine realistă a situațiilor ce se puteau ivi. Cele venite pe cale diplomatică oficială, nu-i asigurau o viziune de ansamblu reală, a evenimentelor ce s-ar fi putut derula în viitor. Uneori, trebuia să fie atât de abil din punct de vedere diplomatic, încât să mențină relațiile chiar și cu turcii și tătarii, nu numai cu creștinii, pentru a le afla intențiile și a se putea apăra împotriva planurilor lor. Abilitatea sa diplomatică și deciziile sale nu erau întotdeauna agreeate de polonezi, nici de turci sau de austrieci, care îl suspectau mereu.

Italianul Bruto Amante releva în evocarea istorică „La Romania illustrata. Ricordi di viaggio”, apărută la Roma că „victoriile lui Mihai au ațâțat din toate părțile dușmani invidioși și care căutau ocazia potrivită pentru a-l îndepărta.” Cei care nu-l vedeau cu ochi buni pe Mihai și fiind invidioși pe succesele sale, căutau să aducă false dovezi despre așa-zisa reaua credință a lui Mihai. Însă el sublinia mereu că este devotat creștinătății, împăratului, și efortul său este depus pentru pieirea

„semilunei”. Mihai a și demonstrat că era sincer credincios împăratului în lupta comună contra otomanilor, pe care Mihai mai mult îi ducea cu vorba, căci în realitate, el era sincer de partea creștinilor. Faptele sale au fost mereu în concordanță cu acest principiu. Lupta pe față cu turcii a fost acerbă.

În noiembrie 1599, Mihai era perfect conștient de jocurile politice și militare manevrate de puternicii lumii. Se referea la unele tactici pe care le cunoștea. Sesizase manevrele ipocrite și nesincere utilizate de capii acestor imperii: „Nu pe altă cale a luat sultanul toată lumea, decât că a făcut tratat cu unul din dușmanii săi și a bătut pe altul, ca apoi, după biruință să-i întoarcă arma celui dintâi.” Deci era conștient că în caz de nevoie, poate, ar putea face și el la fel.

Amânat mereu la plata armatei, cu care nu putea să țină piept „turcului” dacă nu era plătită, Mihai era mereu singur și în nesiguranță în fața primejdiei otomane pe care trebuia să o evite atât pentru Transilvania cât și pentru Valahia; o sarcină mai grea, pentru că acum trebuia să apere două țări, nu una. Mihai era într-o stare de îngrijorare permanentă, pentru că împăratul îl pune mereu într-o situație de așteptare, o dependență periculoasă, în treburi foarte importante; apărarea țării.

Lăsat mereu într-o stare de nesiguranță de către împărat, în aceste condiții, el trebuia printr-o metodă sau alta să-și asigure liniștea din partea otomanilor. Și aceasta o putea face, doar ținând pe turci în șah, amăgindu-i, ducându-i cu vorba, câștigând timp, chiar plătindu-le cu bani grei prietenia de moment. Se pare că trimitea sultanului și pașalelor cadouri și galbeni, pentru a-i ține departe de orice intenție de năvălire. Nu avea de ales.

Angela Faina
Va urma

ALEXANDRU IOAN CUZA –
MENTORUL TAINIC AL IDEILOR
EMINESCIENE PRIVIND EDIFICAREA
ROMÂNIEI ÎNTREGI

MOTTO:

„Jur să păzesc cu sfințenie drepturile și interesele patriei, să fiu credincios Constituției, în textul și spiritul ei, să priveghez la respectarea legilor pentru toți și în toate, uitând toată prigonirea și ura, iubind deopotrivă pe cel ce m-a iubit și pe cel ce m-a urât, neavând înaintea ochilor mei decât binele și fericirea nației române”.

Jurământul de credință al domnitorului Cuza

Eminescu-i steaua care-a răsărit pe bolta cerească a bătrânei Moldove, s-a transformat în luceafărul care a luminat cu razele lui vatra sfântă a neamului, în cruciș și-n curmeziș, a devenit port-drapel al luptei pentru apărarea tinerei României, a fost jertfit de potrivnicii neamului pe altarul Daciei celei Mari și mult visate, iar chipul și spiritul lui s-au întrupat în cometa care a prevestit prin semne cerești nașterea României Întregite.

*

1. Urma stelei călăuzitoare spre România Întregită

• Mihail, cel de-al șaptelea dintre cei 11 copii ai lui **Gheorghe și Raluca Eminovici**, născut la 15 ianuarie 1850 în orașul **Botoșani**, principatul **Moldovei**, și-a afirmat din fragedă copilărie iubirea launtrică față de neam și vatră. A avut șansa de a se naște într-o epocă extrem de agitată, când ideea autodeterminării neamului românesc a cunoscut o revigorare fără precedent. Pietrele de temelie ale dragostei față de neam au fost puse în familie, în școala primară și gimnazială, precum și în mediul etnospiritual al mănăstirilor în care au viețuit surori călugărite ale mamei sale.

Copil fiind, a adunat și adăpostit în ungherele minții atât imagini ale locurilor și melegurilor natale, cât și ale universului familial, cu părinții și bunicii, frații și surorile sale, precum și cu rudele apropiate sau mai îndepărtate.²

Legătura conștientă și tainică cu lumea moșilor și strămoșilor lui s-a întărit din clipa în care a fost nevoit să plece din vatra în care a văzut lumina zilei și să învețe carte „între străini”, într-o limbă străină de limba mamei sale, pe un pământ al neamului înstrăinat datorită unor vremuri grele și ale unor neamuri rele.

² Vezi, pe larg, George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura „Junimea”, Iași, 1977.

• În toamna anului 1858, **Mihail** a ajuns în orașul **Cernăuți**, capitala **Bucovinei** - ținut românesc ocupat de austrieci în anul 1774 -, pentru a învăța carte, alături de alți frați ai săi, la o școală nemțească. Acolo s-a trezit într-o altă lume, cu alte reguli de disciplină și de ordine socială și, mai ales, cu alte moravuri decât cele pe care le lăsase în **Moldova**. În „naționalele” (*matricolele*) școlare, numele lui a fost consemnat sub forma rutenizată: „**Eminowicz Michael**”, fiind considerat un străin și fiindu-i interzis să vorbească românește în public și să se manifeste românește.

NOTĂ: Profesorul **Iorgu G.Toma** din **Cernăuți** a consemnat atmosfera de teroare în care erau obligați copiii români să învețe carte în școlile austriece. Aceștia nu aveau voie să vorbească românește nici între ei, și dacă se întâmpla ca un elev să fie prins că vorbește românește „*i se anina de gât un măgar tăiat din hârtie ori zgrăvit pe o tablă de lemn, de care era legat o ață, și măgarul acela trebuia să-l poarte școlarul român în decursul întregii săptămâni până sâmbătă. Sâmbăta se chemau apoi școlarii din toate clasele la un loc, și toți aveau dreptul de a stupa (scuipa) asupra păcătoșilor români cu măgarii la gât. Adică pentru vorba românească copiii români erau rușinați și stupeți de alți copii români*”³

• Instinctul iubirii de neam a fost prezent în mintea copilului **Mihail** la o vârstă fragedă. Precum se știe, în 24 ianuarie 1859, **Moldova și Valahia** (*Muntenia / Țara Românească*) s-au unit într-un singur stat, având ca domnitor ales de popor pe colonelul român moldovean **Alexandru Ioan Cuza**. Alegerea respectivă a avut mare răsunet în **Cernăuți**, a produs mare bucurie printre români și mânie printre oficialitățile imperiale habsburgice. Românii bucovineni, înstrăinați de vatra neamului prin forța brută a Imperiului habsburgic, au trăit acea zi măreață cu emoții profunde, nutriend speranța că vor putea să revină în curând în vatra neamului.

Copilul **Mihail**, în vârstă de 9 ani, abia intrat în școala nemțească din **Cernăuți**, s-a aflat la casa părintească din **Ipotesti** și a trăit momentul unirii ca un copil cu cuget de om matur și cu minte scânteietoare. Fratele său mai mare - **Nicolae** -, avea să scrie că la auzul mult așteptatei vești, „*oamenii se adunară în fața casei popei Vasile, fratele lui Ioan Iconomu [cel care îl botezase pe Mihail] de la Biserica Uspenia din Botușeni*).

³ Iorgu G. Toma, art. *Dezvoltarea învățământului*, în revista „**Junimea literară**”, nr. 1, anul VI, ianuarie 1909.

*Mihail era în mijlocul lor și pesemne auzise ce s'a petrecut, căci venind acasă începu să strige prin ogradă de bucurie: «Ura! Trăiască Unirea!». Și, fără să mai aștepte, începu de cu noapte să împodobească gardul și pridvorul casei noastre cu brad verde și să ghirlăndească ferestrele cu stegulețe și flori de hârtie colorată. De unde le scotocise, nimeni n'a știut»*⁴

Apoi, copilul **Mihail** a participat la marea sărbătoare în **Ipotesti**, în mijlocul țăranilor care jucau și se bucurau de izbânda neamului lor. Cu acel prilej a auzit el de numele celui care a fost ales de popor ca „*Vodă al țării*”: **Alexandru Ioan Cuza**, căruia sătenii îi spuneau „**Cuza Vodă**”. Probabil că părinții lui s-au bucurat de alegerea făcută de popor, căci „*Iurășcenii*”, adică familia mamei sale, se înrudeau cu moșii lui **Alexandru Ioan Cuza**.⁵

• Peste 5 ani, adică în anul 1864, adolescentul **Mihail**, în vârstă de 14 ani, l-a văzut de aproape pe domnitorul țării cu prilejul unei vizite pe care acesta a făcut-o în orașul **Botoșani**. În acel moment el se aflase în **Botoșani**, unde a încercat să continue gimnaziul abandonat la **Cernăuți**. Însă, nereușind, la insistențele tatălui său și cu sprijinul președintelui tribunalului, **Emanoil Vasilevici**, s-a angajat, în 5 octombrie 1864, ca „*practicant*” în cancelaria tribunalului din **Botoșani**, cu un salariu de 250 lei pe lună. Datorită scrisului său caligrafic, a fost avansat repede ca „*scriitor al cancelariei*”, iar în 7 noiembrie 1864 a fost numit secretar la *Comitetul Permanent al Consiliului Județean Botoșani*, unde redacta și transcria corespondența sau scria procesele-verbale de la ședințele Consiliului.

• În acel moment, autoritatea lui **Cuza Vodă** era respectată înlăuntrul țării și recunoscută în afara acesteia, reformele sale mergând la sufletul „*poporului de jos*”, întrucât instituisese o conducere autoritară, pentru a satisface dorințele norodului.⁶ În memoria lui s-a întipărit chipul lui

⁴ Octav Minar, *Cuza Vodă și Eminescu*, în „**Universul**” din 25 ianuarie 1940.

⁵ Vezi, Octav-George Lecca, *Familii boierești române. Istorie și genealogie*, București 2000. În 5 februarie 1752, **Ion Iurașcu** a dat partea-i din moșia din **Filimonești** lui „**Ioniță Cuzii biv Vel Pitar**”, „*fându-mi dumniului și mie niam, de pe moași-me (bunica, n.n.s.) Antunica*”.

⁶ Precum se știe, după lovitura de stat din 2 mai 1864, a fost adoptată *Legea electorală din 1864*, odată cu *Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris* și publicată în

Alexandru Ioan Cuza. Atât cât a putut și cât a priceput din cele citite, auzite, văzute, el a însoțit cu ochii minții și a parcurs cu cugetul faptele lui **Cuza Vodă**. Anii săi de domnie au coincis cu anii în care adolescentul **Mihail** a adunat zestrea sa intelectuală, întărindu-și fundația etnospirituală. În acei ani și-a fundamentat convingerile de apartenență la un mare neam, unitar ca limbă, datini și obiceiuri, dar dezbinat din punct de vedere politic prin vitregia vremurilor. Acestea au fost statornicite în memoria sa după peregrinările făcute, în cruciș și-n curmeziș, prin cele trei mari ținuturi românești încorporate cu de-a sila de imperii vecine hrăpărețe - **Transilvania, Banatul și Bucovina** -, precum și prin „*dulcea Românie*”. Astfel, **Cuza Vodă** a devenit pentru el un simbol demn de urmat. *Cu mintea lui de copil, el a văzut în Cuza Vodă pe marele bărbat de stat, bun organizator al treburilor obștești, înzestrat cu curaj, credință, fermitate, inteligență, onoare, spirit de jertfă, răbdare, voință. Cel mai mult l-au impresionat scuturarea din temelii a mării boierimi și abolirea șerbiei multiseclare, educația elementară gratuită pentru copii și dreptul*

legat de instruirea publică (regulamentul de învățământ), prin care a fost instituită obligativitatea și gratuitatea instrucției publice primare pentru toți copiii, indiferent de categoria socială din care făceau parte și pentru ambele sexe.

„românului” de a participa la luarea marilor decizii privind soarta țării.

Cu mâhnire în suflet a primit vestea detronării mârșave a lui **Cuza Vodă** în noaptea de 10/11 februarie 1866, de către un grup de complotiști format din politicieni, militari și polițiști, care s-au autoproclamat patrioți, susținând că au lucrat în numele poporului. Alungarea lui **Cuza Vodă** din țară, precum și exilarea acestuia printre străini au fost văzute ca fapte de necugetat și de neiertat, mai ales pentru militarii care, trădându-l pe **Cuza Vodă**, au pătat steagul țării.⁷ El a acceptat cu nespusă bucurie numele literar „*Eminescu*”, dat de marele cărturar ardelean Iosif Vulcan și cu speranțe în suflet a apucat, în vara anului 1866, mândru de numele său românesc, pe drumul mare împărătesc, din **Cernăuții Bucovinei** spre **Blajul ardelean**, pentru a-și complini destinul în dulcea Românie, țara lui de dor.

2. Nucleele de românism, simbolul reîntregirii vetrei

- Destinul i-a hărăzit copilului **Mihail** să ajungă în apropierea a **trei nuclee etnospirituale de iradiere în mare taină a românismului**: tatăl său - **Gheorghe Eminovici**, dascălii **Aron Pumnul** și **I.G. Zbiera** - un român ardelean, și altul moldovean, precum și vechea familie **Hurmuzaki**, de boieri români patrioți, originari din **Cernăuca Bucovinei**.

- Tatăl său, **Gheorghe Eminovici**, despre care fiul său **Matei** avea să spună că „*avea o memorie uimitoare, cunoștea aproape toată Moldova*”, devenise un fel de „*idol*” pentru intelectualii români moldoveni. *El a împletit viața de vătaf de moșie cu activitatea politică, s-a dedicat luptei unioniste, a intrat în legătură cu Comitetul Unirii din Iași, sprijinind unirea Principatelor române.*⁸

În «*Memoriile*» sale, **Nicolae** - alt fiu al lui -, a consemnat: «*Cu mult înainte de Unirea Principatelor vânjolelele politice schimbaseră cu totul pe toți oamenii din satul nostru. Veștile veneau rar de tot. Cine drumuia la Eși aducea fel de fel de parascovenii despre întâmplările din capitala Moldovei. Noi, copiii, nu știam ce o să se*

⁷ Vezi, pe larg, I.G. Valentineanu, *Alegerea, Detronarea și Înarmorâtarea lui Cuza-Vodă*, București, 1898.

⁸ Augustin Z.N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui Mihail Eminescu*, Editura Academiei R.P.R., București, 1962, p.107.

întâmples, nici nu îndrăzneam să întrebăm pe tata care de la o vreme era veșnic posomorât, și parcă mă făcea să cred că știe multe lucruri tainice». Însă, în public, din măsuri de protecție, **Gheorghe Eminovici** își expunea altfel părerea lui despre unirea Principatelor. Astfel, scriindu-i caimacamului **Nicolae Vogoride**, un antiunionist înfocat și răz bunător pe adversarii politici, el spunea că «Scumpa noastră Moldovă ar fi amarnic lovită dacă granița dela Focșani ar dispărea».⁹

- **Alt nucleu de iradiere a românismului a fost familia Hurmuzaki. Bătrânul boier Doxachi Hurmuzaki, trecut în neființă la 30 martie 1857 în conacul său din Aceste trei datorii sunt: patria, limba și biserică**.¹⁰ **Cernauca**, a lăsat un testament, asemenea celui al lui **Ienăchiță Văcărescu**, comunicat pe patul de suferințelor și compatrioților săi: „Eu poate nu voi mai trăi mult. Domniile-voastre, însă, veți trăi și trebuie să trăiți, dară să nu uitați că aveți de îndeplinit trei datorii mari și sfinte, pentru care aveți a răspunde înaintea lui Dumnezeu, înaintea oamenilor și a urmașilor voștri.

- **Cel de-al treilea nucleu** a fost definit de doi dascăli români pe care copilul Mihail i-a avut la școala nemțească din Cernăuți - **Aron Pumnul** și **I.G. Sbiera**. Ei au devenit simbolurile care au adunat în jurul lor școlarii români aflați la studii în **Bucovina** cea înstrăinată, făcând propagandă subtilă, pentru a implanta numele «**ROMÂNIA**» în conștiința tinerei generații. Unul dintre cei mai buni prieteni ai săi, pe nume **Teodor V. Ștefanelli** avea să afirme că „Acești doi profesori ne-au inițiat în gramatica și literatura românească și ne-au predat și puțină istorie națională, atât cât era pe atunci permis să ascultăm din istoria neamului nostru”. Pe Profesorul **Aron Pumnul** elevii îl iubeau căci îi instruia „cu atâta tragere de inimă, cu atâta iubire părintească și cu atâta liniște și răbdare”.¹¹

Aron Pumnul, despre care fruntașii români bucovineni spuneau că „ne-a venit când aveam

mai mare lipsă de el”,¹² și-a precizat clar crezul său în revista „Bucovina”, unde afirmase că „Poporul este trupul națiunii, iar limba este sufletul ei. Pentru aceea, precum trupul fără suflet e mort, tot așa e moartă și națiunea fără limbă. Naționalitatea e dumnezeiescul, eternul, înnăscutul și neînstrăinabilul drept de a-și întrebuița limba în toate trebuințele vieții: în casă, în biserică, în școală și administrațiune”.¹³ La rândul său, **I.G. Sbiera** era conștient că fără strădaniile dascălilor de a-i învăța pe copii carte, și, în primul rând istoria neamului, „era cel mai mare pericol ca amintirile românești să se stingă cu desăvârșire și conștiința națională să amorțească pe vecie”.¹⁴

3. Cuza Vodă - mentorul tainic al ideilor de unitate națională

- În septembrie 1869, Mihai Eminescu a ajuns la Viena, în acel moment a doua capitală culturală a Europei, după Paris. Acolo a găsit o viață „colorată”, dar agitată, întrucât centrul orașului - Ringstrasse - era în construcție.

În 2 octombrie 1869, el s-a înscris la Facultatea de filosofie a Universității din Viena, ca „auditor extraordinar”, având dreptul să participe la cursurile consemnate într-un „index lectionum”, dar neavând dreptul de a da examene, pentru că nu luase bacalaureatul. În Viena, el i-a întâlnit pe unii dintre colegii săi de clasă de la gimnaziul din Cernăuți, iar pe alții cunoscuți din timpul șederii sale la Blaj, Sibiu sau București: Teodor Nica, Ioan Bechnitz, Al. Chibici-Râvneanu, T. V. Ștefanelli, Iancu Cocinschi, Samoil Isopescu, Petru Novleanu, Ioan și Ilie Luția, Vasile Morariu, Pamfil Dan etc. Prin intermediul acestora a intrat în contact cu cele două societăți academice fondate de conaționalii săi: „Societatea literară și științifică a românilor din Viena”, fondată în anul

¹² Gheorghe C. Moldoveanu, A fi național sau a nu fi, Editura PIM, Iași, 2013, p.115.

¹³ Aron Pumnul, Neatîmarea limbei române, în Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui, dimpreună cu documente relative la înființarea catedrei de limba și literatura românească la gimnaziul superior din Cernăuți..., Cernăuți, 1989, p. 48; Gheorghe C. Moldoveanu, A fi național sau a nu fi, Editura PIM, Iași, 2013, p.117.

¹⁴ Ioan G. Sbiera, Familia Sbiera după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului, Cernăuți, 1899, p. 150.

⁹ Octav Minar, Cuza Vodă și Eminescu, în „Universul”, din 25 ianuarie 1940.

¹⁰ Doru Scărlătescu, Repere ale spiritualității românești (IV) la Cernăuți, în „Revista română”, nr. 3 (57) / 2009, p.40.

¹¹ Vladimir Dogaru, Ei l-au cunoscut pe Eminescu, Editura „Ion Creangă”, București, 1984, p. 62.

1864, un club social-literar deschis oricărui doritor, precum și „Societatea Studențească științifică-socială ROMÂNIA”, creată în anul 1867, destinată doar studenților, al cărui președinte era Andrei A. Mureșianu, care obținuse la Viena, cu doi ani mai înainte, titlul de doctor.

În scurt timp, la Viena și-a mai făcut un prieten, pe Ioan Slavici, originar din Șiria de lângă Arad, care avea să noteze că: „la 1869, când a venit la Viena, Eminescu, deși nu împlinise încă vârsta de douăzeci de ani, era om nu numai cu multă știință de carte, ci totodată și sufletește matur și că în deosebi mie, care eram cu doi ani mai în vârstă, mi-a fost, în multe privințe, bun îndrumător - ceea ce le-a mai fost de altminteri și altora dintre colegii lui români din Viena...”.¹⁵

● În 20 octombrie 1869, el s-a înscris în ambele societăți, cu speranța că în viitor acestea se vor unifica pentru a crește forța de luptă a studenților români aflați în capitala Imperiului austro-ungar în vederea refacerii unității de neam și țară în hotarul României Întregite. Din acel moment, el a participat cu entuziasm la activitățile celor două societăți culturale, câștigând încrederea membrilor acestora, care l-au recunoscut ca Înainte-Mergător pe calea întregirii României.

Într-o ședință a Societății „România” din 4 decembrie 1869, studentul botoșănean de la Facultatea de medicină, C. Aronovici, a rostit o alocuțiune „Despre geniul lui Ștefan cel Mare”, în care a reamintit că în august 1870 se împlineau 400 de ani de la sfințirea Mănăstirii Putna, aflată în acel moment în Imperiul Austro-Ungar.

Mihai Eminescu, prezent la acea ședință, a preluat știrea, pe care a transformat-o în ideea patriotică privind organizarea unei mari manifestări populare („serbare”) la mormântul lui Ștefan cel Mare, unde să participe studențimea română de pretutindeni. El a intuit că acea „serbare” oferea prilejul organizării în acel loc sfânt a unui congres al studenților români de pretutindeni, precum și ocazia de a demara procesul de unificare a celor două societăți literare ale studenților români din Viena. În demersul său a fost susținut în primul rând de colegii săi Pamfil Dan, Vasile Morariu, Teodor Ștefanelli, Ioan și Ilie Luția, Vasile Burlă, Nicolae Teclu, Ștefan Ștefureac și alții.

● Mihai Eminescu a înțeles că a sosit momentul pentru ca cele două societăți academice să se unească. De aceea, propunerile lui Alecu Hurmuzaki și Aurel Mureșianu de unificare într-o singură și activă societate, sub denumirea „România Jună”, au fost primite de el cu mare entuziasm. În ședința Societății „România” din 9 decembrie 1869, el a propus „unirea necondiționată”, „societățile să se declare de unite”, iar „minuțiozitățile numelui și statutului să se dezbată de societățile întrunite”. Potrivit gândului său, în societatea culturală proiectată trebuiau să intre toți românii aflători în Viena. Noua societate ascundea, în fapt, o organizație de luptă pentru făurirea României Întregi de către români și prin români, fiind și o tribună de luptă cu imperiile vecine hrăpărețe.

● În 12 decembrie 1869, la Viena a avut loc adunarea comună a membrilor celor două societăți studențești, unde s-a hotărât constituirea unui Comitet provizoriu pentru „Serbării de la Putna”, programată să aibă loc la 15 august 1870 (st.v.). Cu acel prilej a fost redactat un Apel către frații comilitoni din universitățile de la București, Iași, Cluj, Blaj, Sibiu, Viena, Budapesta, Paris, Berlin etc. Mihai Eminescu a propus ca la mănăstirea Putna să aibă loc, odată cu serbarea, și un Congres al studenților de pretutindeni, propunerea fiind inclusă în Proiectul de program.

● Aceste demersuri, aparent doar cu tentă culturală, se petreceau în contextul în care în tânăra Românie, adică în „România Jună”, principele Carol de Hohenzollern era nevoit să facă față unei prelungite crize politice datorate intereselor divergente și conflictuale ale grupărilor și partidelor politice. În țară se crease o puternică opoziție care urmărea, pe față sau ocult, înlăturarea de pe tron a „neamțului”. Printre oponenți se afla și Mihail Kogălniceanu, care din noiembrie 1868 era ministru de interne în guvernul condus de Dimitrie Ghica. Mandatul acestuia fusese confirmat de alegerile din anul 1869, după care a reușit să-l convingă pe Vasile Alecsandri să accepte o candidatură pentru un mandat de deputat de Roman. Poetul, care fusese nominalizat fără consimțământul său, a lăsat ostilitățile la o parte și a devenit unul dintre principalii susținători ai lui Mihail Kogălniceanu

¹⁵ Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura „Cultura Națională”, București, 1924, p.99.

în Camera Deputaților. 16 Astfel se profila nucleul de patrioți care aveau să participe la organizarea „detronării” principelui neamț Carol.

Oponenții politici ai principelui Carol au căutat adepți și în rândul studenților români aflați la studii în Viena, pe care doreau să-i determine să susțină revenirea pe tronul țării a fostului domnitor, aflat în acel moment, în exil în apropiere de Viena, locuind într-o casă din Döbling-Bilrothstrasse, nr.26, pe care fusese nevoit să o cumpere. 17

Alexandru Ioan Cuza era considerat de către boierii români patrioți simbolul care putea să preia în mod tainic, dar viguros, coordonarea luptei forțelor naționale pentru întregirea României în vatra vechii Dacii. Mihai Eminescu a primit cu bucurie tainica încercare de a-l readuce pe fostul domnitor în prim-planul vieții politice românești. Cu toate că era bolnav, mergând să se trateze aproape de casă, în sanatoriul Ober-Döbling, fostul domnitor încă era perceput ca un adversar de temut al noului regim politic din România, fiind supravegheat de un „spion”, care-l informa pe „neamț” cu toate mișcărilor sale.

NOTĂ: Din rațiuni de prevenire a unei agresiuni asupra lui, fostul domnitor trăia izolat, primind foarte puțini musafiri sau vizitatori. 18

Azi se știe că în 15 martie 1866, fiind la Viena, a avut o întrevedere la Hotelul „Principele moștenitor Carol” cu „rentierul Beldiman” și cu „consulul general Strambio din București”. Primul - un republican convins -, fusese prefect al Poliției în vremea domniei lui Cuza Vodă, iar al doilea - consul și agent diplomatic al Italiei la București. N-a „răsuflat” ce au discutat, fiind probabil să fi abordat cu Annibale Strambio chestiuni legate de poziția Italiei față de răsturnarea sa de la putere, iar cu Alexandru Beldiman, s-au analizat urmările loviturii de stat din noaptea de 11/12 februarie 1866. El a amânat plecarea spre Paris - pentru că în capitala Franței se desfășura între 10 martie - 1 aprilie 1866 Conferința reprezentanților Puterilor Garante, în problema situației din Principate.

16 Vezi, E. Rădulescu Pogoneanu, Viața lui Vasile Alecsandri, 1940.

17 Dan Bogdan, Viorel Știrbu, Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza, București, Editura Sport-Turism, București, 1985.

18 Vezi, pe larg, Constantin C. Giurescu, Viața și opera lui Cuza Vodă, Editura Științifică, București, 1966.

În 16 mai 1866, el i-a scris lui Vasile Alecsandri: „Nu voiam să am aerul ducelui de Toscana venit să-și reclame coroana, sau să fiu acuzat de intrigi, dacă m-aș fi arătat în timpul Conferinței și înainte ca țara să-și fi obținut principele dorit”. Prezența sa în Viena nu era agreată pentru că viața politică a monarhiei era foarte agitată, era momentul când se ascuțea criza austro-prusacă și din acest motiv la 1 aprilie 1866 l plecat în Italia. Aici s-a oprit cu familia la Milano, a vizitat tot ce avea orașul mai frumos. De aici a plecat în Franța și a ajuns în Paris după o săptămână sub numele de Alexandru Adam, unde a dus o existență retrasă, discretă, modestă. În același timp mergea la tratament, deoarece era bolnav, dar și cu cei doi copii ai săi care aveau nevoie de anumite cure.

Concomitent cu tratamentul, plimbările, primirile de vizite, Alexandru Ioan Cuza s-a ocupat personal și de afaceri, având nevoie de bani și fiind preocupat de a se întoarce în țară. În aprilie 1867 a trimis o scrisoare domnitorului Carol de Hohenzollern - prin care a cerut aprobarea de a reveni în țară și că intenționează să se stabilească cu familia la Ruginoasa - ca simplu cetățean. Carol se temea de Cuza, văzând cât de iubit este acesta popor, ca urmare nu i-a dat aprobarea.

În toamna anului 1867, Cuza a revenit în Austria, unde a achiziționat o frumoasă vilă la marginea Vienei. În acea vilă, în aprilie 1868 s-a întâlnit cu ambasadorul Franței la Viena, cu care a discutat două ore și jumătate. Acesta i-a cerut lui Cuza să ia tronul Principatelor cu sprijinul armatei Franței și acordul tacit al celorlalte Puteri. Însă, el a spus că „nu voi consimți niciodată a reintra în România prin intervenție străină cu armele Franței tot atât de puțin ca și cu cele ale Rusiei (deci și Rusia i-a oferit sprijinul). Nu aș voi să ajung altfel decât prin țară”.

În țară, sentimentele față de fostul domnitor reveneau la normal, astfel că el a fost vizitat de Alecu Alecsandri - agent diplomatic la Paris, cu Mihail Kogălniceanu - cu care se salută fără nici o ranchiună; vechii lui colegi de studii Constantin și Alexandru Hurmuzaki, a primit scrisori de la generalul Florescu - fostul său ministru de război, de la mitropolitul Calinic Miculescu prin care îl aprecia pentru tot ce a făcut pentru țară. Pentru a-și asigura întreținerea și tratamentul fiilor săi, Cuza a fost nevoit să-și vândă lucrurile de valoare de la moșiile Ruginoasa, Bărboși și Hârtești.

● În anul 1869, Alexandru Ioan Cuza a primit cu bucurie cartea scrisă de Dimitrie Bolintineanu, intitulată „Viața lui Cuza - vodă. Memoriu istoric”.¹⁹ Cartea era la a treia ediție, întrucât „a avut în publicul român un mare răsunet; în trei zile întâia edițiune dispăru, a doua avu aceeași soartă și publicul ceru o a treia”. Autorul, admirator al lui Cuza Vodă, a menționat cu deplin temei în introducere că: „Domnul Cuza va fi în istorie un Domn român din cei mai mari, prin actele sale de reformă, prin tactul său de aservi drepturile și autonomia patriei sale afară din țară”. Cu siguranță că acea carte a fost citită și de Mihai Eminescu, care l-a cunoscut astfel mai bine pe cel care devenise simbolul unirii românilor.

● Acesta a fost contextul în care Alexandru Ioan Cuza a fost vizitat de câțiva studenți români din Viena, printre care se afla și Mihai Eminescu. Despre acest gând tainic au știut doar un număr restrâns de studenți, care și-au luat sarcina de a-l vizita pe fostul domnitor, pentru a-l informa asupra lucrării tainice, a-l ruga să preia, din umbră, coordonarea acțiunii, și, mai ales de a le sugera direcțiile de acțiune și a preveni eventualele acțiuni represive din partea autorităților austro-ungare.

Astfel, în 1 ianuarie 1870, deci „de Anul Nou 1870”, câțiva studenți români de la Universitatea din Viena, printre care s-au regăsit Mihai Eminescu („student audiant”), Vasile Burlă și L. Nastasi, au mers „cu plugușorul” la locuința lui Alexandru Ioan Cuza. Oficial, vizita a avut loc pentru a-i adresa „urările tradiționale de Anul Nou” sau pentru „a-i aduce plocon lui Al. I. Cuza, fost Domnitor al Principatelor române unite” sau „omagiul tinerimii române”.²⁰ Se spune că studenții „au fost bine primiți”, de fostul domnitor.

La vederea celui ce-a înfăptuit unirea Principatelor române, tânărul Mihai Eminescu, având flacăra naționalismului în gena sa etnospirituală, a fost cuprins de adâncă emoție. Însă, nu se știe ce-au discutat studenții români „vienezi” cu „Vodă Cuza”. Însuși spionul principelui Carol n-a putut

comunica „la centru” decât că studenții români l-au aflat pe fostul domnitor „întunecat în sufletul său”. Deci, acea întâlnire a fost, în fapt, întâlnire de taină, o misiune, sub acoperirea „plugușorului”, pentru a-i transmite Principelui exilat un mesaj și de a cere de la acesta povețe privind căile de demarare a luptei pentru făurirea României Întregite.

Faptul că discuția de taină a atins problema luptei pentru făurirea României Întregi reiese și din „cercetarea” pe care tânărul Mihai Eminescu a făcut-o după ce s-a despărțit de fostul domnitor. Aflând că prințul Carol de Hohenzollern, în drum spre București se oprise la Viena, fiind găzduit de comerciantul (comisionar) român B.C.Popovici, în locuința sa de pe Strada „Fleischmarkt”, lângă biserica grecească, l-a vizitat pe comerciantul respectiv, care ținea să fie socotit drept un fel de Mecena al românilor,²¹ pentru a cere „lămuriri” cu privire la cel ce fusese sortit să fie Domnul Țării Românești. Probabil că Alexandru Ioan Cuza a sugerat tainic direcțiile de acțiune ale luptei pentru întregire națională:

- realizarea consensului între români (exprimat prin voința adunării naționale sau a congresului, adică bună-înțelegere);

- unirea clădită pe înțelepciunea și forța etnospirituală a neamului (sub deviza „în unire e tăria”);

- asigurarea echilibrului organic de putere (bazat pe competențe, muncă și loialitate față de neam și țară).

Deci, Alexandru Ioan Cuza a trasat, din exil, liniile directoare ale programului luptei naționale. Cel îndrituit să intre în avangarda luptei pentru făurirea României Întregi a fost tânărul Mihai Eminescu (pentru studenți) și Mihail Eminowicz (pentru autoritățile imperiale austro-ungare).

Astfel, la vârsta de 20 de ani, Mihai Eminescu a devenit stegarul luptei pentru realizarea unității naționale depline.

4. Mihai Eminescu - stegarul luptei pentru unitate națională

● În 3 ianuarie 1870, la palatul Schönbrunn din Viena a avut loc serbarea studentească de început de an, unde Mihai Eminescu, care s-a impus deja

¹⁹ Dimitrie Bolintineanu, Viața lui Cuza - Vodă. Memoriu istoric, A treia ediție, revăzută și adăugită, București, Noua Librărie George Ioanid & C-nic, Calea Mogoșoae, 1869.

²⁰ Vasile Gherasim, Eminescu la Viena, în Junimea Literară, 1923, p. 375). Idem., Eminescu la Viena, în Bătălia bucovineană pentru Eminescu, Anul 80 al artelor plastice bucovinene, Editura Mușatinii, p. 176-177.

²¹ Ioan Slavici, Amintiri despre Eminescu, Classique SCRIPTORIUM, 2017, p.6.

ca lider al studenților români din capitala Imperiului hasburgic a rostit o cuvântare „bine aranjată și aleasă”, în care a evocat și întâlnirea cu fostul principe român.²² În zilele următoare s-au reluat în ritm susținut eforturile pentru pregătirea serbării de la Putna, fiind elaborat „Apelul studenților români de la Viena în vederea serbărilor de la Putna”. Apelul respectiv, care a fost recepționat și în România, a fost preluat de B.P. Hașdeu, care l-a publicat în numărul din 10 ianuarie 1870 al ziarului său „Traian” și le-a răspândit în toate ținuturile locuite de români.

Concomitent, s-a reluat acțiunea de unificare de jure și de facto a celor două organizații culturale studențești din Viena. Pe acest front, în 15 ianuarie 1870, Mihai Eminescu împreună cu alți șase membri, respectiv Aurel Mureșianu, Ieronim Barițiu, Neculai Oncu, Vasile Burlă, G. Băleanu și Neculai Peligrad a fost numit într-o comisie, care să comaseze statutele și regulamentul societății „România Jună”.²³ Numele acestei societăți indica, în mod subtil, numele tinerei României - ducea România mult visată de tânărul Mihai Eminescu. Din rațiuni de protecție, el a recurs la o tactică aparte. Locuind în Viena și fiind în atenția organelor de poliție și, mai ales a celor de siguranță imperială, ca ceilalți studenți străini, el a trimis unor anume publicații din Budapesta articolele cu caracter politic și național, iar poeziile create în acel timp le-a trimis spre publicare revistei „Convorbiri literare” din Iași.

*

● În paralel cu fundamentarea direcțiilor de acțiune, Mihai Eminescu a fost nevoit să înceapă o luptă acerbă de salvare și apărare a limbii române. El a observat că studenții români și mulți dintre „ceilalți domni” din colonia română din Viena primeau și citeau foi românești, care veneau din România, de la București și Iași. Văzând cum erau scrise, el a consemnat: „Ce limbă stricată e la București! În gazete, românește, mai nimic. Singurele cuvinte: „ba”, „da”, „tu”, „eu” sunt românești; de altfel, numai vorbe franțuzești, bulgărești, grecești, turcești și Dumnezeu mai știe

câte alte soiuri; ei, pripășiții și înstreinații, ne schilodesc biata limbă strămoșească!”²⁴

Astfel, a intrat într-o polemică acerbă cu poetul D. Petrino, descendent pe linie maternă din familia Hurmuzachi, un denigrator al lui Aron Pumnul, dascălul său de conștiință. În anul 1869 acesta tipărise la Cernăuți lucrarea Puține cuvinte despre conruperea limbii române în Bucovina, în care l-a atacat dur pe profesorul Aron Pumnul. Acesta deplângea „cu inima zdrobită” faptul că nimeni nu alina durerea dulcii Bucovine, ci o lăsa pradă „minciunelor celor turbate cari încep cu „uae” și se sfârșesc în „ciuni”, deci cuvintelor ieșite din gândirea lui Aron Pumnul.

● Mihai Eminescu a ripostat, publicând articolul „O scriere critică”,²⁵ în numerele din 7/19 și 9/21 ianuarie 1870 ale ziarului românesc „Albina” din Pesta (fondat la Viena în 27 martie 1867, din inițiativa lui Vincențiu Babeș și Andrei Mocioni). El a ales acel ziar românesc pentru că milita pentru „Daco-România morală, culturală, una și indivizibilă”.

Mihai Eminescu a criticat școala maioresciană, care demarase cu vigoare, dintr-o nevoie națională, dar care nu era capabilă să producă un sistem filosofic național. El își înștiința publicul cititor că luase în cătarea condeiului său pe unul dintre „avangardele celor mulți” care apăreau la orizont, dar care nu erau capabili decât a-l preamări pe „deschizătorul de drumuri” și „de a se adăposti în umbra acestuia”. Riposta a fost tranșantă și extrem de dură, el scriind cu patimă că acel Dimitrie Petrino „face pe român negru și pe vânzătorul Iuda! face român”.

Mihai Eminescu nu putea concepe că un „om de merite”, cum a fost profesorul Aron Pumnul la Cernăuți, într-un ținut românesc aflat sub stăpânire străină, să fie terfelit de un conațional anonim, prin versurile care degajă o ură neexplicată, dar ticăloasă:

„Să piară, în Leptura-i rumânul papă-lapte,

Iar tu, o Bucovină, citind a ta dreptate,

În munți, în văi, în codri, acolo vei simți

C-al României soare el nu-ți va asfinți”.

²² Augustin Z.N. Pop, *Pe urmele lui Mihai Eminescu*, Editura Sport-Turism, București, 1978.

²³ Dan Toma Dulciu, *Eminescu. Itinerar vienez*, Viena, 2017, p. 33.

²⁴ Vasile Gherasim, *Eminescu la Viena*, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu*, p. 178.

²⁵ Mihai Eminescu, *O scriere critică*, publicat în „Albina”, 7/19 ianuarie - 9/21 ianuarie 1870.

Cea mai severă critică a adresat-o autorului „puținelor cuvinte” pentru că era inamicul „ideii confesionale”, adică a ideii potrivit căreia „școalele din Bucovina trebuiau să rămână confesionale”.

În acele vremuri în Bucovina, datorită faptului că aceasta era sub jug străin, cauza confesională era „cauza averilor națiunii românești din Bucovina”, întrucât „națiunea, sub numele de confesiune”, era „proprietara de drept a unor averi întinse”, iar confesiunea era „garanția dreptului și numele în care te bați”. Deci, apărând confesiunea, „proprietara de fapt a averilor”, aperi „averile drepte din moși-strămoși ale națiunii, pe cari domnii politici pe picior mare ar vrea să le vadă secularizate”. El a afirmat că secularizarea, de ar fi posibilă, „nu e decât în dreptul guvernului României”.

Mihai Eminescu a transmis semenilor săi, mesajul potrivit căruia:

- domnii o văd că „așa este” și numai ambițiunile și șansele pe care le prezintă viitorul și „federalismul monstruos” pe care-l proiectează unii din slavi îi fac să nu vadă că „așa este”;

- sunt domni care odată erau pentru „unirea strânsă a Bucovinei cu Viena”, pentru ca domnia lor, „capacitățile cu stemă în frunte, să-și poată preîmbila mândria baronească prin lumea cea mare sau pe jumătate mare (demi-monde) a Vienei, cu aerul cel mai diplomatic și mai aristocrat din lume”;

- tocmai aceia ar voi azi anexarea poate la Galiția - la juna Polonie - pentru că li se prezintă din nou „ocaziunea de-a se amalgamiza domnia-lor baronii cu conții vechi și cu familiile ruginite polone”.

Din fericire, constata el, „puțini dintre boierii Bucovinei sunt cuprinși de această amețală”. Boierimea Bucovinei, demnă de toată stima și încrederea, „a știut și va ști să fie totdeauna în fruntea națiunii din a căreia sân puternic s-a ridicat”. Asemenea vise existau, erau un fapt, dar „nu se vor realiza niciodată”. El miza „pe conștiința viguroasă a Dietei Bucovinei, pe a căreia delegați nici ridicolul ce li se aruncă-n față, nici dușmănia guvernului nu-i va opri de-a vorbi deocamdată poate defectuos, dar totuși numai românește, de-a simți însă cu atâta mai bine și etern românește”. El afirma că „Dumnezeul

mulțimilor însetate de dreptate a început să adieze cu sufletul său de foc și prin flamurele noastre. Sus flamura, jos masca!”.

Mihai Eminescu a continuat critica autorului „puținelor cuvinte”, care afirma că, silit de împrejurări foarte critice, care în timpul de față amenință a pierde, pentru vecie poate, limba și caracterul național a poporului român din Bucovina, a hotărât să trimită „în public” broșura sa. Critica lui a devenit și mai vehementă la citirea afirmației potrivit căreia „ființe denaturate din însuși sânul națiunii cutează să răpească odorul limbei părintești, schimosind-o spre glorificarea lor personală întru atâta încât să fie neînțeleasă de oricine nu ar cunoaște toate limbele europene”. Și mai tare l-a îndârjit afirmația potrivit căreia „țăranul se vede deodată depărtat de noi, țăranul de la care am trebui să-nvățăm limba, căci el a fost acela carele a păstrat-o, în lupta timpurilor, curată și românească. Și astfel păcătuind ei (veți vedea cine!), ni răpesc limba vorbită de milioane de români, cărora ei ne înstrăinează cu totul și prin aceasta chiar ni răpesc posibilitatea unei existențe naționale”.

Poetul-critic Dimitrie Petrino și-a dezvăluit apoi ținta atacului său, răspunzând la întrebarea: Cine sunt acei ei?: primo, „egoiștii de filologi”, secundo: „Societatea pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina”. Mihai Eminescu a afirmat că „autorul e nedrept, de nu și ceva mai mult decât nedrept”, căci filologii și Societatea din Bucovina nu aveau, de principiu, de-a se depărta de limba poporului, ci din contra, erau cei care vor să rămână cu și numai pe lângă popor. „Poate că modul de-a rămânea pe lângă el e defectuos, nu însuși principiu în sine”. Filologii și Societatea Bucovinei au preluat din creația lui Aron Pumnul tot ce au crezut că se potrivește limbii române aflate în curs de așezare pe o morfologie și sintaxă conforme cu spiritul neamului. Mihai Eminescu a explicat cititorilor că acestea au fost creații ale „bătrânului Pumnul”, „care-n amorul său cel nemărginit pentru limbă, în încrederea cea sântă ce-o avea în puterea creatrice a limbei, nu primea în ea nici vorbele grece: gramatică și istorie, nici vorba greco-slavă: carte de citire”.

Celor care susțineau că părerea lui Aron Pumnul nu-i bună, Mihai Eminescu le răspundea: „Dacă nu-i bună, aceea însă stă - că cronistice e dreaptă și scuzată”, arătând că „după estremul latinătății, a etimologismului absolut inaugurat de Bătrânul

Petru Maior, care scria construcțiuni latine în românește, trebuia neapărat să vină ca remediu contra lui estemul fonetismului absolut, a iubirii nemărginite a limbei numai românești și esclusivitate față cu limba latină și cele surori”.

Deci, Mihai Eminescu a răspuns că ei, adică filologii și Societatea Bucovinei:

-nu au schimonosit, ci au deșteptat la viață limba română și cu ea simțul național;

- au făcut-o și spre glorificarea lor personală și eternă (fapt adevărat, care nu poate fi negat);

- n-au avut intenția de-a depărta pe țaran de autorul „puținelor cuvinte”, în afară de cazul când acesta, singur, voia să se depărteze de țaran.

Același D.Petrino a imputat delegaților patrioți care au vorbit românește în Dietă greșelile pe care acesta considera că le-au comis în limbă. Mihai Eminescu i-a răspuns astfel: „Dacă ei nu-și știu limba (ceea ce noi n-o zicem), au însă cel puțin patriotismul de-a o vorbi așa cum o știu, rău; când alții, cari se laudă că o știu bine, nu o vorbesc nici rău măcar, adecă n-o vorbesc defeli. Care-i mai bună dintre aste două? Lăsăm ca să judece publicul cetitori”.

Poetul-critic D. Petrino și-a permis să facă aprecieri partizane și la adresa literaturii române, laudându-l pe „d-l Alesandri”, pe care l-a făcut regele poezilor. Mihai Eminescu a scris că aplaudă acest lucru, valabil „până ce vom avea și un împărat al poezilor, care adecă să-l întrecă pe dumnelui, ceea ce, spus fără compliment, va fi cam greu, deși suntem de o natură ce nu despeară niciodată”.

Poetul-critic D. Petrino a vorbit și despre „germanismii cei străcorați și țesuți în bătătura scrierilor ce se publică în foaie”. Mihai Eminescu aprecia că „răul acesta e adevărat și vădit n-o neagă nimene, nici înșiși jurnaliștii din Austria”, însă a demonstrat că respectivul critic „folosește germanisme și vorbe străcorate în coloanele ei, rămășițe negreșit ale unei forme de guvern ce esista ieri și esista parte încă și azi, rămășițe cari se vor șterge neapărat deodată cu rădăcina, cu cauza lor: feudalismul și absolutismul”.

Mihai Eminescu i-a reamintit lui D.Petrino că „Persoana asupra căreia aveți bunătatea a face aluziuni atât de delicate, domnul meu, a încetat de mult de-a mai fi numai o persoană simplă. Nu mai e muritoriul slab, muritoriul plin de defecte

pământești, nelimepezit încă de eterul opiniunii publice; - nu ! el e personificarea unui principiu, sufletul - nemuritor neapărat - care a dat consistință și conștiință națională maselor și a făcut din ele o națiune; mase cari, cu toată nobilimea, cu tot clerul, cu toate averile, începură a nu se mai înțelege pre sine, a nu-și pricepe ființa și natura ce era comună, și cari face ca masele să fie, pe neștiute chiar, părțile unui singur întreg. Întru realizarea principiului său, omul ce-l personifica a întrebunțat mijloace cari în detaliu d-tale nu-ți plac, pe cari le găsești, ca tot ce-i omenesc: necomplete, defectuoase, să zicem chiar rele”. El și-a îndemnat conaționalii: „Nu râdeți, domnilor de lepturariu; pentru că secațiunea sa de pe-alocurea e oglinda domniei-voastre proprie; nu râdeți de nihilismul său, pentru că e al dv. Și dacă e vorba pe masca jos! apoi masca jos de la toți și de la toate, astfel încât fiecare să-și vadă în fundul puținătăței sale”.

Mihai Eminescu s-a simțit dator să aducă aminte publicului „că țipătul ce-l face criticul cum că Societatea, în contra unificării limbei și-a ortografiei, se paraliză de sine prin declararea de mult făcută de acea societate că ortografia și sistema urmată de ea sunt provizorie până ce se va statua printr-un organ competente sistema și ortografia ce va avea a le urma tot românul ca obligatorie”.

Apoi i-a luat apărarea lui Gheorghe Șincai. „Gheorghe Șincai, chiar dacă n-ar fi atât de mare cum pretindem noi că este, totuși el a fost la înălțimea misiunii sale - la o nălțime cronistice absolută; pentru că dacă criticul ce-l califică de mincinos ar fi avut bunăvoința de-a cerceta istoria istoriei, atunci ar fi putut băga de samă că procesul întru scrierea istoriei la orice națiune se începe mai întâi și constă din cronografie, cu sau fără tendința, din culegerea de prin toate părțile a materialului”.

În continuare a scris: „Ne ținem de datorința noastră a aduce aminte că nu ne simțim îndestul de capabili ca să apărăm, cum se cade, oameni ca Șincai și ca Pumnul... oameni cari apoi neci nu au nevoie de apărarea noastră sau a altcuiva pentru de a rămânea cum sunt, adecă nemuritori și mari”. El a adus aminte publicului că țipătul pe care-l face criticul respectiv „cumcă Societatea, în contra unificării limbei și-a ortografiei, se paraliză de sine prin declararea de mult făcută de acea societate că ortografia și sistema urmată de ea sunt

provizorie până ce se va statua printr-un organ competente sistema și ortografia ce va avea a le urma tot românul ca obligatorie”.

În fine, el a consemnat că „părerile ce le-am emis asupra diferitelor sisteme limbice sunt cu totul subiective și nu au pretențiunea de a controla întrucâtva lucrările vreunui sistem; nefiind filolog de competență, declar eu însumi că opiniunile mele sunt cu totul personale și nu merită de-a turbura lucrările filologilor noștri - cari, autorități științifice, lucrează după alte considerente decât ale mele”. El declara că „ar fi putut arăta autorului broșurii mult mai multe neconsecințe în contra a înseși părerilor ce le stabilează, însă n-o face, „pentru că nu voi ca critica mea să fie meschină și de virgule, - nu din cauză că eu nu le-ași ști pune, ci numai pentru că-mi place a crede că literații noștri știu, numai uită a le pune”.

Mihai Eminescu a arătat că acea broșură nu poate fi numită critică, pentru că atunci „Când cineva califică pe-un om cu epitetul, puțin măgulitor, de nebun și asta numai din cauza: pentru că acel om are nefericirea de-a fi de-o opinie contrarie celeia a criticului, - ne va ierta lumea dacă nu vom fi în stare să numim aceasta procedură: manieră și educațiune bună”. „Trebuia apoi să mai știe că, lovind cu măciuca în demnitatea unui om, înseamnă a uita că măciuca are două capete - și că adversariul pe care și l-a făcut are dreptul de a-l califica cu aceleași epitete dulci și măgulitoare”.

El a concluzionat că „Prin toată broșura se țese tendința de-a lovi mai cu deosebire într-o persoană care, prea nobilă și prea recunoscută de opiniunea publică, nu-și va pune mintea cu asemenea împunsături de ac”. Apoi, părerea lui sinceră, ca să nu zică amicală, pe care a dat-o criticului: „nu e acesta modul de-a dezbăra pe oameni de relele lor obiceiuri și de defectele lor cele mici sau mari”.

Deci, Mihai Eminescu a luat apărarea lui Aron Pumnul, dascălul său venerat, adesea pomenit lângă Gheorghe Șincai, autorul „Hronicii” românilor. El a intuit că generația pașoptistă ardeleană continua programul de emancipare națională și socială al „Școlii Ardelene”. În „lectiile” lui Pumnul își are izvorul cultul lui Eminescu pentru Transilvania și pentru Blajul cărturăresc și revoluționar. El a schițat pentru prima dată imaginea unui apostol al deșteptării naționale, considerându-l pe Aron Pumnul

„personificarea unui principiu, sufletul - nemuritor neapărat - care a dat consistență și conștiință națională maselor și a făcut din ele o națiune”.²⁶

Această critică i-a atras lui Mihai Eminescu o lungă dușmănie din partea poetului Dimitrie Petrino, care se va lăsa cu procese penale.

*

• În acel timp, între „bătrâni” și „tinerii” români aflați în Viena se purta o dispută care avea la bază concepția diferită cu privire la utilitatea instituțiilor culturale într-o provincie românească aflată sub stăpânire străină. Mihai Eminescu a intervenit în acea dispută, printr-un articol intitulat „Teatrul românesc și repertoriul lui”(Repertoriul nostru teatral), apărut în 18 ianuarie 1870 (st.v.) în revista „Familia” din Pesta.²⁷

„Bătrâni” susțineau înființarea Academiei Române de Drepturi, iar „tinerii” duceau o campanie de presă în favoarea înființării unui Teatru Național pentru românii din Imperiul austro-ungar. Academia Română de Drepturi avea menirea să pregătească noile generații pentru lupta politică, dusă pe căi parlamentare, și cunoscători ai complicatelor legi din imperiu, spre a veni în sprijinul țărănimii împinse de „domnii de pământ” (grofii) în procese urbariale. „Bătrâni” priveau teatrul ca o instituție de „petrecere”; „tinerii” nu negau necesitatea înființării așezămintelor de învățământ, însă priveau teatrul ca o instituție cu perspective mai largi în lupta națională decât cele oferite de o Academie Română de Drepturi, frecventată de un număr restrâns de studenți. Scena reprezenta pentru ei, de pe altă parte, și o școală de cultivare a limbii române, înlăturată din instituțiile de stat.

Mihai Eminescu a văzut în teatru o școală de cultură românească, exprimându-și, printr-o profesiune de credință, opinia în legătură cu existența și funcționarea vieții teatrale românești. El s-a declarat împotriva „florilor exotice”,²⁸ alăturându-se la campania de presă în favoarea înființării teatrului național, susținută de Iosif Vulcan, care a făcut din revista „Familia”

26 Mihai Eminescu, Opere, IX, Publicistică, 1870-1877, Editura Academiei R.S.R., 1980, p.82.

27 Mihai Eminescu, Repertoriul nostru teatral, în „Familia”, nr. 3 din 18/30 ianuarie 1870.

28 Vezi, pe larg, Ramona - Maria Deconescu, Mihai Eminescu - dramaturg și teatrolog, Editura „Sfântul Ierarh Nicolae”, 2010.

principala publicație în această acțiune, și de I.A. Lapedatu, autor de nuvele istorice și a unei drame, *Tribunul*, cu scene din lupta românilor transilvăneni din anul revoluționar 1848.

Mihai Eminescu a împărtășit opinia potrivit căreia se impunea înființarea unei reviste în care „tinerii” să-și publice producția literară. El l-a trecut înaintea tuturor creatorilor pe Victor Hugo pentru faptul că acesta descrie poporul „în luptele sale, în simțirea sa, în acțiunea sa”, văzând în acesta un tribun în lupta popoarelor pentru libertate și implicit și a românilor din provinciile românești, atunci, sub stăpâniri străine.

Mihai Eminescu a examinat producția dramatică românească dinainte de anul 1870 din perspectiva luptei naționale a românilor de sub stăpânirea austro-ungară. El a respins de plano integrarea în repertoriul teatral a pieselor care nu serveau luptei naționale. Din producția dramatică foarte bogată a lui Vasile Alecsandri n-a reținut decât piesele de inspirație populară sau care aduceau pe scenă eroi din popor (*Cinel-Cinel*, *Crai nou*, *Arvinte* și *Pepelea*). A alăturat acestor piese pe cele de inspirație istorică, respectiv *Răzvan* și *Vidra*, drama lui Alexandru Depărateanu, *Grigore Vodă*, domnul Moldovei, evocare a sfârșitului tragic al lui *Grigore Ghica*, pentru împotrivirea la anexarea Țării de Sus a Moldovei de Imperiul habsburgic în 1775, numită mai târziu *Bucovina*.

El a îndemnat: „Să ne folosim de împrejurarea cea în sine favorabilă, cumcă simțul poporului nostru e încă vergin și necorupt de veninul farselor și operelor franceze și nemțești și să dedăm publicul nostru cu simțeminte mari, nobile, frumoase, cu idei sănătoase și morale”.²⁹ De asemenea, a sfătuit ca „în alcătuirea repertoriului, să se ție în seamă nu atât valoarea estetică a pieselor, cât valoarea lor etică și națională, pentru ca repertoriul nu numai să placă, ci să și folosească”.

Pentru a se putea alcătui un repertoriu național, Mihai Eminescu a recomandat să se renunțe la proastele traduceri ale unor piese franțuzești și nemțești, frivole și lipsite de profunzime, teatrele să se îndrepte spre piesele inspirate din realitățile poporului nostru. El a pledat pentru crearea unui teatru românesc în Transilvania. În acest sens a întocmit și o listă de prelegeri, cu următoarele

titluri: 1. Geniul național; 2. În favoarea teatrului; 3. Studiu asupra pronunției; 4. Patria română; 5. Poezia populară.

Însă, stăpânirea austro-ungară s-a împotrivit înființării Academiei Române de Drepturi și Teatrului Național românesc. Din acea dezbatere dintre „bătrâni” și „tineri” pentru înființarea celor două instituții a rămas articolul lui Mihai Eminescu, cea dintâi evaluare critică a repertoriului teatral românesc din perspectiva luptei pentru cucerirea libertății naționale, în care el a inserat următorul îndemn: „Cine vrea să studieze caracteristica, fizionomia psihologică, originalitatea poporului românesc, pe acela-l consiliem cu tot dinadinsul ca să studieze comediele domnului Alesandri”.

• În acel timp, în țară se petreceau fapte demne de memorat. Țăranii olteni din satele Mehedinților au hotărât, la alegerile parlamentare parțiale, să aleagă pe fostul domnitor Cuza, aflat în exil, și să-l trimită în Parlament ca deputat al lor, al poporului, socotindu-l mai departe ca „Măria Sa”. Mandatul prin care Alexandru Ioan Cuza a fost proclamat deputat de Mehedinți, în urma scrutinului electoral din 1870 era următorul:³⁰

„Mandat Azi la 25 ianuarie, anul 1870, fiind convocat prin decret domnesc colegiul al IV-lea din districtul Mehedinți a alege deputatul său, și, procedând la despoierea scrutinului în ziua de 26 la patru ore după amiază, a proclamat cu majoritate de voturi din 544 prezenți pe Măria Sa Alexandru Cuza Vodă de deputat al acestui colegiu. Biroul definitiv al colegiului, pe de o parte recunoaște de legală această alegere, iar pe de alta dă acest mandat cu mult respect și recunoștință la mâna alesului deputat Vodă Cuza, rugându-l cu supunere și inimă curată să vie în sînul națiunii române, pe care a dezrobit-o și care-i e devotată tocmai pentru-că-l crede om mare, devotat și credincios jurământului său din 1857. Asemenea mandat s-a alăturat și la dosarul alegerilor, spre a se înmâna principelui Vodă Cuza prin autoritățile competente.

Președintele biroului: preotul Gh. Ionescu
Secretar: Gh. Burileanu
Scrutatoare: N. Negoitescu”

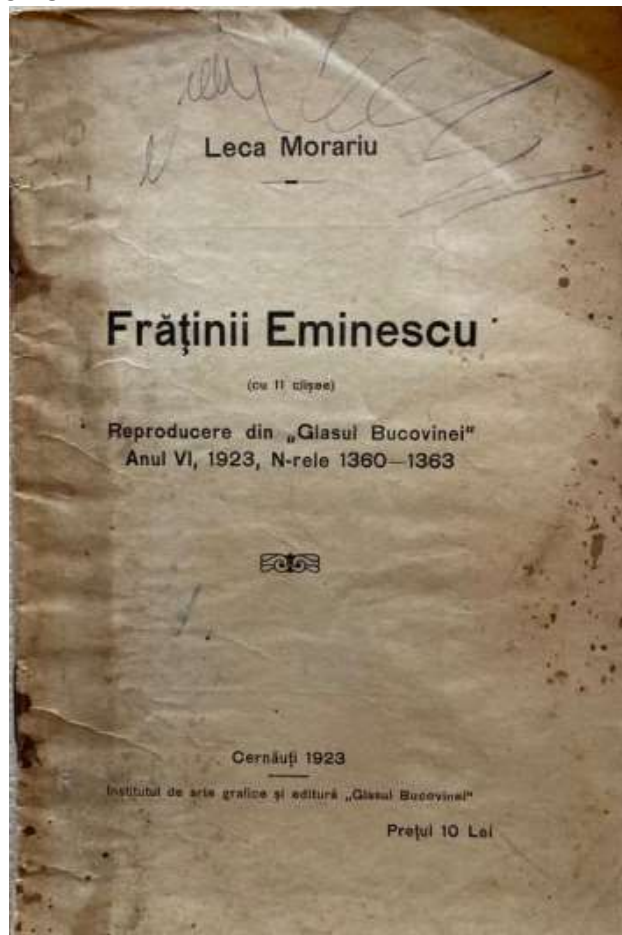
²⁹ D.Tomescu, *Un ziarist ideal: Mihail Eminescu*, în „*Răvașul*”, anul V, Cluj, 18 Maiu n.1907, nr.19-20, p.325.

³⁰ Miron Manega, *Alexandru Ioan Cuza deputat de Mehedinți, în exil, în revista „Certitudinea”, anul 2, nr. 6, 2018.*

Însă, fostul domnitor a refuzat, deși în „Monitorul Oficial” s-a înscris validarea alegerii făcute în Parlamentul României, fiind însă surprins plăcut că țărani mehediniți încă îl numeau „Vodă Cuza”. În acel timp, Mihai Eminescu era preocupat de pregătirea serbării de la Putna, din care dorea să facă un eveniment de anvergură națională.

- La începutul lunii martie 1870, el a redactat Apelul Comitetului către studenții din Blaj, întrucât aceștia aveau unele temeri cu privire la posibilitatea organizării serbării. Semnatarii documentului - Nicolae Teclu și Mihai Eminescu - , îi informau pe studenții blăjeni că ideea serbării fusese îmbrățișată cu căldură de junimea studiosă de la celelalte instituții de învățământ și că stăpânirea austro-ungară nu putea interzice manifestația întrucât serbări de asemenea natură „constituiau un drept esențial al vieții constituționale”.

În 18 martie 1870 (st.v.) s-a constituit „Comitetul central pentru serbarea la mormântul lui Ștefan cel Mare” la Putna, din care făceau parte: Nicolae Teclu, președinte, Petru Pitei, casier și Mihai Eminescu, secretar. Acest comitet a lansat un nou apel, precum și o listă de subscripție. Apelul stăruia asupra faptului ca studenții de la universități și academii se întruneau, pentru prima dată, „la o comună serbare românească”, evoca figura lui Ștefan cel Mare și cere tuturor patrioților să sprijine comitetul în acțiunea sa. „Să demonstrăm lumii - încheia Apelul - că geniul poporului nostru viază, să-i arătăm că națiunea noastră înțelege misiunea sa în momentul când știe să prețuiască și să glorifice faptele marilor săi bărbați”. Mihai Eminescu a fost solicitat să scrie un imn pentru serbările de la Putna, însă a refuzat, astfel că rugămintea a fost adresată lui Vasile Alecsandri. Ioan Slavici avea să-și amintească faptul că acesta „nu numai că ne-a trimis două imnuri, ci ne-a mai scris, îmbărbătându-ne în lucrarea noastră”.

Col. dr. Aurel V. David

VASILE ALECSANDRI
- SITUAȚIE TRAGICĂ PENTRU
PATRIA ROMÂNĂ! (DISCURS ÎN
SENATUL ROMÂNIEI, (10 octombrie 1879)

Domnilor senatori,

Astăzi România se prezintă nouă cu istoria sa în mână pentru ca noi să înscriem pe paginile sale sau umilirea și pierderea neamului nostru, sau demnitatea și salvarea lui. Situație tragică pentru patria română! Situație gravă pentru senatorii români! În prezența acestei situații, fără seamăn în analele istorice ale lumii, trebuie să știm a ne rădica cu inima și cu cugetul la înălțimea datoriei noastre, fără patimă, fără violență, dar cu spirit liniștit, cu patriotism luminat și cu nobilul curaj ce se cere de la omenii numiți a decide de soarta țării lor.

Să ne urcăm dar pe această tribună conduși numai de glasul conștiinței noastre, și feriți de orice simțiment de ostilitate în contra nimănui, nici chiar în contra art. 44 din tratatul de la Berlin, nici chiar în contra alianței israelite, cărora datorește România cumpăna spăimântătoare în care ea se găsește astăzi.

Voiu zice mai mult: Departe de a fi ostili, să le fim oare-cum recunoscători, căci alianța israelită, prin dorința-i nerăbdătoare și

nechibșuită de a obține grabnic drepturi civile și politice pentru coreligionarii săi, cât și art. 44 din tratat care ne impune nouă, într'un mod draconic, realizarea acelei dorințe, fără a se preocupa de conveniențele noastre, ne-au deschis ochii asupra pericolului ce ne amenință și au deșteptat în noi instinctul conservării naționale. Eram adormiți pe patul nepăsării, pat vecin cu mormântul!

Suntem acum treziți!... Să fim dar trezi la postul ce ne-au încredințat patria noastră, și să privim cu ochi pătrunzători situația creată României de Congresul de la Berlin, pentru ca, în cunoștință de cauză și cu mâna pe conștiință, să luăm o otărîre fermă, justă, leală și demnă.

Ce vedem azi pe scena acestei părți de lume ce se numește România? Vedem un popor blând, generos, ospitaliar, inteligent, iubitor de progres, apt a se asimila cu națiile cele mai civilizate, tolerant în materie de religie; un popor care în timp de mai mulți secol de restriște, de lupte crâncene a știut, prin o politică dibace și prin vitejia lui, să-și păstreze naționalitatea și să-și scape moșia de poftele nesățioase ale puternicilor săi vecini, un popor care, într'un număr mic de ani, a operat cu liniște în sânul țării sale reforme sociale de acele care la alte nații au pus sutimi de ani ca să se introducă prin torente de sânge; un popor care s'a afirmat în ochii lumii și prin calitățile spiritului, și prin calitățile inimei, și prin dezvoltarea intelectuală și prin bărbăția sufletului: poporul român!

Stăpân pe o țară frumosă, mănosă și menită prin poziția ei de a fi pridvorul templului civilizației moderne la marginea Orientului încă barbar.

Acest popor a avut din vechime și până în zilele noastre soarta cea mai stranie, cea mai periculoasă pentru existența sa națională, fiind o colonie latină percutată între alte mari ginte de sânge străin.

Vecinic el s'a găsit față cu un nou dușman, cu o nouă amenințare!... Când cu sălbaticile hoarde de la Nord, când cu torentul Asiatic ce a inundat o parte din Europa orientală, când cu nenumăratele încercări de cotropiri ale vecinilor lui, tătari, unguri, poloni, etc, când cu otrava corosivă și demoralizatoare a fanarioșilor, când cu brațul apăsător al protectoratului rusesc, și câte alte calamități isvorâte din întru și din afară... Și bietul vultur românesc, prins în lupte gigantice și seculare, deși a pierdut două pene

scumpe din aripele lui, una peste Carpați și alta peste Prut, a eșit învingător a relei soarte ce l'a persecutat, cu inima întregă, cu capul teafăr. În fine, el a dat pept cu Turcul care'l ținea în vasalitate de 400 de ani, și-a recâștigat independința vitejește, atrăgându'și laudele Europei, și când sârmanul se credea scuturat de greutatea nenorocirilor, când se credea intrat într'o viață scutită de griji și de lupte, iată că se găsește față cu o nouă amenințare, față cu o nouă cumpănă, față cu năvălirea israelită. Și, ce'i mai îngriitor pentru el, față cu un verdict european, un verdict ce pune în pericol viitorul lui, naționalitatea lui, și chiar avutul său strămoșesc, moșia lui?

Ce este această nouă cumpănă? Ce este această nouă năvălire? Cine sunt năvălitorii, de unde vin, ce vreau? Și cine este noul Moisi care'i conduce la noul pământ al făgăduinței, așezat astă-dată pe malurile Dunărei?

Ce sunt năvălitorii? Sunt un popor activ, inteligent, neobosit întru' îndeplinirea misiunii sale; sunt adepții celui mai orb fanatism religios; cei mai esclusiviști din toți locuitorii pământului, cei mai neasimilabili cu celelalte popore ale lumii!... Credincioși până la moarte religiei lor; șefii lor sunt rabinii care edictează legi speciale pentru ei; patria lor e Talmudul! Puterea lor e nemăsurată căci se reazămă și se întemeiază pe două alte puteri: franmasoneria religioasă și aurul!

De unde vin acești năvălitori? Judecând după numărul spăimântător ce curge neconținut pe toate frontierele țării, pe toate potecile munților, peste plaiuri și peste ape, ar crede cine-va că ei fug alungați de biciul persecuției, căci năvălirea lor presintă spectacolul emigrațiilor din secolii trecuți... însă nu!... Ei vin în cea mai mare parte din Imperiul Austriei, unde evreii se bucură de protecția legilor, și unde au căpătat chiar drepturi civile și politice. Ei vin și din Rusia care le-au acordat dreptul de a deveni proprietari... Fug dar de bine!... Pentru ce?... Aici e misterul care trebuie să ne pue pe gânduri.

Ce vreau ei la noi?...

O poziție socială mai avantajosă? Nu, căci după plângerile lor, aici este țara persecuțiunii... O patrie? Nu! căci patria lor este **Talmudul**; în el cred, în el viețuesc, în el mor...! Și acest fanatism secular face tăria lor, căci el îi oprește de a se asimila cu celelalte

popore și de a se contopi în ele; îi mănține ca o nație străină între celelalte nații, ca un *stat în stat*. Ei caută dar aicea nu o poziție socială, nu o patrie, dar o proprietate lesne de dobândit, efină de cumpărat; o proprietate pe care să o poată trece către oricine altul când această tranzacție comercială ar conveni intereselor lor; o proprietate care prin poziția ei să presinte avantajul de a fi ca o tarabă deschisă pe pragul ce desparte Orientul de Occident. Găsindu-se înecați între milioanele de locuitori ai marelor țări Europene, ei vreu la rândul lor să îneces pe un popor mic, și, prin ajutorul capitalurilor ce posedă, să devie proprietari ai pământului aceluia popor, iar din vechii stăpâni ai țării să facă nisce iloți, precum sunt astăzi țărani din Galiția și din o parte a Bucovinei. Iată cum se explică această modernă..., nu zic cruciadă, termenul nefiind potrivit cu judaismul... voi zice dar: această modernă judaidă.

Țara e frumoasă, îmbelșugată; ea are orașe mari, drumuri de fer, șosele, instituții dezvoltate; și un popor cam neprevăzător, ca toate poporele de viță latină ... Ce-i mai ușor decât a se substitui locuitorilor acestei țări, și de a face din țara întregă o proprietate israelită?

Dacă este acesta planul năvălitorilor de astăzi, precum tot ne induce a o crede, el probează încă odată spiritul întreprinzător al neamului israelit, și departe de a merita un blam, el e de natură a-i atrage lauda și admirarea omenilor practici.

Blamul s-ar cuveni nouă, românilor, dacă prin nepăsarea noastră, sau prin aplicarea unor fatale și absurde teorii umanitare, am da înșine o mână de ajutor la îndeplinirea acestui plan. Blamul ar cădea pe capul nostru, dacă înșelați de acele teorii înțelese pe dos, sau dominați de o spaimă imaginată, sub influența unor amenințări imaginate, am uita că patria română este un deposit sacru, încredințat nouă de părinții noștri pentru ca să'l transmitem întreg și nepătat la copiii noștri...

Cine este noul Moise care conduce poporul lui Israel către o nouă Palestina? Cine? O adunare de omeni eminenti, iubitori de neamul lor; puternici prin legăturile lor sociale în lumea politică, și mai puternici încă prin agentul producător de minuni, prin aurul posedat de bancherii israeliți, prinții finanței, după cum îi numesc cu măgulire unele gazete franceze... **Alianța israilită**. Alianța israilită! Nume

misterios, dar răsunător și lugubru ca și numele de Nihilism. Toți vorbesc cu o mirare cam îngrijită de aceste două firme răsărite de o dată în ochii lumii, dar nime nu poate măsura întinderea aspirărilor acelor puteri oculte.

Alianța israilită! Admirabilă și colosală asociație! Voința ei este voința întregului neam judaic. Poruncile ei sunt legi nediscutabile! Un gest al ei, și sute de mii de omeni își părăsesc căminul strămoșesc, ca să se înregistreze în tăcere sub drapelul negru al năvălirei; sute de mii, cu cea mai deplină abnegație, se îndrumază pe calea tristă a emigrației... Însă alianța, noul Moisi, le arată viitorul aurit, și ei merg înainte ca valuri inundătoare a torentelor.

În prezența unui asemenea fapt de energică părtinire, cum dar noi românii să nu ne îngrijim, și să nu ne întrebăm ce vrea alianța israilită la noi?

Ea vrea și vrea să ridice seminția judaică de la cădere; vrea să dea o proprietate mare celor mai săraci și mai neluminați din neamul ei; vrea pentru scopuri ulterioare să ridice evreii pe aceiași treptă cu românii în România, și au reușit a interesa pe Europa civilisată la realizarea acestui vis frumos, acestui plan dibaciu, acestei ambiții demne de omeni care compun Alianța israilită.

Acum să esaminăm: pe ce se întemeiază Alianța israilită ca să reclame pentru numeroșii săi coreligionari drepturi de cetățeni în România? Care sunt serviciile făcute țării de către comunitatea judaică? Adus'au ea vre-odată ajutorul ei bănesc la nevoile românilor, fără a căta în acel ajutor un profit usurar? Unitu-s'au cu sufletul la durerile țării? Impărtășit'au bucuria ei în zilele de triumf?

Nu!... Regret de a constata că evreii din Moldova, afară de foarte puține excepții, s'au arătat vecinic nepăsători de soarta României, ba pot zice chiar ostili propășirii noastre naționale. Unirea principatelor a fost pentru ei un doliu!... Independința română o îngrijire, și lupta românilor pentru acea independență un motiv de a scumpi banii, de a crește camăta și de a specula asupra miseriei obștești.

De la 1842, când a început năvălirea evreească, s'au crescut camăta și au produs ruină proprietății mari.

Fondat-au la noi evreii institute de folos public? Nu! Gânditu-s'au măcar așa numiții prinți ai finanței din străinătate ca să întrebuințeze influența lor pe lângă puternicii diplomați ai zilei, în favoarea acestei țări române pe care o priviau ca o viitoare proprietate a neamului evreesc?

Nici una de acestea! Singurul israilit care a încercat la noi o întreprindere zisă de folos public, este vestitul dr. Strusberg, și astăzi cunoaștem cât folos personal a tras el din construirea drumului său de fer, unic în felul său pe fața pământului, și tot odată câtă pagubă au suferit și suferă încă țara! Ea plătește scump încrederea ce a avut într'unul din cei mai celebri personaje din aristocrația israilită.

Încă o-dată dar, să ne întrebăm: prin ce manopere alianța a reușit a interesa Europa la soarta unui neam cu totul străin de neamul nostru, și care nu se poate recomanda simpatiei europene prin nici un act meritoriu săvârșit la noi?

Toate acele manopere se reduc la una și singură, însă cea mai eficace, la influența calomniei! „*Calomniez, il en reste toujours quelque chose*” („*Calomniați, întotdeauna rămâne ceva*” – n.n.) – zice Beaumarchais prin gura lui Figaro.

Tactica întrebuințată a fost de a arăta Europei pe nenorociții evrei ca pe niște interesante victime al inchiziției române pentru cauză de religie, iar pe poporul român a' l zugrăvi cu culorile cele mai înfiorătoare de netoleranță, de fanatism, de barbarie, astfel ca să deștepte mila Europei pentru evrei și indignarea ei contra românilor.

Și în adevăr, d-lor senatori, ați observat cum de vreo câți-va ani foile din străinătate devotate evreilor, au devenit instrumente oarbe a campaniei clevetitoare întreprinsă în contra românilor. Orice calificări injurioase, scoase din vocabularul trivialității, ne-au fost aruncate cu sumeție de unele jurnale din Viena, din Pesta și chiar din Paris. Am fost tratați de sălbatici, de barbari, chiar și de lași, în ajunul luptei noastre pentru independență.

Cel mai neînsemnat incident atingător de un evreu, a fost exploatat în defavoarea noastră și prezentat în străinătate cu proporții mari, pentru ca să dispue opinia publică în contră-ne; și notabene: aice se vădesce perfidia, toate faptele românilor răstălmăcite, exagerate, au fost

atribuite unui spirit de netoleranță religioasă ce n'a existat nici o-dată la noi.

Un exemplu: un cârciumar jidov, dovedit de înșelător, de falsificator, era depărtat de pe moșia unde 'și exercita traficul? Foile străine strigau: persecuție religioasă!

Ori-ce măsură administrativă luată de guvern pentru ordinea și moralitatea publică: Persecuție religioasă!

Ori-ce lege apărătoare intereselor particularilor, votate de Corpurile Legislative: Persecuție religioasă!

Tot funcționarul, primar, comisar de poliție, subprefect, prefect, procuror, judecător: agenți ai persecuției religioase!

Chiar miniștrii au fost declarați de șefii unei armate biurocratice, organizată special nu atât pentru guvernarea țării cât pentru menirea de persecuție religioasă.

Dar mai mult!... Un evreu fanatic se introduce într'o biserică creștină, fură sculele sfinte și le aruncă într'un loc spurcat. Pretutindenea, aiurea, chiar în țările cele mai civilizate, acel profanator ar fi fost rupt în bucăți de poporul indignat. La noi, furul sacrilegiu scapă teafăr, și pentru că este dat sub judecată – persecuție religioasă!

Mai de-ună-zi în mijlocul Iașului, ziua meză-mare, cu ocazia înmormântării unui rabin, evreii au dat probe de cel mai sălbatic fanatism, insultând creștinii ce întâlneau, și maltratând femeile lor... și însă poporul român au stat liniștit... Nici' un evreu n'au fost atins... Cine însă să plânde de persecuție? Tot evreul!

S'au făcut legi restrictive spre a feri pe locuitorul sătean de exploatarea evreilor debitorii de băuturi spirtoase, și cu această ocazie s'au depărtat de prin unele sate câți-va cârciumari ce făceau traficiul cel mai nelegal, și erau chiar gazde de tâlhari... Țipete, răcnete, protestări în foile evreesci: persecuție religioasă! Căci religia a ajuns a fi târâtă și prin cârciumi, ca un bun instrument de clevetire...

Și însă, cu toată asprimea legilor restrictive, priviți: toate debitele de beuturi spirtoase și de tutun sunt în mâna evreilor... Probă de persecuție religioasă!

Țara e plină de sinagoge unde evreii se bucură de libertatea cultului lor... Probă de persecuție religioasă.

Evreii se bucură de libera circulare, de libera aședare în lungul și în latul țării. Ei fac comerț fără împedire, chiar comerțuri ilicite! Au întruniri publice fără control, fondează gazete în care usează de libertatea presei până la licență, mânuind cu impunitate arma batjocorei în contra românilor și a Parlamentelor noastre. Probă de persecuție religioasă.

Ce să mai spun?... Mi'ar trebui zile întregi ca să înșir aci închipuitele probe de persecuție religioasă, prin care alianța israelită au căutat a depinge neamul român ca un neam netolerant, barbar, bun de șters dupe fața pământului.

Iată însă un document de o mare însemnătate care se găsește în dosarele Congresului de la Berlin, un pasagiu din rechisitorul prezentat acelui congres de alianța israelită, rechisitor care negreșit a servit de bază prescripțiilor ce ne privesc în tratatul încheiat în capitala Germaniei.

Veți vedea până unde a mers lipsa de lealitate, îndrăsnela calomniei și ura israelită în contra noastră.

Ascultați: „În România situația israeliților, foarte numeroși, este încă grozavă! De doui ani ei sunt jertfa celei mai crude persecuții... Mai în fiecare an Europa este uimită la povestirea răskoalelor, uciderilor, prăzilor și isgonirilor en masse, de care evreii sunt victime”.

Auziți, d-lor senatori? Răscoale, ucideri, prăzi!... Ar crede cineva că aude vorbind de Maroco, sau de Spania pe timpul lui Torquemada... Alianța a găsit de bonne guerre a pune pe seama României de astă-zi cruzimele suferite aiurea de evrei în secolii trecuți prin țările cele mai civilizate.

Dar să citim mai departe: „La aceste violențe s'a adăogat en masse persecuția legală cu un șir de legi ce esclud pe jidani de la toate întrebuințările, de la toate carierele liberale, de la toate funcțiunile publice, și de la numeroasele ramuri comerciale, împiedecând până și exercițiul cultului religios, și câtând prin toate mijloacele putincioase a'i reduce la miserie și a'i degrada”.

Ați auzit? Noi împedecăm exercițiul cultului religios, și cu toate aceste țara e plină de sinagoge! Noi îi reducem la miserie, și cu toate acestea comerțul întreg și industria, și avutul

monetar sunt în mânele lor! Noi îi degradăm, când se degradă ei însuși prin fanatismul lor, și prin degradatoarele lor năravuri. Cum găsiți veracitatea acuzărilor, și ce nume se cuvine procedului israelit?

Mai departe: „*În zadar Puterile garante, rezemându-se pe articolu 46 din Convenția de la Paris care acordă israeliților drepturi civile cel puțin, reclamau în contra acestei politici funeste și barbare. România a rămas fără milă pentru israeliți... etc. etc.*” Auziți cum evreii ne înjură, cum ne califică de barbari chiar într'un act oficial menit a fi supus sub ochii Congresului.

Iată prevederile acelei Convențiuni din 19 August 1858, prevederi pe cari noi ne-am fi abținut de a le executa: „*Art. 46. Moldovenii și valahii, de toate riturile creștine se vor bucura de-o-potrivă de drepturi politice. Aceste drepturi se vor putea acorda și altor culte prin dispoziții legislative, etc. etc.*”.

„*Se vor putea acorda*” nu vrea să zică „*se vor acorda*”; nu are un înțeles obligatoriu pentru români. Cu toate aceste, asemenea dispoziții legislative s-au înscris în codul civil din 1864. Care evrei însă a voit să profite de ele ? Nici unul! Pentru ce? Pentru că evreii, afară de un prea mic număr, nu țin la naționalizarea română, nu țin la drepturi politice; ei țin numai la drepturi civile, adică la dreptul de a cumpăra pământuri, rămânând tot sub suzeranitatea străină. Ei țin la ștergerea art. 7 din Constituțiune, pentru ca o dată puși pe aceeași linie cu ceilalți străini din țară, să profite de dreptul de a deveni proprietari de imobile rurale, și să ajungă astfel la scopul lor de a deveni stăpânii acestei țări.

Iată, d-lor, cum Alianța a exploatat cu profit câmpul murdar al calomniei, și Europa, indusă în eroare, a crezut'o, dar! A crezut'o Europa luminată!

Noi am desprețuit aceste clevetiri zilnice răspândite prin foile de publicitate; am comis greșala de a nu ne apăra la timp dinaintea opiniei publice, și de a răspunde la niște acuzări false ce ascundeau un scop perfid, arătând la rândul nostru adevărul. Și acest adevăr este că nu noi, românii, suntem persecutorii, ci noi suntem persecutați; nu noi comitem crima persecuției religioase în contra evreilor, ci evreii comit crima unei persecuții complexe în contra

noastră, persecuție și religioasă, și economică, și națională.

Am neglijat de a desfășura în ochii Europei tabloul îngrozitor al năvălirii sistematice și demoralizatoare a evreilor, unii isgoniți din Austria și din Rusia, pentru purtările lor nelegale, și cei mai mulți trămiși la noi din ordinul Alianței israelite. Am neglijat de a pune în privirea lumii lungul isvod de locuitori aduși la sapă de lemn, și de familii, o dată avute și astăzi căzute în sărăcie, prin unealta infamă a usurei și prin hrăpirea nesățioasă a evreului ce exploatează mai cu seamă Moldova. Am neglijat de a publica în foile europene durerosul și înspăimântătorul martirolog a nenorociților români otrăviți de evrei prin beuturi falsificate.

Spiritul, apa de foc, vărsat de americani în gura sălbaticilor, a contribuit a distruge mai mult populația indigenă de cât armele de foc. Rachiul otrăvit vândut de evrei prin satele noastre are aceeași țintă și produce același efect. Demoralizarea, secarea puterilor, tâmpirea și moartea! Acesta este adevărul adevărat! Iar nu câte-va incidente izolate și foarte rari cari sunt de domeniul poliției corecționale și pe care Alianța israelită le grupează cu multă dibăcie pentru ca să compue din ele un tablou de persecuție religioasă.

Privească Europa nepărtinitore starea prosperă a celor ce se zic persecutați de noi, în comparație cu starea de quasi-miserie a celor ce sunt acușați de a fi persecutori, și declare în conștiință din care parte este persecuție!

Explice Europa învățată acest fenomen unic și straniu în istoria omenirii: Cum persecutatul se bucură de toate libertățile religioase și comerciale, cum poate el circula și a se așeza unde'i place! Cum poate clădi burguri și ridica sinagoge, și fonda jurnale, și avea întruniri publice fără nici o împedicare, fără nici un control din partea guvernului! Și cum, pe de altă parte, persecutorul să fie supus la tote sarcinile Statului, să fie exploatat până la măduvă de cel pretins persecutat, și în loc să prospere, să se îmbogățească în paguba persecutatului, din contra, el, stăpân în țara lui, să scadă, să ajungă la marginea miseriei și în fine să tindă a dispărea sub valurile năvălitoare a celor persecutați de el. Fac apel la Europa luminată, fac apel chiar la acei israeliți cărora simțul de echitate și de

lealitate nu le este străin, să declare din care parte este persecuție!

Dar se va găsi poate un filantrop, om de Stat, economist politic care ar zice că persecutorul român e leneș, și persecutatul evreu e harnic; că românul trebuie să dea pas evreului, fiind unul inert și cel-alt activ. La această stranie aserțiune, voi răspunde acelui economist-politic atât de aspru în privința românului, și atât de generos în privirea evreului, îi voi răspunde invitându-l să și arunce ochii pe câmpiele țării și să vadă cine muncește sub arșița soarelui în lunile de vară? Cine, cu sudoarea lui, scote roada pământului pentru ca economistul-politic să aibă cu ce trăi în lux, și pentru ca evreul persecutat să aibă ce exploata fără muncă?

Românul e leneș? Da!..... El e leneș la câștiguri ilicite, și această lene' l onorează, căci e o calitate, o probă de conștiință.

În fine, explice Europa luminată un alt fenomen: Cum se face că evreii din țările în care se bucură de toate drepturile cetățenești, fug de acele țări, se lepădă de acele drepturi, și vin cu sutele de mii să se arunce în ghiarele persecuției române? Cum se face că în timp de 20 de ani **numărul acelor nenorociți persecutați a crescut de la 80.000 până peste 400.000?** Iată un tablou îngrozitor de creștere a numărului acestei populațiuni năvălitoare.

Recensementul din 1859 arată pentru populațiunea României următoarele cifre:

4.299.000 creștini ...

Populațiune totală 4.434.000 suflete.

135.000 jidani.

Mișcarea populațiunii, adică sporirea prin escesul nașterilor asupra morților, după documentele statistice, ne dă, până la 1872, următoarele cifre:

4.586.500 creștini....

Populațiune totală în 1872: 4.846.500 suflete.

260.000 jidani.

Pe basa aceleiași creșteri, populațiunea pentru sfârșitul anului 1879, se poate admite astfel:

4.759.500 creștini...

Populațiune totală în 1879: 5.095.300 suflete, 335.800 jidani.

Cifra de 335.800 jidani, în 1879, este prea mică: 1. pentru că punctul de plecare, adică

recensământul din 1879, este greșit în mai puțin; al 2-lea, pentru că nimic nu este mai greu de cât înregistrarea exactă a nașterilor și morților la evrei (mai ales de la 1859 până la 1870); și al 3-lea pentru că în acea cifră nu se coprinde escesul imigrațiunii evreești, asupra emigrațiunii, în intervalul de la 1872-1879. Așa fiind, cifra în genere admisă, de 400.000 evrei astăzi în ființă, se poate privi ca adevărată și mai degrabă ca un minimum.

Din cifrele mai sus expuse rezultă că, pe când populațiunea creștină în 20 ani, de la 1859 la 1879, a sporit cu 470.000 suflete, adică cu a 9-a parte, populațiunea evreească în acelaș interval a crescut cu 200.800 suflete, adică cu de 2 și jumătate ori, întreaga populațiune evreească!

Moseau de Ionnes, arată tabloul următor:

-Svedia și Norvegia, 450 jidani, adică 1 la 7.500 locuitori.

-Anglia, 12.000 jidani, adică 1 la 1.750 locuitori;

-Elveția, 1.970 jidani, adică 1 la 1.100 locuitori;

-Prusia, 135.000 jidani, adică 1 la 800 locuitori;

-Francia, 60.000 jidani, adică 1 la 600 locuitori;

-Italia, 38.000 jidani, adică 1 la 500 locuitori;

-Danemarca, 6.000 jidani, adică 1 la 330 locuitori;

-Grecia, 7.000 jidani, adică 1 la 140 locuitori;

-Germania, 150.000 jidani, adică 1 la 90 locuitori;

-Belgia și Olanda, 80.000 jidani, adică 1 la 72 locuitori;

-Austria, 453.000 jidani, adică 1 la 60 locuitori;

-Rusia, 658.000 jidani, adică 1 la 58 locuitori;

-Turcia, 380.000 jidani, adică 1 la 26 locuitori.

Noi putem adăoga: **România, 400.000 jidani, adică 1 la 13 locuitori.**

Prin urmare, **România are relativ o populațiune evreească de 2 ori mai mare de cât Statul din Europa care conține relativ mai mulți jidani, adică de cât Turcia, și de 600 de ori mai mare de cât Svedia, care conține cea mai mică populație evreească.**

Luând numai Statele cu cele mai mari cifre absolute de evrei, vedem că în:

Rusia, jidanii constituă a 110-a parte din populația totală;

Austria, jidanii constituă a 79-a parte din populația totală;

Germania, jidanii constituă a 144-a parte din populația totală;

Belgia, jidanii constituă a 112-a parte din populația totală;

Francia, jidanii constituă a 600-a parte din populația totală;

Italia, jidanii constituă a 700-a parte din populația totală;

România, jidanii constituă a 13-a parte!

Mare atragere are pentru neamul israelit această persecuție!... Mare, dulce, se vede, de-vreme ce toți alergă la dânsa ca la un gheșeft plin de mari foloase.

Bine-voiască dar Europa a înțelege odată pentru tot-d'a-una că, precum în secolii trecuți evreii persecutați pentru cauză de religie în Francia, Anglita, Germania, Italia, Spania și Portugalia, găseau un adăpost în țara Română, tot asemenea și în zilele noastre evreii nepersecutați astăzi în acele țări civilizate, alegă iar la noi, și astă dată cu sutele de mii, însă nu pentru ca să fie persecutați de români, dar pentru ca să aibă și ei, la rândul lor, pe lume rolul de persecutori și să persecute pe acei ce le dau ospitalitate... Cifrele au o elocvență neînvinsă! Încă o dată, iată adevăriri!

Și însă Europa a crezut și crede din contra, atât de dibaciu a fost surprinsă confiența sa, atât a fost de activ, de influent, de neîmpăcat, de victorios, sistemul clevetirei aplicat în contra noastră de Alianța israelită!

Aici stăm și ne întrebăm cu mirare: cum niște omeni atât de eminenti ca acei ce compun comitetul Alianței israelite, s'au înjosit a se servi de o armă atât de degradătoare? Căci nimic nu'i mai infamant pe lume ca rolul de calomniator... și ne place a crede că însuși acei omeni au fost induși în eroare de către niște fanatici și de rea credință corespondenți din țară. Astfel, pe baza raporturilor mincinoase ce primiau, au indus și ei în eroare pe supremii legislatori ai Congresului de la Berlin.

Prin urmare, **România este astăzi victima unei erori izvorâtă dintr'ună infamă calomnie.**

Ce efect a avut asupra soartei noastre cea eroare? Un efect dezastros, cinic, umilitor și stigmatizator pentru nația română!

Europa, indignată de tabloul atâtor cruzimi, atâtor nelegiuiri, atâtor preținse acte de barbarie comise de noi asupra nenorociților evrei, ne-a condamnat fără a ne asculta. Europa, convinsă că suntem un popor netolerant, fanatic, barbar și persecutor, ne-a pus pe acelaș rând cu sălbaticii din Africa, au găsit că facem pată în secolul XIX, în acest secol de lumină, și că merităm o penalitate.

Europa deci a decis a nu recunoaște *independența noastră, până mai întâiu nu vom pune capăt barbariei noastre*, până nu vom înceta de a schingiui pe evrei, până ce, în fine, nu vom acorda acestora drepturi civile și politice.

Iată situația exactă în care ne aflăm: un popor acuzat, condamnat fără judecată în prezența altui popor calomniator și năvălitor!

Indignarea Europei a fost atât de mare, în cât **nu'i a permis de a lua în considerație:**

—că *independența noastră ne-am recâștigat'o noi înșine*, cu arma în mână, cu prețul sângelui nostru, că independența noastră este un fapt desăvârșit — un fapt accompli — și recunoscut de marii Atleți ai ultimului războiu; de împăratul Alexandru și de Sultanul, fostul nostru suzeran; că independența noastră nu ne-a fost acordată de pomană de către alții, dar că cea glorioasă pomană ne-am făcut'o noi înșine, prin vrednicia noastră.

— Că în calitate de beligeranți învingători, nu învinși, am meritat a fi scutiți de ori-ce condiții umilitoare într'un tratat de pace încheiat în urma războiului la care am luat o parte glorioasă.

— Că tratatul de la San-Stephano, care-le nu a fost abrogat în întregul său, proclamase independența noastră.

— Că dreptul internațional pozitiv nu obligă pe o nație care n'a fost reprezentată la un Congres, a se supune obligațiilor impuse ei de acel Congres, atunci mai cu samă când ea este învingătoare iar nu învinsă.

Chestiunea israelita

Meșter prestidigitator a fost dar Alianța israelită, dacă a reușit a introduce prin surprindere în tratatul de la Berlin o chestiune cu

totul străină războiului oriental, **cestiunea israelita**, și tot prin surprindere țintește a se rezolva această cestiune în Parlamentele Române.

Elocvent avocat a fost Alianța israelita dacă ațâfând indignarea Europei în contra noastră, a aprins'o în așa grad încât Europa să ne condamne pe noi, românii, **a plăti pacea Orientului** cu o bucată din pământul nostru, cu Basarabia; să ne condamne tot-odată a plăti recunoașterea independenței noastre cu sacrificarea dreptului nostru suveran de legiferare; să ne condamne, în fine, a da drepturi la sute de mii de străini izgoniți de aiurea, adăpostiți între noi ca dușmani fățarnici.

Europa avea alte cestiuni de regulat în Congres, cestiuni mult mai importante pentru ea, precum, de exemplu, aceea a interdicției înscrisă în Constituția noastră în privirea **colonizării cu neamuri străine** (art. 3). Cum s'ar putea împăca dar ștergerea art. 7 cu menținerea art. 3, când cel dantâiu impune *colonisarea evreească*, și cel d'al doilea oprește orice colonizare. Să aibă evreeii mai multe avantaje decât francezii, germanii, italienii? etc.

În zadar marele cancelar al imperiului rusesc, prințul Gorceakof, cel mai autorizat a spune adevărul în chestia israelită, în zadar s'au ridicat în contra prescripțiilor din art. 44, arătând marea deosebire ce există între evreeii occidentali și acei din orient, declarând chiar, că aceștia sunt un pericol pentru popoarele de dincoace de Carpați, glasul său n'a fost ascultat, căci trebuia să fim noi pedepsiți pentru fără de legile noastre de popor barbar, netolerant și persecutor! De acolo au isvorât art. 44!

Și iată-ne dar stigmatizați în ochii lumii pe temeiul unor simple calomnii! Stigmatizați! Căci art. 44 coprinde în prescripțiile sale un subînțeles stigmatizator. Cine este înferat cu această denumire insultătoare ? Noi! Poporul român! Noi care, cu tot dreptul, putem revendica titlul de poporul cel mai liberal, cel mai emancipator din toate popoarele lumii moderne! Noi, netoleranți! Noi care n'am avut nici o-dată un Ghetto în orașele noastre, și care ne-am deschis fruntariile la refugiul tuturilor acelor nenorociți evrei persecutați, desprețuiți, schingiuiți în Franția, Germania, Italia, Spania etc.

Noi, barbari! Noi care am emancipat Vecinii la anul 1749, pe când Creștinii erau servi în celealte state occidentale. Noi, barbari! Noi care, în timp de 30 de ani numai, am dezrobit țigani, lovind astfel un drept feudal și secular, fără lupte, fără vărsare de sânge ca pe aiurea, ci din contra cu cea mai creștinescă compătimire.

Am emancipat românii clăcași, desființând boerescul, și ridicând pe servii noștri la rangul de cetățenie, făcându'i chiar proprietari printr'o singură trăsătură de condeiu, și aceasta fără lupte, fără vărsare de sânge ca aiurea, ci din contra cu entuziasmul cel mai viu. Desființarea unui drept feudal și secular, care ținea pe frații noștri sub jug, au fost cea mai frumoasă sărbătoare națională.

Am dat **drepturi politice** armenilor stabiliți în țară de 400 de ani, omeni liniștiți, muncitori, și iubitori de patria lor.

Am făcut încă mai mult, noi, cei barbari, noi cei stigmatizați; am trecut Dunărea ca să contribuim la emanciparea unui neam străin nouă, la desrobirea bulgarilor!

Noi suntem barbari, noi am meritat această insultă a doua zi după ce, în lauda lumii, ne-am afirmat valoarea sub zidurile Plevnei, după ce ne-am probat toleranța într'un șir neîntrerupt de secol?

Și cine a luat inițiativa în Congres pentru ca să ne arunce pe frunte acesta crudă insultă!... Națiile de același sânge cu noi!

Franția! Acea țară generoasă și emancipatrice; Franția, atât de simpatică nouă, căria datorim convenția de la Paris, în sânul căria noi, românii, mergem cu preferință de aproape o jumătate de secol, spre a ne deprinde a fi liberali și emancipatori. Franția, a căria nenorociri au găsit un răsunet atât de profund în inimile noastre!

Franția lui Francois I-iu care, după bătălia de la Pavia, au strigat cu o nobleță cavalerescă: „*Tout est perdu, fors l'honneur!*” („*Totul este pierdut în afară de onoare!*”). Atât de puternică au fost influența calomniei vărsată asupra noastră de israeliți, și eroarea isvorâtă din acea sorginte necurată!

Italia! Care a declarat cu mândrie în parlamentul ei, că e sora României! Italia eroului rege Victor Emanoil, și a marelui cetățen Cavour, doi giganți cari au fundat unitare și

independința Italiei fără a sacrifica onorul ei. Italia ne-au aruncat insultă! Sora a stigmatizat pe soră!

Atât de desnaturătoare au fost influența calomniei vărsată asupra noastră, și eroarea isvorâtă din acea sorgintă necurată!

Turcia singură, către care noi ne-am purtat dușmănește, s'a grăbit a renoaște independința noastră, fără condiții, cu lealitate, și ast-fel au recâștigat simpatiile noastre. Cu Turcia am avut o socotelă seculară de încheiat. Am încheiat'o sub zidurile Plevnei, și am rupt legăturile noastre de vasalitate, rămânând în legături de amicie. Am scăpat de un suzeran care se feria de a ne da porunci, respectând autonomia noastră, și – straniu capriciu al sortei! – astăzi ne găsim față cu cinci alți suzerani cari, rezemându-se pe o eroare, ne edictează legi și penalități.

Ce am câștigat în schimb? Ce ne folosește independința dacă suntem constrânși a inaugura această independință cu un act de supunere, de servilitate dechizată sub denumirea de deferență?

D-lor senatori!

În prezența unei situații atât de anormale, ce avem de făcut? **Care trebuie să fie atitudinea noastră?** Avem a ne pătrunde de caracterul sacru al mandatului nostru, și fermi, și decizi, avem să spunem, cu curagiu precum și cu deferință, Puterilor semnatare tratatului de la Berlin: „Am fost calomniați în ochii voștri, calomniați într'un grad astfel că dintr'un popor liberal și emancipator ce sântem, am ajuns a fi considerați de voi ca un popor netolerant, barbar și persecutor. Această calomnie a isbutit a naște în spiritele voastre o indignare, care v'a dictat art. 44 din tratatul de la Berlin. Acel art. 44, prin condiția pusă recunoașterii independinței noastre, coprinde un blam nemeritat de noi, o insultă care lovește demnitatea noastră română.

Deci, decât recunoașterea unei independințe pătată cu umilire, mai bine o nerecunoaștere ce o scutește de stigmat. Calomnia a fost perfidă, indignarea neîntemeiată, penalitatea nedreaptă!

Noi, românii, cu tot respectul datorit marelor Puteri a le Europei civilizate, dar tot-odată cu toată demnitatea ce aparține de drept unui popor prin sine independent, venim să facem apel la mărinimia voastră și la simțimântul

vostru de echitate pentru ca să constatați adevărul, și prin urmare să nu subordonați recunoașterea independenței României unei clause ce atacă dreptul ei suveran de legiferare, și toate fibrele onorului său.

Lăsați-ne proprii noastre inițiative, liberului nostru arbitru pentru a regula chestia israelită într'un mod conform cu principiile civilizației moderne, ce le-am aplicat cu generositate către alții, și cu interesele noastre economice și naționale, precum din libera noastră inițiativă am urmat în privirea românilor, odinioară servi, a Țiganilor odinioară sclavi, a armenilor și a bulgarilor.

Recunoașteți independința noastră pur și simplu, pentru ca să nu rămâe nici umbră de blam, nici un vestigiu de stigmat pe fruntea României, și ast-fel promitem a face schimbare în unele dispoziții ale Constituției noastre.

La caz contrariu, o declarăm cu cea mai profundă regretare, datoria noastră de senatori, chemați a păzi Constituția noastră, iar nu a o sfâșia într'un moment de surprindere; chimați a păstra neatinsă demnitatea națională, ne vom vedea obligați de conștiința noastră a amâna până la un timp mai fericit revisuirea Constituției.

Această declarație o facem fără nici un spirit de sfidare, dar chiar sub forma unei rugăciuni adresată de noi acelor mari Puteri, care știu a ținea sus drapelul demnității lor, și care ne vor permite a urma exemplul lor, pentru ca ast-fel să fim demni de a lua locul nostru alături cu ele”.

Nu mă îndoiesc că toți d-nii senatori, precum și toată țara, resimt nedreptatea și insulta amară ce ni s'a făcut din cauza unei simple erori provocată dintr'o calomnie; însă se vor găsi negreșit unii dintre colegii mei, cari conduși de un spirit de prudență cam exagerată, îmi vor face întâmpinări:

Unul va zice poate că Europa, luând odată o decisiune în privirea noastră, nu ar putea să revie asupra ei; prin urmare refuzul nostru de a ne supune verdictului său ar fi din parte-ne o desfidare imprudentă. Voiu răspunde că ar fi să nesocotim spiritul de echitatea Puterilor civilizate, dacă am crede că, recunoscând eroarea în care au fost induse asupra noastră, s'ar întepi a menținea o clausă pedepsitoare, nemeritată, în

tratatul de la Berlin; voi adăogi că inculpatul ce'și reclamă dreptatea nu desfide pe judele său, și că a refusa stigmatul pe fruntea țarei, a refusa sinuciderea neamului nostru, nu este un act de sfidare. Europa e prea luminată ca să pue în cumpănă amorul propriu al său de putere gigantică, cu dreptul sacru a unui mic popor ce a meritat tot-d'a-una bunăvoința ei. **Europa cunoaște că demnitatea unei nații nu se măsoară pe numărul locuitorilor săi, precum onorul și curagiul unui om nu se măsoară pe talia lui.**

Altul va zice poate că s'ar uni cu părerea mea, dacă din dosul refuzului nostru de a ne supune, am avea 300.000 de baionete. Voiu răspunde că **dreptul nostru e mai tare** decât 300.000 de baionete, cari, dacă le-am avea și am vroi să facem întrebuițare de ele, ne-am găsi în față cu 3.000.000 baionete ale Europei coalizate în contra noastră. Prin urmare, nu 300.000 de baionete ne-ar putea dicta datoria noastră de a feri fruntea țarei noastre de insultă; dar dreptul nostru.

Altul va zice că art. 44 nu coprinde nici o intenție de insultă în contra nației Române, ci numai o simplă condiție de admitere în marea familie Europeană, precum de pildă condițiile la care este ținut a se supune ori-cine are dorința de a face parte dintre membrii unui club. Stranie întâmpinare! L'ași întreba pe acel întâmpinător, dacă ar primi să intre într'o adunare, cu condiția de a se sinucide mai întâiu, sau cel puțin cu condiția de a trece printr'o umilire degradatoare!

Altul va zice: că trebuie să facem oare-care sacrificii, pentru ca să intrăm și noi o-dată în marea familie Europeană. Voiu răspunde d-sale, întrebându'l dacă nu a remarcat, în unele familii, câte o rudă scăpătată, care are mai mult rolul și aparența de slugă de cât acela de rudă, care e tolerată în salon sub condiția de a nu se prevala de legăturile sale de rudenie cu stăpânii salonului; care e pus la masă în capătul mesei, și dacă sunt mai mulți meseni, sau meseni importanți, e trâmisi să prânzescă jos, cu ceilalți servitori.

Această poziție, de rudă scăpătată și umilită, eu nu o admit pentru România când e să intre în familia Europeană, și'mi place a crede că fiecare dintre noi gândește ca și mine: că România și-a recâștigat titlurile sale de nobleță pe câmpul războiului, că prin urmare are dreptul de a face

intrarea sa în lume cu fruntea sus, iar nu de capul plecat.

Altul va zice: că în fine tot trebuie să facem ceva în favoarea evreilor, pentru ca să dăm o satisfacere Europei și să ștergem din Constituția noastră acel nenorocit art. 7, cauza situației noastre de astă-zi.

Da! Trebuie să facem ceva, însă ce, și cum, și când? Iată întrebarea. Dacă Europa, apreciând actele noastre din ultimii 30 de ani, și convingându-se prin acele acte, că suntem un popor liberal și emancipator, ar fi recunoscut pur și simplu independința noastră, câștigată de noi înșine, iar nu dată nouă pomană, și dacă în urma acestei recunoașteri leale, ar fi cerut de la noi oficios ca să desființăm stavila pusă în calea evreilor, noi românii, cu generositatea și simțul de grațitudine ce ne caracterizează, ne-am fi grăbit a face pentru israeliți mai mult de cât vom putea face acum.

Lăsați la propria noastră inițiativă, și la liberul nostru arbitru, ne-am fi arătat mai liberali, mai marinimoși în privirea evreilor decât acum când ne vedem loviți în amorul propriu nostru național, în dreptul nostru suveran de legiferare, și apăsați sub presiunea străină.

Alianța israelită, prin nerăbdarea ei de a dobândi drepturi civile și politice pentru coreligionarii săi, au indus Europa în eroare, pentru ca Europa să esercite o presiune draconică asupra noastră.

Resultatul este că națiunea română se simte ofensată, că România se simte amenințată, că poporul este iritat într'un grad care poate să producă regretabile evenimente. Prin urmare, reprezentanții săi sunt ținuți a fi cu mare circospecție în atingerea Constituțiunei noastre. Și, pot zice, sunt obligați la o parcimonie prudentă în cestiunea de acordare de drepturi neamului israelit.

Iată resultatul nerăbdărei Alianței israelite, nerăbdare legitimă, o recunosc, dar imprudentă și nepolitică. Eu însu-mi, care am reputația de evreofob, mă simt cu toate acestea destul de generos, pentru ca să găsesc că trebuie să facem evreilor o condițiune mai corectă în țara noastră, dar când, și cum, și în ce condițiuni? Nu sub presiunea directă a art. 44, nu sub presiunea indirectă a alianței Israelite. Ci din liberul nostru arbitru de Stat independent! Căci dacă am urma alminterea, dacă ne-am supune a trece sub

furcele caudine acelu art. 44 – știți cu ce ne-am alege? Am afirma noi înșine acușările alianței israelite și am recunoaște starea de barbarie ce ni se aruncă în față, făcând un mea culpa ce ar rămâne ca o pată eternă pe paginile istoriei noastre naționale. Supunându-ne cu capul plecat penalității coprinsă în art. 44, am lua deprinderea supunerii, pe când alții ar lua, vis-a-vis de noi, deprinderea poruncii și, ca Stat independent, am ajunge la o stare mai tristă de cât cea din timpul Reglementului organic, când eram conduși a la baguette de ordinele venite din Petersburg și de firmanurile sosite din Stambul.

În fine, ne-am espune la cea mai tristă umilire: aceea de a datori recunoașterea independinței noastre, nu sacrificiilor noastre, nu vitejiei noastre, nu românului care și-au vărsat sângele pe câmpiile Bulgariei, nu simțului de equitate a Europei, dar am datori-o în parte... cui? Alianței israelită! Asemenea prințul nostru care au făcut campania ca șef suveran, în fruntea bravei sale armate, Prințul Carol de Hohenzolern, nepotul marelui Împărat al Germaniei, și Domn Românilor, el care și-au câștigat titlul măreț de Prinț independent a la pointe de son epee, și-ar datori acest titlu istoric, nu vitejiei sale, nu bărbăției soldatului roman... dar cui?... în parte Alianței israelite!

Ce ar zice dar țara întregă, dacă i-am crea o asemenea situațiune în istorie? Ce ar zice românul care s'a luptat voios pentru independența moșiei strămoșești?

Țara și-ar întorce ochii cu durere de la noi.

Românul ar zice: Nu-mi mai cereți de azi înainte sângele meu, dacă acel sânge vărsat nu slujește de cât la trunchierea țării și la înjosirea demnității naționale. Pentru aceste considerente, când astă-zi România vine cu istoria sa în mână, pentru ca noi să înscriem, pe paginile sale, al nostru veto, eu unul rup pagina destinată pentru înscrierea umilirei țării, iar pe cealaltă pagină scriu cu inima mea: demnitatea și salvarea ei!

Iată cuvintele pentru care susțin propunerea mea. Am zis!

Propunere

În prezența legitimei nemulțumiri și marei agitațiuni, produse în țară prin art. 44 din tratatul de la Berlin, care **lovește dreptul absolut de legiferare** al ei; propun a nu se procede la

revisuirea art. 7 din Constituție, înainte ca România să fie lăsată la libera sa inițiativă, și la liberul său arbitru, în privirea oricărei modificări din Constituția sa, conform **dreptului său absolut de legiferare**, conform intereselor sale economice și naționale, conform demnității sale de **Stat independinte și care, de secol, este și a fost de sine stătător.**

(Semnat), Vasile Alecsandri

– Articol depistat de col. dr. Constantin MOȘINCAT

PICTORUL AUREL BORDENACHE ȘI MIHAI EMINESCU

Aurel Bordenache-autoportret

Pictorul **Aurel Bordenache** s-a născut în 17 septembrie 1902, în orașul Huși, fiind rudă cu Mihai Eminescu, nepot după mamă, după cum susține însuși în „Memorii”, pe care le scrie mai târziu.

După propriile sale mărturisiri era descendent din familia cronicarului Ioan Neculce și rudă cu familia lui Mihai Eminescu. Fiind odată la Paris cu Nicolae Iorga și arătându-i prima fotografie a lui Eminescu, Bordenache spune: „*Cunoșteam acea fotografie și știam că în acea epocă, când nu purtam mustăți, în adevăr privit din același unghi semănam mult cu marele poet, al cărui, de altfel, apropiat nepot sunt după mamă*” (*Memorii*).

Fiu al unui inginer electrotehnician, cu o stare materială bună a familiei sale, i- a permis lui Aurel Bordenache să facă primele clase primare la Liege, în Belgia, între anii 1909- 1911 și, în paralel, cele ale *Școlii de arte frumoase*, obținând o diplomă de merit.

Revine cu familia în țară, înaintea izbucnirii Primului război mondial, și se înscrie la Liceul Gheorghe Lazăr din București, urmând și un curs de desen cu pictorul Costin Petrescu. Vedem că, încă din anii de școală, Bordenache dă dovadă de mult talent la desen și pictură. În timpul refugiului la Iași, datorită războiului, Aurel Bordenache se înscrie la *Școala de arte frumoase*, cu dispensă de vârstă, unde îl are profesor pe botoșăneanul Octav Băncilă.

În perioada 1919- 1923, studiază pictura la Paris, cu o bursă oferită de botoșăneanul G. Văsescu, reușind primul din cei 650 de candidați la concursul de admitere.

Descendent din familia cronicarului Ioan Neculce și rudă cu familia lui Mihai Eminescu, Aurel Bordenache semăna mult cu poetul. Profesoara Didona Stanislav, ce locuia la Predeal, strănepoată a lui Mihai Eminescu, spunea că în familia sa, Aurel Bordenache era recunoscut ca rudă apropiată.

Artistul Aurel Bordenache a avut strânse legături cu savantul Nicolae Iorga, căruia i-a făcut șase portrete. El consemnează un episod al legăturii sale cu Nicolae Iorga: „Odată când eram la Fontenay cu profesorul și cu doamna Iorga și trebuia să trecem dintr-o încăpere în alta, mi se pare chiar să intram în sufragerie, profesorul m-a oprit o clipă și cu un surâs malițios, mi-a spus: „Intră aici și uită-te pe peretele din dreapta, lângă ușă”, - ceea ce am făcut în timp ce amfitrionii mei au intrat și ei după mine. „Ce zici? Oare cu cine seamănă?” Cunoșteam acea fotografie și știam că în acea epocă, când nu purtam mustăți, în adevăr privit din același unghi semănam mult cu marele poet, al cărui, de altfel, apropiat nepot sânt după mamă” (A. Bordenache- *Memorii*, pag. 30). Poate acesta a fost unul din motivele care l-afăcut pe Aurel Bordenache de a ilustra multe dintre poeziile lui Mihai Eminescu, apărute într-un frumos și foarte prețios volum, editat în anul 1944.

Finalizând studiile la Paris, revine în țară și devine colaborator apropiat al savantului Nicolae Iorga, pe care îl cunoștea din copilărie. În acest timp, Aurel Bordenache a executat machetele timbrei pentru asigurarea fondurilor necesare restaurării Universității din București, macheta diplomei de bacalaureat, a carnetului de membru și a insignei pentru *Liga culturală*, condusă de Nicolae Iorga și a graficii pentru volumele *Memorii* și *Ospiti romeni în Veneția*.

Genurile de pictură practicate de Bordenache au fost: portretul, peisajul, natura moartă și scenele de muncă. Este autorul monumentului-mausoleu de la Mărăști, ridicat în memoria eroilor din primul război mondial: „*Am realizat fondurile necesare ridicării monumentului prin prezentarea unor expoziții cu vânzare a*

picturilor mele, pe care le executasem în zona Mărăști pe când îmi făceam documentarea". Pentru mausoleul de la Mărăști, Aurel Bordenache a realizat cca. 220 de picturi și desene, documentându-se pe cheltuiala sa, în zona marilor bătălii ale armatei române, în războiul din 1917. Cu banii obținuți din vânzarea celor 220 de lucrări, s-au comandat sculpturile ornamentale pentru monumentul eroilor de la Mărăști, a cărui piatră fundamentală a fost depusă la 10 iunie 1928 : „Edificiul de la suprafață este compus din doi mari piloni de secțiune dreptunghiulară din beton, pe fiecare fiind montată câte o urnă de bronz în care arde o flacăra veșnică; pilonii fiind legați printr-un perete mare de beton, placat cu marmură albă, pe care sânt înscrise pe 15 plăci de marmură regimentele care au participat la lupte și numele militarilor căzuți la datorie. Pilonii edificiului sunt decorați pe fața principală cu ample altoreliefuri din bronz datorate sculptorului Aurel Bordenache” (Col. Florian Tucă, Mircea Cociu- *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, București, *Editura militară*, 1983). Mausoleul a fost construit între anii 1928-1940, la inițiativa Societății „Mărăști”, iar pe plăcile de marmură sunt inscripționate numele a 900 de eroi ai războiului de reîntregire.

La primul nivel subteran al mausoleului, este amenajată o expoziție de arme și una dedicată generalului Arthur Văitoianu, comandantul Corpului I din Armata a II-a Română, în timp ce la cel de-al doilea nivel subteran se află sarcofagele mareșalului Alexandru Averescu și ale generalilor Arthur Văitoianu, Alexandru Mărgineanu și Nicolae Arghirescu. În cele 12 cripte-osuar sunt depuse osemintele a 5342 de ostași români, ruși și germani necunoscuți. Decorațiile geamurilor de semicristal ale criptelor au fost realizate după desenele Reginei Maria.

Un capitol de prestigiu în opera lui Aurel Bordenache este grafica, în diferite tehnici, mai ales ilustrațiile la poeziile lui Mihai Eminescu, la care artistul a lucrat timp de doi ani, lucrare de mare amploare planificată încă din 1939, la semicentenerul morții lui Mihai Eminescu.

Profesorul ieșean Radu Negru, într-n material dedicat pictorului, spunea că „este unul din marii interpreți ai poeziei, a atins o culme în

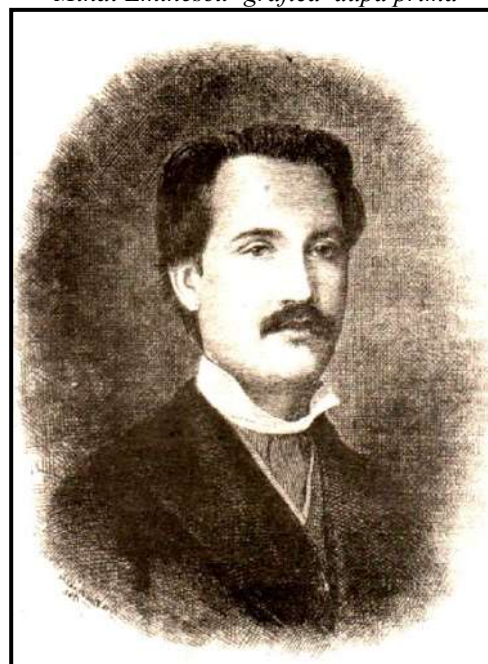
străduința asupra portretului lui Mihai Eminescu, rudă îndepărtată de sânge, „Luceafăr” îndepărtat și veșnică atracție nocturnă, de maree spre alte țărături de înțeles și mister” (*Flacăra*, nr.24, 14 iunie 1985).

Aurel Bordenache, a realizat în anul 1941, două portrete ale lui Eminescu, după fotografia realizată de J. Tomas din Praga și F. Deuschek din București, portrete care prezintă mai multă autenticitate și sunt mai apropiate de viziunea pe care ne-o sugerează opera lui Eminescu.

După aceste lucrări s-au realizat și cărți poștale ilustrate.

Mihai Eminescu- grafică după prima

A doua fotografie Eminescu

Lucrând la acest grandios proiect, Bordenache a realizat în 1941-42, 150 de desene cu ilustrații la poeziile lui Eminescu, din care 72 au fost incluse în volumul de „Poezii” apărut sub îngrijirea lui M. Toneghin la Editura „Cartea Românească”, în 1944.

Ilustrațiile realizate de Aurel Bordenache, cuprind poeziile: *Epigonii*, *Venere și Madonă*, *Mortua est, Înger și demon*, *Împărat și proletar*, *Melancolie*, *Crăiasa din povești*, *Călin*, *Strigoii*, *Povestea teiului*, *Singurătate*, *Revedere*, *O! mamă*, *Scrisoarea I*, *Scrisoarea II*, *Scrisoarea III*, *Scrisoarea IV*, *Lucașfărul*, *Doină*, *Somnoroase păsărele*, *S-a dus amorul*, *Pe lângă plopii fără soț*, *Glossă*, *Mai am un singur dor*.

Cele două portrete a lui Eminescu, după fotografiile de la Praga (1869) și după fotografia realizată de Frantz Deuschek (1878), sunt de o frumusețe deosebită, așa cum merită genialul poet.

Artistul Aurel Bordenache este cel care a ilustrat volumul de poezii al lui Eminescu apărut în 1944 la Editura *Cartea Românească*, sub îngrijirea lui M. Toneghin, pentru care a realizat 150 de desene în tuș, 72 dintre ele ilustrând excelentul volum bibliofil. Albumul – aflat în colecția Bibliotecii Județene “George Barițiu” din Brașov – face parte dintr-un tiraj limitat, din cauza distrugerii celor mai multe exemplare. S-au păstrat foarte puține exemplare deoarece la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, depozitul editurii *Cartea Românească* a fost bombardat și cea mai mare parte dintre exemplare au fost distruse, sau arse. Au scăpat de urgia bombardamentului numai 150 de exemplare, unele din ele cu diverse urme de deteriorare. Pe coperta ediției bibliofile este scris: „S'a tras pe hârtie alfa-română fabricată special de „Oficiul de vânzare a hârtiei produsă în țară” la Fabrica din Petrești”. Am în colecția mea un exemplar în perfectă stare, neatins de bombardament.

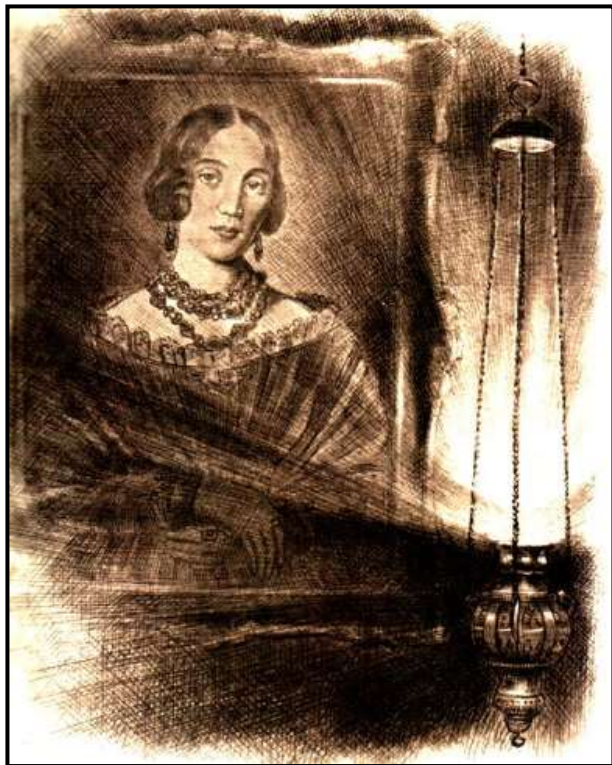
Desenele lui Aurel Bordenache, la poeziile lui Eminescu, constituie o operă de excepție, arta lui dovedind multă experiență și profesionalism și se apropie de Eminescu cu multă responsabilitate și respect. Mijloacele tehnice folosite; desenul în tuș sau gravat în lemn sau metal dovedesc o înaltă măiestrie artistică, realizând unele din cele mai reușite și frumoase

ilustrații la opera celui mai important poet român – Mihai Eminescu.

Artistul Dragoș Morărescu, scria despre lucrările lui Eminescu: „Dar nu mai puțin impresionante sunt și cele 150 de desene în peniță și laviu, realizate între 1941 și 1942, unele în strafito pe un carton special preparat pentru răzuire, sbacab-papire, opera pictorului Aurel Bordenache, din care 70 au fost incluse în volumul de Poezii, editat de Mihai Toneghin în 1944, la *Cartea românească*. Scene pe întreaga pagină, desene trasate cu măiestrie și finețe, însoțind titlurile fruntare și finale, alcătuiesc comentariul său de romantism reținut” (Aurel Bordenache, în *Contemporanul*, nr.3, 17 ianuarie 1986).

Melancolie

O, Mamă..

Venere și Madonă

Scriitorul Ștefan Pietraru, în articolul „Ilustrațiile lui Aurel Bordenache”, povestește despre traseul fericit al lucrărilor pictorului: „Într-o zi, la 12 octombrie 1984, i-a

sosit un mesager de la Iași, Dumitru I. Grumăzescu, a cărui mamă se mândrea cu un portret pe care i-l făcuse Bordenache cu decenii în urmă. Aurel Bordenache i-a dăruit cunoscutului colecționar de la Iași, desenele sale originale realizate pentru ediția Eminescu. Acestea au intrat în fondurile Complexului expozițional M. Eminescu de la Copou, lângă teiul bătrân al Luceafărului. Pe cartea cu poeziile lui Eminescu și cu desenele sale, Bordenache a notat următorul autograf: „*animatorului „Centrului expozițional Mihai Eminescu” - Iași, Dumitru I. Grumăzescu, cu cele mai alese simțăminte și bune urări pentru realizarea deplină a țelurilor ce și-a propus*”. Pentru Centrul expozițional de la Iași, ediția bibliofilă Eminescu- Bordenache poartă următoarea notă explicativă: „Din această ediție au fost salvate numai un număr restrâns de exemplare, celelalte fiind mistuite de flăcări. Din acest motiv exemplarele au unele defecte care nu sânt decât urmele războiului, ceea ce nu poate aduce nici o scădere valorii acestui volum”. Traseul fericit al lucrărilor lui Aurel Bordenache, a făcut ca ele să-și găsească locul cel mai potrivit, la muzeul dedicat lui Mihai Eminescu, din parcul Copou din Iași, acolo unde se află busturile Poetului și muzei sale, Veronica Micle și „Teiului lui Eminescu”, la umbra căruia cei doi poeți își citeau poeziile.

Cele două portrete ale lui Mihai Eminescu, împreună cu alte desene, au ilustrat două calendare, editate în condiții grafice deosebite, pe anii 1988 și 1989, de către Combinatul de utilaj greu din Iași. Colecționarul Dumitru Grumăzescu a realizat în anul 2000, cu o parte din lucrările lui Aurel Bordenache – 10 lucrări- un set de cărți poștale ilustrate, destinate colecționarilor cu tematică eminesciană.

Aurel Bordenache a fost un mare portretist, reușindu-i mai mult portretul decât peisajul. A lucrat foarte mult pentru Casa Regală a României, fiind autorul a numeroase portrete de oameni politici și de cultură, din prima jumătate a secolului al XX-lea.

După moartea tragică a lui Nicolae Iorga, Aurel Bordenache a părăsit Bucureștiul și s-a stabilit la Măgura Codlei, lângă Brașov, unde a trăit o bună perioadă din viață, însă legăturile sale cu Casa Regală au dus la persecuția sa, după 1947. A fost închis în perioada 1948 – 1950, iar după

eliberare a trăit izolat la Codlea, lucrările sale nefiind acceptate în expozițiile oficiale. Regimul comunist nu admitea promovarea unui „dușman al poporului”. Așa se explică și faptul că artistul a fost puțin cunoscut și nici memoriile sale nu au fost publicate.

Aurel Bordenache a încetat din viață la 31 ianuarie 1987, lăsând Muzeului de artă din Brașov, cea mai mare colecție de lucrări, formată din 53 de picturi, 15 lucrări de grafică și 7 sculpturi, ca un semn de recunoștință pentru orașul unde a trăit mai bine de jumătate din viața sa și pentru oamenii pe care i-a cunoscut.

Bibliografie:

- 1.M. Toneghin - *Eminescu. Ediție bibliofilă ilustrată*, Editura *Cartea românească*, București, 1944
- 2.Ion Itu - *Eminescu și Brașovul* - „Ilustrațiile lui Aurel Bordenache”- Ștefan Pietraru, Centrul editorial *Coresi*, Brașov, 1990
- 3.Col. Florian Tucă, Mircea Cociu - *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, București, Editura *militară*, 1983
- 4.Dragoș Morărescu- *Aurel Bordenache*, în *Contemporanul*, nr.3, 17 ianuarie 1986

Ing. Nicolae IOSUB- Botoșani

Nicolae Șteiu, Avram Iancu

*Nicolae Șteiu
este unul din cei mai prețuiți
și iubiți profesori ai Huedinului.*

Numeroase generații de absolvenți ai școlii la care a predat îi sunt recunoscătoare pentru educația patriotică în care i-a format. Profesor de istorie, el s-a îndeletnicit și cu strângerea comorilor documentare orale sau scrise despre trecutul locului și a satelor din ținut, inițiind numeroase monografii și studii istorice, apreciate ca atare de specialiști și de publicul cititor. Cea mai recentă lucrare semnată este închinată lui *Avram Iancu și luptelor de rezistență națională din 1848-1849 în satele dintre Someșul Mic și Valea Iadului* (Ed. Tradiții clujene, 2024).

La 200 de ani de la nașterea eroului, cunoscutul istoric al tradițiilor istorice ale zonei Huedinului aduce în fața ochilor cititorilor faptele de vitejie ale înaintașilor lor de la 1848-49, rămase în conștiința urmașilor ca adevărate dovezi. Sunt acte de vitejie prin care moșii și-au apărat, cu

prețul vieții, a incendierii caselor și a distrugerii avutului, zona satelor din acest ținut, respingând numeroasele atacuri ale trupelor maghiare și răspunzând cu demnitate și curaj mișeleștilor atacuri puse la cale împotriva lor. E vorba mai ales de zona satelor Rogojel, Vișagu, Tranișu, Călata, Călățele, Ghiurcuța, Mărișel și Fântânele, unde s-au dat lupte grele și unde, armată populară, condusă de avocatul Avram Iancu și organizată după sistemul militar al strămoșilor romani, a reușit să facă față unor trupe regulate, mult mai numeroase și mai bine înarmate, printr-o tehnică armată de hărțuire, de curaj și dorință de libertate.

Urmând exemplul de odinioară al lui Horea (vezi *Balada Horii*, culeasă de autor din Poiana Horii) pe care ne-o reproduce într-un capitol introductiv, privitor la cauzele luptelor și situația grea a românilor din munți, siliți să lucreze tot timpul pentru nobilii maghiari ai zonei, nu numai la câmp, dar și la drumuri, să le plătească nu numai dijmă, dar și o parte din bucate, și tot felul de alte cereri abuzive (de găște, găini, ouă, unt, caș, brânză etc.), încât oamenii jefuiți abia mai puteau trăi.

Autorul aduce ca argument cronică de la Mărgău, scrisă de preotul Ioan Ungur, care a consemnat „*Tiranie, varvarie ca aceasta între creștini nu s-a mai auzit.*” Tot el comentează noile hotărâri ale revoluționarilor unguri, care nu au ținut cont de marea națiune românească, hotărând în de ei, unirea Ardealului cu Ungaria și stărpirea totală a românilor. Unioniștii maghiari, scria, cronicarul, „*nu lasă să aibă nicio națiune drept de naționalitate, numai dânsii, unгурii, că țara numai a unгурilor este, deși românii cu două părți sunt mai mulți decât unгурii.*”

Sunt evocate apoi principalele evenimente ale revoluției românilor, cu întâlnirile de la Blaj, cu participarea moșilor conduși de Iancu la aceste mari sărbători ale libertății, și cu terorismul militar aplicat de unгурii la Mihalț, unde au omorât un întreg sat nevinovat. Din acel moment, Iancu a luat hotărârea să răspundă la *rău cu rău*, după metoda nobilimii maghiare. În scurt timp confruntările din satele de câmpie au devenit generale, iar autorul descrie cu lux de amănunte încercările de pătrundere a unгурilor în munți.

Aici apărarea populației de către oștile lui Iancu a fost principala grijă, astfel că toate încercările repetate ale unioniștilor au fost respinse. Se dau amănunte legate de confruntările de la Mărișelu, unde un rol important l-au jucat femeile, conduse de dascălița Pelaghia Roșu, dar și la Negreni, Ciucea, Huedin, la Săcuieu, Vișag, Traniș. Pentru a apăra această localitate din urmă a venit însuși Iancu, fiind găzduit de Teodor Potra, așa cum scrie pe un Pentecostar, furat din Tranișu, și ajuns la Borod, sau din relatarea versificată a acestui Teodor Potra, intitulată Avram Iancu la Muerău-Aluniș. Pete tot unde are ocazia, autorul, mare păstrător de documente vechi, vine cu date noi numai de el deținute, introducând elemente noi care sporesc zestrea istorică a locului.

Prin aceste noi mărturii și prin fragmentele de cântecele populare reținute, el face narațiunea mai atrăgătoare și mai captivantă. Relatarea profesorului din Huedin devine astfel extrem de fluentă și colorată sentimental. Foarte dramatice sunt confruntările de la Giurcuța, Fântânele și mai ales cel legat de episodul înfrângerii și omorării lui Vasvari. Episodul este narat epic în Biruința de la Fântânele, scris cu mare obiectivitate. Autorul stăruie asupra rolului personal al lui Iancu în toate aceste lupte, gardat de aproape de a tribunii săi viteji, între care se află Nicolae Corcheș și Ion Roșu. Însoțită de o iconografie atractivă și de nenumărate cântece închinare lui Iancu și a luptătorilor săi (unele descoperite de autor), cartea e bine documentată și frumos scrisă, reprezentând un moment de seamă din literatura dedicată eroului nostru național

Mircea Popa, Cluj-Napoca

BILANȚUL COLABORĂRII ECONOMICE ROMÂNNO-GERMANE LA 23 AUGUST 1944

Pentru a înțelege modul în care a decurs cooperarea economică între România și Germania până la 23 august 1944, este necesară o privire retrospectivă asupra evoluției relațiilor economice de după 1918 între București și

Berlin. Sistemul de pace versaillez plasase cele două state în tabere diametral opuse. În timp ce pentru germani Tratatul de la Versailles era un act injust, iar clasa politică germană a căutat, prin diverse forme, să-i diminueze aplicabilitatea, pentru liderii români acest tratat făcea parte integrantă din sistemul de tratate ce pecetluia apariția României Mari. De aceea, românii au militat pentru respectarea lor. Mai mult decât atât, după înfrângerea Germaniei în urma primei conflagrații mondiale, aceasta și-a pierdut rolul dominant deținut în comerțul extern al României. Contextul favorabil de care aminteam aducea însă, cu sine, și o problemă destul de delicată pentru evoluția ulterioară a economiei naționale: problema compensațiilor financiare cu statele successorale ale Imperiului Austro-Ungar, aspect care a constituit unul dintre punctele divergente aflate în discuție la Paris. În accepțiunea Marilor Puteri, Germania, ca mare creditor al Imperiului Austro-Ungar, era îndreptățită să primească de la „statele moștenitoare” ale imperiului dualist compensații financiare. Totodată, Germania, ca principal reprezentant al Puterilor Centrale, era și principalul stat de la care puterile învingătoare cereau compensații financiare pentru pierderile cauzate de război. În acest sens, s-a propus ca România, Cehoslovacia, Iugoslavia³¹ și Polonia să compenseze datoriile către Germania. Aceste elemente nu au împiedicat, însă, dezvoltarea unor legături economice tot mai puternice în cele două decenii de pace de după Marele Război.

„Criza renană” din martie 1936 a reprezentat un moment important pentru diplomația europeană. Acțiunea lui Nicolae Titulescu privind criza renană a fost dezavuată de executivul român, conștient că în urma discursului susținut de acesta în cadrul Consiliului Societății Națiunilor (14 martie 1936), relațiile economice cu Germania aveau să fie afectate. Protestul energic al Poloniei față de acțiunile lui Titulescu, coroborat cu deciziile de politică externă luate anterior de titularul Externelor, fără a avea mandat politic, au fost motivele pentru care Carol al II-lea a decis, la 29 august 1936, să-l demită de la conducerea Afacerilor Străine. Noul ministru, Victor Antonescu, s-a

³¹ Denumire adoptată oficial la 3 octombrie 1929.

angajat într-o politică de „neutralitate binevoitoare” față de Marile Puteri.

În cursul lunii noiembrie, Gheorghe Brătianu a vizitat Germania, unde a avut întâlniri cu Göring, von Neurath și Adolf Hitler. În cadrul discuției din 16 noiembrie cu cancelarul german, politicianul român și-a arătat convingerea că România devenise o barieră în calea expansiunii comunismului și un stat „neutru”, dornic să evite transformarea sa în „drum de trecere” sau „câmp de bătaie”³².

Atitudinea condescendentă a Germaniei a atins punctul culminant în decembrie 1936, după întâlnirea dintre Petrescu-Comnen și Göring. Declarațiile făcute la Berlin au ușurat misiunea delegației economice germane aflate în cursul lunii decembrie la București, pentru a parafa o nouă înțelegere economică. La 9 decembrie 1936 a fost semnat Acordul economic româno-german, care se baza pe complementaritatea celor două economii, prefigurând schimburi economice cu 30-35% mai mari³³.

În perioada noiembrie 1936 – februarie 1937 relațiile româno-germane au cunoscut o îmbunătățire substanțială, fapt ce a determinat Germania să afirme că „în căderea lui Titulescu mai putem vedea o posibilă relaxare a politicii românești”³⁴. În cursul anului 1937, politica externă a României s-a situat în echilibru, păstrându-se alianțele existente, fără a se asuma noi obligații. Totodată s-a considerat că, la nivel european, Germania face pași importanți spre normalizarea relațiilor cu Franța și cu Marea Britanie.

Criza politică provocată de alegerile din decembrie 1937, când niciun partid nu a atins pragul de 40% din sufragii, a permis regelui să se implice mai activ în viața politică, strangulând sistemul democratic. La 31 decembrie 1937, Istrate Micescu, numit la Ministerul Afacerilor Străine în locul lui Victor Antonescu, îi informa pe membrii corpului

diplomatic că principalul său obiectiv era de a crea legături de durată cu Italia și Germania³⁵.

În contradicție cu declarațiile făcute, la jumătatea lunii ianuarie 1938, Istrate Micescu a întreprins un turneu diplomatic european, ce nu viza Roma și Berlinul, ci includea capitale aliaților tradiționali. Aflat în vizită la Geneva, Micescu s-a aflat în situația jenantă de a dezminți interviul acordat de A.C. Cuza (ministru fără portofoliu în cabinetul Octavian Goga), care declarase presei italiene că Liga Națiunilor era „moartă, dar neîngropată”³⁶. Ministrul de Externe a fost nevoit să infirme informația că România voia să se retragă din Ligă, așa cum declarase colegul său de cabinet.

Perioada 1933 – ianuarie 1938 a fost caracterizată, în special, prin revirimentul relațiilor economice româno-germane. Ieșite din criza de supraproducție, cele două state au găsit instrumentele necesare revitalizării economice, iar interesul Germaniei pentru materiile prime românești a fost perceput la București ca „motorul” relansării economice. Guvernul liberal a demarat în această perioadă un vast proces de modernizare a industriei naționale, iar principalul impediment în conturarea succesului îl reprezenta cuponul datoriei externe. De aceea, pentru România era vital să crească veniturile obținute din export și, în același timp, să atragă investiții străine. Interesul Germaniei era să obțină materii prime și să își plaseze produsele industriale pe piețele emergente. Îmbinarea în mod fericit a celor două concepții economice a dat o mai mare consistență relațiilor bilaterale, astfel că Germania a reușit, din a doua jumătate a deceniului al patrulea, să își recapete pozițiile dominante deținute în perioada antebelică.

În anul 1935, guvernul francez făcea presiuni asupra guvernului de la București pentru a nu accepta oferta germană privind ajutorul acordat de Germania în privința organizării industriei armamentului. Este foarte posibil ca, pentru a contrabalansa influența franceză în România, lucru care ar fi creat condițiile pentru instaurarea controlului intern asupra afacerilor țării. Carol al II-lea să fi avut în vedere schimbarea politicii externe a României.

³² Aurelian Chistol, *România în anii guvernării liberale Gheorghe Tătărescu (1934-1937)*, Editura Cetatea de scaun, Târgoviște, 2007, p. 522.

³³ Ioan Chiper, *România și Germania nazistă*, Editura Elion, București, 2000, pp. 193-195.

³⁴ *Ibidem*, p. 196-197.

³⁵ Aurelian Chistol, *op. cit.*, p. 52.

³⁶ *Ibidem*, p. 51.

Conceptul de „comerț între economii complementare” a fost acceptat în cercurile economice din România. Pentru noi, „Noul Plan” avea avantajul că astfel se asigura o piață de desfacere pentru materia primă și produsele agricole românești, iar prețurile erau mult mai mari decât cele de pe piața mondială. Totodată, planul oferea stimulente pentru ca relațiile economice cu Germania să fie continuate și chiar consolidate. Din cauza comerțului exterior practic inexistent, produsele alimentare erau schimbate cu bunuri industriale germane, pe care românii nu le puteau cumpăra altfel.

În toamna anului 1934 au început negocierile economice cu Germania, care au culminat cu semnarea tratatului comercial din martie 1935, care a deschis o piață sigură în Germania pentru produsele românești³⁷. Urmare semnării acestui tratat, în 1937, 19% din exportul românesc era către Germania, iar mărfurile germane reprezentau 29% din importurile din România³⁸.

În scurt timp s-a ajuns în situația ca Germania să fie singura țară care asigura piață de desfacere pentru produsele agricole și materialele de consum românești. În schimbul acestora, România a achiziționat tehnologie germană, cu ajutorul căreia se dorea extinderea sectorului industrial. Acordul economic din martie 1935 obliga Germania să importe din România produse agricole în valoare de circa 30 de milioane de mărci și mărfuri de larg consum în valoare de aproximativ 7 milioane de mărci, oferind în schimb produse germane³⁹.

În relațiile economice cu Germania, după demiterea lui Titulescu, un loc important l-au reprezentat achizițiile de armament. La 24 septembrie 1936 România și Germania au semnat un protocol prin care se stabilea faptul ca toate exporturile de produse petroliere românești care depășeau limita de 25%, stabilită prin acordul din martie 1935, să fie plătite prin livrări de armament.

În luna octombrie 1936, guvernul român respingea „Planul Dunărean”. Acesta era un plan al guvernului cehoslovac ce avea ca scop

crearea unor legături economice mai strânse între țările de pe Dunăre. Motivul acestei respingeri era, după cum îi explica Antonescu ministrului Fabricius, faptul că guvernul român era împotriva oricăror alianțe economice constituite în bazinul dunărean care excludeau participarea Germaniei, câtă vreme scopul guvernului de la București era, în special, extinderea relațiilor economice cu *Reich*-ul.

Un alt punct important al relațiilor economice româno-germane îl reprezintă 4 decembrie 1936, ziua în care, la Berlin, au avut loc discuții între ministrul de Externe român, Nicolae Petrescu-Comnen și Göring. În timpul întrevederii, Göring s-a arătat dispus să includă România în Planul de Patru Ani, în vederea garantării unei piețe de desfacere sigure pentru produsele românești în Germania⁴⁰. Aceasta a fost doar una dintre numeroasele întâlniri care au avut loc între diplomații și experții economici ai României și Germaniei după demiterea lui Nicolae Titulescu.

Un an mai târziu, la 9 decembrie 1937 era semnat un alt acord economic, fapt ce, pe de o parte, demonstrează creșterea importanței Germaniei în economia românească, iar pe de altă parte, a avut ca rezultat creșterea cu o treime a schimburilor economice dintre Germania și România. Semnarea tratatului a avut loc în timpul vizitei oficiale la București a ministrului de Externe francez. Helmuth Wohlthat, șeful delegației economice germane, raportase la întoarcerea în Germania că a sesizat o ușoară ostilitate din partea unor membri ai Băncii Naționale Române față de creșterea importanței Germaniei în economia românească. Cu toate acestea, considera că semnarea acordului reprezenta „o dovadă a creșterii influenței germane care s-a instaurat în acești ani, după încheierea tratatului comercial din 1935”⁴¹.

La 14 decembrie 1937, în timpul audienței lui Wohlthat cu regele și cu alți oameni politici, prim-ministrul Gheorghe Tătărescu prezenta planurile economice ale guvernului român, care includeau și propuneri pentru sprijin german în dezvoltarea economiei românești. Acest sprijin ar fi constat în tehnologie nouă în agricultură,

³⁷ Rebecca Haynes, *Politica României față de Germania între 1936 și 1940*, traducere de Cristina Aboboaie, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 17.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, p. 26.

⁴⁰ Rebecca Haynes, *op. cit.*, p. 27.

⁴¹ *Ibidem*, p. 27.

exploatarea materiei prime și a zonelor petroliere, extinderea industriei de armament și dezvoltarea infrastructurii românești. Propunerile lui Tătărescu au stat la baza semnării tratatului economic dintre România și Germania din martie 1939, fapt care a asigurat creșterea rolului capitalului străin în economia românească și, implicit, a consolidării ideii că economiile agrare ale celor două țări, România și Germania, erau, din punct de vedere industrial-economic, complementare.

Despre legăturile economice româno-germane vorbea Petrescu-Comnen într-o declarație dată presei la 6 aprilie 1938, subliniind faptul că volumul tranzacțiilor comerciale cu anglo-francezii era la un nivel mult mai scăzut decât o cereau relațiile politice. Începea, așadar, să se întrevadă faptul că exista o neconcordanță între orientarea politică a României și relațiile sale economice: „Sistemul de alianțe al României din perioada interbelică, admirabil în logica articulării sale, avea o mare carență: între România, pe de o parte, și Franța și Marea Britanie, pe de alta, relațiile economice rămâneau firave: între marile democrații apusene și România nu exista o solidaritate economică în măsură să o consolideze pe cea politică. În schimb, economiile României și Germaniei erau complementare: prima exporta petrol și grâne în Germania și importa de acolo produse industriale. Adversitatea politică era aici contrabalansată de interese economice reciproce”⁴².

Europa interbelică s-a confruntat, în deceniul al patrulea al secolului al XX-lea, cu regimuri de tip autoritar instaurate în majoritatea statelor. Problemele economice și sociale ce au urmat Primului Război Mondial au fost depășite cu greu de majoritatea statelor, iar orientarea unora dintre ele spre guvernări de tip totalitar (în care rolul statului era predominant) fiind soluția pentru rezolvarea acestor probleme.

Reich-ul a avut puține motive pentru a deplânge înlocuirea lui Goga, deoarece perioada scurtă a guvernării sale nu a însemnat și mult așteptata apropiere diplomatică⁴³. Pe de altă parte, prin

Constituția din februarie 1938 au fost creionate direcțiile noului regim, iar prin apariția Frontului Renașterii Naționale, Carol al II-lea a reușit să aducă la ascultare majoritatea oamenilor politici.

Ministerul de Externe german nu a avut motive să se plângă de constituirea noului guvern condus de patriarhul Miron Cristea. Mai întâi, la Externe a fost numit Gheorghe Tătărescu, *ad-interim*, pentru ca la 30 martie 1938 să fie numit Nicolae Petrescu-Comnen, fostul ministru român la Berlin, fapt salutat de Germania cu multă căldură. Nu era singurul filogerman din guvern, dar numirea sa în fruntea diplomației românești a constituit realizarea a încă unui pas în direcția apropierii de Germania, avându-se în vedere faptul că pentru o perioadă îndelungată de timp el condusese misiunea diplomatică română din capitala *Reich*-ului. Cu toate acestea, atât regele, cât și ministrul de Externe doreau să mențină o politică de neutralitate față de Marile Puteri. Se urmărea, pe de o parte, păstrarea relațiilor cu Marea Britanie și Franța, avându-se în vedere faptul că Petrescu-Comnen era un vechi colaborator al lui Titulescu, dar, pe de altă parte, se căuta prietenia cu Germania, știindu-se faptul că noul titular al Afacerilor Străine avea o îndelungată experiență diplomatică la Berlin⁴⁴.

Se aveau în vedere în special legăturile economice româno-germane, aspect subliniat de Petrescu-Comnen într-o declarație dată presei la 6 aprilie 1938, mai ales că volumul tranzacțiilor comerciale cu anglo-francezii era la un nivel mult mai scăzut decât o cereau relațiile politice. Începea să se întrevadă faptul că exista o neconcordanță între orientarea politică a României și relațiile sale economice: „Sistemul de alianțe al României din perioada interbelică, admirabil în logica articulării sale, avea o mare carență: între România, pe de o parte, și Franța și Marea Britanie, pe de alta, relațiile economice rămâneau firave: între marile democrații apusene și România nu exista o solidaritate economică în măsură să o consolideze pe cea politică. În schimb, economiile României și Germaniei erau complementare: prima exporta petrol și grâne în Germania și importa de acolo produse industriale. Adversitatea politică era

⁴² Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008, p. 352.

⁴³ *Ibidem*, p. 52.

⁴⁴ Rebecca Haynes, *op. cit.*, p. 53.

aici contrabalansată de interese economice reciproce”⁴⁵.

Situația României s-a complicat și mai mult după apariția Uniunii Sovietice ca Mare Putere pe scena relațiilor internaționale, guvernul de la București fiind nevoit să mențină de acum înainte un echilibru între aceasta și Germania, principalele amenințări la frontierele românești. Probabil dacă ar fi fost pusă în situația de a alege între cele două, România ar fi optat pentru Germania, Uniunea Sovietică fiind percepută ca o amenințare mult mai mare la adresa securității sale. Dovada acestei opțiuni o reprezintă faptul că guvernul de la București nu a dorit să se alăture Turciei și Uniunii Sovietice într-un pact al Mării Negre, motivul fiind tocmai acela că astfel România ar fi ales o alianță cu partea sovietică, în detrimentul Germaniei.

Neștiind nimic despre existența unui protocol adițional secret, încheierea pactului Ribbentrop – Molotov, la 23/24 august 1939, a fost un adevărat șoc pentru guvernarea de la București, mai ales pentru că ei își bazaseră politica externă tocmai pe opoziția aparent ireductibilă ce exista între cele două puteri. Câtă vreme existase o anumită aversiune între nazism și comunism, România putuse practica o politică de neutralitate între cele două forțe. În situația actuală, acest tip de politică nu mai putea fi pus în practică, adevărându-se remarca lui Nicolae Titulescu, în 1937, conform căreia „apropierea ruso-germană va avea loc fără noi și împotriva noastră”⁴⁶.

Carol al II-lea primise din partea Ministerului Afacerilor Străine semnale privind îmbunătățirea relațiilor cu Berlinul, care au permis conceperea unui proiect inițial de tratat economic. În vederea identificării tuturor aspectelor necesar a fi incluse în tratat, au fost consultați de către suveran ministrul economiei, al finanțelor și al apărării.

În aceste condiții, a sosit la București delegația germană, condusă de Helmuth Wohlthat și compusă din oficiali al Ministerului Economiei german, importanți oameni de afaceri și un

reprezentant al Băncii Centrale de la Berlin. Pornind de la propunerile părții române, delegația germană a conceput un plan de negocieri având ca fundament ideea complementarității celor două economii și, în special, adaptarea agriculturii românești la standardele germane. Proiectul propus de partea română era destul de ambițios, ceea ce l-a determinat pe Wohlthat să suspende negocierile și să se întoarcă la Berlin pentru a-și informa superiorii despre dorințele românilor. Complexitatea tratatului ce urma a fi semnat era dată de interesul României de a include un punct referitor la dezvoltarea industriei românești de război. În paralel, însă, cu negocierile de la București, suveranul României a avut discuții cu atașatul militar german al aerului, colonelul Gerstenberg, pe care l-a informat despre intenția sa de a cumpăra avioane germane și tehnologia necesară producerii acestora la Brașov⁴⁷. Pentru aceasta, guvernul român propunea suma de 13-15 milioane *Reichmark*, ce urma a fi inclusă în tratatul de bază⁴⁸.

Planurile ambițioase propuse misiunii Wohlthat, și vizita delegației economice engleze la București, la mijlocul lunii februarie 1939, au ridicat semne de întrebare la Berlin asupra scopului urmărit de guvernul de la București. După reîntoarcerea la Berlin, la 22 februarie 1939, Wohlthat a întocmit o notă despre rezultatele convorbirilor preliminare și împreună cu secția juridică a ministerului de Externe, dar urmând indicațiile lui Göring, au stabilit cadrul formal al acordului⁴⁹. Impresiile cu care Wohlthat s-a întors de la București s-au suprapus cu observațiile dr. Claudius, director al Departamentului de Politică Economică din cadrul Ministerului de Externe. Corespondența purtată de cei doi relevă temerea că în urma acordului din decembrie 1938 exportul german pe piața românească își atinsese punctul maxim, iar un program special nu ar fi putut depăși acest prag deoarece „unii din termeni gândiți pentru

⁴⁵ Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 352.

⁴⁶ Nicolae Titulescu, *Politica externă a României (1937)*, ediție îngrijită de Gorge G. Porta, Constantin I. Turcu, Ion M. Oprea, Editura Enciclopedică, București,, 1994, p. 131.

⁴⁷ Gavriil Preda, *Importanța strategică a petrolului românesc. 1939-1947*, Editura Printeuro, Ploiești, 2001, p. 38.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 80.

⁴⁹ Andreas Hillgruber, *Hitler, regele Carol și mareșalul Antonescu. Relații româno-germane. 1938-1944*, traducere de Maria Alexe, Editura Humanitas, București, 1994, p. 64.

acest acord erau mai degrabă niște cuvinte frumoase decât realizări de fapt”⁵⁰.

Pregătirea textului cadru, la Berlin, a dus la divergențe cu privire la rolul tratatului. Pe de o parte, Ministerul de Externe a autorizat reluarea negocierilor și satisfacerea dorințelor economice ale românilor, astfel ca „fără obligații politice să obțină cel mai mare avantaj economic posibil din situația actuală”⁵¹. Reprezentanții ministerului german al economiei considerau că noul tratat trebuia să subordoneze economia românească, în special agricultura și industria minieră, cerințelor economice ale statului german. Totodată, diplomații germani anticipau faptul că Grigore Gafencu dorea includerea unor condiții politice în cadrul tratatului economic. Prezența delegației economice conduse de Lordul Semphill la București și disponibilitatea Angliei de a dezvolta industria de apărare a României l-au determinat pe Wohlthat să adopte o atitudine prudentă. Revenit la 8 martie 1939 la București, Wohlthat s-a confruntat cu două probleme, care decurgeau una din cealaltă: reacția opiniei publice românești în urma ocupării Cehoslovaciei și „incidentul Tilea”.

Propunerile germane s-au lovit de critica părții române, care considera că durata de cinci ani pentru aplicarea tratatului era prea mare. De asemenea, era considerată inoportună supravegherea îndeplinirii acordului de reprezentanții consiliului guvernamental german și român, propunându-se ca aceste prevederi să se aplice doar marilor proiecte de dezvoltare. Totodată, România s-a opus propunerii privind dezvoltarea zonei libere a portului Galați și înființării de către Germania a unei zone economice în acest port. Totuși, pentru planurile economice ale Germaniei, dezvoltarea rutelor cu Orientul Apropiat, se vedea de maximă importanță. România considera, însă, că influența Germaniei la Gurile Dunării avea să se suprapună celei a Comisiei Europene a Dunării, și astfel statul român va avea în continuare pierderi economice importante prin lipsa veniturilor din activitățile de navigație.

Pentru industria petrolieră, partea germană solicita dezvoltarea unei industrii bilaterale pentru producerea de uleiuri minerale și mărirea

capitalului societăților românești prin participarea germană cu capital conform cerințelor *Reich*-ului⁵². În timpul discuțiilor maraton din noaptea de 22 spre 23 martie 1939, textul tratatului a fost conturat, urmând ca a doua zi să fie transcris și tradus în limba română. Tratatul a fost semnat joi, 23 martie 1939, ora 17,30, la sediul Ministerului de Externe, din partea României de către Ioan Bujoiu (ministrul Economiei) și Grigore Gafencu (ministrul de Externe), iar din partea Germaniei de Helmuth Wohlthat (director ministerial) și dr. Wilhelm Fabricius (ministrul la București)⁵³.

Acordul „Wohlthat” (cum mai este cunoscut tratatul după numele semnatarului și principalului negociator din partea Germaniei) era cu siguranță favorabil *Reich*-ului și dacă era pus în aplicare, încă de pe atunci economia României s-ar fi adaptat în întregime Germaniei. Dat fiind că era vorba numai de un acord-cadru, ale cărui prevederi trebuiau detaliate în contracte separate, el nu a putut avea înaintea izbucnirea războiului efectul scontat de germani. În tratat se stipula principiul potrivit căruia planul economic „trebuia să țină seamă de nevoile interne ale României, precum și de necesitățile relațiilor economice ale României cu celelalte țări”⁵⁴.

Planul economic trebuia să țină cont, pe de o parte, de cerințele de import ale Germaniei, iar pe de altă parte, de posibilitățile de dezvoltare a producției românești, de necesitățile interne ale României, dar și de nevoile schimbului economic al României cu alte țări. Planul urma să se concentreze în mod deosebit pe dezvoltarea producției agricole românești. În acest scop, după un prealabil schimb de experiență cu organele competente ale celor două părți, urmau să se facă propuneri pentru cultivarea de noi plante agricole, precum și de intensificarea celor existente, în special a furajelor, a plantelor oleaginoase și textile. Tot în cadrul tratatului, câteva din industriile românești, agricolă, silvică, a lemnului și minieră urmau să beneficieze de echipament german modern.

⁵² Gavriil Preda, *op. cit.*, p. 51.

⁵³ Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 80.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁰ Rebecca Haynes, *op. cit.*, p. 80.

⁵¹ *Ibidem*, pp. 80-81.

Tot în tratat se prevedea crearea „de societăți mixte româno-germane pentru deschiderea și valorificarea calcopiritei din Dobrogea, minereurilor de crom din Banat, minereurilor de mangan din regiunea Vatra Dornei - Broșteni”. De asemenea, urma să fie examinată valorificarea zăcămintelor de bauxită și, eventual, punerea bazei unei industrii a aluminiului.

Partea română se angaja să creeze zone libere în care să se instaleze întreprinderi industriale și comerciale și construirii, în zonele libere, de antrepozite și instalații de transbordare pentru navigația germană. România părea mulțumită de programul de investiții germane propus pentru domeniul infrastructurii rutiere, feroviare și de navigație. Un punct important îl reprezenta dotarea armatei cu armament german modern.

Articolele 2 și 3 se ocupau de condițiile de executare a tratatului, pentru care au fost constituite comisii guvernamentale. În schimb, articolul 5 prezenta condițiile de ratificare a tratatului și durata de aplicare⁵⁵.

Andreas Hillgruber consideră că introducerea în textul tratatului a mențiunii că „planul economic trebuie să țină seama de nevoile interne ale României, precum și de necesitățile relațiilor economice ale României cu celelalte țări” a permis statului român să penduleze între marile fronturi care se conturau⁵⁶. În același timp, istoricul român Gavriil Preda consideră că acordul de la 23 martie 1939 a fost ultima etapă a programului german de creare a spațiului economic, realizată prin mijloace pașnice. Ulterior, Germania și-a rezolvat celelalte obiective politico-economice din programul său expansionist numai pe calea războiului⁵⁷.

Obținerea avantajelor economice au determinat Germania să privească România ca pe un partener economic important, în care avea tot mai multă încredere. Totuși, la Berlin exista temerea că în urma unor presiuni puternice venite de la Paris și Londra, guvernul român avea să facă inoperabil acordul. Din punct de vedere strict economic, tratatul era necesar deoarece venea să reglementeze schimburile

comerciale cu un alt teritoriu, un *Reich* mai mare ce îngloba acum Austria și Cehoslovacia. Totodată reliefa statutul Germaniei pe piața românească, atât la nivelul comerțului, cât și al investițiilor.

Din informațiile atașatului militar român la Berlin reiese că ocuparea Cehiei și proclamarea Slovaciei independente făceau parte din planul de consolidare a *Reich*-ului, în perspectiva declanșării unor noi operații de mai mare amploare. Preluarea armamentului fostei Cehoslovacii și mai ales a capacităților de producție militare au mărit considerabil posibilitatea armatei germane de a fi pregătită pentru un război de mare amploare. Atașatul militar de la Berlin afirma „ (...) Între timp, își face loc zvonul că puterile apusene nu erau străine de intențiile agresive ale Germaniei și bucuroase că Germania se preocupă atât de mult de Europa Centrală. Cred că această idee a fost lansată de propaganda germană pentru a zădărnici orice în Cehoslovacia”⁵⁸.

Asigurând pentru produsele românești o piață stabilă și independentă de fluctuațiile conjuncturale, tratatul economic din 23 martie 1939 oferea, totodată, guvernului român posibilitatea de a-și implementa, cu ajutor german, inițiativele și reformele pentru întărirea instituțiilor statului. În zilele care au urmat semnării tratatului economic cu Germania, guvernul român s-a confruntat cu insistența britanicilor de a include România într-un bloc est-european antinazist.

Beneficiara unor resurse naturale diverse, România era în anii interbelici unul dintre principalii exportatori europeni de petrol, cereale și lemn. Însă, în mod deosebit, rezervele de petrol transformau statul român într-un partener economic atractiv pentru marile puteri. Din această perspectivă, Germania a căutat să închege legături economice stabile, care să-i permită accesul la resursele României. Pentru aceasta, germanii s-au folosit de forța economiei lor, considerând că odată ce vor reuși să domine, din punct de vedere economic, România, vor avea succes și pe plan politic.

⁵⁵ *Ibidem*, pp. 19-20.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 81-82.

⁵⁷ Gavriil Preda, *op. cit.*, p. 55.

⁵⁸ Alesandru Dușu, Lenuța Nicolescu, Alexandru Oșca, *Atașatii militari transmit... 1938-1944*, vol. I., Editura București, Europa Nova, 2001, pp. 45-46.

Pe de altă parte, în condițiile izolării diplomatice tot mai accentuate a României spre finalul anilor '30, liderii de la București au ales tactica concesiilor economice pentru a face față presiunilor venite dinspre Berlin. Din acest punct de vedere este relevant tratatul încheiat, la 23 martie 1939, cu Germania, pentru că oferea o anumită libertate de mișcare în plan politic României. Practic, Germania nu avea revendicări teritoriale directe față de România, iar colaborarea economică și schimburile comerciale româno-germane reprezentau, în viziunea autorităților de la București, o modalitate eficientă de a diminua sprijinul Berlinului pentru cererile revizioniste ale Budapestei și Sofiei. Elocvente sunt, în acest sens, informațiile despre consternarea cu care a fost primită în cercurile diplomatice maghiare și bulgare știrea privind perfectarea acordurilor economice româno-germane⁵⁹.

Pe parcursul primului an ulterior momentului 23 martie 1939, România nu s-a angajat în amplificarea schimburilor economice cu Germania, la proporțiile dorite de *Reich*, mai ales în privința livrărilor de petrol, guvernul de la București încercând să se mențină într-o poziție de echilibru între Marile Puteri, în condițiile tot mai dificile de după încheierea Pactului Ribbentrop-Molotov și izbucnirea războiului⁶⁰. Totuși, la 28 septembrie 1939 (imediat după amplele represalii antilegionare pentru asasinarea lui Armand Călinescu) și apoi, trei luni mai târziu, la 21 decembrie, au fost încheiate noi acorduri economice româno-germane, privind, în esență, livrări de materii prime agricole, forestiere și mai ales petroliere din România către Germania, fie în sistem *clearing*, fie în schimbul unor produse industriale sau al unor cantități de arme și muniții⁶¹.

⁵⁹ A se vedea, de exemplu, Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Pătroiu, Gheorghe Nicolescu, *Relații politico-diplomatice și militare româno-italiene (1914-1947)*, Editura Intact, Pitești-Craiova, 1999, pp. 226-227; George Ungureanu, *Problema Cadrilaterului în contextul relațiilor româno-bulgare (1919-1940)*, Editura Istros, Brăila, 2009, pp. 328, 336, 343-344.

⁶⁰ R. Hayness, *op.cit.*, pp. 117-132.

⁶¹ *Istoria politicii externe românești în date*, coord. : Ion Calafeteanu, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 319-320.

Agravarea contextului internațional, în speță amplificarea presiunilor și amenințărilor sovietice, în primăvara anului 1940, au determinat conducerea de atunci a României să intensifice legăturile de natură economică și comercială cu Germania și în primul rând să sporească livrările de petrol, renunțând la limitările și tergiversările din primele șase luni ale războiului mondial⁶². La 6 martie și respectiv 27 mai 1940, România a încheiat două pacte „Petrol-Armament”, a căror aplicare rapidă a favorizat în mod considerabil efortul german de război⁶³.

Eforturile regimului carlist de a câștiga bunăvoința Germaniei au devenit de-a dreptul disperate după ocuparea de către U.R.S.S. a Basarabiei și a altor teritorii românești, la finele lunii iunie 1940. Printre gesturile precipitate și servile, care nu au ameliorat credibilitatea regelui-dictator Carol al II-lea, s-a numărat și semnarea, la 8 august 1940, a unui acord economic bilateral, prin care tot surplusul de petrol și cereale al României urma să fie livrat rapid Germaniei⁶⁴.

Bunăvoința Germaniei (și Italiei) nu a putut fi dobândită însă decât după noi pierderi teritoriale, în favoarea Ungariei și respectiv Bulgariei, de această dată (Dictatul de la Viena, 29/30 august 1940) și prăbușirea regimului carlist. Inițiată după 1933, amplificată în primăvara și vara lui 1940, colaborarea economică româno-germană avea să atingă apogeul în perioada regimului Ion Antonescu, fiind dublată, între 22 iunie 1941 și 23 august 1944, de colaborare militară pe Frontul de Est, contra U.R.S.S.

Principiile noilor raporturi economice între România și Germania au fost stabilite prin „Protocolul asupra colaborării româno-germane la realizarea unui plan de 10 ani pentru refacerea economiei românești”, unul dintre principalele instrumente de pătrundere a capitalurilor germane în economia României⁶⁵. Actul de la 23 august 1944 avea să însemne, pentru România, nu doar ieșirea dintr-un război devenit

⁶² V. Fl. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, Lenuța Nicolescu, *Relații militare româno-engleze (1914-1940)*, Editura Cultura, Pitești, 1998, pp. 59-60.

⁶³ R. Hayness, *op.cit.*, pp. 134-136.

⁶⁴ *Istoria politicii externe românești...*, p. 327.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 331.

tot mai nefast, ci și încheierea derulării celor peste șaiszeci de protocoale, acorduri, convenții și tratate cu Germania în ultimii șase ani.

După 23 august 1944 și mai ales după 6 martie 1945, autoritățile nou-instaurate în România au dezlănțuit o virulentă campanie de propagandă împotriva fostului guvern antonescian, reproșându-i, printre altele, în mod exagerat, pretinsa aservire economică a României față de Germania hitleristă. Astfel, într-o broșură cu evident caracter subiectiv și propagandistic, publicată în anul 1945 de către Ministerul Propagandei, se relatează că, întrucât nu mai existau echivalențe de prețuri, Germania lucrând cu prețuri arbitrar stabilite pentru materiile prime românești, se ajunsese în situația în care prețurile mărfurilor germane să crească cu 614 procente în perioada 1939-1944. Totodată, prețurile materiilor prime românești exportate în Germania au înregistrat creșteri de doar 123 de procente, cu toate că acestea erau foarte căutate, fiind esențiale în purtarea războiului⁶⁶.

În aceeași broșură se arată că în perioada 1940 – august 1944, România exportase în Germania 10.316.179 de tone de produse petrolifere, 1.378.450 de tone de cereale și semințe, 75.147 de tone de animale vii și produse animale și 428.522 tone de lemne și produse diverse. Pe toate acestea sau încasat 143.556.687.000 de lei, respectiv, un preț mediu de 11.778 de lei pentru fiecare tonă de materii prime, în timp ce costul unei tone de produse fabricate, importată din Germania, era de 60.868 de lei⁶⁷.

În plus, România a pierdut foarte mult și în urma bombardamentelor germane asupra zonelor petrolifere, în urma acestora capacitatea de prelucrare a rafinăriilor românești scăzând cu 84,7% în septembrie 1944, față de luna martie a aceluiași an. Valoarea totală a pagubelor cauzate instalațiilor industriale petrolifere, inclusiv rafinării, de către bombardamentele germane era de 26.983.047.348 de lei⁶⁸.

Pe lângă acestea, armata germană a provocat mari pierderi economiei românești și în timpul

retragerii din țara noastră. În unele părți din Transilvania, au fost distruși 1.337 de km de cale ferată, 3.128 de macazuri, 807 poduri și podețe și 176.000 de metri pătrați de clădiri⁶⁹.

În zona Moldovei, au existat pagube la nivelul rețelei de comunicații telefonice, mai întâi din cauza operațiunilor militare purtate pe teritoriul acela, dar mai ales din cauza distrugerilor efectuate de trupele germane în retragerea precipitată din fața Armatei Roșii. În linii mari, în toată Moldova și Bucovina de Sud, au fost distruse toate centralele, cu câteva mici excepții (doar 143 de oficii și agenții) și 95% din liniile telefonice existente la 31 decembrie 1943 în județele Baia, Neamț, Suceava, Dorohoi, Botoșani și Iași. În Banat și în restul țării au mai fost distruse 117 oficii și agenții telefonice, iar în capitala țării, bombardamentele aeriene au provocat distrugeri atât de mari, încât a fost întrerupt serviciul telefonic pentru 14.563 de abonați. Trupele germane și ungare aflate în retragere prin Transilvania de Nord au contribuit la mărirea distrugerilor comunicațiilor telefonice, aruncând în aer clădirea oficiului telefonic din Cluj, distrugând opt trasee interurbane importante și 40% din centralele telefonice ale celor 311 de oficii și agenții care existau în Transilvania de Nord. Au fost distruse și legăturile dintre 680 de comune și 70 de preturi, iar legăturile telegrafice dintre capitală și principalele centre administrative și comerciale din țară fuseseră afectate grav⁷⁰.

La toate aceste distrugeri erau adăugate distrugerile de locuințe, doar în județele Iași, Baia și Roman fiind distruse 17.000 de locuințe sătești. Cam la aceleași proporții se ridica dezastrul asupra locuințelor și în Ardealul de Nord și în orașele Iași, Cluj, Turda, Galați. În București, au fost distruse 10.221 de imobile în urma bombardamentelor. Toate aceste distrugeri au avut uriașe repercusiuni asupra economiei românești pe de o parte din cauza aplicării principiului inegalității de tratament în comerțul româno-german, și pe de altă parte din cauza consumului suplimentar de bunuri ale sutelor de mii de soldați germani din țară sau în trecere spre front⁷¹.

⁶⁶ Rezultatele „colaborării” economice cu Germania și ale participării noastre la războiul hitlerist, București, 1945, p.4.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 6.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 11.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 12.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 13.

⁷¹ *Ibidem*.

În realitate, cercetările a numeroși istorici romani, germani și din alte state au relevat faptul că statutul obținut de Ion Antonescu pentru România în relația cu Germania, fără a fi fost, poate, unul de egalitate perfectă, este departe de a fi asimilabil cu cel al statelor realmente ocupate și aservite. Astfel, Keith Hitchins afirma că tendința germană de a monopoliza sectoarele vitale ale economiei românești începuse să se manifeste cu adevărat în anul 1941, pretextul legal fiind protocolul semnat la Berlin la 4 decembrie 1941, care prevedea cooperarea între cele două țări în vederea îndeplinirii unui plan de zece ani, de revitalizare a economiei românești⁷².

Antonescu încercase în diferite moduri să limiteze amestecul german în economia românească. O măsură a fost emiterea unui decret la 17 iulie 1942, prin care era redusă mărimea capitalului străin din industria petrolieră în favoarea capitalului românesc și a acordat concesiile speciale acelor firme în care etnicii români aveau o participare de cel puțin 75%. Concomitent, Antonescu a mărit participarea statului român într-un număr de întreprinderi, îndeosebi în industria metalurgică. Pentru a preîntâmpina amestecul german în comerțul cu cereale, Antonescu a făcut din acesta monopol de stat la sfârșitul anului 1941. Niciuna din aceste măsuri nu au fost pe deplin eficiente, mai ales după ce a început războiul cu Uniunea Sovietică.

Cu toate acestea, economia României depindea de Germania, într-o anumită măsură. De exemplu, anumite materii prime, esențiale pentru economia românească (cocs sau minereu de fier) puteau fi procurate doar din Germania, iar aceasta era principalul cumpărător al produselor agricole românești, din cauza blocadei navale britanice⁷³.

Germania era principalul furnizor de material de război pentru armata română, însă, achizițiile masive de alimente și de alte bunuri pentru armata germană de pe front afectaseră în mod negativ stabilitatea financiară a țării. Aceste

probleme au constituit subiectele unor frecvente negocieri, rămase nerezolvate până în 1944.

R.J. Crampton sublinia faptul că influența economică germană era aproape la fel de mare și în afara zonelor controlate direct de naziști. Rezervele de petrol ale României erau un element vital pentru mașina de război nazistă, Hitler declarându-le generalilor săi, la începutul anului 1941 că „viața Axei depinde de aceste câmpuri petrolifere”⁷⁴.

La începutul războiului cu Rusia, România condusă de generalul Antonescu era partenerul Germaniei. Victoriile inițiale au adus României Basarabia și Bucovina, preluată fiind și Transnistria. Începutul războiului adusesse o oarecare prosperitate în industrie și în agricultură, în ciuda dezacordurilor cu germanii privind plata pentru importurile de mărfuri prelucrate românești. Pentru România, ca și pentru Germania, Stalingrad a fost, așa cum afirma și Churchill, „centrul pivotant al destinului”. O dată cu cei 150.000 de morți în urma bătăliei de la Stalingrad, s-a pierdut și spiritul combativ al armatei române, precum și credibilitatea politică a lui Antonescu, ale cărui eforturi ulterioare s-au concentrat asupra evitării conflictului și a acțiunilor anglo-americane din Balcani, menite să împiedice dominația sovietică totală⁷⁵.

În vara anului 1944, statul român traversa una dintre cele mai dificile perioade ale evoluției sale istorice. Nemulțumirea poporului român, agravată de prezența frontului sovieto-german în nord-estul României, luase proporții considerabile. În timp ce situația militară devenea tot mai amenințătoare, aspectele economice ale relațiilor româno-germane erau agravate de intransigența lui Ion Antonescu, care reclama *Reich*-ului achitarea tuturor bunurilor achiziționate de Germania și de militarii germani în aur sau valută forte, motivând că nu dorește să apară ca un risipitor al avuției poporului român⁷⁶.

⁷⁴ R.J. Crampton, *Europa răsăriteană în secolul al XX-lea...și după*, traducere de Cornelia Bucur, Editura Curtea Veche, București, 2002, p. 209.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 210.

⁷⁶ *Istoria românilor*, vol. IX, *România în anii 1940-1947*, coord.: Dinu C. Giurescu, Editura Enciclopedică, București, 2008, p. 202.

⁷² Keith Hitchins, *România. 19866-1947*, ediția a IV-a, traducere de George G. Potra și Delia Răzdolescu, Editura Humanitas, București, 1994, p. 552.

⁷³ *Ibidem*, p. 553.

La ultima întrevvedere dintre Hitler și Antonescu, la Rastenburg, în 5-6 august 1944, discuțiile s-au purtat în jurul problemelor militare și economice. Hitler l-a iritat pe Ion Antonescu întrebându-l dacă este gata să meargă alături de Germania până la capăt. Înainte de a răspunde, mareșalul i-a cerut lui Hitler să prezinte întâi intențiile Germaniei în sectorul sudic al Frontului de Est și ce atitudine urma să adopte Reich-ul în privința Ungariei și Bulgariei, țări care, în opinia lui Antonescu, rămâneau nesigure. Potrivit notei românești de conversație, Antonescu nu a dat nici un răspuns, nici pozitiv, nici negativ. Potrivit notei germane, însă, Antonescu ar fi afirmat, la despărțirea de Hitler, că România „va rămâne de partea Germaniei și va fi ultima țară care nu va părăsi Reich-ul, pentru că știe că sfârșitul Germaniei va însemna și sfârșitul României”⁷⁷

Atunci când s-au discutat problemele economice, Hitler a calificat cererile lui Antonescu de achitare a întreținerii trupelor germane, combatante pe teritoriul României, ca fiind „meschinărie” și „negustorie”⁷⁸. La întoarcerea în România, Antonescu a transmis, prin diferite canale anglo-americanilor că, la acel moment, nu era în interesul României să se desprindă de Germania, deoarece s-ar fi expus la o replică la fel de nimicitoare ca cea dată de Wehrmacht insurecției din Varșovia, începută la 1 august 1944. Ion Antonescu mai afirmase că „Niciodată un popor nu poate să ia un angajament orbește alături de un alt popor, când acesta face o acțiune și politică, și militară greșită, și cine spune că Germania nu va mai face de acum înainte aceleași greșeli... Nu pot sacrifica poporul meu, dacă se produc astfel de greșeli”⁷⁹.

Desprinderea de Germania era văzută de Ion Antonescu ca o despărțire consimțită de ambele părți. În după-amiaza zilei de 23 august, el a refuzat cererea regelui de a încheia imediat armistițiul, întrucât aștepta răspunsul de la Berlin la cele două declarații făcute lui Clodius la 12 și 22 august și lua în considerare cele 15 zile acceptate de URSS pentru a reglementa raporturile cu Reich-ul, considerentele de onoare

fiind puse de mareșal înaintea pragmatismului politic.

Atitudinea agresivă a trupelor germane și puternicele bombardamente ale aviației germane asupra Capitalei în perioada 24-26 august 1944, au determinat guvernul român să declare oficial război Germaniei la 25 august 1944.

CONCLUZII:

Complementaritatea economică româno-germană, lipsa unor revendicări teritoriale directe ale Germaniei față de România, obiectivele pe termen lung ale Germaniei în Europa și respectiv intenția României de a disocia Germania de Ungaria și Bulgaria, state vecine care aveau pretenții teritoriale directe la adresa statului român, au reprezentat un complex de premise favorabile pentru amplificarea legăturilor economice bilaterale, după 1933. Încheiat într-un context internațional foarte tensionat, Tratatul economic româno-german din 23 martie 1939, se înscria pe linia strategiei diplomatice românești vizând neutralizarea revizionismului statelor vecine, însă același context internațional a determinat guvernele de la București să tergiverseze punerea sa în practică, până în primăvara anului 1940, când amenințarea sovietică a început să crească în intensitate. După gesturile precipitate din primăvara și vara anului 1940, relațiile economice româno-germane aveau să fie reglementate sub regimul Ion Antonescu, de o manieră onorabilă pentru România, cel puțin prin comparație cu alte state mici aflate în sistemul Puterilor Axei. Evoluția tot mai defavorabilă a războiului antisovietic, începând din iarna 1942-1943, dublată de intensificarea bombardamentelor aeriene anglo-americane, având ca ținte predilecte zona petroliferă și infrastructura feroviară a României, avea să genereze dificultăți și neînțelegeri crescânde în relațiile româno-germane, inclusiv pe plan economic.

REZUMAT:

Timp de mai bine de patru decenii, după 23 august 1944, și mai ales după instaurarea deplină a regimului comunist în România, subiectul relațiilor româno-germane din perioada 1933-1944, inclusiv în plan economic, a rămas unul cu concluzii dinainte stabilite de către decidenții politici și factorii ideologici,

⁷⁷ *Ibidem*, p. 203.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ Ion Calafeteanu, *Români la Hitler*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 254.

**EFORTURILE PREFECTURII
JUDEȚULUI BIHOR-BEIUȘ ÎN
GESTIONAREA CRIZEI REFUGIAȚILOR
SOSIȚI DIN JUDEȚELE CEDATE
UNGARIEI (1940-1944)**

orice încercare de evaluare istoriografică pe marginea subiectului urmând să indice un rezultat clar negativ, care, la rândul său, să reprezinte un cap de acuzare contra guvernanților României din perioada 1933-1944, în special împotriva regimului Ion Antonescu. În pofida acestor „comandamente ideologice”, care tind să se mai manifeste și astăzi, articolul de față se vrea a fi o reconstituire obiectivă asupra acestui subiect, pornind de la datele concrete, de ordin economico-financiar, și ținând cont de contextul politico-diplomatico-militar internațional, respectiv de factorul geopolitic. În urma consultării unor surse istoriografice românești, germane și occidentale, imaginea care se conturează este, în mod inevitabil, putem spune, mult mai echilibrată și nuanțată decât clișeele vehiculate de-a lungul anumitor perioade, din motive de ordin politico-ideologic și propagandistic.

. Dr. Florin ȘANDRU

Ne vom opri îndeaproape, în cele ce urmează, asupra cercetării dramei populației rurale, cea mai greu încercată de toate nedreptățile întreprinse, cu bună știință, de autoritățile horthyste în vederea obținerii unei noi balanțe etnice în teritoriile ocupate samavolnic, cu atât mai mult, cu cât partea de Sud a Bihorului, rămasă României, și în special orașul Beiuș, noua reședință administrativă a ceea ce a mai rămas din vechiul județ, au primit configurația unei plăci turnante pentru miile de țărani refugiați, strămutați și expulzați din județele Maramureș, Sălaj, Cluj, Satu Mare și chiar din satele românești din Ucraina Subcarpatică.

Situația determinată de amputarea arbitrară a județului a creat destule probleme pe linie organizatorică, alimentate nu numai de inerentele neajunsuri generate de insuficiența cadrelor de specialitate din aparatul de stat, dar și de diversele disfuncționalități moștenite din vremea guvernărilor interbelice ori de reînviatele ambiții ale intelectualității fostelor comitate ale epocii austro-ungare. Așa se face că numai la o lună după precedentul raport, în care fusese descrisă starea de lucruri din Bihorul ciuntit, Prefectura a socotit necesar să înainteze un pachet de propuneri guvernului în scopul optimizării activității administrative și a gospodăririi eficiente a intereselor populației. Pe 13 octombrie a fost expediat către București un material, elaborat pe capitole, care pe lângă prezentarea noutăților intervenite în status quo-ul raportat imediat după transferul la Beiuș, venea cu sugestii pertinente.

În legătură cu soarta refugiaților, se raporta faptul că, în afara funcționarilor aparatului de stat, numai în ultimele zile intraseră încă 500 de familii de expulzați, alungați de unguri fără nici un fel de bunuri asupra lor în afară propriilor veștminte. Pentru gestionarea crizei, Prefectura a contactat factorii de conducere din județele Arad și Timiș-Torontal, cu rugămintea de a-i prelua și plasa pe teritoriile lor. Până la rezolvarea situației, oamenii aceștia trebuiau însă hrăniți. Din nefericire, necesarul de grâu al județului se ridica la 1.500 de vagoane destinate

hranei și 300 însămânțărilor. În ciuda eforturilor depuse de administrație, care oferise producătorilor prețul de 85.000 lei pentru un vagon de cereale, au putut fi achiziționate numai zece vagoane, deoarece angrosiștii din județele vecine mențineau prețul la o cotă de 95-100.000 lei vagonul. Deficitare erau și produsele de larg consum, în special cele de strictă necesitate. Singura unitate comercială capabilă să satisfacă cererea de piață era Cooperativei „Beiușana”, dar și aceasta, confruntată cu valul mare de refugiați, avea nevoie urgentă de un „împrumut rulant” de 10.000.000 lei.

Dacă problema refugiaților reprezenta o prioritate, nu trebuiau uitate nici celelalte categorii defavorizate, familiile bărbaților concentrați și familiile moților. Pentru acestea, Prefectura a propus reduceri de până la 50% din prețul biletelor de călătorie pe C.F.R. pentru a se putea deplasa la Arad și Timișoara pentru cumpărături, și introducerea a cel puțin două curse zilnice între Beiuș și Arad. Tot în același scop erau revendicate și cele 15 camioane care aparținuseră „Serviciului drumurilor naționale” al Ținutului Someș, acum desființat, cu atât mai mult cu cât cea mai mare parte a banilor cheltuiți pentru achiziționarea lor veniseră din Bihor.

În final, era solicitată ridicarea Beiușului la nivelul orașelor de categoria a II-a, identică cu cea a reședințelor de județ, statut care ar fi atras o finanțare mai substanțială a localității de la bugetul de stat și o creștere salarială pe măsură pentru toți angajații. În nota de fundamentare a acestei doleanțe erau invocate argumente izvorâte din starea de facto a orașului, raportate la tardivitatea unor măsuri corelative cu noul statut al urbei. „În urma evenimentelor internaționale survenite – se sublinia în memoriu – Beiușul, noua capitală a județului Bihor, situat într-o regiune muntoasă și foarte sărăcăcioasă, a devenit extrem de populat, prin evacuare aici a tuturor autorităților și instituțiilor publice care au funcționat la Oradea, precum și a funcționarilor acestora și a altor refugiați. Dată fiind această situație, traiul în acest centru a devenit foarte scump, iar greutățile de aprovizionare extrem de anevoioase. În asemenea condițiuni, funcționarii din salariile ce le primesc, numai cu foarte mare greutate pot să se susțină. Pentru ameliorarea situației sub acest

raport, și pentru ca funcționarii să nu fie știrbiți în drepturile ce le primeau până acum, se necesită în mod imperios ca noua capitală a județului Bihor, Beiușul, să fie clasat în categoria a II-a de salarizare”.

În toți cei patru ani de înstrăinare a Ardealului de Nord, noua frontieră româno-maghiară nu s-a bucurat de statutul unei linii de demarcație stabile. Cu precădere, partea maghiară s-a dat la numeroase încălcări ale înțelegerilor prestabilite. Pe la mijlocul lunii septembrie au început să se facă prezente și primele efecte ale tratamentului inuman aplicat de autoritățile maghiare populației românești.

Pe 15 septembrie, Bucureștiul a fost informat că „șaizeci de familii de coloniști din comuna urbană Salonta au fost alungate de jandarmii maghiari de la casele lor și trecuți peste frontieră, după ce au fost terorizați, bătuți și jefuiți” – și că – „zilnic sosesc oameni crunt bătuți de jandarmii și armata maghiară”. Pretura plasei Tinca a declanșat imediat o anchetă în legătură cu soarta acestor nenorociți. În material se relatează că cele „circa 60 de familii s-au refugiat în comuna Tulca, rămasă în România, deoarece în comunele lor de origine nu au mai găsit adăpost, și astfel – se spunea în raport – sunt siliți să staționeze sub cerul liber, ori în colibe făcute provizoriu din paie. Acești coloniști, ajunși la cea mai dezastruoasă stare materială și morală, trăiesc în cea mai mare mizerie, alături de copiii lor și [sunt] expuși diferitelor boli în urma frigului și a ploilor în care trebuie să stea. Această categorie nenorocită de plugari își țin vitele sub cerul liber, fără furaje, ținându-le numai cu iarba ce o pasc”. Privitor la averile expulzaților, în raport se sublinia faptul că „coloniștii așezați în mod provizoriu în comuna Tulca, își aveau până în prezent casele la pusta «Köleser», rămasă în Ungaria. Parte din pământ a rămas din norocire în România, iar în teritoriul cedat, respectiv în pusta «Köleser», rămânându-le 107 iugăre, loturi primite în calitate de coloniști și circa 60 iugăre pământ cumpărat de diferiți particulari. Acestor coloniști le-au mai rămas în teritoriul cedat, în pusta «Andács» circa 130 iugăre de pământ, reușind să-și salveze numai cerealele culese, furajele, o mare parte din cereale, mobilierile și recolta încă neculeasă de pe câmp rămânând acolo”.

Raportul mai surprindea și câteva aspecte ale tratamentului inuman la care au fost supuși expulzații înainte de a fi împinși peste graniță, trăsătură care va deveni în viitor o marcă caracteristică a comportamentului administrației maghiare față de toți românii. „Cu prilejul refugierii lor din Salonta au fost supuși celei mai barbare maltratări, bătăuți și batjocoriți – menționa raportorul – colonistului Petrila Costan, după ce i s-a luat de către soldații unguri 4.000 de lei, a fost crunt bătut, împrejurare în urma căreia astăzi este grav bolnav la pat. În timpul nopții au fost supuși diferitelor interogări pentru a destăinui anumite secrete și tot atunci [au fost] bătăuți și chinuți în cel mai crunt mod. Din declarațiile date de către aceștia rezultă că locuitorul Cristea Iosif din comuna Mădăras, rămasă în teritoriu cedat, fost comandant al Gărzii Naționale, a fost bătut în așa fel încât pe data de 16 septembrie 1940 a și încetat din viață. Casele coloniștilor, rămase dincolo de frontieră, din informațiunile primite, sunt locuite de astăzi de către țigani și de diferite elemente și haimanale din Salonta. Dată fiind această situație și în urma informațiunilor primite de la refugiații mai recentți, acești coloniști nu mai au nădejdea să-și poată transporta avutul ce le-a rămas, fiind amenințați cu toții cu moartea”.

O situație și mai gravă, care în timp a escaladat atingând dimensiunile unei crize, s-a derulat pe parcursul lunilor octombrie-noiembrie 1940. Prin simetrie, așa după cum cereau prevederile documentului „arbitrajului”, atât România cât și Ungaria au trecut la aplicarea sechestrelor asupra bunurilor persoanelor fizice și juridice care optaseră pentru rămânerea într-una sau alta dintre țări odată cu trasarea noii granițe. Aminteam în acest studiu faptul că în hotarele localităților Cordău, Mierlău și Hidișelul de Jos, pe teritoriul nostru, rămăseseră în jur de 5.000 de iugăre de pădure, care înainte de Dictat aparținuse Ordinului Canonic Premonstratens din subordinea Episcopiei Romano-Catolice de Oradea. Ca atare, începând cu data de 2 octombrie, compania de grăniceri din punctul de frontieră Hidișel a interzis angajaților fostului proprietar să mai exploateze și să mai transporte din România materialul lemnos provenit din tăieri. Ca represalii, grănicerii unguri nu au mai permis refugiaților și expulzaților români, care intenționau să treacă în România, să părăsească teritoriul maghiar cu vreun bagaj asupra lor.

Pentru ieșirea din impas, Ministerul Finanțelor, după ce a cântărit condiția disperată în care se aflau refugiații blocați la frontieră, a propus administrației maghiare o soluție de compromis, acceptând trecerea lemnului peste graniță în schimbul plății taxelor vamale. Refractoră, partea maghiară a refuzat propunerea, invocând exceptarea de la plată. De altfel, după cum consemnează în raportul său comandantul punctului de frontieră, agentul Frențiu Teodor, „ori de câte ori autoritățile maghiare au de aranjat anumite situații ale cetățenilor maghiari, iau atari măsuri de represalii, căutând a ne constrânge la satisfacerea intereselor ce le au”.

Perioada 11-30 octombrie s-a desfășurat sub imperiul unor intense tatonări reciproce din partea ambelor părți, care nu au condus la nici un rezultat pozitiv. Criza a atins punctul nevralgic pe data de 29 octombrie, când spre frontieră, trecând prin suburbia Seleuș-Oradea, se îndrepta convoiul expulzaților din comuna Scărișoara Nouă, județul Satu Mare, format din 150 de căruțe. Pentru a forța mâna autorităților românești, căpitanul ungar Fritz i-a oprit pe bieții țărani în dreptul Fabricii de Bere „Dreher-Hagenmacher”, unde i-a amenințat că le va interzice trecerea frontierei până la rezolvarea diferendului în sensul dorit de maghiari. În aceste condiții, conducerea Legiunii de Jandarmi Bihor, după consultarea Prefecturii din Beiuș, a acceptat condițiile impuse, mai ales că la punctul de frontieră maghiar se mai găseau alți 150 de refugiați cărora, tot așa, li se ridicaseră dreptul de a pleca în România. În adresa înaintată, comandantul Jandarmeriei arăta că „după informațiunile ce □le□ deținem, intenționează să oprească locuitorilor □refugiați□, și așa destul de năpăstuiți, și valorile, ca bani, bijuterii etc.”. Cu această ocazie, Prefectura a mobilizat trei camioane pentru transportarea refugiaților la Calea Mare, printre aceștia aflându-se doi bolnavi, două femei însărcinate și cinci lăuze.

După cum se poate constata, dezamorsarea crizei s-a produs în extremis, chiar dacă, în ciuda inflexibilității maghiarilor, autorităților noastre au fost nevoite să recurgă la concesiile. Nu exista nici un interes din partea noastră să mai adăugăm și alte necazuri în cărucia refugiaților, și așa bătăuți soartă, cu atât mai mult cu cât pe data de 1 noiembrie, la punctul de

frontieră de la Hidișel, urma să-și facă apariția un alt grup format din 1000 de refugiați . De la Calea Mare, grupul expulzaților, format din 32 de bărbați, 38 de femei și 81 copii, a fost dirijat către comuna Făget din județul Timiș-Torontal, care oferea condiții de cazare și locuri de muncă .

Pe 18 octombrie, prefectul Bihorului a fost din nou nevoit să se adreseze autorităților județului Timiș-Torontal cu rugămintea de a mai prelua și plasa încă 160 de familii din comuna Regele Ferdinand , evacuate de la vetrele lor de administrația maghiară. Locuitorii acestei comune, colonizați în Bihor în anul 1925, erau veniți din satele românești de pe malul stâng al Tisei, din celălalt Bihor, rămas Ungariei după trasarea „liniei Clemenceau” care urma să devină granița de Vest a României. În mai puțin de 20 de ani, acești oameni se vedeau nevoiți să facă față pentru a doua oară refugiului, după ce în 1919 plecaseră de spaima bolșevicilor maghiari ai lui Kun Béla .

Valul românilor care luaseră drumul pribegiei a crescut spre sfârșitul anului 1940 într-atât de mult, încât susținerea lor materială ajunsese să pună în pericol stabilitatea economică a județului. Prefectul Bihorului raporta Ministerului de Interne la 6 noiembrie, că erau înregistrați până la acea dată 4.024 de refugiați și expulzați: 1.078 de suflete din colonia Mihai Bravu, 481 din colonia Regele Ferdinand, 127 din colonia Gepiu, 802 din Aleșd și împrejurimi, 500 din Salonta și 1.036 din coloniile Horea, Scărișoara Nouă și Șimian din județul Sălaj. Pentru descongestionarea județului, majoritatea lor au fost plasați în județele Arad și Alba, în Bihor rămânând numai coloniștii proveniți din comunele de munte ale județului, găzduiți pe la rudenii și cunoscuți. Până în octombrie 1941, cifra avea să se ridice la 11.257 refugiați .

Pentru a face față acestui număr mare de refugiați, Prefectura a fost nevoită să adopte soluția rechiziției locuințelor disponibile, la început din raza orașului Beiuș, și apoi din localitățile județului, în vederea plasării acestora. În Beiuș au fost rechiziționate 230 de case, de pe străzile Mihai Viteazul, Dorobanților, Avram Iancu, Iuliu Maniu, Horea, Crișan, General Moșoiu și General Averescu, aflate în proprietatea unor minoritari maghiari domiciliați în Târcaia. Alte zece case, de pe

Strada Principală, au fost preluate de la proprietarii români din Totoreni . Criza plasamentului familiilor refugiaților și expulzaților s-a numărat și în continuare printre problemele de primă urgență pe agenda de lucru a prefecturii. Căminul de refugiați, redus ca și capacități de cazare și asigurare a subzistenței acestei categorii, de abia reușea să îndeplinească rolul unei stații de tranzit către alte destinații. De aceea, începând cu anul 1941, s-a conturat cu pregnanță necesitatea monitorizării tuturor gospodăriilor vacante din Bihorul de Sud, rămase de pe urma plecării etnicilor maghiari și evrei în Ungaria. Acestea nu erau puține la număr, deoarece fenomenul imigrației transfrontaliere se manifestase de ambele părți, totuși, în raport cu dimensiunile exodului românesc, erau cu totul insuficiente. Oricum, existența lor constituia o primă rezervă de spațiu pus la dispoziția autorităților.

La 25 aprilie 1941, în plasa Ceica erau numai două proprietăți părăsite, unde au și fost plasați expulzații Coita Ioan și protopopol Trușașiu Ioan . În plasa Tinca erau disponibile 123 de proprietăți părăsite, dintre care, 29 în comuna Tinca , 14 în Tămașda , șase în Arpășel , 35 în Boiu , 13 în Ghiorac , una în Șauaieu , la care s-au adăugat 20 la 23 aprilie 1941 , șase în Gurbediu , 26 în Ant ; 11 în orașul Beiuș , și 38 în localitățile plasei. Aici erau disponibile mai multe gospodării ale unor români plecați la lucru prin țară, ori care mai dispuneau și de alte locuințe. În Budureasa erau disponibile două case , patru în Curățele , două în Pocioveliște , trei în Meziad , una în Binșele, aparținând Composesoratului urbarial, cinci în Remetea, lăsate de ungurii trecuți peste graniță , două în Târcaia, cu aceeași proveniență , șase în Zece Hotare , una în Tomnatic , patru în Pocola , și opt în Feneriș, la care s-au mai adăugat șapte până la 24 aprilie 1941 . În plasa Vașcău existau șapte proprietăți părăsite. În Băița erau trei , tot trei în Vașcău și una în Câmpanii de Jos . În plasa Holod erau opt, dintre care șase numai în Suplacu de Tinca , și câte una în Dumbrăvița de Codru și Vintere . În fosta plasă Salonta fusese identificată o singură proprietate vacantă, la Homorog .

Chiar dacă ritmul exodului s-a mai diminuat în perioada următoare anului 1940, periodic, autoritățile ungurești întreprindeau operațiuni de

expulzare. O asemenea acțiune s-a petrecut în noaptea de 29 spre 30 martie 1942, când jandarmii maghiari au escortat la punctul de frontieră Miersig un grup de 57 de români pentru a fi trecuți peste graniță. Grupul era alcătuit din familiile țăranilor, originari din comunele Sânicolau Român și Berechiu, care fuseseră colonizați după Primul Război Mondial în localitatea Regele Ferdinand. Pentru transportarea lor la Tinca, în centrul administrativ al plasei, plutonierul-major de grăniceri, Ionescu, a recurs la rechiziționarea căruțelor localnicilor. Cazul a fost raportat prefectului, colonelul Anton Nicolae .

Spre finele anului 1942, a fost înregistrată o nouă curbă ascendentă a fenomenului, care a acutizat iarăși criza determinate de insuficiența locurilor de plasament a familiilor acestora, nu numai în spațiul Bihorului de Sud ci și în restul județelor țării. Rezolvarea nu a fost tocmai simplă, deoarece nu se rezuma doar la simpla instalare a acestora în diferitele spații locative disponibile, ci solicita în același timp și identificarea surselor de trai necesare subzistenței acestora.

În data de 17 septembrie 1942, Prefectura a analizat la modul cel mai serios nivelul posibilităților de plasament a refugiaților, dar și de absorbție a forței de muncă a acestora în comunele bihorene. Oferta cea mai largă a venit din partea plasei Beiuș, care avea o capacitate de plasament disponibilă în zece localități, raportată la 99 de familii și 582 de persoane. Astfel, în Târcaia puteau fi plasate 25 de familii și până la 160 de persoane, în Zece Hotare 240 de persoane, în Remetea 26 de familii, în Curățele 25 de familii, în Drăgănești o familie, în Negru (astăzi Grădinari – n.a.) patru familii, în Șebiș o familie, în Țigănești o familie, în Belejeni o familie și în Finiș 15 familii. În satele plasei Tinca puteau fi plasate 23 de familii și 182 persoane; în Gurbediu 20 de familii, în Girișu Negru două familii, în Ianoșda o familie, în Belfir 18 persoane, iar în comuna Tinca 182 de persoane. Plasa Ciumeghiu oferea plasament pentru 76 persoane, respectiv, 18 în comuna Batăr și 58 în Tămașda, în vreme ce în plasa Holod erau disponibile numai șapte gospodării în comuna Ginta. Totalul se cifra la 129 de familii și 675 de persoane, rezervă cu totul insuficientă față de volumul ridicat de cereri .

Prefectura județului Alba a reușit să găsească locuri de plasament pentru aproximativ 79 de familii, cărora le putea oferi numai locuri provizorii și temporare de muncă. În plasa Aiud erau disponibile locuri pentru 31 de familii, atâta vreme cât durau lucrările șantierului de amenajare a șoselei Aiud-Buru. Cinci familii se puteau stabili în Aiudul de Sus, trei în Margina, 20 în Rimetea și trei în Vălișoara. În plasa Sebeș s-au găsit posibilități de cazare și trai pentru 18 familii, care urmau să facă plutărit de lemne pentru „Societatea [de Minerit] Petroșani”. Comuna Almașu Mare din plasa Zlatna avea nevoie de un om de serviciu la notariat și de un funcționar cu minim patru clase liceale, iar Primăria orașului Aiud avea nevoie de circa 20-30 de bărbați pentru tăiatul lemnului.

O ofertă întrucâtva mai generoasă a venit din partea Prefecturii județului Târnava Mică, care pe lângă plasament și locuri de muncă în agricultură, pune la dispoziție și locuri de muncă calificate în cadrul industriilor locale. În agricultură au fost oferite 410 locuri de muncă: 25 în Sânmiclăuș, 20 în Bucerdea Grănoasă, cinci în Sâncel, două în Crăinicelu de Jos, opt în Tiur, 30 în Baia, 50 în Bachnea, 30 în Cetatea de Baltă, trei în Crăiești, cinci în Cornești, cinci în Herepea, 25 în Pipea, nouă în Nadeș, 20 în Gogan, 42 în Beșineu, 25 în Bichiș, 12 în Ozd, 50 în Cipău, 32 în Ogra și 12 în Iernut. Întreprinderea „Nitrogen” din Târnaveni pune la dispoziție locuri de muncă pentru opt zidari, doi dulgheri, opt lăcătuși, doi strungari și circa 50-80 de posturi de muncitori necalificați. Muncitorii calificați puteau câștiga între 30-58 de lei pe oră, în funcție de capacitatea lor de muncă și de vechime, iar cei necalificați, între 18-30 de lei pe oră. Fabrica de sticlă „Ardeleana” avea nevoie de 20 muncitori necalificați, în vreme ce Uzinele „Mica” a scos pentru angajare două posturi de strungari, trei de instalatori, două de electricieni, unul de bobinator și 20 de locuri pentru muncitori necalificați.

În județul Hunedoara erau disponibile mai multe locuri de plasament, însoțite de posibilitatea de câștigare a subzistenței, atât în agricultură cât și în industrie. Pentru munca câmpului puteau fi plasate cinci familii în comuna Râu Bărbat, 30 în Sântămărie Orlea, cinci în Silvașu Inferior, cinci în Lingina, trei servitori agricoli în

Teliucul Inferior și 10 în Hășdat. În minele de la Petroșani puteau fi angajați 100 de bărbați, iar în cele din Aninoasa 200, cu familiile lor cu tot. Alte 100 familii puteau fi plasate în Simeria, unde existau tot atâtea locuri de muncă la atelierile C.F.R.

*

Dictatul de la Viena a adus schimbări profunde nu numai sub aspectul morfologiei teritoriale a României Mari, sau a celui politic, ci și sub aspect economic, având în vedere că la ora respectivă țara noastră avea o economie preponderent agrară. Cei peste 30.000 de țărani refugiați sau expulzați care au tranzitat Căminul de Refugiați de la Beiuș, venind din județele Maramureș, Satu Mare, Sălaj, Cluj și chiar din Ucraina Subcarpatică, au fost jefuiți de proprietățile lor agricole și de inventarul ce le deservea. În plus, datorită exodului, o serie de centre agricole și piețe de desfacere a mărfurilor agricole au decăzut, fie din pricina deficitului forței de muncă resimțit, fie din cauza secționării căilor de comunicații, drumuri și căi ferate, de către noua frontieră.

Putem exemplifica aici artera feroviară ce lega Aradul de Oradea-Satu Mare până la Sighet, segment de inel înspre care radiau liniile ferate secundare din zonele economice ale județelor de frontiera de nord-vest, dar și cele din Transvania interioară. Această magistrală era întreruptă la noul punct de frontieră Ciumeghiu (Bihor), localitate în care autoritățile românești au fost nevoite să deschidă o deviație înspre Beiuș și să construiască apoi o cale ferată menită să înlesnească circulația mărfurilor și călătorilor din sudul Bihorului către Arad.

Dr. Augustin Țărău

SFINTIRE TROIȚĂ LA GRIRIȘUL NEGRU

Duminică, comunitatea din Girișu Negru a marcat printr-o serie de manifestări, organizate de Parohia Ortodoxă din Girișu Negru, Muzeul Țării Crișurilor Oradea - Complex Muzeal și familiile foștilor deportați, împlinirea a 75 de ani de la revoltele țărănești din 1949. Cu acest prilej a fost sfințită Troița ridicată în memoria martirilor girișeni și din Belfir.

În vara anului 1949, satele bihorene au fost cuprinse de o amplă acțiune de revoltă împotriva măsurilor impuse de noul regim comunist privind colectivizarea forțată. Țăranii erau nemulțumiți de creșterea cotele impuse, iar muncitorii de la batoze nu mai primeau plata în produse agricole, ci în bani. De asemenea, se strabilește ca întreaga recoltă să fie treierată la arie, proces care era mult mai ușor de supravegheat de organismele de stat. În Bihor, numărul total al participanților la răscoalele țărănești a fost de 17.441, din 54 de comune, din care 12.368 au fost țărani săraci și doar 1.004 chiaburi, iar numărul membrilor de partid a fost de 601. Pe lângă reacția imediată a organelor statului, executarea capilor revoltei, în a doua etapă de „pacificare” a lumii rurale din fiecare sat răsculat au fost deportați nu numai capii mișcărilor, ci și alte persoane catalogate drept „chiaburi”.

Au fost ridicați între 800 și 1.000 de oameni. Toți arestații au fost transportați la sediul Miliției Județene, după care duși în Gara de Est din Oradea, unde, pe 3 august 1949, s-a format un convoi de vagoane cu destinația Medgidia. În total, ca urmare a acestor frământări, au fost deportate din Bihor 238 de familii, cu un număr

de 863 de persoane cu vârste cuprinse între o lună și 74 de ani, din 76 de localități bihorene.

Pentru a marca împlinirea a 75 de ani de la acest moment, familiile deportaților din Girișu Negru, coordonați de Viorica Țărău, pe cheltuiala lor, au ridicat o nouă troiță din lemn, realizată de Radu Lazăr din Ceica, amplasată pe un soclu pe care au fost trecute numele celor trei ghișișeni executați în vara lui 1949, Silviu Sârbu, Bolog Ioan și Boto Gheorghe, respectiv numele celor peste 40 de deportați în urma rebeliunii. De asemenea, pe soclu au fost menționate și numele celor doi țărani executați în Belfir, localitate învecinată, Csak Ladislau și Biro Jozsef.

Evenimentul s-a desfășurat la Biserica „Sfântul Ierarh Nicolae” din Girișu Negru, unde părintele paroh, Florin Voropciuc, a oficiat Utrenia și Sfânta Liturghie, apoi parastasul pentru pomenirea țăranilor executați și deportați de către regimul comunist. La manifestare au participat pe lângă foștii deportați, urmași ai celor care au fost surghiuniți, fii ai satului, dar și numeroși invitați veniți din județul Arad și Bihor. De asemenea, printre participanți s-a aflat și fostul deținut politic Papp Iuliu, dar și copii ai foștilor deținuți politici din Bihor. Prezent la manifestări, nou alesul primar al comunei Tinca, Vlad Popa, și-a exprimat profunda sa recunoștință pentru martiriul, suferința și curajul girișenilor care în 1949 s-au revoltat împotriva comunismului. „Această primă revoltă din 1949 a fost o scânteie a ceea ce a urmat 40 de ani mai târziu, când în decembrie 1989, românii au ieșit în stradă să se elibereze de un regim dictatorial”, a remarcat Vlad Popa. Despre ce a însemnat pentru girișeni momentul 1949 a vorbit celor prezenți doctorul în Istorie, Augustin Țărău, muzeograf la Muzeul Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal, fiu al satului. „În după amiaza zilei de 28 iulie 1949 au izbucnit revoltele în Girișu Negru, provocate de secretarul de partid Bobiș Gheorge. Bolog Ioan îl prinde de gât, iar Popa Mărie și Țărău Gheorghe intră în clădirea Comitetului Provizoriu, între timp se dă foc arhivei și se incendiază IMS-ul din stradă. În Girișu au fost executate trei persoane, Silviu Sârbu, fiul protopului ortodox, Bolog Ioan și Boto Gheorghe. Campioana execuțiilor din Bihor a fost localitatea Ucriș unde au fost executate cinci persoane”, a precizat Augustin Țărău.

Despre cauzele care au dus la izbucnirea revoltelor și modul în care s-au desfășurat acestea în Bihor a vorbit dr. Cristina Liana Pușcaș, curatorul expoziției „75 de ani de la revoltele țărănești din Bihor”, expusă cu acest prilej în curtea bisericii. „Girișul Negru a fost epicentrul rebeliunii țărănești din 1949. După lichidarea elitei politice și intelectuale, comuniștii și-au îndreptat atenția spre lumea rurală, îngenuncherea țăranilor realizându-se prin colectivizare. Primele care au sesizat pericolul colectivizării au fost femeile, care au realizat că după plata cotelor la cereale, nu mai rămân cu grâu pentru pâine. Astfel că printre sloganurile strigate în timpul revoltelor a fost și acesta «Vrem pită, nu mălai și pe Regele Mihai, iar cu Groza sub tramvai, să-l măture UCB-ul, să-l care CFR-ul, până în URSS-ul»”, a subliniat Cristina Liana Pușcaș.

În ultima parte a manifestărilor a avut loc sfințirea noii Troițe din curtea Bisericii ridicată în memoria țăranilor bihoreni executați și deportați în vara anului 1949. Grija pentru amenajarea acesteia a fost asumată de către doamna Viorica Țărău, cu sprijinul financiar al unor urmași ai deportaților din 1949.

Dr. Cristina Liana PUȘCAȘ

SALONUL CAVALERILOR

CENTENAR - LICEUL MILITAR „ȘTEFAN CEL MARE” CÂMPULUNG MOLDOVENESC VIVAT, CRESCAT, FLEREAT!

Istoria impresionantă a Liceului Militar „Ștefan Cel Mare”, înființat prin Înaltul Decret Regal nr. 3889, din 25 noiembrie 1924, semnat de Regele Ferdinand I, constituit la Cernăuți, l-a avut ca prim comandant pe Lt-col. Traian Grigorescu, fiul Eroului de la Mărășești și a devizei sale nemuritoare „**Pe aici nu se trece**”!

Tradiția acestei prestigioase instituții de învățământ se alătură celor de la Târgu Mureș înființate în 1919 și Chișinău. După 1940 a fost Liceul redislocat la Roman, apoi la Târgoviște și Câmpulung Muscel, revenit în 1941 la Cernăuți și apoi la Timișoara, Pitești, până în Mai 1945, când s-a desființat. S-a reînființat în 1953 la Iași, iar din 1-10 august 1956 funcționează neîntrerupt în actuala locație din Câmpulung Moldovenesc.

Dezvoltarea acestei instituții formatoare de caractere, până a urca *Muntele adolescenței*, cum spuneau profesorii Ana și Mihai Bejinaru, a fost un drum lung pavat cu spirit pedagogic moștenit de la marile spirite ale comandanților și profesorilor admiși prin concurs și a ofițerilor cei mai distinși care au pus toată priceperea și sufletul pentru ca modelul să devină cât mai perfect.

Programa de învățământ includea și studiul artelor, cântat la vioară și pian, cu spectacole mixte de teatrul din Cernăuți (trupe profesioniste cu elevi), reviste, arta cultivării florilor, croitorie, tâmplărie, legătorie, curățenie în sălile de clasă laboratoare și curte, bucătărie, ș.a. Atmosfera în Liceu era una protocolar-regulamentară dar și familială, la a cărei reușită concureau cu toții – instructori și educatori, și astfel starea de spirit era una de „spirite alese” desprinse din conduita patronului spiritual *Ștefan cel Mare!*

Elevii buni, mărturisea primul comandant Lt.col. Traian Grigorescu, erau pe rând „invitat la masa mea de familie”, și apoi și ofițeri și profesori au preluat acest obicei. De la Piramida de granit din Cernăuți, la Pietrele Doamnei din

Câmpulung Moldovenesc, faptele și întâmplările sunt dintre cele mai notabile în *ordinea de bătaie* a Liceului, rînduite în albume fotografice, adevărate odoare de suflet pentru orișice fost LM-ist, pornite din Respect și Recunoștință pentru dascălii și ofițerii instructori ce ne-au îndemnat, arătat și îndrumat primii pași din cariera militară. Printre altele acolo se șlefuiuau caractere eminente, se consolidau cunoștințe în vaste domenii, acolo legătura și solidaritatea avea altă dimensiune, se da sens și profunzime cunoașterii adânci a sufletului, se croiau prietenii pe viață!

Am fost extrem de bucuros când la centenarul Liceului Militar „Ștefan cel Mare” am regăsit în lista celor cinci distinși și decorați cu „**Meritul pentru învățământ**” și pe foștii noștri profesori de la catedră din X-XIIG: Mihai Bejinaru (biologie), Nicolae Iacoban (matematică), Dănuț Rarădășanu (fizică). Pe lângă aceștia se cuvine să-i amintim pe profesorii de excelență: Ana Bejinaru (diriginta), Floare Băiețan (limba română), Anghel Popa (istorie), Silvia Constantinovici (geografie), Dumitru Mincu (psihologie-pedagogie), Iacob Bertel (economie), Felicia Rotaru (franceză), Lunca (germană), Mr. Călin (muzică), col. Aurel Cristea (sport), cpt. Marin Berleanu (comandant de companie și diriginte un an), lt. Năstăsescu (locțiitor comandant companie), Plt. Bărbărie.

Atunci și acolo am învățat:

- metodică învățării prin descoperire;
- să cunosc și să prețuiesc oamenii;
- să înțeleg rădăcina neamului, să respect și să prețuiesc familia și tradițiile sale;
- să mă comport cu maniere elegante în societate, să fie exigent, dar drept cu subalternii;
- să urc treptele ierarhiei militare muncind și acumulând cunoștințe pentru a fi util aricărui grup, în cerințele și exigențele structurilor militare de la grupă, pluton, companie, batalion, regiment și Divizie (în toate acestea am activat);
- să apreciez arta și frumosul unui album de artă, un muzeu, o mănăstire, sau o carte prăfuită, văzând motoul: „*nu se poate vinde, nu se poate cumăra*”;
- să fiu empatic și solidar cu cel de lângă mine – conform devizei: unul pentru toți, toți pentru unul!;
- atunci am simțit ce înseamnă dimensiunea reală a cuvântului DOR!

- Acolo am deprins a mă *cunoaște* pe mine și a-mi *măsura* posibilitățile și puterile intelectuale și fizice în confruntări sportive – cavalești, colegiale în duelurile din poligon, pe terenul de sport, la porticul și sala de gimnastică;
- Tot acolo și atunci am învățat ce înseamnă să fii OM de omenie, să fii ezigent, aspru, drept și corect, să iubești subalternii și să te îngrijești să aibă tot ce-i necesar pentru hrana trupească și sufletească!

Recunosc că atunci eram cruzi la minte și cu un caracter încă neformat, la 15/16 ani câți aveam la intrarea pentru prima oară, pe sub bolta arcuită a liceului, cu „valiza” percheziționată la punctul de control (PC) unitate militară comandată de colonelul Ștefănescu Cristache.

Diriginta clasei, prof. Ana Bejinaru, ținea la noi, după cum și noi am înțeles, destul de repede, mesajul transmis direct, ori intuit, exemplul de urmat al dascălului desăvârșit din fruntea clasei. S-a străduit continuu ca noi, în laboratorul de chimie (o adevărată emblema a școlii), să facem „reacții” ca la carte și să *reacționăm* potrivit în orice situație. Eprubeta, lampa de spirt, observația experimentului, totul avea rigoare și metodă științifică, ca în viață. Dar tot acolo în laborator am învățat regulile bunelor maniere, precum și alegerea cadoului potrivit la onomastica celor dragi. Acolo am deprins primele noțiuni pentru a pășii cu eleganță într-un salon de dans. Acolo se așterneau alese gânduri, strecurate în rânduri caligrafiate, trimise celei (celor) dragi...

Tot acolo, cu și de la doamna dirigintă, am învățat să ne cunoaștem, să ne apropiem și să legăm prietenii sufletești, să știm să selectăm și să evaluăm, și să apreciem, pe bază de criterii corecte, oamenii, efortul lor pentru menținerea echilibrului moral și demn și să prețuim corect munca și rezultatele lor. Doamna dirigintă ne-a fost mereu izvor de inspirație, căci din ochii dumneaei scăpărau idei ce străluceau de bucuria reușitei fiecăruia. Și pentru asta ne-a bucurat fiecare revedere, ultima în 2024, la 50 de ani de la absolvire.

Clasa 12 G, promoția '72, cred că s-a remarcat prin *spiritul de echipă*, imprimat de doamna noastră dirigintă prof. Ana Bejinaru, unor puștani - veniți de pe la marginea unei jumătăți de țară: Constanța, Galați, Brăila, Bacău, Focșani, Baia Mare, Satu Mare, Carei, Oradea, Arad, Timișoara, Târgu Mureș, Dej, în total 33

de feciori – și ne-a insuflat mândria solidară, ca fiecare să fie responsabil și conștient că și el pune umărul la atingerea obiectivelor clasei, ridicate mereu, acolo sus pe *Muntele Adolenței*, cum ne-a motivat dumnezei. Ana Bejinaru ne era ca o mamă, soră și prietenă! Cu noi împărtășea toate bucuriile și necazurile colective și se străduia să ne facă să gândim ca oameni maturi, să ne pregătim pentru ziua de mâine adică pentru viață. Aceasta îmi este percepția peste timp, a acelor frumoși 3 ani în care ne-am croit calea pe care am urmat-o fiecare, după propria opțiune, deși eram adunați și puși în rânduri și în băncile în care s-au legat prietenii adevărate, pe viață. Meritul este al acelor dascăli menționați, despre care am amintit, având convingerea că au fost lângă noi ca să ne simțim în familia lor de oameni minunați, capabili să declanșeze energiile arzânde, înflăcărare, ale unor adolescent dornici și ambițioși de a cunoaște și a strălucii, după cum au făcut-o dumnezeilor ca modele de la catedră.

Orele de dirigiență erau adevărate **lecții de viață**, pe care le așteptam cu emoție, iar cele atunci învățate și astăzi le urmărim (respectuos, politicos, expresiv în gesturi și conduită manierată, elegant, cu ținută decentă, îngrijită, fruzură ordonată, bărbierit, punctual, ș.a. reguli atunci deprinse). Totul era bine ținut, pe înțeles, căci dacă înțelegi, spuneau eminenti noștri pedagogi, restul e doar exercițiu de voință. Discuțiile particulare te făceau să pricepi ce,

La Clopotele lui Ștefan cel Mare, de la Putna: Vanca Z., Blideran M., Croitoru Alex., Bonto Gh., Onișa P., Moșincat C., Ghironțe Alex., Mardale I., Hinț N., Nicoară P., Micula L.

unde și de ce ai greșit, și mai cu seamă cum te poți îndrepta, sau cum poți repara orice greșală.

Te prindea rușinea de te poftea doamna dirigintă a doua oară la o discuție „privată” în laboratorul de chimie!

Doamna prof. Ana Bejinaru a muncit cu pasiune și dăruire, în admirabil ritm ostășesc, îndrumând elevii din 36 de promoții (1958-1994) din Liceul Militar „Ștefan cel Mare”. Pentru acestea și multe alte calități pe care i le-am recunoscut, mă declar norocos și cu deplină mulțumire și satisfacție, că am avut-o ca profesoară și dirigintă, și mă fălesc cu asta oricând cineva amintește de LM!

E vie în memoria noastră întrecerea „Clasa de frunte”, adică cu cea mai mare medie generală săptămânală din Liceu, în care bățem record, după record, săptămânal. Clasa 11-12G/Promoția '72 se afla mereu în frunte. Recompensa însemna excursii (drumetie), duminica cu autobuzul liceului, cu doamna dirigintă cu familia – prof. Mihai Bejinaru, director adjunct al Liceului și fiica, Brândușa, cu direcția Mănăstirea..., ori pe jos, spre *Pietrele Doamnei*, sau *Cabana Deia*.

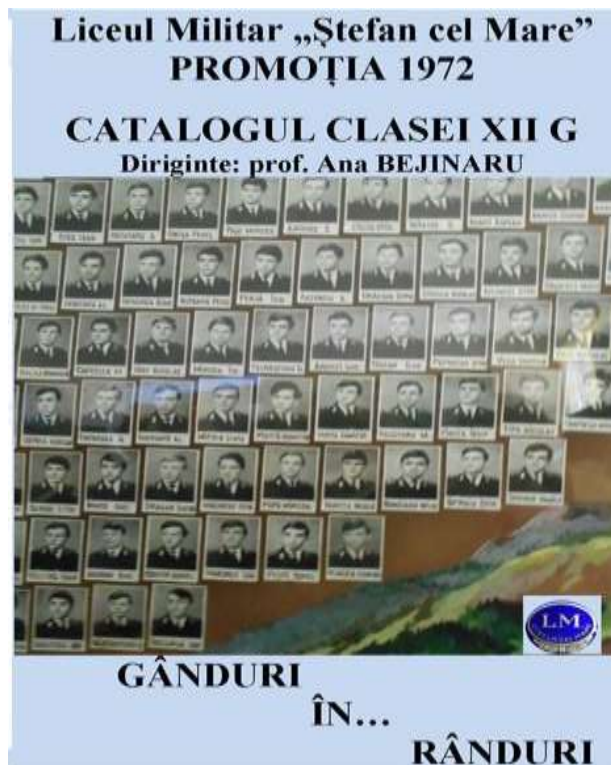

Amintirile, se spune, cu just temei, sunt

Împărăția din care nu te poate alunga nimeni! Acesta-i motivul pentru care acum la aniversarea Centenară (foto emblema aniversară) gândul mă poartă pe aripa amintirii în vremea când la Mănăstirea Putna clopotele băteau pentru amintirea Voievodului Ștefan, în memoria căruia noi, am fost să aniversăm 100 de ani de la întrunirea studenților români de la Putna (1871), reuniune patronată de Mihai Eminescu, Ion Slavici, A.D. Xenopol ș.a. și unde noi cei din 12G (toamna 1971) pentru întâia oară am auzit recitată, de profesorul de istorie Anghel Popa, poezia **Doina**, prin care Luceafărul definea identitatea și hotarele românismului: „*De la Nistru pân la Tisa...*”. Atunci și acolo am văzut pentru întâia oară harta României Mari! Ori aceste momente nu pot fi uitate deoarece acolo ne-a încolțit sămânța dragostei de țară, acolo am jurat în mod conștient să face m ca profesia de ofițer să fie una demnă de înaintași și străbuni!

Ce mare brânză am făcut cei din promoția '72? Cel mai important lucru a fost că am lăsat generațiilor viitoare **hotarele întregi**, așa cum le-am moștenit de la înaintași! Afirmația se

bazează pe realitatea consfințită în Constituție și legea apărării naționale, prin care „trădarea intereselor naționale” avea temei doctrinar și decizie legală, cu execuție capitală! Nu voiesc, ca în acest cadru aniversar, să punctez momente și evenimente al căror martori și actori executați am fost, dar țin să amintesc că și cei din Promoția '72 am fost la DATORIE! Și veți

constata, și aprecia, contribuția aceluia care semnează auto-biografiile-memorabile, sau opere de strategie și apărare, aori la personalități la care aceștia fac trimiteri, cât de intensă și plină de privațiuni a fost travaliul camarazilor, pe care în mod similar le-am trăit cu toții, care în solidar, cu toate categoriile de arme, au acoperit teritoriul național și astfel au scris o pagină memorabilă de istorie a armatei⁸⁰, ca ceilalți care se regăsesc în cele 100 de tablouri de promoție! Această fotografie poate completa panoplia foto a istoricului LM.

Câte privațiuni ați îndurat de la prima aliniere în rânduri, în 1968-1969, dragi camarazi? De câte ori n-ați avut răgazul să vă îmbrățișați soția și copiii dragi, ci doar în „pas alergător”, din pragul casei-ați slutat, pentru că

Catalogul clasei 12G, prof Ana Bejinaru, Sunători în rânduri...

alarma suna și vă cerea să fiți la DATORIE?! Unde ați fost oare de nu ne-am văzut 50 de ani? Da, îmi veți răspunde cu hotărâre, precum vă confirm fără ezitare: **LA DATORIE!**

Ce poate oare reține pe un ofițer să mărturisească în fața conștiinței proprii și a colegilor săi că și-a împlinit DATORIA față de NEAM și ȚARĂ?! Ei bine, din acel post al DATORIEI, RAPORTEZ, eu, PREZENT și în locul aceluia care ne privesc din Ceruri, din Oastea Celestă!, prea devreme plecați dintre noi, și îi îndemn pe toți cei rămași să-și aștearnă amintirile pe întinse pagini, pe care le vor publica ori ba, nu contează, important este pentru memoria istoriei să lăsăm generațiilor viitoare – să oferim nepoților și urmașilor – ca un exemplu și faptele noastre, ca un mod demn de a fi, așa cum am deprins noi, la vremea adolescenței, la poale de Rarău, de la dascălii ce ne-au făcut oameni mari. Pilda lor ne-a însoțit cadența vieții în toată cariera militară. Știți bine cum se zice că un deștept învață din greșeli altora, un prost nici din ale sale! Deci, merită împărtășită experiența trăită ca o carte deschisă spre viitor.

Sigur că am avut colegi în clasele mai mari excelenți sportivi, sau cu rezultate meritorii la învățătură, olimpici sau mici „comandanți” ajunși pe treptele ierarhiei militare pe funcții înalte. Cu unii m-am revăzut peste ani pe alții se cuvine să-i amintesc în semn de prețuire: Olaru, Ile Schipor, Marin Curta, Mihăilă Bica, Aurel V. David, Croitoru, Fătu Viorel, Bara Ionel, Grigore Bartoș, Otu Petrică, Popovici Grațian ș.a

Noi colegii cei din 12G **Promoția '72**, am fost „călare” (a 48-a promoție) pe jumătate din existența acestei prestigioase instituții liceale de învățământ, de cultură general - și specială - de învățătură PATRIOTICĂ. Cu unii dintre colegi (Ion Mardale, Vasile Vancea, Octavian Ugureanu) am avut bucuria să fim în *Promoția '89 a* (Academia Militară – 1982-1984), *Școlii Superioare de Război* cum se numea la înființare. Și în acest fel am servit PATRIA ROMÂNĂ sub faldurile Tricolorului, rămas ca moștenire de la domnul Cuza-Vodă! Prin fapte putem proba că un „bun ofițer este garanția izbândeii”!

----- Cetatea Cavalerilor -----

Cea mai profundă chemare, aceea a sinergiei colective și a revederii „locului sfânt”, în care ne-am format în adolescență, mi se pare motivația Chemării Divine care merită o clipă de meditație, o încercare, pentru ca în final să dovedim, că și Promoția 72, prin **12 G, poate, căci și cei 32 ai clasei au fost feciori destoinici**, care au avut ca repere o adorabilă drigintă, prof. Ana Bejinaru și un comandant de companie admirabil, Cpt. Berleanu! A fost clasa cu ambiția de a continua să învețe, 3 doctori în științe, un amiral, un general și peste 70% dintre ei absolvenți de studii superioare, militare și civile! **ONORUL CLASEI 12 G**

ET ÎN ARCADIA ECO!
(Și eu am trăit în Arcadia)

Col. Dr. Constantin Moșincat

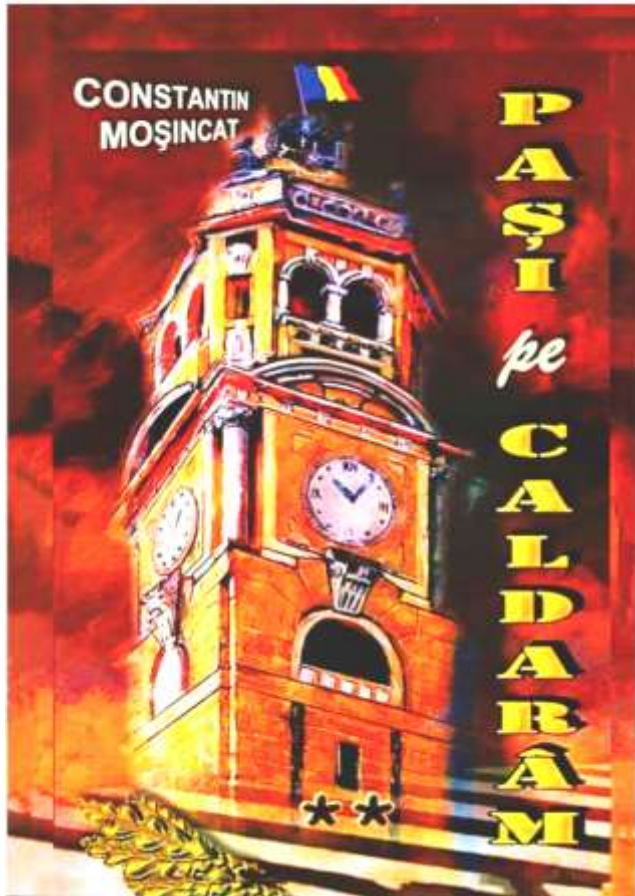

„PAȘI PE CALDARÂM” - RECENZIE
(3 octombrie 2024)

Avem astăzi fericitul prilej de a ne reîntâlni, într-un cadru festiv și totodată colegial și prietenesc, cu iubitorii de istorie națională, prilej ocazionat de lansarea unei noi lucrări, intitulată „Pași pe caldarâm. Românii sub coroana habsburgică”, scrisă de iubitul nostru prieten și coleg, consacratul col. dr. Constantin Moșincat.

Domnul Constantin Moșincat ne-a obișnuit, de mai bine de două decenii, cu asemenea evenimente. Toate cărțile scrise de domnia sa

întruchipează dragostea pentru istoria națională și, bineînțeles, truda depusă în slujba cercetării științifice prin depozitele de arhivă și prin biblioteci. Așadar, putem spune că suntem fericiții beneficiari ai unei vaste comori bibliografice scoase la lumină, la propriu, de către domnul Constantin Moșincat și difuzate tot de domnia sa în folosul publicului iubitor de istorie.

Lucrarea de față cumulează un număr de 31 de studii istorice, grupate tematic în cinci mari capitole, cărora li se mai adaugă un capitol dedicat cuvintelor de apreciere rostite tot cu asemenea prilejuri faste de importanți colegi de breaslă în ale scrisului istoric, și așa aminti aici pe domnii: profesor dr. Gheorghe Constantin Nistoroiu; conferențiar universitar dr. Aurel David și colonel-inginer Dan Nicolae Poinar.

Studiile și anumite fragmente din lucrări mai vaste ale domnului Constantin Moșincat ce alcătuiesc lucrarea de față, oferă un prim început a ceea ce în cercurile academice poartă numele de „opera omnia”, adică un început de antologie menită să illustreze râvna și munca depusă pe altarul muzei „Clio” de stimatul nostru coleg.

La o primă și succintă lectură a studiilor din primul capitol, intitulat „Sub Coroana Habsburgică”, cititorul ar putea constata o anumită repetitivitate a temelor abordate, după cum și a concluziilor formulate la finalul fiecărui studiu. Departe de a fi supărătoare această abordare, ori de a fi redundandă, acest mod de abordare scoate în evidență valența pedagogică către care s-a orientat dintru început domnul Constantin Moșincat.

Domnia sa, la fel ca și mulți dintre noi, s-a format ca profil uman și apoi profesional-militar-tehnic în paradigma educației și instrucției naționale și patriotice insuflată de programa școlară a epocii „Nicolae Ceaușescu”, a dezghețului ideologic și al îndepărtării României de „farul călăuzitor al Kremlinului”. Azi mult hulită, această eră a istoriei noastre, cu bune și cu rele, a avut meritul ei de a ne fi scos țara și poporul din evul mediu, de a ne fi școlarizat pe noi toți, de a fi încercat să ne obțină independența economică față de Moscova, dar și față de Occidentul capitalist, și nu în ultimul rând de a ne reda mândria națională.

Dacă astăzi majoritatea dintre noi ne lamentăm observând că „învățământul e la pământ”, ca „nu se mai face școală” ori că pregătim pe banii noștri „forță de muncă ieftină pentru străinătate”, nu facem altceva decât să constatăm roadele celor trei decenii de experimente puse în practică de toate guvernările de la Revoluția din decembrie 1989 încoace. Poate nu întâmplător istoria, ca materie de predare, a fost marginalizată în structura programei actuale de învățământ, ajungându-se la câte o oră de predare pe săptămână.

Un om care nu-și cunoaște trecutul este precum un copil care nu-și cunoaște părinții. El nu are nici un model de urmat sau măcar de imitat pe parcursul vieții, cu alte cuvinte este orfan. El nu poate evalua riscurile sau beneficiile atunci când are de luat o decizie sau o hotărâre importantă, pentru că nu are la ce se raporta în trecut. El nu poate nici măcar să-și croiască vreun plan de viitor, pentru că nu va înțelege contextul intern și cu atât mai puțin pe cel extern sau universal. Pe o atare cale s-a format un alt tip de „om nou”, dezrădăcinatul, ușor de prostit și la fel de ușor de cumpărat cu bani, pentru că el nu are structurată și cultivată conștiința sa istorică.

Tocmai pentru a anihila, atât cât se poate, acest hiat educațional, această neantizare a trecutului național, este utilă și binevenită lucrarea de față a domnului Constantin Moșincat. Domnia sa se luptă cu sistemul prin tot ceea ce face, nu poate trece cu vederea îngroparea voită a istoriei noastre și nici nu poate sta pe margine ca spectator la întreg acest proces de „europenizare” forțată.

Dacă odinioară bolșevicii ne-au impus tiparul omului nou de tip „homo sovieticus” sau „bezbojâi”, adică a omului care vine de nicăieri și se îndreaptă spre nicăieri (internaționalistul), fără Dumnezeu și țară, azi asistăm la aceeași formă de denaturare a firii umane, însă cu mijloace mai fine, mai perfide, fundamentat pe cultivarea plăcerilor, traduse prin seriale mondene (telenovele) lipsite de miez și de înțelepciune, prin concursuri de perechi trimise să „supraviețuiască” prin insule tropicale sau prin locații monitorizate după sistemul „big brother”, ori concursuri de gătit, unde toți bucătării sunt șefi (chef) etc., toate menite să-i distragă muritorului de rând atenția de la grozăviile ce se întâmplă în jurul lui sau pe mapamond.

Domnul Constantin Moșincat ne propune altceva, și anume revenirea la valorile noastre autentice. Așa se explică și de ce domnia sa readuce în discuție marile figuri ale istoriei noastre, de ce face mereu vorbire despre Burebista, despre Decebal, despre Menumorut, despre Gelu, despre Ioan de Hunedoara, despre Gheorghe Doja, despre Ștefan cel Mare, despre Vlad Țepeș, despre Mihai Viteazu, despre Horea, Cloșca și Crișan, despre Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, despre Alexandru Ioan Cuza, despre regele Carol I, despre Ferdinand Întregitorul în capitolele dedicate durerosului, dar totodată gloriosului proces de unificare a tuturor românilor sub mândrul tricolor.

Ca atare, domnia sa ne propune un altfel de divertisment, cel al cunoașterii și aprofundării istoriei noastre, ne propune un exercițiu intelectual mult mai folositor decât „anestezicele” furnizate de canale televiziunii. În acest sens, domnia sa evocă în lucrarea de față nu numai ilustrele figuri ale unor înaintași eroi de-ai noștri, ci immortalizează și momentele legate de montarea și dezvelirea unor statui ale

acestora în orașul nostru, cum a fost prilejul dezvelirii bustului „crăișorului munților” Avram Iancu, sau cea a dezvelirii statuii ecvestre a primului unificator al țărilor române, Mihai Viteazu. Sunt momente și monumente peste care nu se poate trece cu lama buldozerului invocând necesitatea sau trendul modernizării urbei, după cum nu se poate trece nici cu buretele uitării, chiar dacă programa școlară se dovedește amnezică.

De o excelentă prezentare și documentară se dovedesc studiile cuprinse în capitolele alocate Marii Uniri de la 1 decembrie 1918. Constantin Moșincat surprinde și analizează impecabil contextul istoric internațional potrivit Revoluției de la 1848, dar surprinde și germeii novatori care au prins rădăcini în toate cele trei țări române și care vor da roade în următorii ani. Este vorba despre pașoptiștii moldoveni și munteni care, reușind să se integreze educațional în valorile Occidentului, au fost apoi în stare să elaboreze un plan de țară, exploatând bine înțeles conflictele de interese ale Marilor Puteri în favoarea noastră. În felul acesta s-a constituit Mica Românie, unirea sub sceptrul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, în felul acesta am obținut pentru o bucată de timp sudul Basarabiei (Bugeacul), apoi definitiv Dobrogea, și din nou temporar Cadrilaterul.

În ce privește studiile referitoare la benefica domnie a colonelului Cuza, autorul porcede la o descriere amănunțită a reformelor implementate de acesta, care cu adevărat pot fi numite repere ale începutului de modernizare a țării, insistând foarte apăsător pe momentul înființării armatei române și a dezvoltării structurii acesteia conform standardelor vremii. Este descris amănunțit cadrul legislativ care a oferit noii armate posibilitatea de creștere numerică și de dotare, apoi cel care a condus la înființarea învățământului militar, apoi organele de presă ale armatei, bibliotecile militare etc.

Mai departe, în capitolele 3, 4 și 5, Constantin Moșincat reface aproape fotografic întregul parcurs al națiunii române înspre Marea Unire. Sunt descrise frământările elitei românești din Oradea și Bihor în vremea Primului Război Mondial, neliniștile soldaților români obligați să lupte sub steag străin pe fronturile europene pentru o patrie care s-a dovedit vitregă pentru ei și familiile lor, o bună parte a ilustrației acestor

studii fiind preluată din surse primare, din corespondența purtată de bieții români împinși să lupte în Galiția de est și de vest, în Serbia, în Muntenegru ori pe fronturile Italiei de nord.

Foarte înțelept este surprins zbuciumul retrăit de regele Carol I, învinovățit pe nedrept că ar fi fost părtinitor taberei Puterilor Centrale, prin prisma originii sale germane și prin filiația desprinsă din trunchiul dinastiei Hohenzolern, dar și ponderația de care a dat dovadă când a declarat neutralitatea țării, însă o neutralitate favorabilă alianței Antantei, aceasta fiind singura alianță care acceptase și își însușise teza unității naționale a tuturor românilor, pentru a cărei înfăptuire și-a dat tot concursul după septembrie 1918.

Foarte bine este întocmit și documentat studiul închinat participării delegației bihorene la consființirea actului „unirii celei mari” de la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918. Amplul tablou al mulțimilor adunate la Alba din toate colțurile Transilvaniei, dar și de peste Carpați, precum și cel al atmosferei entuziaste care a dominat derularea întregului eveniment este redat de autor pe baza mărturiilor semnate de vicarul ortodox Roman Ciorogariu, ale deputatului Aurel Lazăr și ale viitorului reprezentant al Consiliului Dirigent Român la Budapesta, Ioan Erdely.

Este surprinsă apoi ruptura intervenită în cadrul consiliilor naționale mixte româno-maghiare după accederea la putere grofului Karolyi Mihalyi, transformat peste noapte din naționalist-radical în „antantist”, intervenția la Arad a ministrului maghiar al minorităților Jaszi Oszkar și încercarea lui de a-i convinge pe membrii Consiliului Național Central Român de a accepta ideea unor autonomii românești în cadrul unei posibile republici federative ungare, de tip cantonal, desigur sub hegemonia Budapestei, cu scopul evident de a păstra neatins hotarele închipuitei Ungarii Mari.

Un alt capitol consistent și la fel de bine argumentat cu documente de arhivă și evocări memorialistice este cel închinat jertfei poporului român rămas dincolo de linia de demarcație, în condițiile instaurării regimului bolșevic al aventurierului Kun Bela la Budapesta, tot cu scopul păstrării neștirbite a hotarelor Ungariei Mari, de data aceasta însă cu promisiunea

înființării unor autonomii regionale de tip sovietic în Slovacia și Transilvania, dar care să asigure încă o dată hegemonia națiunii maghiare, acum în numele proletarietului internaționalist.

Este prezentată apoi epopeea desăvârșirii Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, demers ce are ca protagonist armata română în contra-ofensiva declanșată după atacul unguresc de la 16 aprilie 1919 asupra trupelor române aflate de-a lungul liniei de demarcație. Este descrisă în amănunt întreaga operațiune românească pornită din crestele Carpaților Apuseni pe teritoriile Bihorului, Sălajului și Sătmarului, împingerea efectivelor militare maghiare dincolo de noua linie de demarcație fixată la Conferința de Pace, de curând începută la Paris, bucuria locuitorilor români ai celor trei comitate amintite rămași încă sub vitregia administrației ungurești și stabilirea unităților românești pe granița naturală a Tisei.

În sfârșit, nu este uitată de către istoricul Constantin Moșincat nici a doua operațiune a armatei române, declanșată în iulie 1919 tot de ambițiile regimului roșu de la Budapesta, care a ordonat armatei bolșevice maghiare atacarea pozițiilor românești și înaintarea către Oradea pentru „recuperarea” teritoriilor pierdute în primăvară. Un subiect aparte este cel referitor la ocupația română a Budapestei, la ajutorul oferit de armata română populației înfometate din capitala ungară și din orașele în care își stabilise garnizoanele provizorii, debolșevizarea, atât cât s-a putut, a societății maghiare și retragerea efectivelor noastre pe actualele aliniamente, care în mare parte vor consfinți hotarul de vest cu statul vecin și neprietenos.

În ansamblul ei, lucrarea nu răspunde neapărat criteriilor reci, academiste impuse unor cercetări de istorie care se adresează unui cerc restrâns de specialiști, ci este scrisă mai degrabă în stil eseistic, care o face accesibilă unui public mai larg iubitor de istorie, fără pretenții savante, dar dornic să-și redescopere trecutul. De aceea și limbajul utilizat de autor este mult mai colocvial, pe alocuri chiar jurnalistic, caracteristică care-i facilitează înțelegerea și stimulează plăcerea lecturii.

De aici și nota dominantă a intenției didactice urmărite voit sau mai puțin voit de către domnul

Constantin Moșincat, împins de setea de a retrezi în conștiința cititorilor memoria oamenilor de vază ai neamului nostru și a faptelor săvârșite de aceștia într-o făurire dezideratului comun al făuririi României Mari. Pentru că dacă suntem astăzi ceea ce suntem, un neam, o țară, o cultură, toate le datorăm acestor înaintași de vrednică și de neuitată pomenire.

Închei prin a-l felicita pe colegul și prietenul nostru Constantin Moșincat, urându-i „Vivat, crescat, floreat!”

Jr. Dr. Augustin ȚĂRĂU

Trump, Orban și Transilvania

România se confruntă cu două probleme geopolitice. Pe de o parte, teritoriul românesc de dincolo de Prut rămâne o problemă nerezolvată și pe de altă, unii maghiari continuă să tulbure apele cu aluzii la adresa Transilvaniei. În opinia mea de doctor geograf, situația Basarabiei și Bucovinei nu acceptă nici un compromis. Vechile provincii vor readera la patria-mama în momentul în care va surveni o nouă conjunctură internațională, dar va trebui negociat și cu Ucraina pentru a stinge definitiv conflictul. În acest caz, cred că vă fi nevoie de o retușare a frontierei comune și, recomandabil, un schimb de populație.

Transilvania necesită însă o atitudine abilă și nuanțată din poarte liderilor români și la acest capitol suntem deficitari. Alegerea recentă a președintelui Donald Trump s-ar putea să agite din nou unele persoane.

Transilvania s-a alăturat țării după Primul Război Mondial în urma unor ample studii și negocieri internaționale. Criteriul de baza al trasării noii granițe Româno-Ungare a fost preponderența etnică. Transilvania era, a fost, și este locuită predominant de români. A rămas totuși o problema delicată, anume, regiunea locuită de secui în centrul țării pentru care Tratatul de Pace de la Paris a prevăzut respectarea drepturilor minoritare. O alta mica problema teritorială în dispută a fost o fâșie de pământ de la granița cu Ungaria în care orașele

erau majoritar ungurești iar satele erau românești. Din motive economice și datorită majorității românești, zona respectivă a fost deasemenea atașată României.

Intre cele două războaie mondiale, ungurii din Transilvania, animați de un spirit arrogant de superioritate, au respins apartenența la România, iar guvernul de la Budapesta s-a raliat Germaniei și a pornit o politică revizionistă și de răzbunare. Și când au avut prilejul, ungurii cu spirit atavic s-au dedat la atrocități abominabile împotriva românilor ardeleni.

Pacea încheiată după cel de al Doilea Război Mondial a restabilit frontiera Romano-Ungară și ar fi trebuit să încheie definitiv cheștiunea Transilvaniei, dar unii maghiari au respins din nou realitatea și au rămas iredentști.

După ocuparea țării de către sovietici, foarte mulți secui și unguri transilvăneni au aderat la partidul comunist și mulți dintre ei au intrat în securitate unde se răzbeau pe români. Știu personal acest lucru pentru că erau gardieni la închisorile din Aiud și Gherla. Și îmi aduc aminte de un sergent din Aiud care nu știa nici măcar să numere românește. Într-o seară când ne-a făcut numărătoarea a început să numere românește și după cifra opt s-a împiedicat și a spus kilentz. Am aflat ulterior că în limba maghiară kilentz înseamnă noua. Și pentru noi așa i-a rămas numele.

În Transilvania noastră, noi românii eram deținuți și ungurii ne păzeau și ne abuzau! Nici în libertate situația nu era roză. Cam în aceeași perioada fusese înființată în mijlocul țării regiunea autonoma maghiara. Când eram din nou student prin anii 1960, împreună cu colegii de la Facultatea de Geografie din București, am făcut o călătorie de studii în centrul Transilvaniei. Miliția locală, vorbindu-ne obraznic și numai ungurește, a oprit mașină în care ne aflam, ne-a shicanat și ne-a amendat pentru nu știu ce cotraventii... Aceasta a fost experiență României cu autonomia secuiasca!

Ultimele decenii au adus schimbări majore în Europa. Acordurile de la Helsinki și legislația Uniunii Europene resping schimbările de frontieră. Singura excepție ar fi în urma unui referendum și în condiții specifice. În final, Budapesta a înțeles că în mod legal nu poate reanexa Transilvania sau regiunile locuite de etnici maghiari din Slovacia și Serbia, iar prin

forță armelor nu poate învinge singură nici România și nici celelalte țări vecine. În conștiință, Ungaria și-a îndulcit relațiile cu Serbia și Slovacia și și-a concentrat eforturile pe țara noastră. Intre altele, Budapesta a recurs la măsuri subtile de încurajare a rezistenței minorității maghiare și din acest punct de vedere sunt mult mai abili decât conducătorii de la București ai țării.

Rămasă fără alternative, Budapesta a început să investească sume importante în anumite zone din Transilvania în speranță că populația maghiara locală nu vă mai pleca în occident. Intre timp, Ungaria a devenit activă și vocală pe plan internațional; a atras investiții din China și din occident; a demarat proiecte economice de amploare; și a aderat la mai multe organizații internaționale. Nimic rău în aceste politici, dar trebuie luate în obiectiv și analizate pentru covecințele pe care le-ar putea avea asupra țării noastre.

În plus, în ultima vreme, Viktor Orban a cultivat relații foarte bune cu Vladimir Puțin și cu Donald Trump. El spera probabil că într-o eventuala conjunctură favorabilă ar putea readuce pe tapet chestiunea Transilvaniei. Eu sunt convins însă că nici Putin și cu atât mai puțin Trump nu vă comite greșeală pe care a comis-o Hitler în 1940. Și dacă își face iluzii, Ungaria se îmbată cu apa rece, dar liderii români nu trebuie să se culce pe lauri.

Altfel, ce să spun? În general îl înțeleg pe Orban care a declarat sincer că simte o legătură deosebită cu Transilvania. Nu-l oprește nimeni să vină în vizită în țara noastră, dar mă tem că în spatele fațadei benigne mocnește vechea iridentă maghiară. Altfel, vecinul Viktor e un tip simpatic și rotofel (cum de altfel sunt și eu) și mi-ar face plăcere să stau de vorbă cu el prietenește la un pahar de Tokay...

Revenind la Transilvania, apartenență ei legală a fost decisă *once and for all* (odată pentru totdeauna) iar soarta ei depinde mai puțin de viitoarele mișcări internaționale cât de evoluția populatei locale. Se știe că nici ungurii și nici românii nu se mai înmulțesc, cum de fapt nu se mai inmulește nici o națiune europeană, și ar fi de dorit să uităm trecutul și să contemplăm împreună un viitor comun de bun augur. Și este interesant că străinii care vizitează Ungaria și România spun că sunt cele mai ospitaliere țări

din Europa și nu înțeleg divergențele dintre noi. De ce nu ne apropiem frățește și fără gânduri ascunse?

Să speram că mentalitățile se vor schimba, iredentismul vă dispare, și în viitor maghiarii și secuii din țara noastră vor înțelege că sunt cetățeni români și că România le-a acordat toate drepturile la care poate aspira orice minoritate.

Referitor la politica externă actuală, guvernării noastre uita că mai sunt și alte țări importante în lume care merită toată atenția. Franța a contribuit substanțial la trasarea noilor noastre frontiere; Germania a fost un bun partener economic și rămâne motorul Europei; Anglia a avut întodeauna un rol de menținere a echilibrului continental; iar Rusia ar trebui cultivată și atrasă.

Cât despre China, țara pe care Bucureștiul o ignoră, aceasta este deja una din marile puteri ale lumii. Un proverb american afirmă că „nimeni nu e mai orb decât cel care nu vrea să vadă.” Deschideți ochii domnilor guvernări!

Prof. univ. dr. Nicolae Nicholas Dima

USA, ActiveNews, 14 Noembrie 2024

SESIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE COMUNICĂRI DE LA MAIA - UN VERITABIL REGAL ISTORIC

În perioada 1-2 noiembrie a.c., sub înaltul patronaj al Academiei Oamenilor de Știință din România, a fost organizată și s-a desfășurat la Maia (Ialomița) cea de-a XX-a ediție a sesiunilor internaționale de comunicări științifice „Retrăiri istorice în veacul XXI”. Această importantă activitate a fost sprijinită de Consiliul județean Ialomița, de primăria localității și de către filiala „Barbu Catargiu” a Asociației Naționale a Cavalerilor de Clio.

De asemenea, a onorat activitățile, prin prezența și prin intervenția sa nemijlocită, primarul

municipiului Buzău, ca și Ștefan Davidescu din partea editurii Alfa MDN.

Tema principală „**80 de ani de la Evenimentele din 23 august și urmările asupra viitorului României**”, a fost secondată de o serie de comemorări, între care: 520 de ani de la moartea Voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei; 330 de la Martiriul Sfinților Brâncoveni, exemplu de dragoste de țară, de sacrificiu pentru neam și credință; 200 de ani de la nașterea lui Avram Iancu și remarcabila sa contribuție la lupta românilor ardeleni pentru drepturi și pentru libertăți, la care s-au adăugat o serie de alte comunicări și dezbateri de o covârșitoare importanță.

În deschiderea sesiunii, printre alții alți distinși participanți, au rostit impresionante cuvinte de salut președintele de onoare al Academiei Oamenilor de Știință, prof.univ.dr. ing. Adrian Alexandru Badea, ambasadorul prof.univ.dr. Dumitru Preda și Liliana Condraticova, reprezentanta Academiei Oamenilor de Știință din Moldova.

Activitatea a fost condusă de reputatul istoric profesorul univ. dr. Comandor Jipa Rotaru, ajutat îndeaproape de către inimosul profesor Vlad Constantin, director al bibliotecii locale (responsabil de proiect), și s-a prevalat de contribuția unor moderatori de excepție, între care istoricul prof. univ. dr. Ioan Scurtu și prof. univ. dr. Ion Solcanu. Iar, printre comunicatori, s-au remarcat, în mod deosebit, profesorul univ.dr. Alin Spânu, prof.univ.dr. Octavian Burciu, prof.univ.dr. Stoica Lascu, ambasadorul George Călin – președinte al Societății Culturale Apollon și istoricul dr. Stoica Lascu de la Academia Română.

Cu acest prilej a avut loc și lansarea unor lucrări cu tematică istorică, precum amplul volum „Retrăiri istorice în veacul XXI”, „Ion Murgescu – un nume de profundă rezonanță în istoria Marinei Militare”, al comandoului profesor universitar dr. Jipa Rotaru; „Turcia-România” al ambasadorului dr. Dumitru Preda, dar și altele extrem de însemnate (volumul de poezie „Amprenta Nichita” al poetei Liliana Ghiță Boian).

În ce ne privește, pentru a veni în întâmpinarea primarului Mihai Calotă, care, anul viitor, va organiza aniversarea a 630 de ani de la prima atestare documentare a comunei Urdari, am renunțat la prezentarea volumului „Domnița

Urdăreanu – principesa cantacuzină”, urmând ca lansarea să aibă loc în localitatea natală, în același timp cu volumul „Urdari – străveche așezare dregătorească” .

În același meritoriu context, au fost acordate diplome și premii unora dintre participanții evidențiați pe tărâmul cercetării istorice, iar câțiva dintre aceștia, între care și subsemnatul (cărui i s-a conferit și înalta demnitate de Mentor) – din încredințarea excelenței sale dr. Constantin Moșincat, reputatul președinte al Asociației Naționale și director executiv al prestigioasei reviste „Cetatea Cavalerilor” – au fost înnoșiți cu Brevetul și Sabia Cavalerilor de Clio „Pentru victorioasa bătălie pe frontul istoriografiei naționale”.

Printre participanți s-a evidențiat un număr de ofițeri activi și în rezervă, între care: colonel (r) Tudor Mămăligan, din partea conducerii Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din MAI (președinte general de brigadă Tudor Sandu); comandor de aviație (r), lector univ. dr. Jănel Tănase de la Academia Forțelor Terestre „Henri Coandă”; comandor (r), prof. dr. Ioan Damaschin; col.dr.Mircea Tănase; col.dr. Mircea Fechete, col. Parepa, de la jandarmi, dar și o serie de ofițeri tineri, între care și locotenentul Laura Ion de la Baza Aeriană Otopeni, viitor doctorand.

În cadrul acestei sesiuni, extrem de condensată și cu un program prelungit, de la orele 10.00 până la orele 20.00, la care au participat istorici, cercetători și colaboratori în domeniu, s-au prezentat peste 30 de comunicări, în care, pe lângă tema de bază, s-au prezentat și alte aspecte referitoare la unii dintre marii domnitori români și eroi ai neamului românesc, despre diplomația românească de-a lungul timpului, rolul armatei române, îndeosebi al marinei și aviației militare, a parașutiștilor și jandarmilor, al forțelor de ordine publică, al informațiilor și contrainformațiilor militare în Primul și în Al Doilea Război Mondial.

Spre deosebire de alți ani, sesiunea internațională a resimțit lipsa unor personalități de anvergură, precum Ion Măldărescu, director al revistei „Art-emis Academy” și dr. Constantin Moșincat, director al „revistei Cetatea Cavalerilor” și președinte al Asociației Naționale a Ordinului „Cavalerilor de Clio”, dar și a altor distinși experți, precum generalul

prof.univ.dr. Mircea Chelaru, parlamentar și prof.dr. Constantin Gheorghe Nistoroiu.

Ajunsă la a XX-a ediție, sesiunea internațională de la Maia s-a desfășurat în locul de baștină al familiei boierilor Catargiu – din neamul brâncovenesc – cea care l-a dat Țării pe marele om politic Barbu Catargiu (1807-1862), prim-ministru al României (1862). Acel desăvârșit patriot care, înainte de a fi asasinat (deși a fost atenționat să nu iasă în public), a rostit magistrarele cuvintele, care vor dăinui peste veacuri: „**Voi prefera moartea mai înainte de a călca sau a lăsa să se calce vreuna dintre instituțiile țării!**”

În încheierea acestei manifestări de excelență, așa, ca o reflecție peste vremuri, aducem în atenția tuturor românilor, îndeosebi a conducătorilor noștri (care nu știu în ce măsură au avut știre despre acest eveniment cultural de rară factură internațională), un fragment din intervenția lui George Călin, diplomat, scriitor și președinte al Societății Culturale Appolon România:

„O țară, un popor care nu respectă istoria, cultura și strămoșii, este o țară supusă distrugerii. Să ne trezim, cât mai avem timp, să ne redobândim onoarea și demnitatea de altădată, mândria acestui neam prigonit de sute de ani, dar niciodată înfrânt ...”

Doamne ocrotește-i pe români!

General-locotenent (r). Dr. Grigore Stamate

O CARTE CUM ALTA NU-I !

Mulțumim distinsului poet Mircea Dorin Istrate pentru tot, „dragul său” de a ne trimite acest minunat volul închinat Craiului Munților: Avram Iancu și „duhului” său. Bucuros să văd între copertele unei cărți care se deschide cu Testamentul și dorința a Moșului ca „UNIC DOR AL VIETII MELE E SĂ-MI VĂD NAȚIUNEA MEA FERICITĂ...” și se încheie cu reflexia lui Iorga despre prezența Eroilor nației, din legende și lirica populară, în care Avram Iancu rămâne de cea mai largă popularitate! „Sus pe cer un vultur zboară / Și se-nvârte ca-ntr-o doară./ Peste padini și pădure, / Cu pliscu ca de săcure / La un pom prelung privește, / Și deasupra se

oprește.//, după cum minunat îl cânta Lucian Blaga.

Ce poate fi mai falnic, mai minunat decât acest imn de slavă dedicat Eroului recunoscut de contemporanii și urmașii săica fiind un autentic: **Craiul munților**

Motto:

*Avrămuțul ni-i icoană, înșfînțind al nost' Ardeal,
Unde candelă-i aprinsă în biserica din deal,
Așteptându-l vină iară cum făcut-a mai odată,
Să ne-orânduie cea viață, fie dreaptă și curată.*

Craiul munților de piatră, moșul Iancu, cel iubit,
De toți cei ce pe-astă vatră, închinați și-n preasmerit,
Cer iertare la Măritul pentru dragul lor erou,
Ce-i icoană-n a lor suflet, pe altarul dumnealor.

Vidra-i face-nchinăciune, că acolo s-a născut,
Țebea-i face iertăciune, că-i vecie-n al ei lut,
Iar Ardealul-i pic-o boabă de-a sa lacrimă curată,
Și-o lumină îi aprinde pentru viața lui ce-a dreaptă,

Ce și-a dat-o țării vamă pentru sfânta libertate,
Pentru toți aceia care jinduiau după dreptate,
Pentru biet românul care viața toată-nnevoit
Și-atrăit amărăciunea locului ce l-a iubit.

*

Două veacuri îmi trecură, de când el, pe astă vatră
A văzut lumina zilei colo-n munții lui de piatră,
Și-a lui suflet și-a s-a viață ni-i exemplu de urmat
De vom vrea ca-l nostru nume fie veșnic lăudat.

Azi, trăim sub a sa umbră în Ardealul-i de credință
Unde el, eroul nostru-i veghetoarea cea troiță,
De gândire, conștiință, de credința cea cerească,
De cum trebuie să fie vița noastră, românească.

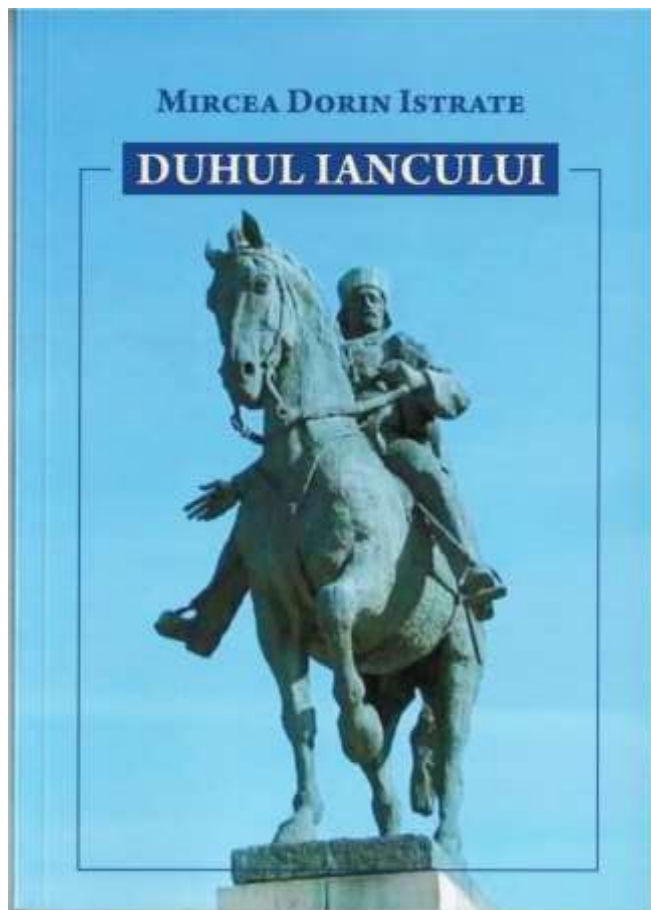
**

Dormi în pace Avrămuțe, că o fi și-a noastră vrere
Să scăpăm de-nevoire, de necazuri și durere,
Când, găsi-vom înc-odată, ardelean ca tine fie
Să înșiruie în umra-i, necăjiții pe-astă glie,

Și cu ei, cum tu făcut-ai, vreie iară libertate,
Și la toți, la fiecare înșfînțita cea dreptate
Să ne-adune laolată, într-o sfântă zi de mai,
Și ca tine el ne spuie, îndemnându-ne „**NO, HAI !**”

Sunt bucuros să constat subtila și adâncă cunoaștere de către poet a personalității lui Iancu, comandant al oștirii sale. În adevăr paștipțiștii tribuni ai lui Iancu au fost niște tineri entuziaști care au ascultat glasul națiunii lor. Alături de popor Tribunii pașoptiști au urmat calea cea dreaptă ca fiind a strămoșilor poruncă,

pentru înfăptuirea idealului de unitate și egală ndreptățire. Pe această cale Mircea Dorin Istrate, în clipe de aducere aminte (p.7-10, ne poartă prin „împărăția de piatră a Apusenilor”, din vremea cireșelor, când micuțul Avram Iancu, în 1824, a adus bucurie și a înnobilit casa părintească de la Vidra. Și el nu s-a dezmințit, Avram Iancu a rămas pentru eternitate un „nume cât un steag”⁸¹, chiar și după 10 septembrie 1872, când s-a stins din viață.

Înrezător în veșnicie, poetul nutrește speranța că „vremea și vrerea lui Iancu” va domni pe pământul românesc al Țebei, acolo unde asemenea gorunului ce străbate anotimpurile și timpurile în „locul cel sfânt care este din timpuri vechi și bătrâne, Grădina Maicii Domnului”, unde va naște și „renaște sămânța” veșniciei ! (p.9) Fără de tăgadă, poetul este încredințat că fără de Avrămuț, „Ardealul ar fi mai searbăd și fără de speranță”, deoarece rădăcinile neamului, de la moși și strămoși, aduc mereu în actualitate acele *troițe veghetoare* ce aduc aminte de

credința și jertfa Eroilor pe Altarul neamului Românesc.

*

Pe drumul urcător al devenirii și afirmării Neamului Românesc se profilează cu desăvârșire Eroul Patriot Avram Iancu, intrat în conștiința nemuritoare ca un legendar mareț, falnic și tare ca Munții de piatră, legat puternic precum „cucuruzul brazilor”, gata mereu să fie Stâlp al Neamului, cu trup și suflet. Iancu este adevăr și înțelepciune, luptător pentru Drepturile românilor. El nu-și dorește glorie personală, știindu-se faptul că a refuzat cu demnitate onorurile și rangurile împărătești, el vrea DREPTURI pentru români, nutrind speranța că având „legea în mână” Țebea va rămâne o Cetate Eternă în Sufletele Românilor, un loc de Închinare, un IZVOR cu Apă Vie !

Veniți la Țebea noastră-nlăcrimată

Veniți la Țebea noastră-NLĂCRIMATĂ
Acolo unde-n UMBRĂ de gorun,
A Iancului vecie NEUITATĂ
ÎMBĂRBĂTEAZĂ suflet de român.

Veniți să-i CEREM Iancului IERTARE
Că nu mai suntem BRAȚUL lui armat,
Că RISIPIȚI pe-a vântului cărare
Ne-am ÎNDULCIT cu toții la păcat.

Că sufletui ni-i STERP, voința moale,
Că n-are CINE fie-ne în frunte,
Că VIEȚILE-s sărace, triste, goale,
C-a noastre VISE-s rare și mărunte.

Că nu mai este DRAGOSTE de țară
Iar CUGETU-i înfrânt și pus pe scut,
Că BANUL doar ridică și coboară
Iar CINSTEA-i pusă iarăși sub papuc.

AUZI-NE tu Iancule de-acuma
Și vino de-NTĂREȘTE brațul nost',
SPERANȚĂ pune-n noi, cum face muma,
Că altfel viața noastră-i fără ROST

(Mircea Dorin Istrate – p.26)

*

La „Casa Iancului” din Târgu Mureș, situată în localul, fost al *Tablei Regești*, unde a lucrat Iancu, personalități ardeleni, ce-l au și poartă-n

⁸¹ Apud Constantin Moșincat, *Avram Iancu – un nume cât un steag*, în *Cetatea cavalerilor*, nr.2(42)/2024

----- Cetatea Cavalerilor -----

suflet pe Craiul Munților, se întrunesc lunar, sub bagheta unui strașnic apărător al drepturilor românilor, jr. Ioan Berța, spre a-l cinsti în mod specific pe Învățătorul în Drepturi al Neamului. Într-o astfel de împrejurare Mircea Dorin Istrate le-a citit pentru întâia oară poezii, parte din cele 76 cuprinse în volumul *Duhul Iancului*, înspirate de porunca acestuia:

No, Hai!

Ce gânduri Avrămuțe îți umblă-n miez de noapte
Prin mintea ta-n avânturi, de-atâtea chinuită,
Când munții tăi de piatră îți spun parcă în șoapte
Că e venită vremea, aceea sorocită.

Așa că mi te pune în fruntea a lor tăi,
O cruce-ți fă, și-o rugă la cerurile 'nalte,
Și-apoi porniți cu toții, din dealuri, munți și văi
Ca să-mi schimbați ce-a lume și toate celelalte.

*

Așa gândit-a Iancu în noaptea ceea lungă
Când toate-n a lui minte erau în căutări,
Când soarta lui de-acuma era ca să-mi ajungă
Jertfelnicul ce merge, pe-a neamului cărări.

**

Acum e dimineață, suflarea-i toată trează
Iar bunii tăi tovarăși urcați în scări pe cai,
Speranța c-o fi bine pe toți îi luminează
Când tu îmi poruncit-ai norodului: NO, HAI!

(Mircea Dorin Istrate, p. 21)

*

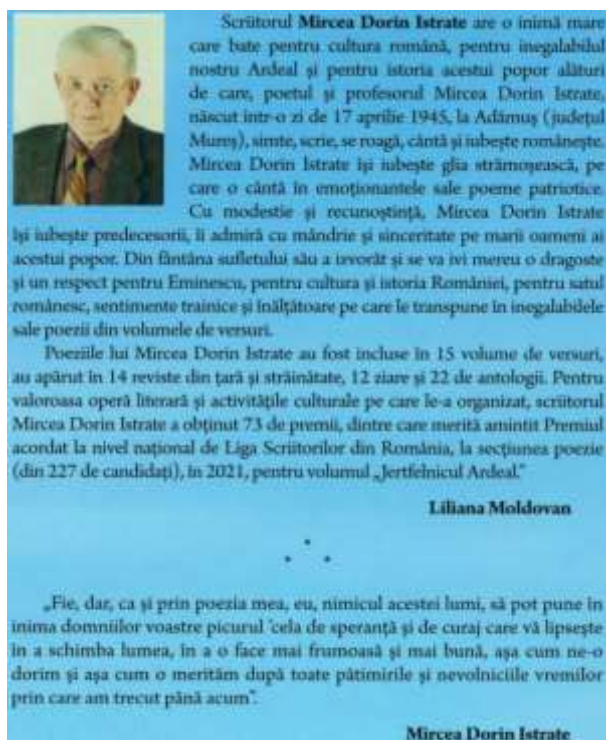
Încântător volum pe care autorul scrie o dedicație urare-îndemn pentru ca prin scrisul Domniei sale (adică a subsemnatului) „să-l nemurească și să-l ferească de uitări, pe Avrămulul nostru cel bun și jertfitor pentru dreptatea și libertatea noastră”. Așa vom face! Păi cum s-ar putea oare uita o semnificativă contribuție la ridicarea neamului, precum a făcut-o în feciorie Avram Iancu și tribunii săi, când la temelia operei sale de slobozenie și egală îndreptățire a așezat însăși faptele sale demne de toată măreția și vitejia precum sunt așternute în poeziile lui Mircea Dorin Istrate: *În ruga Iancului* (p.22), *Averea ce-am lăsat-o* (p.66), *Sarmisegetuza* (p.79), *Românul împărat* (p.89), *Rădăcini* (p.99), *Noi, fii jertfei* (p.125), *Craiul munților* (p. 155), sau, cum se încheie splendidul volum cu **Așa gândește ardelenul!**

La un asemenea volum nu poți decât să sorbești fiecare vers, să reflectezi la orișice metaforă, să cugeți la timpul înălțător al Eroului pus în Duh Sfânt de un poet a cărui „inimă bate pentru cultura română” pentru care „simte, scrie, se roagă, cântă și iubește românește”, la adresa

inegalabilului nostru Ardeal, cum spune Liliana Moldovan.

La poeziile de sâmbătă seara, pe care Cetatea Cavalerilor le-a preluat de la autor, adăugăm acest volum impresionant, cu acea mențiune că pe 30 Mai 2024, la Casa de Cultură a Municipiului Beiuș, cu prilejul lansării volumului *Patriotism în case bihorene*, au fost recitate în premieră, cu acordul autorului, două dintre poeziile cuprinse în volum, mai sus reproduse. Volumul oferit publicului în colaborare cu Editura Viața Creștină, Cluj-Napoca, în 2024, reprezintă o reușită și o încununare a celor 200 de ani de la nașterea Craiului Moșilor – AVRAM IANCU !

Felicitări celui atât de inspirat de „duhul lui Iancu” și tuturor acelor care au sprijinit și ne-au fericit cu acest volum, cum altul nu-i!

Col. dr. Constantin MOȘINCAT

ALTE INTERVIURI DESPRE VIOLONISTUL BENONE DAMIAN

*„Un aristocrat al muzicii populare românești”- o
caracterizare de Paul Corneliu Dobrin*

Dragi prieteni, 20 septembrie a fost o zi în care am rememorat personalitatea violonistului virtuoz care a promovat folclorul românesc și creația muzicală românească și universală în România și întreaga lume, în țări din accident și din nordul Europei, în Statele Unite ale Americii și Canada, atât prin recitaluri și concerte, prin emisiuni și înregistrări de radio și televiziune cât și prin activitatea sa pedagogică. Benone Damian a fost și este comemorat de soția sa, Constanța Ileana Damian alături de prietenii de familie. În acest context am prins prilejul de a înregistra câteva evocări ale omului și artistului Benone Damian. Stăm de vorbă cu domnul Paul Dobrin, unul dintre prietenii celui care a fost Benone Damian. Îl rugăm să se prezinte și să ne vorbească despre momentele importante care îl recomandă ca pe un apropiat al lui Benone Damian.

-„Fugit irreparabile tempus, pantha rei”. Iată că ne aflăm aici la doi ani de la dispariția fizică dar nu și a celei spirituale a bunului și apropiatului nostru prieten Benone Damian. Știm cu toții că definiția geniului este 1% inspirație și 99% transpirație. În cazul lui Benone Damian este 100% inspirație și 100% transpirație. Dacă mai adăugăm și jovialitatea cu care și-a manifestat talentul cu care a fost dăruit de divinitate, o să avem imaginea completă a unui artist de mare calibrul, a unui aristocrat al muzicii, chiar dacă ea este muzică populară românească. Spun asta pentru că Benone era un virtuoz stăpânitor al reginei instrumentelor care este vioara, în contextul în care se ajungea destul de greu la afirmarea în plan internațional mai ales, iar eu, prin natura funcției, fiind una dintre rotițele angrenajului fostei Agenții Române de Impresariat Artistic am avut satisfacția și totodată onoarea să îl cunosc, iar mai târziu să devenim buni și apropiați prieteni, atât cu el cât și cu duioasa lui soție Ileana care, iată, nu pregetă să-l readucă în memoria noastră, a tuturor, pe iubitorul său soț, care a iubit-o cu mare pasiune. L-am cunoscut în contextul în care Agenția noastră avea atunci monopolul diverselor activități pe plan intern și

internațional și am avut marea plăcere și șansa să-l pot ajuta să-și realizeze prestațiile artistice nu numai în țară dar și peste hotare. Spuneam că este 100% transpirație pentru că nu ezita să-mi povestească despre efortul său, cât de mult trebuie să studieze, cel puțin patru ore pe zi. Avea amenajat în subsolul clădirii unde locuia, un mic spațiu special pentru studiu și cu o pasiune și o credință neclintite studia în fiecare zi cel puțin patru ore, încât, mai în glumă, mai în serios, soția îi atrăgea atenția uneori că ar trebui să se mai dedice și problemelor de familie, nu numai celor profesionale. Absolvent eminent al Conservatorului de Muzică din București, șef de promoție, el a avut și un har didactic deosebit. A format generații de artiști instrumentiști atât în țară cât mai ales în străinătate, îndeosebi în Elveția. De cele mai multe ori, contractele cu acest artist erau atât de laborioase, el fiind dintre cei mai prolifici colaboratori ai noștri, încât nu mai avea timp să mai vină acasă. Născut într-o familie de gospodari din Întorsura Buzăului, fost de mic educat în spiritul românismului și al valorilor tradiționale românești folclorice pe care le-a cultivat și le-a dus mai departe tot timpul cu zâmbetul pe buze, așa cum spuneam, cu binecunoscuta-i jovialitate. Iată deci că acest aristocrat al muzicii noastre populare a dat acestei națiuni și valori spirituale și mândria de a ne numi cu toți împreună, români.

-Domnule Paul Dobrin, ce discuții purtați pe atunci cu maestrul Benone Damian, ce povestiri aveți din viață și mai ales despre profesione în relație cu acest violonist virtuoz?

-Fără puțință de tăgadă, Benone Damian a reușit să facă cunoscută școala românească peste hotare și aceasta în condițiile în care folclorul românesc era mai puțin sau deloc cunoscut, deci se poate spune că a făcut pionierat în materie. El este cel care a dus didactica muzicală românească pe cele mai înalte culmi și a format generații întregi de elevi de toate categoriile. Tocmai asta m-a surprins, adică de la oamenii din cea mai fragedă copilărie până la oameni maturi și oameni cu o oarecare senectute. Mie mi s-a părut că a fost o cheștiune de pronie cerească, dacă vreți, pentru că numai oameni speciali și oameni cu har, dotați și binecuvântați de Dumnezeu pot face

lucrul acesta. Cum v-am mai spus, la el s-a adăugat și ambiția și stăruința în promovarea valorilor. Mi-a povestit că, mai ales în vremurile în care noi făceam parte din „lagărul” de după cortina de fier, cei din occident au fost foarte surprinși să aprecieze valorile românești crezând, dimpotrivă, că noi suntem o națiune de oameni primitivi. El asta a combătut cu foarte multă pertinentță și totodată cu rezultate majore reușind să fie recunoscut ca profesor. Această meserie de profesor acolo este mult mai bine cotată decât la noi. Acolo, să fii profesor înseamnă să fii dascăl, să fii cineva și asta conta extraordinar de mult. Adică îmi povestea cu câtă stimă, cu cât respect îl abordau cei care doreau să-i urmeze cursurile. În afară de aceasta, sigur că a avut și o activitate concertistică și de prestații artistice directe și în țară și peste hotare atât în cadrul orchestrelor simfonice cât și al orchestrelor de folclor. Deci iată că el nu era în nici un caz un amator, era un profesionist, un iscusit profesionist al muncii lui pe care a prestat-o cu mare pasiune, cu mari rezultate și satisfacții. Totul ținea să lucreze nu numai cu o mare abnegație ci și cu o mare plăcere, cu zâmbetul pe buze. Era un om apropiat, pozitiv, cu simțul deosebit al umorului, un ghiduş, aş putea spune, al viorii. Iată că am avut această bucurie să mă pot număra printre cei mai vechi și cei mai buni prieteni ai lui și nu numai ai lui ci și ai familiei, inclusiv ai soției lui, Constanța, care la rândul ei a fost una dintre cele mai prețioase colaboratoare ale Agenției Române de Impresariat Artistic, care de asemenea a adus o contribuție substanțială pentru cultura românească în relațiile contractuale cu fosta A.R.I.A.

- Cum se realizau acele contracte și ce prevedeau ele ca program artistic?

- Da, programele pe vremea aceea erau stricte, sub aspectul controlului absolut al activităților artistice din țară care erau cenzurate, deci el nu putea să aibă orice fel de activități ci numai cele aprobate de fostul Consiliu al Culturii și Educației Socialiste, organ de partid și de stat cum se supraintitula și care nu permitea nici un fel de abatere de la această conduită care trebuia să-i fie tot timpul controlată și măsurată atât în mod direct cât și indirect prin interpușii care îl supravegheau în activitatea artistică de acolo.

Deci existau și personaje care urmăreau activitatea lui.

Iată că din punctul acesta de vedere noi eram nevoiți din cauza subordonării noastre directe către fostul Minister al Culturii care era acest Consiliu al Culturii să urmărim cu rigurozitate toate manifestările artistice indiferent ale cui erau, inclusiv ale marilor maeștrii cum a fost Benone Damian. El a reușit prin simțul lui artistic și totodată de bun cunoscător al relațiilor interumane să-și alcătuiască un grup de instrumentiști virtuozii, deci și-a luat în echipă pe cei mai iscușiți, pe cei mai pricepuți instrumentiști de folclor din România și în felul acesta a reușit să facă o formație de virtuozii care să ne reprezinte și să ne impună artistic pe marile meridiane ale lumii. Iată deci că evocăm o personalitate care deși, chipurile, ar fi trecută în lumea umbrelor în urmă cu doi ani, eu îl percep ca fiind aici, de față cu noi la aceeași masă cu noi și având aceeași prezență, imaterială dar spirituală, continuă.

- Vă mulțumesc domnule Paul Dobrin, multă sănătate, să reveniți în mijlocul acestui cerc important de oameni și personalități care nu îl uită pe cel care a fost un ambasador al culturii românești în această perioadă importantă din a doua jumătate a secolului al douăzecilea, dar care, iată, continuă prin reverberațiile creației sale spirituale interpretative și chiar componistice, pentru că am înțeles că nu se putea să nu aibă și o participare componistică, la dezvoltarea artei muzicale românești.

Album Folklore aus Rumänien. Benone Damian la vioară și Stanciu Simion la nai. Producător: Evasion Music

- Desigur și a avut în același timp și o suită de înregistrări care se găsesc și acum atât în fonoteca de aur a Radioului cât și a Televiziunii Române și a singurei, pe atunci, Case de discuri Electrecord.

- Vă mulțumesc.

- Cu plăcere.

„Benone Damian, un ambasador al folclorului și al muzicii românești” - interviu cu Cătălin Atanasiu

- Domnule Cătălin Atanasiu faceți parte din acest cerc care continuă memoria violonistului virtuoz Benone Damian prin faptul că l-ați cunoscut, copil fiind, prin întâlnirile părinților dumneavoastră cu familia Constanța și Benone Damian. Vă rog să ne spuneți cum l-ați văzut, copil fiind, pe acest virtuoz, acest muzician român ca familist și ca om de relații sociale.

- Da, pot să spun că l-am cunoscut pe parcursul a mai bine de patruzeci de ani începând de la cea mai fragedă vârstă a mea când dânsul era la apogeul carierei sale și din acel moment am fost într-un fel sau în alt fel prezent și în viața dânsului și a familiei dânsului pe parcursul întregii perioade, până spre finalul vieții dânsului, până la ultimele sale concerte, până la ultimele sale deplasări artistice în străinătate pe care le-a efectuat și la vârsta de optzeci de ani. Dealungul atâtor decenii, percepția, modul în care cunoști pe cineva diferă și în funcție de evenimentele respective. Majoritatea sau

jumătate din această perioadă a vieții lor s-a aflat sub semnul vechiului regim, în care așa cum a spus și antevorbitorul meu, Benone Damian a fost un ambasador al folclorului și al muzicii românești. Tot așa, referitor la procentul de sută la sută transpirație, poate că de foarte multe ori a fost chiar mult peste sută la sută, în sensul că avea o energie, un dinamism deosebit, o determinare de a ieși victorios din fiecare această nouă provocare pe care o reprezenta fiecare turneu pe care îl efectua. Turneele în care pleca durau de obicei două, trei luni de zile și se întindeau pe teritoriul mai multor țări, într-o altă configurație a itinerariului artistic astfel încât fiecare turneu era în sine o aventură. Din punctul acesta de vedere, activitatea și determinarea lui Benone Damian au fost ieșite din comun, altfel nu s-ar fi putut realiza și face cunoscut în condițiile în care într-adevăr, din punctul de vedere al oficialităților sau al statului nostru aproape că nu era sprijinit, susținut sau promovat, deci totul pornea de la o inițiativă proprie și reprezenta o activitate individuală de mare răspundere asumată personal.

- Ați reținut vreun dialog, vreo întâmplare din aceste turnee sau ați surprins vreo discuție referitoare la prezența violonistului Benone Damian peste hotare, sau despre un succes, de pildă, al publicării celor patru volume de muzică „Rumänische Tänze“ lansate de editura Mulirad din Elveția?

- În acest sens sunt două aspecte care pot fi luate în considerare și pot fi povestite. Era acel succes scontat în sălile, localitățile și țările unde apucase să cânte deja o dată, de două sau de mai multe ori, unde oamenii deja cunoșteau calitatea interpretului și a muzicii ce urma să fie prezentată. Exista desigur și elementul inedit cum s-a petrecut în primele turnee în țările nordice din Scandinavia, unde nu se auzise decât foarte puțin despre o țară ca România, iar despre folclorul românesc și mai puțin. Acolo oamenii au fost la început, să spunem, nu reținuți, ci necunoscători. Nu a existat o atracție deosebită până când au apucat să audă primele acorduri ale concertelor muzicii prezentate. Evident, după aceea, acestea s-au transformat în contracte și ținte de succes, Benone Damian și formația dânsului revenind de foarte multe ori în aceste țări.

- Așadar întregim imaginea nu numai a acestui violinist virtuoz, muzician care trudește pentru fiecare măsură, pentru fiecare frază muzicală, pentru fiecare element stilistic fie că aparține muzicii clasice europene, muzicii de autor, compozitorilor români sau străini, fie muzicii folclorice; dar descoperim în Benone Damian și un pionier răsărit tocmai într-o perioadă dificilă când România era în partea cealaltă a cortinei de fier, totuși, o Românie care trebuia, și-și propusese în acea perioadă de deschidere spre cultura și civilizația statelor vest- europene, ca prin toate organismele și instituțiile ei să-și promoveze valorile și-n occidentul alături de care a trăit o importantă istorie comună. Iată, acest efort individual, personal al unui intelectual de a promova România tocmai acolo unde ea era necunoscută sau ignorată. Deci el a fost și un pionier și un câștigător în acest efort de descoperire a aurului sufletesc al românilor și de cucerire a simpatiei publice a europenilor, americanilor și canadienilor pe tărâmul lor.

- Da, categoric, a fost o muncă de pionierat ce a implicat o activitate intelectuală artistică susținută, o perseverență deosebită, eforturi uneori supraomenești din punct de vedere fizic și profesional ca și de ordin birocratic pentru a depăși barierele inerente perioadei respective în sensul că, desigur, indiferent cât de mult îți doreai sau cât de mari îți erau obiectivele, de multe ori erai constrâns să renunți sau nu puteai să îți duci la îndeplinire cele ce-ți puneai în gând. Da, d. p. a. d. v. aceasta este cea mai bună caracterizare și tot așa trebuie menționată dorința sa de perfecționare, faptul că în ciuda succeselor pe care le-a înregistrat exista în permanență dorința dânsului de a se perfecționa; din cauza aceasta existau și acele ore de pregătire intensă indiferent de anotimp, de program, de locul unde se afla. Nu exista nici o scuză pentru a întrerupe, a amâna, a face o pauză. Practic, studiul era o condiție *sine qua non* pentru dânsul, în exercitarea profesiei de artist: această pregătire zilnică, perfecționarea fiecărei piese muzicale în parte, fiecărei note, fiecărui detaliu.

- La una dintre întâlnirile familiei cu prietenii l-ați observat pe Benone Damian cântând la vioară? Avea vreun moment violonistic ca între prieteni? Oferea câte o surpriză muzicală sau era reținut și se lăsa rugat să cânte la vioară?

- Nu, nu, nu. Dimpotrivă, nu a fost niciodată nevoie sau nimeni nu l-a rugat să cânte, era plăcerea dânsului de a ne oferi câte o surpriză, de-a ne prezenta într-o audiție sau într-o primă audiție privată anumite piese muzicale pe care urma să le interpreteze sau urmau să fie incluse în următoarele concerte, piese în premieră evident. Personal, dintre piesele folclorice aș menționa interpretarea „Ciocârliei “ care după părerea mea este unică și este la cel mai înalt nivel comparativ cu toate celelalte versiuni pe care le-am ascultat până acum.

- Vă mulțumesc.

Dragi cititori, pentru dumneavoastră realizăm aceste interviuri, pentru ca să ajungă cât se poate de repede la cei interesați informații despre viața și opera artistică interpretativă a violonistului virtuoz și dirijorului Benone Damian, cel care a relizat o activitate de pionierat în a doua jumătate a secolului XX, pe care a continuat-o în primul deceniu al celui de al douăzecișunulea secol, și anume, de lansare, de cunoaștere și promovare sistematică, programată, a muzicii populare românești în stil concertistic, în Europa și în întreg occidentul care părea că uită contribuția Românilor și a României la cultura și civilizația europeană și universală!

Benone Damian așa cum l-a cunoscut un meloman olandez : domnul Robert Rosinga

De această dată beneficiem de prezența altui interlocutor, domnul Robert Rosenka, una dintre cunoștințele apropiate familiei Benone și Constanța Ileana Damian. Stăm de vorbă despre Benone Damian văzut de un olandez îndrăgostit de România, de istoria și cultura ei, de acest spațiu numit deseori balcanic cu unele subînțelese rețineri, dar care înainte de a fi balcanic a fost un spațiu de veche cultură bizantină, ca o parte însemnată, nordică, a Împărăției Bizanțului și a romanității orientale.

- Domnule Robert Rosinga ne-am mai întâlnit și în alte momente dedicate memoriei omului și artistului Benone Damian. Înainte de a ne prezenta considerațiile dumneavoastră referitoare la cât de cunoscută și apreciată este contribuția artistică a maestrului violonist și activitatea sa de pionierat în prezentarea valorilor folclorului românesc în occident, vă

rog să ne relațai cum ați ajuns să deveniți un apropiat al lui Benone Damian.

- Voi începe prin a vă explica modul cum am ajuns să fiu introdus la Benone și Coca Damian. Eu cu soția mea aveam o prietenă care era foarte în vârstă. O cheama Alexandra Sorotchi și a fost o persoană pe care am iubit-o foarte mult. O vizitam deseori și ea ne vorbea de multe ori despre Benone și Coca Damian. La un moment dat Alexandra ne zice: "Ia vedeți că am o invitație și dacă vreți sunteți bineveniți și voi la Benone și Coca." Faptul că această persoană, Alexandra, a menționat deseori numele lui Benone a însemnat pentru noi cea mai bună recomandare. Alexandra era o persoană deosebită și foarte pretențioasă și dacă ea tot pomenea de acest om, trebuia neapărat să-l și vedem. Atunci am participat la acea vizită cu Alexandra și a fost iubire la prima vedere. Cu Coca, persoană foarte simpatică și talentată și cu Benone, ne-am simțit foarte bine le ei acasă. Într-o altă ocazie, tot cu Alexandra, am fost din nou chemați la familia Damian. La rugămintea soției mele, Benone a și cântat la vioară. Am stat de vorbă ca între prieteni deși abia ne cunoscusem. Ne simțeam atât de bine și de apropiați încât parcă eram o familie. Mi-aduc aminte ce impresie mi-a făcut Benone. El avea vârsta de aproape optzeci de ani dar se prezenta ca un om atât de bine conservat, nu arăta deloc vârsta. Avea păr șaten, fără nici un fir gri. Era un om cu o vitalitate deosebită și știa să povestească foarte bine. Călătorise foarte mult în străinătate și - cu mine, un occidental fiind - era dornic să stea de vorbă. Discutam foarte mult, de exemplu tendințe actuale în România, ce se întâmplă cu moralitatea care este în scădere și încotro o va lua societatea. Mi-aduc aminte că el se simțea foarte supărat de faptul că el, un om care a dus faima României peste hotare era cam neglijat în țara lui în ultimii ani din viață, poate în anii de după căderea comunismului. Ulterior, din relatările vecinilor am aflat că după turneele din străinătate Benone și Coca Damian se întorceau în România cu microbuzul plin cu lucruri și alimente. În cartier împărțeau dintre bunătăți pentru că așa au fost ei, au fost oameni darnici. Omul care a adus nu doar faima României dar a adus și valută pe vremea vechiului regim, era în ultima perioadă a vieții lui cam amărât că nu mai vede nici o recunoștință. O altă situație a fost cea în care, la

un moment dat, am fost invitat să dau un interviu în cadrul unei emisiuni a echipei televiziunii regionale din Utrecht, orașul din Olanda unde am studiat la facultatea de drept. Emisiunea s-a desfășurat în București cu prilejul meciului de fotbal dintre echipe din Utrecht și București. Jurnaliștii din Utrecht au venit aici pentru un reportaj, și pentru culoare locală au interviuat niște olandezi rezidenți aici ca să povestească despre România, despre viața lor în București. Echipa m-a rugat să aduc unul sau câțiva muzicieni pentru realizarea acelei atmosfere muzicale locale românești. M-am gândit imediat la Benone, l-am și sunat și spre surprinderea mea el a avut o rețineră. Nu am putut să-l conving să vină în emisiune să cânte. Deși am găsit atunci pe tânărul țambalist Robert Miu care împreună cu un basist a creat cu brio fundalul românesc, m-a întristat refuzul lui Benone, de neînțeles pentru mine. Pe urmă am aflat că deja începuse să fie afectat de boală și atunci am înțeles de ce el nu a putut veni. Benone Damian era un asemenea om încât ori se prezenta la cel mai înalt nivel, ori nu se prezenta.

Am aflat vestea tristă a decesului lui Benone de la Alexandra. Trecuseră doi ani în care din păcate nu ne-am văzut. Îl regret pe acest om în care am văzut multe calități. Pe lângă calitățile lui de interpret și de muzician, a fost un om profund cu o judecată cântărită foarte bine ceea ce eu am apreciat foarte mult. Am venit la întâlnirea prietenilor familiei cu ocazia decesului lui Benone și în anii care au urmat am rămas buni prieteni cu Coca Damian.

Interesat fiind de cultura românească am căutat pe internet și am constatat o prezentare redusă referitoare la Benone Damian. Lucrez la o biografie pentru Wikipedia, una mai elaborată ca cea actuală. Scriind acest articol am apucat să înțeleg din ce cauză cariera lui Benone Damian este subexpusă. Ca să vă explic, vreau să vă citesc un pic din acest articol în stadiu de proiect:

„Pe vremea anilor de relaxare culturală din România comunistă de la sfârșitul anilor '60, Damian a primit permisiunea de-a se angaja în turnee muzicale în străinătate. Aici el a interpretat preponderent muzica populară românească, de regulă, împreună cu ansamblul său. Printre țările în care a susținut concerte se

menționează Franța, Elveția, Germania, Belgia, Luxemburg, Olanda, Danemarca, Suedia și Norvegia, America de Nord, S.U.A. și Canada. Benone Damian se simțea deosebit de atașat de Zürich, în Elveția, unde a predat la Conservatorul de muzică de-a lungul anilor '70. Între timp el a avut o colaborare de lungă durată cu orchestra locală de folclor, din anul 1970 până în 1985, perioadă care a fost urmată de cursuri anuale de măiestrie pe care le-a ținut la Forumul din Zürich împreună cu pianista și profesoara la Conservatorul din Zürich, Tiziana Rosa, cu care a și concertat”. Sar un pic și ajung la sfârșitul expunerii pe care am scris-o:

„În ciuda calităților sale superbe ca interpret, cariera sa a rămas subexpusă. Inima interpretului a rămas cu bogata cultură muzicală din patria sa pe care a etalat-o în afara țării. Prezentând această muzică Benone Damian a fost mult apreciat în rândul unui public din occident, însă muzica autentic populară românească a avut o vizibilitate limitată peste hotare față de muzica clasică. Așa s-a întâmplat că alegerile sale în carieră s-au dovedit a fi în detrimentul răspândirii faimei sale artistice. Altfel spus, cu folclorul în occident, el deschidea porțile unui public entuziasmat dar mai redus. Dacă Benone Damian ar fi abordat mai mult muzica clasică, poate ar fi avut deschidere spre un public mai numeros având în vedere faptul ca repertoriul clasic, de regulă atrage mai multă atenție. Un alt aspect care nu a ajutat răspândirii faimei lui a fost faptul că Benone Damian, lucrând mai mult în străinătate, lipsea foarte mult din România. Această izolare relativă a făcut ca Benone Damian să nu beneficieze de prea multă susținere din partea sferei muzicale românești. Este binevenită existența acestei cărți evident necesară despre minunatul muzician român Benone Damian!

Emilia Comișel, etnomuzicolog, Daniela Roxana Gibescu, dr. etnomuzicolog de la Casa de Discuri Electrecord și Benone Damian la lansarea compact discurilor Electrecord și a Fundației Benone Damian.

-Vă mulțumesc pentru aceste amintiri, pentru această evocare și pentru aceste considerații venite din partea unui prieten al lui Benone Damian. Un prieten care vine din sfera unei culturi foarte vaste, din partea unei națiuni prietene, olandezii, a unei națiuni prospective care a reușit să continue creația naturii și să o determine să lucreze în folosul oamenilor.

Benone Damian la vioară, Nicolae Pîrvu, la nai, Gheorghe Popa la tarago, Ion Miu la țambal, Petre Vidreanu la contrabas. Detaliu din coperta albumului Casei de discuri Electrecord. *Un virtuose du violon. Benone Damian. Trésor folkloriques roumain. Compact*

disc lansat pe 20 martie 1997. Producător Casa de discuri Electrecord. Acompaniază taraful de concert.

Iată, dumneavoastră aveți această gândire prospectivă și această gândire analitică prin care ne arătați, ne confirmați și ne creionați, ne desenați portretul în triplă ipostază de violonist virtuoz, de intelectual artist și de profesor, a maestrului Benone Damian. Ni l-ați prezentat într-o viziune în trei dimensiuni, care ne dau cunoașterea vie a unui fenomen. Și acest fenomen a fost Benone Damian.

-Aș mai adăuga un aspect: el a călătorit mult. A făcut turnee peste tot, în Europa și America. Unde a stat mai mult a fost Elveția.

-Putem spune că Elveția a fost o țară primitoare a artiștilor români. Atunci când Constantin Brăiloiu a dorit să se manifeste nu numai la Muzeul Omului din Paris, în Elveția la Geneva, a întemeiat acea Arhivă Internațională de Muzică Populară a cărei activitate a fost continuată de alți străluciți savanți ai veacului XX și începutului de veac XXI. Aceeași Elveție, care, pe malul lacului Lemán l-a primit pe George Enescu pentru a-și odihni ființa oboșită de nenumăratele turnee, pentru a lucra la unele cvartete și simfonii printre care simfonia a treia cu cor, pian și orgă în Do major și a visa la Oedipul enescian.

Elveția, dar nu numai Elveția, a fost și este o țară primitoare, iar pentru români a fost un „pod” către Franța, Germania, Anglia și chiar pentru America.

-„În același timp Elveția a avut însemnătate și pentru Gheorghe Zamfir și Stanciu Simion, interpreți la nai deveniți modele de urmat pentru generații de tineri naiști”, adaugă domnul Paul Dobrin.

Ne aflăm într-un cerc familial dragi prieteni aici de față, la comemorarea celui care a reușit să treacă granițele vieții obișnuite în efervescența spirituală artistică, acolo unde se întâlnesc marile performanțe și creații omenești care rezistă trecerii timpului. Benone Damian este și va fi mai bine înțeles, va fi o personalitate la care vor reflecta generațiile următoare, nu numai românii ci și oameni din întreaga lume vor recurge la înregistrările sale, vor beneficia de opera sa pedagogică care a concretizat-o printr-o antologie muzicală editată în Elveția. Rămâne ca un fenomen artistic de pionierat, de cunoaștere a culturii muzicale autohtone, a melodiilor folclorice din marile regiuni

românești într-o Europă care părea în a doua parte a secolului XX, mai ales până în anii 1970, că uitase de contribuția României și a țărilor balcanice la cultura europeană.

Extras din cartea „Benone Damian, un violonist virtuoz”, editura Amurg sentimental, București, ediția a doua, revăzută și adăugită, 2018.

Prof. Aurelian Popa-Stavri.

**LEAGĂNUL CALD
AL VIEȚII DE FAMILIE**
*Dedic aceste gânduri familiei
Onița și Nelu Drăgănuș*

Cred că mă includ și eu în acest dat al omului, ca o „trestie gânditoare” ce mă aflu pe acest pământ. Deși am ajuns aproape de cea mai înaltă treaptă de existență pământească, eu caut și acum cu perseverență răspunsul unor mari întrebări. Acum îmi îndrept gândul spre o componentă a vieții noastre, cea numită familie. Ca într-o oglindă văd câte un aspect de viață trecut prin filtrul rațiunii în diferite etape de desfășurare a zilelor mele, cu înțelesuri de multe ori foarte diferite, în funcție de etapa de viață în care mă găseam.

Și, oricât am reflecta, rămâne o mare taină cum o ființă omenească și-a găsit loc să se ivească în cadrul familiei. Ce știm este că o ființă nouă apare pe pământ din îmbrățișarea unui minuscul strop de viață desprins dintr-o femeie, cu unul desprins dintr-un bărbat, în liniște, cel mai des în taina nopții, într-un cuib al dragostei. În acel moment apare marea taină. Mâna Dumnezeiască toarnă viață în această nouă celulă împreună cu toate darurile cu care o va defini de-a lungul vieții această nouă ființă. Din acest moment, viitoarea făptură își va împlini destinul sub supravegherea părinților, înconjurată de dragoste. Astfel, putem spune că familia are în cuprinsul ei un strop de sfințenie cerească.

Familia devine cel mai important mod de a trăi viața. De-a lungul miilor de ani, omenirea nu a mai găsit o altă formă de conviețuire în grup care să echivaleze cu familia, așa cum funcționează astăzi. O vorbă înțeleaptă spune că cele mai importante lucruri în viață nu sunt lucrurile, ci oamenii pe care îi avem lângă noi. Sfântul Ioan Gură de Aur spunea că „familia este biserica de acasă”. Iubirea dintre cei doi soți este unul din cele mai mari daruri ale naturii, este un adevărat Paradis pământesc.

Familia marchează profund destinul fiecărui individ. Există un șir lung de momente din viața de familie care pot aduce atât fericirea maximă, precum și prăbușiri sufletești. Marin Preda, fascinat de puterea cuvântului, scria: „Putea fi înjurată muierea cu tandrețe și i se făceau obrajii roșii și se învârtea pe loc ca o găină beată, că era iubită și, dimpotrivă, un cuvânt blând, dar rostit cu o cruzime rece o făcea palidă și o încremenea de spaima înstrăinării” (Viața că o pradă).

Nu există în universul nostru pământean mai frumoase și mai emoționante trăiri așa cum e

momentul când spui DA în fața Altarului, când ești condusă de tata la Altar, când te vezi îmbrăcată în alb de sus până jos și o zi întreagă ești centrul atenției tuturor și admirată în mod deschis. Nu poate fi egalat cu nimic momentul când îți zâmbește sau gângurește un bebeluș pentru care ești capabil să faci fel de fel de giumbușlucuri ca să obții un surâs al lui. Păstrezi în palmă, ca viitor tată, mișcarea lui înainte de venirea pe lume, mângâind burtica mare a soției. Sunt multe momente când se îngreunează respirația în fața dovezilor de dragoste, mute, dar puternice, ale partenerului de viață. În acest cuib al familiei se nasc toate valorile morale, alături de cele fizice. Înțelepciunea vieții de familie ne îmbogățește perspectiva asupra valorilor și tradițiilor care ne modelează. Aici este izvorul din care te vei hrăni toată viața și vei fi atras ca de destin să te întorci pentru veșnicie.

De-a lungul vieții am întâlnit multe familii trăind în armonie, reușind să treacă peste neajunsuri și neîmpliniri cu mult tact, restabilind înțelegerea, echilibrul și armonia. Închizând ochii, deasupra tuturor acestor valoroase nuclee umane îmi apare leagănul cald al vieții de familie așa cum și l-a întruchipat Onița, pe care o consider nepoata mea, doctoriță de profesie, acum aflată în pensie, regretată profund de sătenii care spun că îi vindeca doar cu vorba ei blândă. Onița, păstrând aceeași conduită, și-a construit cuibul drag al familiei cu inginerul consătean, Nelu Drăgănuș, persoană pe măsura ei. Impresia pe care o lasă familia lor este aceea că Îngerul Păzitor nu a lipsit nici un moment de lângă ei. Privindu-i împreună simți că legătura dintre soți este învăluită în sacralitate. În fața lor nu poți să ridici niciodată tonul și orice neplăcere se topește lent. E o binefacere atingerea cu ei. Eu o simt chiar și de la cei 8.000 kilometri care ne despart acum. Ei mi-au oferit imaginea unei vieți de familie la care nu mai ai ce adăuga pentru perfecționare.

Cu ce să începem ca să ne bucurăm de asemenea valori? Cred că, în primul rând, trebuie să pășim cu inima curată, la care să adăugăm relaxarea și calmul. În viața de familie se învață și se clădesc treptat și cu răbdare, cu mintea limpede și curată. Într-o căsnicie fericită, oamenii se învață întotdeauna reciproc. Știința

vieții se învață reciproc, în fiecare zi, atingându-se, culcându-se pe o pernă, uneori chiar împotriva voinței lor. Viața de familie cere efortul să reflectezi și să supraveghezi propriile emoții, sentimente și gânduri, îți cere o inteligență emoțională. Bărbații care se impun prin forță fizică, femeile care au ca armă țipete, vorbe grele, adolescenții care exagerează cu o conduită ieșită din comun, toate acestea nu pot aduce în casă floarea bucuriei, ci, din contră, un comportament foarte regretabil, fiindcă nimic nu e pe lume ca busola familiei care ne ghidează. În familie avem rădăcina, aici creștem, înflorim și apoi ne construim noua noastră familie cu zestrea primită de la cea dintâi, aici dorim să ne aflăm în momentul plecării spre veșnicie.

Elena BUICĂ

28 august 2024, Pickering, Toronto, Canada

**Valeriu Anania, *La început a fost poezia*
(Recenzie)**

Recent a apărut la Editura Universității din Oradea cartea profesoarei și inspector de limba română la Inspectoratul Școlar Județean Bihor, Diana Popa, cu titlul *Valeriu Anania. La început a fost poezia*. Cartea are la bază o teză de doctorat despre poezia lui Valeriu Anania, coordonată de prof. univ. dr. habil. Rusu Maria-Mina, de la Universitatea Națională de Știință și Tehnologie Politehnica București, Centrul Universitar Pitești, care a scris Prefața și a ținut să fie prezentă la lansarea cărții. Titlul lucrării, după propria mărturisire a autoarei, i-a fost sugerat de primul verset din Sfânta Evanghelie după Ioan: „La început era Cuvântul și Cuvântul era de la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul”. În teologie Cuvântul primordial, creator de lumi, se mai numește Logos, iar Logosului oferit oamenilor i se spune cuvânt. Față de cuvânt, Logosul este în același timp *ergon* (lucru) și *energeia* (energie, suflu de viață): „Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflu de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Facerea, 2:8).

O teză de doctorat se apreciază după sporul de cunoaștere și originalitatea tratării subiectului. Doctoranda și-a ales un aspect mai puțin cunoscut din activitatea monahului, creația poetică, deși singur a recunoscut că: „literatul s-

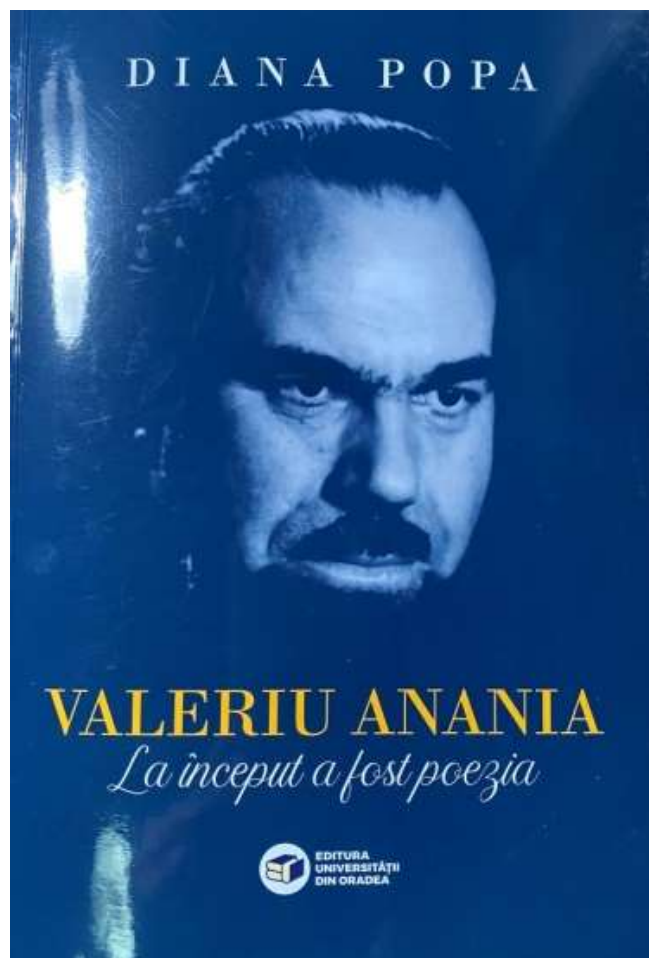
a născut, s-a manifestat înaintea călugărului [...] Călugăr am devenit la 21 de ani, iar prima poezie am scris-o la vârsta de 10 ani”. O viață întreagă însă, după cum demonstrează convingător și lucrarea la care facem referință, activitatea teologului și literatului, fie în proză, dramaturgie sau poezie, au fost complementare.

Avantajul acestei exegeze poetice stă în faptul că documentarea s-a efectuat în arhiva Fundației „Mitropolitul Bartolomeu” de la Mănăstirea Nicula, de unde autoarea reproduce carnet de student, diplome de absolvire, manuscrise mai puțin cunoscute, inclusiv din perioada detenției, fragmente de ziare, predici, texte poetice inedite. Judecățile de valoare despre viața și activitatea lui Bartolomeu Anania (1921-2011) se bazează strict pe documente de arhivă. Pentru cei care cunosc mai puțin activitatea de cleric și scriitor a lui Bartolomeu Anania, autoarea reiterează câteva date bio-bibliografice, care explică, motivează personalitatea sa multilaterală. Astfel, după școala primară urmează Seminarul Teologic Central din București, dar și Liceul „Dimitrie Cantemir” și „Mihai Viteazul”, unde obține bacalaureatul în 1943. Cu un an înainte, în 1942, s-a călugărit primind numele de monah Bartolomeu.

În încercarea de a-și găsi albia profesional-vocațională urmează cursurile Facultății de Teologie din București, la care renunță în urma unui conflict cu autoritățile bisericești. În același an se înscrie la Facultatea de Medicină din Cluj-Napoca, de unde este exmatriculat, fiindcă a condus revoltele studențești împotriva autorităților politice. Din 1944-1946 urmează Conservatorul de Muzică, nefinalizat. Diploma de licență în Teologie o obține la Sibiu, abia în 1998. Monahul și studentul rebel a fost condamnat de mai multe ori și a efectuat mulți ani de detenție, în 1943, 1959, condamnat la 25 de ani de muncă silnică, eliberat după șase ani, grațiat în 1964 și amnistiat abia în 1977. În 1966 este trimis de Biserica Ortodoxă în SUA și Canada, unde îndeplinește mai multe funcții eclesiastice, până în 1976. În urma numeroaselor sale avataruri și peregrinări, asemenea unui apter, înger fără aripi, s-a dovedit pe bază de documente că n-a fost nici legionar și nici securist. Din 1993, până la moarte, la venerabila vârstă de 90 de ani, a fost arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului. L-am cunoscut pe ÎPS Bartolomeu Anania în două împrejurări plăcute. L-am văzut și audiat prima dată la absolvirea Facultății de Medicină din Cluj-Napoca a fiului meu, când rectorul de atunci al Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu”, prof. univ. dr. Ovidiu Pascu, l-a invitat cu o cuvântare despre buna orânduire a vieții și importanța respectării jurământului lui Hippocrate, părintele medicinei. Invitatul însuși fusese câțiva ani student la Facultatea de Medicină. L-am cunoscut apoi personal în 2004, după integrarea învățământului românesc în spațiul european al cunoașterii, când am fost desemnat de Comisia de învățământ, știință, tineret și sport din Parlamentul României să rezolvăm o solicitare a ÎPS Bartolomeu Anania, arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, de a menține la Facultățile de Teologie măcar dubla specializare Teologie - asistență socială, care funcționează până astăzi. ÎPS Bartolomeu Anania mi-a inoculat atunci ideea păstrării dublei specializări și la Facultățile de Filologie. Am inițiat imediat un proiect de lege, pe care l-am trimis Guvernului, înainte de a fi publicat în Monitorul Oficial, prin care propuneam ca la Facultățile de Filologie, la obiectul Limbă și literatură, să se păstreze dubla specializare Limba română - o limbă străină și dublă limbă

străină, specializări care întocmai ca cea de Teologie - asistență socială funcționează cu bune rezultate până astăzi.

Reîntorcându-ne la lucrarea care face obiectul acestei recenzii, autoarea pornește de la o separație necesară, discretă între poezia religioasă și poezia de inspirație religioasă sau pe teme religioase. Obiectul poeziei religioase este Dumnezeu, mai exact Cuvântul despre Dumnezeu, în timp ce poezia pe teme religioase are în vedere omul ca cea mai reușită creație a lui Dumnezeu. La Valeriu Anania cele două

feluri de poezii, religiosul și laicul, sacrul și profanul, teologul și laicul, având în vedere multipla sa formație intelectuală, coabitează. Într-un interviu din 1992, Valeriu Anania declara: „Am norocul ca în mine să conviețuiască liturgistul și literatul”. Ca orice poet de talent, Valeriu Anania repetă gestul adamic de a reboteza lucrurile, de a crea o nouă lume verbală în care se merită să trăiești. Scriitori de felul acesta se numesc demiurgici, de la gr. *demiurgos*- meșteșugar, creator, făuritor de lumi. În înțeles larg, orice creație poetică este prin natura ei religioasă, fiindcă

încă din antichitate inspirația poetică era considerată un dar zeiesc. Istoria religioasă a românilor, reiterează doctoranda, începe în secolul XVII-lea odată cu Dosoftei, Varlaam, Simion Ștefan, Antim Ivireanu și se desăvârșește în jurul ortodoxismului revistei *Gândirea* prin Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Aron Cotruș, Ion Pillat, Radu Gyr, Vasile Militaru, Bartolomeu Anania. Literatura religioasă este scrisă în general de teologi, dar și de laici ca Vasile Voiculescu sau Petru Țuțea, convinși de existența lui Dumnezeu. T. Arghezi, Lucian Blaga sau mai târziu Ioan Alexandru, cărora nu li se poate contesta fiorul religios sau suferința metafizică, sunt poeți laici de inspirație sau pe teme religioase. Scriitorul și teologul român Nichifor Crainic, în *Nostalgia paradisului*, preia o idee de la Michelangelo, conform căreia arta este prin natura ei religioasă și explică acest lucru prin esența inspirației ca prezență divină și impuls creator. Extazul creator este un extaz religios, iar artistul apare ca un geniu inspirat de divinitate. Întreaga creație și trudă omenească s-ar naște, în concepția teologilor și poetilor, din nostalgia paradisului. Asemenea raportări la practica și teoria poeziei religioase contribuie la o mai bună înțelegere și interpretare a poeziei lui Valeriu Anania. Pornind de la premiza că de multe ori cea mai scurtă cale spre cunoaștere este comparația, analista poeziei lui Valeriu Anania apelează frecvent la poeți religioși, fețe bisericești, îngeri sau îngerite (Radu Gyr, Maica Sfânta Tereza, Zorica Lațcu, Nichifor Crainic, Sandu Tudor, V. Voiculescu, N. Steinhardt), dar mai ales poeți mai importanți ca Eminescu, T. Arghezi, Lucian Blaga, Ioan Alexandru.

Interesante sunt și paginile consacrate detenției și poeziei carcerale. Din acest punct de vedere Valeriu Anania este integrat în categoria scriitorilor care au avut inteligența să convertească suferința în virtute, să reziste la persecuții prin cultură și scris. Ideea dostoevskiană a suferinței roditoare, a mântuirii sufletului prin suferință, sacrificiu, chiar și moarte, străbate ca un fir roșu întreaga creație poetică a lui Valeriu Anania. Pe măsură ce parcurgi paginile acestei cărți la care facem referință încerci un sentiment de invidie, dar nu răutăcioasă, ci de admirație față de cultura teologică și laică a autoarei, de judecățile critice pertinente, convingătoare, de stilul înalt, elevat

al exprimării. Fiecare volum, fiecare poezie în parte este analizată sub aspectul ei stilistic, metaforic, dar mai ales de simbolistică creștină. Bibliografia vastă și variată de opere și volume consultate, monografiile, antologii, dicționare, articole de istorie, teorie și critică literară, interviuri, webografie și sitografie sunt asimilate creator și cu onestitate cum îi stă bine unei cercetări științifice, în cazul de față unei teze de doctorat.

Prof. univ. dr. Paul Magheru

Avram Iancu-200

Așa se intitulează volumul editat de Despărțământul Dej al Astrei, aflat sub conducerea inimosului Radu Gavrilă, care adună sub copertile unei cărți frumoase, comunicările simpozionului, cu o largă participare academică și universitară, ce a avut loc în zilele de 30 și 31 mai 2024 la Mănăstirea Nicula, marcând a VIII-a ediție a Școlii Academice „Dr. Teodor Mihali”. A fost una dintre cele mai bine organizate acțiuni închinată Crăișorului Munților în cadrul sărbătoririi Bicentenarului nașterii sale, ca semn de cinstire și aducere în actualitate a mesajului său de dreptate și libertate. Evenimentul s-a bucurat de participarea unor cadre didactice și cercetători din orașele Tg. Mureș, Sibiu, Oradea, Baia Mare, Bistrița, Năsăud, Șomcuta Mare, Târgu Lăpuș, Sighet. Comunicările ținute cu acest prilej au văzut lumina tiparului în volumul *Avram Iancu-200*, prin colaborarea dintre editurile Astra-Dej și Școala Ardeleană din Cluj-Napoca.

Volumul recent apărut cuprinde un număr de 19 texte, axate în majoritatea lor pe aspecte istorice legate de viața și activitatea Crăișorului Moșilor sau legate de evenimentele din timpul revoluției de la 1848-1849. Așa este, de pildă, lucrarea istoricului Cornel Sigmirean de la Tg. Mureș abordează ca tematică perspectiva ce s-a deschis în fața juristului și luptătorului pentru dreptate Avram Iancu, privitoare la misiunea ce i-a revenit pentru punerea în aplicare a ideilor „secolului națiunilor”. În acest domeniu Iancu este un precursor, un agent al istoriei care și-a înțeles bine rolul de a elibera poporul român din Transilvania din chingile feudalității iobăgești și

a nerecunoașterii națiunii române ca egală în drepturi cu celelalte națiuni din Transilvania, imperativ absolut necesar spre a păși pe o nouă treaptă de dezvoltare politică și socială. Studiile urmate de el la Liceul Piarist din Cluj, având coleg pe Al. Papiu Ilarian, i-a deschis calea spre înțelegerea corectă a dreptului națiunilor și a drepturilor omului, pe care el a dorit să le pună în aplicare. Încă din anii acelor studii, el și colegii săi s-au lăsat pătrunși de ideile înaintate privind emanciparea socială și națională, idei pe care le-au expus și în paginile revistei manuscrise „Aurora sau Zorile”, revistă ce a marcat începutul presei clujene. Tinerii, deveniți cu toții revoluționari la 1848, au continuat să dezvolte tradiția unora dintre fruntașii români ai neamului, ca G. Bariș sau T. Cipariu, care au învățat anterior aici, liceul academic de care vorbim fiind ridicat de Maria Tereza cu banii din fondul școlar, pentru fiii tuturor națiunilor din principat, astfel că a fost o mare greșală izgonirea elevilor români din această școală. Conform datelor obținute și comunicate de autor, din cei 5,114 de elevi care au urmat cursurile aici în perioada 1784-1848, 10% au fost români, 78% maghiari, și 5% sași. Facultatea de Drept urmată de Iancu aici a fost esențială pentru formarea personalității sale de apărător al cauzei celor mulți și de dușman inclement al iobăgiei rușinoase, el participând adeseori și la lucrările dietei, spre a lua pulsul gândirii reprezentanților nemeșimii. De aceea, la izbucnirea revoluției, Iancu a înțeles oportunitatea de a-și scoate din iobăgie moșii lui dragi din munți., afirmând : „resping în numele neamului românesc mărînimozitatea voastră! Dreptul istoric are să se spulbere înaintea dreptului omului”. În acest fel, el și colegii lui au participat la adunările de la Blaj spre a urma ideile lui Bărnăuțiu care susținea „că libertate fără naționalitate nu se poate”. Această deviză a fost urmată de toți adepții revoluției române, transpunându-se în practică în luptele din munții Apuseni, unde moșii lui Iancu au luptat cu arma în mână pentru libertatea națională. În acest fel |Avram Iancu a ajuns pentru toți românii un simbol al libertății, intrând în analele istoriei naționale ca un mit al libertății, așa cum a demonstrat și istoricul Gelu Neamțu în cartea sa despre Avram Iancu, de care s-a ocupat M. Popa. Un amplu documentar la cele afirmat anterior a adus comunicarea

prof. Ioan Chirilă, care a îmbogățit cu date noi imaginea lui A. Iancu în contemporaneitate. Mulțimea de acțiuni, memorii, proteste făcute de Iancu pentru moși au fost reliefate de Iosif Marin Balog, care a accentuat rolul lui A. Iancu în procesul secular al moșilor cu fiscul. Marin Opreșcu a stăruit asupra anilor revoluției, iar Radu Câmpeanu a trecut în revistă o serie de lucrări noi despre administrația bisericească a românilor din Transilvania (Oradea, Arad, Alba Iulia), care au ajutat la o mai bună întregire a forțelor. O tematică mai aparte a abordat Gabriel Virgil Rusu când a făcut o paralelă între protestul haiducului Rosza Sandor și cel al lui Iancu, haiducul maghiar fiind prins și închis la Gherla, unde a și murit. Date inedite despre „Reuniunea de cetire și cântări” din Năsăud (Casina) putem citi în .lucrarea lui Adrian Onofreiu, în timp ce în aceea semnată de Mihai Georgiță și Dan Sicoe se prefigurează cu date noi împrejurările în care Iancu și-a dus povara ultimilor ani.

Profesoara Valeria Bilț descifrează sensurile plurale ale personajului Iancu din piesa lui Nicolae Suci *Fluierul lui Iancu*, iar Györfi Deak Györfi vorbește despre Iancu ca personaj în scrierile lui Jokai Mor. Alte comunicări ale volumului îl vizează pe prefectul lui Iancu, Ioan Buteanu (Alina Talpoș), și încearcă să răspundă la întrebarea „de ce avem nevoie de Avram Iancu?” (Cristian Al. Păltinean). Dragostea ce i-a purtat-o neamul se poate constata din modul în care l-a cântat și l-a venerat poporul în literatura lui populară, așa cu se prezintă folclorul revistei „Transilvania”. Prin semnăturile lui Ioan Boroica, Alina Talpoș, Septimiu. Moga, Viorel Filip-Gherman, R. Rușeț, Aurica Sângeorzan și Dorin Groza, volumul își dobândește individualitatea preconizată de organizatorul și editorul volumului, Radu Gavrilă, înscriindu-se ca un eveniment de seamă al anului Iancu.

Prof. univ. dr. Mircea Popa

GENERAL DE BRIGADĂ DR.

GHEORGHE VĂDUVA

REPER AL INTELINGENȚEI MILITARE.

Pentru toți camarazii generației noastre, în anii de început ai carierei, viitorul general Gheorghe Văduva a fost nu numai un exemplu, ci și un mentor, cum rar se mai întâlnesc astăzi în eșaloanele de vârf ale sistemului militar. Personal, în raport cu ceilalți, am avut deosebita cinste să-mi fie un apropiat îndrumător, atât în plan profesional, cât și în familie, încă din perioada când activam la Drobeta Turnu Severin, la un moment dat, lucrând în același birou. La vremea respectivă era căpitan și făcea parte din elita unor ofițeri de mare profesionalism, între care îi amintim pe căpitanii Ion Mihalcea, Dumitru Luca (care mi-a devenit și comandant) și Marin Botea, cu care, frecvent, ne-am intersectat destinele.

Dar, înainte de a intra în detalii, să-l lăsăm pe bravul general să-și prezinte cartea de vizită, o adevărată emblemă, care l-ar onora și l-ar fericii pe oricare dintre militarii de carieră: „Sunt din satul Cârlogani, orașul Bălcești, județul Vâlcea, absolvent al liceului „Frații Buzești” din Craiova, al Școlii Militare de Ofițeri Trupe MAI, Oradea, arma Grăniceri, al Facultății de Filosofie din cadrul Universității din București, studii fără frecvență, lungi, șase ani, ca la Medicină, al Academiei Militare (azi, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”), șef de promoție, al Școlii Doctorale din cadrul acestei instituții, domeniul Artă Militară, al

cursului post-academic cu profil unic pentru toate armele, tot ca șef de promoție, al unor cursuri de specialitate, precum și al unor cursuri de specializare (Web-design și Grafică pe calculator) atestate de Ministerul Educației etc. etc”. Dacă am aduga și că a este cercetător științific gradul I, afirmat la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, fiind responsabil și partener a o serie de proiecte strategice de anvergură, jurnalist de marcă și scriitor de aleasă prestație, membru în Consiliul Editorial al revistei „Impact strategic”, redactor șef al revistei „Univers Strategic” și al revistei „Orizont cultural XXI”, redactor șef al ziarului „Observatorul militar” și șef al Grupului de Presă al Armate și tot n-am întregi paleta realizărilor acestei personalități de rară excelență.

Dar, să revenim la căpitanul Gheorghe Văduva din anii, când ofițerul dintr-o generație cu 10 ani mai-nainte, m-a introdus nu numai în particularitățile instrucției de front și de executarea a misiunilor de frontieră, dar și în meandrele artei militare, de la cel mai strategic nivel.

Tocmai terminase Filozofia și era în ultimul an la facultatea de Psihologie. În același timp, cred, se pregătea pentru admiterea la Academia Militară, unde a intrat pe locul întâi și a terminat ca șef de promoție. Eu eram un fel de învățacel – ca să spun așa – pe care-și experimenta direct cunoștințele, dar care a avut atâtea de învățat în perspectiva unor experiențe asemenea.

Gheorghe Văduva între gradele de locotenent și căpitan

Căpitanul era foarte bine pregătit, posedea ample deprinderi generale militare, dar avea și un tact pedagogic desăvârșit, fapt justificat de facultatea, de la care urma să-și obțină licența.

Mi-aduc aminte cât de cătrănit eram când șefii mei s-au opus la „însurătoarea” mea, căutând, prin fel de fel de tertipuri să mă împiedice să ajung la căsătoria civilă, care urma să aibă loc în colțul opus al hărții, peste doar o săptămână. Și, cum eram un militar ascultător, prin cap mi se perindau gânduri dezordonate și nu mai știam ce motive să-i invoc viitoarei soții, de care eram foarte îndrăgostit. Atunci, în felul său calm, mi-a venit în sprijin căpitanul Văduva, care m-a lămurit cam cum stau lucrurile. Mai exact, cum comandanții noștri – fapt neobișnuit – fiecare avea fete de măritat, pe care neapărat voiau să le pricopsească după vreun ofițer.

Nu eram eu cel mai făt-frumos dintre toți, dar între tinerii aceia, trecuți de curând în corpul sublocotenenților, direct din sergenți, împreună cu locotenentul Lică Zarzără eram singurii cu școală militară de patru ani. Tocmai de aceea, în concepția unora, probabil, reprezentam vreo „partidă”. Aspect, la care nu mă gândisem niciodată. În schimb, se gândise căpitanul, care, se pare, că, la rându-i, cu ani în urmă, depășise un asemenea moment delicat.

Cu vocea sa blândă și așezată m-a liniștit și m-a asigurat că va interveni la șeful cel mare, care, din fericire avea doi băieți și, de urmare, era mai concesiv. Și, astfel am evitat includerea în tabăra celor mobilizați pentru un exercițiu practic, cu staționare în cazarmă și obținerea unei permisii pentru a ajunge la timp în fața ofițerului stării civile.

Atunci, nu știam cum să-i mulțumesc omului bun și drept, care nu m-a dezamăgit niciodată. Nici nu știu dacă am mai făcut-o vreodată, poate, doar așa, în intimitatea personală. Mai rețin doar că, imediat ce mi-am adus tânăra nevastă, am fost inclus în același exercițiu tactic – de către aceeași șefi „binevoitori” – și pentru o săptămână a trebuit să dorm în unitate. Spre surprinderea căpitanului, care parcă luase foc față de acea atitudine, lipsită de omenie. Atunci, l-am auzit, pentru întâia oară, suduind zdravăn și, de enervare, cred, l-am văzut cum și-a aruncat ceasul de mână, la care tocmai meșterea ceva, peste pervazul fereastrei.

În rest, ca și în activitatea militară, m-a dăruit cu o serie de povețe în referire la mariajul meu, încropit în pripă și cu atâtea peripeții. Aici, simt nevoia să fac o completare, pe care tot de la

dânsul am auzit-o, cum că ne-au învățat de toate în cei patru ani de școală militară, inclusiv în cadrul orelor de Etică, unde ni s-a predat un fel de cod al manierelor elegante, dar peste un aspect s-a trecut cu superficialitate: nu am fost pregătiți pentru viața în societate și în familie. De urmare, mulți dintre ofițeri tinerii și-au întemeiat familii, care s-au destrămat în timp.

Nu știu dacă, în astfel de cazuri, este vorba doar de soartă, dar rămân la convingerea că trăinicia sentimentelor, dragostea adevărată, caracterul și înțelegerea sunt hotărâtoare. Așa m-a învățat cel cu care, peste ani, am avut bucuria să mă reîntâlnesc și să-l apreciez potrivit unor altfel de parametri, pentru acele deosebite realizări, care nu sunt la îndemâna tuturor.

Da, pentru oricare dintre cei care mai au vreo îndoială, afirm categoric că actualul general de brigadă Gheorghe Văduva, ofițerul premiant, cu 3 licențe și cursuri post-academice de înalt profil, cercetător științific gradul I și doctor în Științe Militare, este unul dintre cei mai străluciți strategii, pe care i-a avut armata română, de după anii '90. Și, ca dânsul, generalul-locotenent dr. Ilie Marin și, probabil, și generalul Mircia Chelaru.

Cu 12 anide activitate în operativ (zece ani, comandant de subunitate și doi ani ofițer de stat major) la Brigada 2 Grăniceri din Drobeta Turnu Severin, Gheorghe Văduva a trecut pe linie ziaristică la redacția „Grănicerul”, unde am lucrat timp de patru ani. După absolvirea Academiei, a activat ceva timp la Secției Cultură a Ministerului Apărării Naționale, apoi, timp de 20 de ani, la ziarul central al armatei, trecând prin toate treptele, de la redactor, redactor principal până la cea de redactor-șef al ziarului „Observatorul militar” și șef al Grupului de Presă al Armatei, cum am mai amintit. Ca jurnalist militar sau membru în diferite comisii, a luat parte la aplicații importante în mai toate teatrele de operații la care a participat Armata României, consemnând, deopotrivă, situațiile dramatice, riscurile, dar și calitatea umană și profesională cu totul aparte a militarilor români, recunoscută de toți partenerii noștri străini.

După trecerea în rezervă, a lucrat, timp de încă 10 ani, în calitate de cercetător științific în domeniul strategiei, la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate al Armatei și,

în următorii șase ani, în calitate de cadru didactic și cercetător științific la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”. Astăzi este președinte al Asociației jurnaliștilor militari profesioniști „Presamil”, membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință din România, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, membru al Societății Scriitorilor Militari, membru al Asociației Diplomaților Militari în Rezervă și în Retragere, redactor șef al revistei „Univers Strategic”, aflată în două baze internaționale de date, EBSCO și CEEOL etc.

În altă ordine de idei, generalul Gheorghe Văduva este și un scriitor de anvergură cu scrieri geniale, în mai multe domenii. Romanului „Între două toamne” i-au urmat alte nouă volume: Trepte, Nucul și via, Poarta zorilor, Muntele iernii, Orb în lumină, Rugăciune pentru un străin, Viscoliri, Porțile umbrei, Ancore pe nori. La care se adaugă încă zece volume de versuri: Zidire de fum, Amurguri pe rug, Sufletul ochilor, Ancore pe gând, Ochii toamnei, Colțul meu de frig, Unde unde n-are unde, Atotfăcut din lucruri nefăcute, Esențe virusate și Cuvinte pe cuvânt. Iar dacă, la acestea adăugăm și cele peste 60 de volume și studii strategice pe teme de geopolitică, geostrategie, artă militară și tactică, Tratatul de strategie în trei volume (Teoria strategiei, Practica strategică și Arta strategică) și seria de studii privind evoluția artei militare în epoca civilizației cunoașterii, filosofia spațiului cibernetic, dinamica vectorială a sensurilor devenirii în noul tip de societate, eseistică de profunzime, notele de călătorie, cele două piese de teatru într-un act, avem o imagine impresionantă a ceea ce presupune, cu adevărat, erudiția acestui mare general român. Un general care, aidoma lui Ilie Marin, nu au fost folosiți nicidecum la adevărata lor capacitate. Prezentăm, în continuare, doar câteva fragmente din monumentală gândire a acestei personalități militare de excepție strategică:

„România nu evoluează, ci face pași înapoi, dar nu precum racul, nici precum o armată care luptă pe aliniamente intermediare, retrăgându-se în mod organizat, pentru a găsi un aliniament de apărare favorabil, ci ca o turmă speriată și dezorientată, fără cioban și fără talangă. Securitatea noastră nu depinde însă

numai de ce se întâmplă (sau nu) pe teatrul de război din Ucraina. Noi am pierdut deja o primă etapă a unui război extrem de important, cel al securității și apărării ființei și ființării neamului românesc pe pământul României. Un război cu un inamic nenominalizat și necunoscut, care ne-a distrus, cu propria noastră participare sau cu propria noastră mână, echilibrul demografic (populația României a scăzut cu aproape două milioane de oameni, din 1990 până astăzi, iar spuma creierelor, populația calificată și înalt calificată, adică peste cinci milioane de oameni au emigrat temporar sau definitiv în Vest, echipând economia Vestului cu forța de muncă de care avea mare nevoie, în dauna economiei românești, aproape complet distrusă sau redusă la mici fabricuțe și antreprenoriate, care nici măcar nu se pot constitui într-o economie de subzistență. Nu știu dacă cineva a planificat aceasta, dar asta a rezultat. Desigur, facem parte din UE, din NATO, din clubul select al Vestului, ceea ce înseamnă foarte mult, dar nu totul. Bilanțul ultimelor decenii privind demografia, economia, agricultura, fondul de semințe, calitatea vieții, sistemul educațional, sistemul de apărare și securitate națională, calitatea și competența demnitarilor, proiectele de viitor, resursele și orizonturile supraviețuirii națiunii și multe, foarte multe altele este cât se poate de îngrijorător. O foarte mare parte din cei care au primit votul națiunii n-a răspuns în niciun fel așteptărilor națiunii. Iar această realitate nu este una de laissez-faire, ci una de securitate națională, de risc extrem, care, după cum se vede, nu îngrijorează pe nimeni. Ceasul al doisprezecelea a trecut, poate ne vom trezi în cel de al treisprezecelea”.

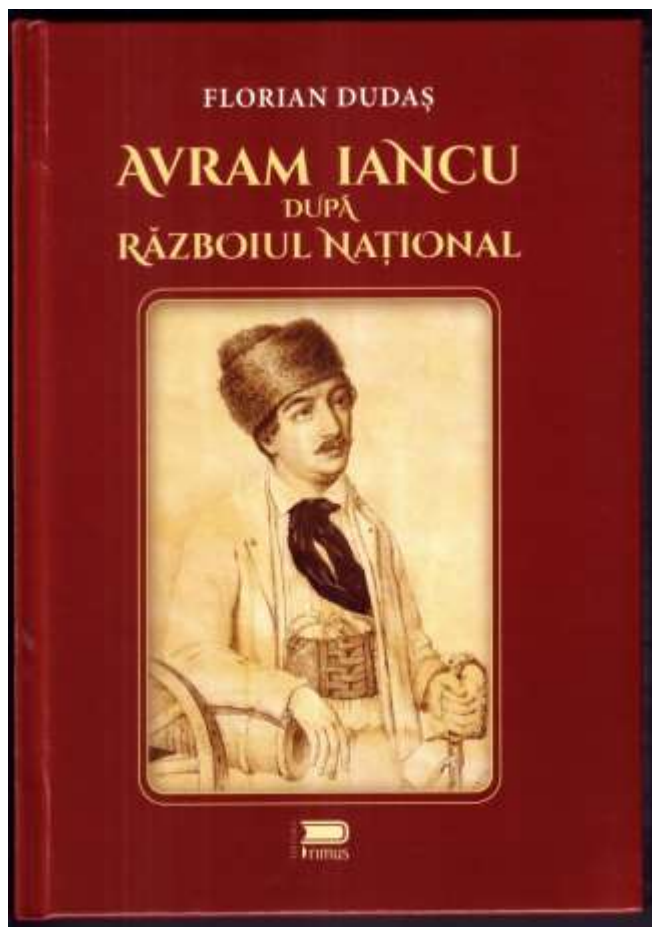
Astăzi, reflectând la cât de binefăcătoare pentru Armată, ca și pentru țară, ar fi fost prestația și manifestarea acestui mare general, mă cuprinde aceea tristețe, care apasă pe oricare român de bun credință, atunci când observă cum se dau în stamba politică generali lipsiți de onoare și înțelepciune, ca să nu mă hazardez în invectivele care i-ar defini cel mai bine.

Doamne ocrotește-i pe români!

General locotenent dr. Grigore Stamate

Florian Dudaș, Avram Iancu

Ținutul Munților Apuseni, numit de istoricul Vasile Netea „muzeu istoric și Pantheon al poporului român”, sărbătorește în acest an, alături de întreaga națiune, împlinirea a 200 de ani de la nașterea eroului Avram Iancu, supranumit Craișorul Munților. Cu acest prilej muzeograful orădean Florian Dudaș a scos de sub tipar o nouă carte închinată marelui erou al revoluției de la 1848 din Transilvania. Este cea de a șasea carte a sa închinată marelui luptător pentru libertate, după *Avram Iancu în tradiția poporului român* (1989), *Avram Iancu - eroul românilor* (1993), *Neamul lui Avram Iancu: scurt excurs genealogic* (1994), *Avram Iancu în tradiția românilor* (1998) și *Prefectul general Avram Iancu și Legiunea Auraria Gemina* (2016), toate contribuții documentare pe care se poate pune bază.

Acum, istoricul orădean își intitulează demersul *Avram Iancu după războiul național* (Ed. Primus, 2024) și valorifică o serie de documente adunate cu trudă în decurs de mai mulți ani de către subfiliala Abrud-Câmpeni a Societății de Științe Istorice din anii 60-75 ai secolului trecut, când această Societate a funcționat cu mare succes în zona Țării

Moșilor, fiind animată de Dumitru Braharu, responsabilul ei clujean, secondat de Romulus Felea, Titus Furdui și Ioan Felea, fratele celui dintâi, care a deschis și o editură, tipărind multe din cărțile referitoare la moși, îndeplinind astfel o muncă editorială de mare folos pentru neam.

Documentele care au stat la baza lucrării sale, peste 200 de asemenea acte, cu caracter cvasi-inedit, au fost recuperate prin îndelungi strădanii de autor de la rudele și familiile celor amintiți, au dus la redactarea cărții de față, având ca obiect mai ales perioada de după încetarea ostilităților, prin intervenția trupelor țariste și restaurarea puterii administrative în mâinile austrieșilor, urmând o perioadă de restricții, anchete, controale în vederea predării armelor cu care românii au luptat în munți și pe care și le-au confecționat singuri. Autoritățile civile au fost în genere dublate de comandanți militari, cu misiunea să reducă la tăcere orice împotrivire și glas pentru dreptate s-ar mai auzi în Transilvania, situație cercetată cu lux de amănunte de autor.

Dar înainte de a urmări cu atenție noile condiții în care românii munților au fost obligați să viețuiască de către o putere imperială temătoare și dezorientată, e bine să ne oprim puțin asupra furnizorului principal de documente despre desfășurarea revoluției în munți, profesorul Romulus Felea din Soharu și a rolului său istoric, așa cum a fost el prezentat într-una din cărțile pe care le-a editat fratele său, inginerul Ioan Felea, pasionat al trecutului cultural moșesc. Acesta a fost, așa cum am afirmat, Fratele său, editorul multora din cărțile și proiectele fratelui său, de moștenirea culturală a căruia s-a preocupat, intenționând să realizeze și o lucrare aniversară, prin care să readucă în actualitate o parte din multele acțiuni și inițiative culturale al căror pătaș a fost vreme de aproape un pătrar de veac.

Destinul lui Romulus Felea este destinul majorității fiilor de moși din Munții Apuseni, care n-au avut condiții îndestul de prielnice să se poată instrui și a urma școli înalte după pofta inimii. Setea de cunoaștere a fost însă mai puternică decât piedicile. Muncind zi de zi pe tărâm școlar și cultural, mai întâi ca suplinitor în sate depărtate și uitate de Dumnezeu, la Boglești și Vulcan, apoi ca ziarist și instructor la Casa de Cultură din Câmpeni, dorința de autoperfecționare l-a determinat să ia mai întâi drumul Institutului Pedagogic de trei ani din Cluj. Apoi al Universității din București, spre a dobândi

mult râvnita diplomă de profesor. Învățându-se pe sine și pe alții, Romulus Felea a prins gust pentru cercetarea istorică, astfel că a ajuns încet-încet, prin contactul cu mișcarea culturală și științifică din Cluj, să devină un stâlp de bază al Societății de Științe Filologice și Istorice, un adevărat specialist în temele și problemele legate de patrimoniul Munților Apuseni.

Urmând un program de documentare riguros, el a ajuns să fie pasionat de documente și arhive istorice, să practice istoria orală din mers, punând-o la contribuție ori de câte ori a fost nevoie să omagieze sau să readucă în actualitate figuri uitate sau ignorate ale trecutului istoric. Citind din ce în ce mai mult, el a luat cunoștință de activitatea a numeroase personalități locale, fie născute și crescute în regiune, fie doar atrase de farmecul aparte al locurilor, care au scris despre oamenii destoinici din munți, sau au evocat frumusețea și bogăția spirituală a moșilor, devenind figuri exponențiale pentru cultura provincială sau națională. A fost folclorist și istoric literar, arheolog, muzeograf, istoric medievalist și contemporan, bibliolog și bibliofil, istoric al culturii, genealog și arhivist.

Pasiunea lui pentru trecut s-a îmbinat armonic cu pasiunea pentru carte, el adunând în propria-i bibliotecă peste 3000 de volume, pe care dorea mereu să le înmulțească. Ținea un jurnal din care desprindem cu încântare efigia Omului și a Cărturarului, care nu se lăsa îmbrobodit de corifeii marxiști ai epocii, nu se lăsa intimidat de agresivitatea și suficiența lor, ci, mai degrabă, îi repugna cultura puțină, greșelile în maltratarea limbii, ifosele unor demnitari puși peste noapte în posturi importante, cu multe rosturi materiale și foarte puține preocupări spirituale. Condeii său ascuțit și ținuta morală netranzaționistă i-a transformat în personaje ridicole, caricaturale. În schimb, prietenii și colegii avizi de cultură, inși alături de care își îndeplinea misiunea de răscolitor de conștiințe, de păstrător și conservator al valorilor celor mai nobile ale neamului aveau la el casă deschisă, încurajări patetice, jertfiri devotate și tandre.

Romulus Felea a devenit pentru ei un tovarăș de idei, de acțiune și muncă nepregetată în folos obștesc. Vasile Harda, Titus Furdui, Gheorghe Iancu, Norbert Fisch, Gheorghe David, Victor Mesaroș, Ana Șoit, Dumitru Lupașcu, Nicolae Sicoe și mulți alții l-au urmat și încurajat, i-au fost

alături în multe din acțiunile și inițiativele sale. A scos cărți, a ținut comunicări, a adunat obiecte muzeale, a pus plăci comemorative, a organizat pelerinaje, a ridicat busturi și statui etc., transformând Țara Moșilor într-un sanctuar viu și o școală de istorie națională. A fost un animator cultural cum puțini se mai găsesc astăzi. Deși a trăit numai 52 de ani (1929-1981), dâra de lumină lăsată de el a rămas întipărită multă vreme pe cerul albastru și ozonat al Munților Apuseni.

Materialele adunate în cartea dedicată lui Romulus felea sunt de mai multe feluri. Mai întâi aveam de-a face cu paginile vibrante ale unei reconstituiri biografice de mare amploare, datorată fratelui său, editorul de astăzi. Ele cuceresc prin firescul și simplitatea spunerii, autenticitatea faptelor relatate și puterea de evocare a detaliului. În bună parte, ele păstrează un aer obiectiv, nefalsificat, fără stridențe în legătură cu viața sa și a părinților săi, oameni simpli din Munții Apuseni, care au încercat să reziste vremurilor. Partea scrisă de Ioan Felea reconstituie cu maximum de fidelitate viața de zi cu zi a familiei sale, chipul plin de lumină al mamei „doctor” neîntrecut al casei pe bază naturistă, și cea a tatălui, cu multiplele lui munci, ocupații și calificări (dulgher, miner, tăietor de păduri, cântăreț bisericesc, muncitor necalificat sfârșind bolnav de silicoză), copleșit de grijile familiei, dar păstrându-i tradiția și obiceiurile etnografice și folclorice.

Această parte are un caracter documentar învederat, păstrând dreapta măsură, cu mici excepții de entuziasm și subiectivism. Urmează o secțiune cuprinzând crâmpie din Corespondența lui Romulus Felea, emisă sau primită, documente care ne facilitează cunoașterea omului, a preocupărilor și a personalității sale.

Cea de a treia secțiune este rezervată mărturiilor și evocărilor venite din partea unor oameni care l-au cunoscut, de la „vlădică la opincă”, cum am putea spune. Stau aici alături medaliioane aparținând unor adevărați specialiști ai profesiei lor, precum acad. Ștefan Pascu, Nicolae Edroiu, Gh. Iancu, Nicolae Dunăre, alături de poeți (Nicolae Rîștei, Nicolae Nicoară, V. Copilu-Cheatră, Al. Andrițoiu), folcloriști (Ana Șoit), oameni de cultură (Marcel Știrban, Teodor Tanco, Eugen Cucerzan) etc. alături de colegi de echipă și străduințe locale. Cei mai mulți din aceștia nu mai sunt, trecând cu Romulus Felea pragul spre dincolo. Majoritatea evocărilor trebuie citite ca un gest de curtoazie, de prietenie, de prețuire.

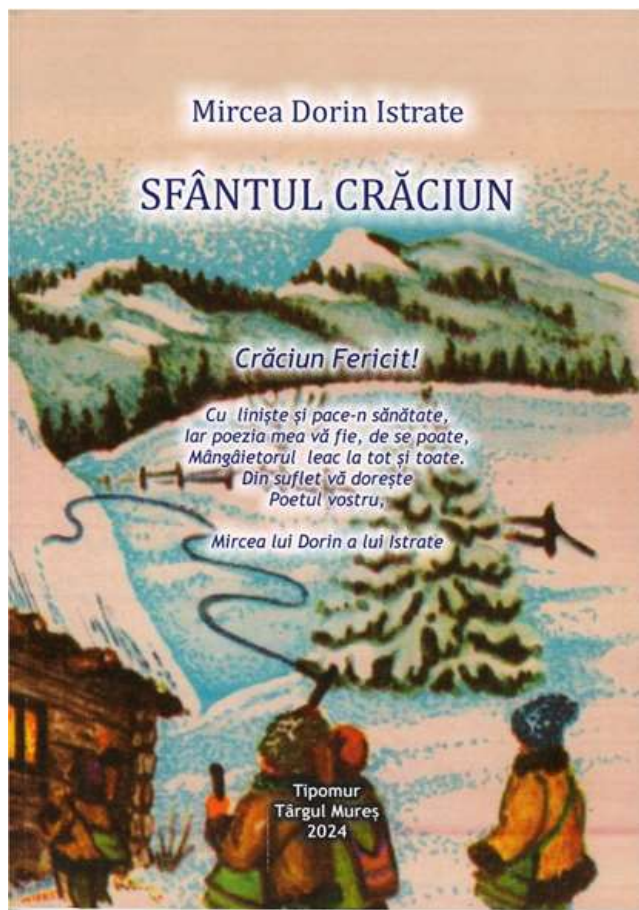
Sunt, evident, și exagerări și repetiții și inflații patetice. Dincolo de ele, figura nobilă a unui om dăruit muncii sale și ținutului din care a ieșit, apare vrednică de admirație și de apreciere. Prin paginile acestea cutreieră focul cald și viu al descendenților lui Horia și Iancu, aerul puternic și încurajator al oamenilor de la munte, care nu s-au lăsat niciodată copleșiți de nevoile zilnice.

O aură spirituală tonică îi însoțește în drumul lor pământesc, semn de noblețe și obârșie trainică. Alături de el, Titus Furduliu a adunat și el o parte din documentele de patrimoniu, care i-a servit lui Florian Dudaș la redactarea cărții de față.

Cartea se deschide cu o scurtă notă lămuritoare despre documentele pe care cei amintiți mai sus au ajuns la îndemâna sa și a Muzeului din Oradea, și i-au servit la conturarea perioadei post-revoluționare (sau cum spune autorul după războiul național”) în munți, și care s-a caracterizat printr-o fază de vizibil reacționarism. Autoritățile militare austriece, obșnuite cu regimul de împilare din trecut, nici n-au ajuns să realizeze că revoluția produs o mutație profundă în conștiința oamenilor din popor și că aceștia nu mai erau dispuși să accepte vechile orânduiri anchilozate și depășite de timp.

Prof. univ. dr. Mircea POPA

Taina nopților de iarnă

Se-mpuținează ZIUA cu raza-i de lumină,
Ne-ademeneste NOAPTE-n visarea ei cea lină,
Pe umărul ferestrei strat nou de nea se-așterne
Iar cei pruncuți în BRAȚE-s, de-acuma la Moș
Ene.

Pe BOLTA necuprinsă îmi strălucesc în noapte
Luceferii în roiuri, ca-n pom cireșe coapte,
Când LUNA, doamna nopții, cu voalul ei de
nori
Îmi cerne-a ei lumină, pe plop de frunze goi.

Sub plăpumi de troiene îmi doarme încolțită
SĂMÂNȚA pusă-n toamnă, de mâna cea
trudită,

Odată cu SPERANȚA că-n vara care vine
Hambarul, coșul morii, vor fi cu toate pline.

Se stâmpără de-acuma, întreaga larmă-a serii
Când MOARE clipa zilei în palmele tăcerii,
Îmi tremură lumina din lampa afumată,
Și jucăușa umbră a focului din vatră.

Ca toate ÎMPREUNĂ, el, omul se-odihnește,
Din hornul casei fumu-n fuioare se rotește,
Urcînd pe scări de VISE spre raiul din ceresc,
În noapți de blîndă iarnă, când toate se-
ndulcesc.

Ca mâine e Crăciunul, și-i VESTE pe pămînt
Că Maica, Preacurata, născut-a pruncul sfânt,
Că El va FI de-acuma a lumii Iertător
De n-om mai fi cum fost-am, păcatului
DATORI.

În VISUL cel de noapte, copil mă FĂ Mărite
Să DUC colindul lumii smerit și preacuminte,
Cu alții ce-s de-o seamă, sub ninsele FEREȘTI,,
Când peste noi COBOARĂ, ninsori
dumnezeiești.

Așteptata cea iarnă

Vintă-i IARNA peste humă, peste sat și peste
țară,
Munca-i dusă la HODINĂ, până-n prag de
primăvară
ROADA-i pusă în hambare, fânu-n STOGURI
rânduit,
Vinul doarme în BUGLANE, somn prelung la
limpezit,
Varza toată e în BUTE, PICOTIND în
PRITOCIT.

De Ignat veni-va vremea pe GODAC să îl
tăiem,
Să-l avem de POFTA gurii și-n bucăți să-l
feliem,
Pe trii RUDE să îl punem, steie-mi în
AFUMĂTOARE,
Iar JINARSUL, cel de prune, gălbeniu și-ar vrea
culoare.,
C-apoi roșu să se facă în OBRAJI, la fiecare.

Așteptam vie CRĂCIUNUL, cu sfințita lui
colindă,
Cu COPII pe la ferestre și-ncă la vecini în
TINDĂ,
Ca AMINTE țină-n viață toată cea copilărie,
Prea știind că niciodată ca atunci, n-o fi să-mi
fie,

Raiul cel fără PERECHE, plin de sfânt și reverie.

Numai NINGĂ-mi ca-n poveste vre-o trei zile adunate,
Peste sat și peste HULĂ, peste tot și peste toate,
Să mai ȘTIM cum este iarna ceia-n toate-adevărată,
Nu din VORBELE lui Moș, spuie cum a fost odată,
Când copil îmi FOST-a și el, în viața lui uitată.

Cronica militară

Regele a vorbit pensionarilor militari

de General ALEXE ANASTASIU

Se cunoaște din informațiile marilor din Capitală, că Vineri 29 Februarie a. c. ore 14, o delegație de 6 oameni, formată din: generalul fost inspector de armată I. Popovici, actualmente senator de drept, amiralul Eustația, fost senator și vice-președinte al Senatului, generalul Anastasiu Alexe, fost senator și mareșal Iacob C. și Teodor-reuca Al. a fost preceptată Soveranului, la Palatul din Valea Victoriei, de generalul de divizie Ericescu Bahă, în calitate de președinte al Secției „Regele Carol II” a ofițerilor în rezervă și retrașezere proveniți din activitate, care a înmănat M. S. Regeului, un memoriu asupra chestiunii pensilor militare.

După ce rezumatul la patru puncte evidențiază pensii militare în țara noastră, de la 1859 — data primei legi de pensii militare întocmită sub ministeratul generalist Lahovari — și până astăzi, menționează documentul evoluția — în trei perioade, care începând de la 1906, urmându-l prin jurisdicția consiliului de miniștri din 4 Iunie 1907 și rămânând mereu în vigoare până acum, se caracterizează astfel: perioada de vitregă administrativă, față de pensionarii militari — perioada 1874 precedent la noi și fără similar în vre-o altă țară din lume — pensii militare fiind mai mult decât penibile condiții.

In concluzie memoriu, la a cărui sfârșit sunt anexate:

a) Cuantumul de pensii să fie de 80% până la 100%, așa cum stabilise legislația noastră de pensii din 1899, 1902 și 1922 (târziu război) și după cum există în toate țările; iar pensia să crească automat fluctuând în funcție de evoluția soldelor ofițerilor activi.

b) Să se desființeze retroactiv de garanțarea (100%, 92%, 88% și 75%), întrucât dacă în garnizoanele mari viața de locuire și e mai puțin scumpă. În schimb pensionarii din celelalte garnizoane sunt lipsiți de avantajele celor din garnizoanele mari și trebuie să suporte cheltuieli mai mari, pentru a satisface cerințele familiare și sociale (cultura copiilor, călătoria în familie, etc.). Pentru pe de altă parte este un drept care pentru noi, ca și solda ofițerilor activi.

c) Pensii militare să fie administrate prin Ministerul Apărării Naționale, așa cum a fost stabilit prin legea specială din 1919 și să dispună de o Casă de pensii proprie, care de altfel există deja. (Casa Militară de Credit și Ajutor a Ofițerilor).

d) Dacă cererile financiare mai sau mai puțin satisfăcute printr-o lege care să fie votată de Parlament înainte de 1 Aprilie, să se întocmească un Jurnal al Constituției de Miniștri, care să îmbunătățească pensii pensionarilor, de la 1 Aprilie a. c.; cel puțin așa cum au fost îmbunătățite cu bună aprobare a Majestății Voastre, prin Jurnalul Constituției de Miniștri din 31 Iunie 1931.

e) După ce Soveranul — stând tot timpul în picioare — a ascultat și a urmat cu o împănitoare atenție, cuprinsul memoriu și a ascultat apoi fâșierile verabile complemențare, din partea membrilor delegației, a declarat — după cât am putut reține — următoarele:

„Privind la necesitatea răscăltării pensionarilor militari dela război, întrucât, ne Mă vou propun, căci un lucru nu trebuie să facă crâmpeie Generalul Popovici, fiind senat, cunoaște însuși cererile de ofițeri, care intervin, pentru creșterea anuită și de lucru.

„În ce privește perspectiva chestiunii din conștiințele monarhului, fiindcă sistemul actual și actual au trăiesc și mână, Vi declar că amintirea ce se prezintă a se îndulci, pe cât de lege, fiind o speră de mare costuri, nu se va realiza așa de curând și Agri-lin, cum cere memorialul. Deocând de aceasta este a se ține în seamă că anul acesta bugetul va fi înălțat cu o cheltuială foarte însemnată, destinată concentrării pentru instruire a cadetilor de la vechi.

„Dar, o ampliere a pensunilor militare cred că se poate face și trebuie să se facă. Pentru aceasta vă promit tot spiritual mea. Desigur nu vă pot permite categoric că ameliorarea se va face. Vi asigur însă că voi pune tot sufletul pentru ca s'o obțin”.

„Această declarație clară, lipsită de orice artificiu și de răscoală înimănată a formulărilor de asigurare oficială, ci dintr-o vorbă sinceră, caldă și vibratoare, a cuprins sufletele venimilor cărora Soveranul li se adresa, de o profundă admirație!

„Le-a vorbit Regele Târziu S. două vechi lui pe cât de îndurată, pe atât de înțeleptă, ca și dintr-o simțăminte lui, pe cât de afabilă de atât de marțială, cei 6 tineri mii de eroi cari L'au ascultat, în numele pensionarilor militari (ofițeri din toate țările au putut doborâ distins și de odă, pe Cameratul lor de război, pe Soldul suprem al Armatei, precum și pe Soveranul Trid profund conștient de fuzie constituțională ale actelor Sale.

„Dela înălțimea sentimentelor căvălășitoare de încredere, de recunoștință și de speranță, pe care această audiență li-a produs delegației, se poate face că din membrii ei poate apărea camarazilor, nu poate fi decât: Regele ne categoric spus: Regele s'a leșar și ne sperăm cauză! Trăiață Regele!”

General Alexe Anastasiu

Cimitirul Eroilor români de la Dalnic

Monumentul Eroilor – Oarba de Mureș

OPINII – cu și fără - PARDON

TÂRGUL NAȚIONAL DE ILUZII

De curând „Târgul Național de Iluzii” din Piața Victoriei și-a închis porțile. Pe taraba promisiunilor electorale s-a vândut tot: minciunile, gogoși și gaura de la covrigi. Iar, partidele angrosiste s-au retras deja în dosul tejghelelor, de unde încă urmăresc reacția cumpărătorilor amăgiți de speranța unor vremi, cu care nu se vor mai întâlni vreodată. Totul a fost în van, iar resturile s-au risipit pe apa Dâmboviței, în timp ce precupeți veroși își rotunjesc veniturile și gândesc în perspectiva propriilor interese.

Și, peste tot și peste toate un vânt nemilos suflă a pagubă. Pentru militarii în rezervă – acum, când pacea este atât de fragilă și un potențial război ne bate la geam – afundați în mlaștina, în care i-a cufundat protipendada îmbuibată de bunăstare, nu mai există vreo nădejde, că li se va face dreptate. Cei care, astăzi, se agață cu disperare de podiumul puterii au altceva în intenție, omițând, voit ori inconștient, ceea însuși șeful Statului Major al Apărării încearcă să le aducă în atenție: „Pacea nu mai este o certitudine pe continentul european”. Astfel, oricât de mult s-ar crede – într-o eventuală confruntare – nu ne putem baza exclusiv pe militarii activi. Fără participarea nemijlocită a rezervei Armatei, singura capabilă să asigure intrarea organizată în dispozitiv a forței principale, în mod sigur, nu vom avea nicio șansă de izbândă. Poate că țările NATO vor interveni, dar până la obținerea aprobării propriilor parlamente înșine trebuie să suportăm povara. Și, atunci, apar firești cel puțin trei întrebări fundamentale pentru existența poporului: De ce atâta îndârjire de marginalizare a militarilor în rezervă și în retragere, ca și a tuturor acelor, care au activat în sistemul național de apărare, ordine publică și siguranță națională?! Cine se află în umbra acțiunilor destabilizatoare?! Cine vrea, cu tot dinadinsul, să distrugă integritatea și suveranitatea acestei țări și nutrește tendințe potrivnice interesului românesc?

Din nefericire, prea încrezători în asigurările unor demnitari fără de cuvânt, aidoma tuturor celor supuși aceleiași nedrepte considerații, și militarii s-au lăsat ademeniți în „târgul” unde opulența pieții doar se prezuma, fără să ia seama la izul urât mirositor al vorbelor de tăgadă ale unor samsari politici versați în manipulare. Rușinos și nedemn un asemenea comportament al celor pentru care Țara a ajuns o tarabă, în sarcina căreia se fac jocuri extrem de periculoase.

Din tot ce-a fost nu a rămas decât amintirea unei prestații lamentabile și nedemne. Iar, dacă în aceeași agoră, ca și până acum, se va reinstala „Bâlciul deșertăciunilor”, în România, jalnica reprezentație comică va fi înlocuită, treptat, cu o neasemuită dramă. De fapt, reprezentația chiar a început, pentru că cei 14 actori au început spectacolul. Unii, dintre cei puternici, cu susținere de partid, cu șanse de reușită; alții, independent de orice capacitate, fără de nicio șansă, încât spectatorii, dezorientați, nu mai știu cui să-i acorde încrederea. Și-atunci, vorba înțeleptului: „dintre două rele, să-l alegem pe cel mai puțin rău”.

Este dureros ce se întâmplă sub privirile noastre, inerte și mute, peste care același cineva – de aici sau de altundeva – a aruncat perdeaua întunecată a necunoaștinței sociale, bulgări de învrăjbire și picături de neliniște menite să mențină starea de încordare și temerea, care domină peste o societate ajunsă la răscruce.

Poate că numai unul Dumnezeu mai poate să ne călăuzească înspre drumul cel drept. Doamne ocrotește-i pe români!

General-locotenent (r) dr. Grigore Stamate

Să nu trăiești la margine de țară

„Mă vor scriitor, farseur, mă vor angrosist de idei și muncitor corect

la bibliotecă. Să scriu cărți, să le public, să mă însor, să frecventez saloane literare, să țin conferințe la Ateneu, să protestez prin ziare împotriva imoralității veacului, să profetizez, să-mi las barbă, să mă decoreze și să mă promoveze senator. Asta e tot. Vor să fiu ca ei, să fiu al lor, să le expun ideile inarticulate. Asta înseamnă să fii victo-

rios. [...] Mă acceptă să fiu orice, numai să-mi am deja modelul”.

(Mircea Eliade, *Întoarcerea din rai*)

Parafrazând titlul unei cărți⁸² și premers de o reflexie mai actuală ca oricând a lui Mircea Eliade, vom încercat o scurtă prezentare a realităților, văzute de la margine de hotar, cu privirea orientată spre apus. Ambele aspecte politice - în fond și formă - au la bază conceptul educației dar și un fenomen real al oportunistului, rezultat din practica vieții ca rezultat dintre dorințele cetățeanului, pretențiile și promisiunile electorale ale politicianilor.

Ce relatează Grigore Filip în cartea sa despre iluzia respirării aerului curat și pur, în Basarabia ocupată de sovietici în 1940, era o iluzie identică cu aceea de astăzi, la fel de verosimilă ca și libertatea de a trăi într-o democrație autentică, sau mai nou (i)liberală, impusă de apartenența la UE și NATO, în care dacă nu cânti după partitura (globaliști)lor ești gata, terminat și dacă ești la „marginea” și mai nou chiar și în „lăuntrul” țării e la fel de rău și șampilat ca „putinist” sau rusofil!

Pe vremea lui Gheorghe Dej nu erai patriot dacă strecurai printre dinți o înjurătură neaoșe la adresa vreun „tovarăș” rus, sau nu participai la reuniunile ARLUS, necum să te fi opus la ceva prin CAP, că erai dușman de clasă și pasibil de o tabără prin Bărăgan Deltă sau Canal!

Astăzi este aproape la fel dacă îndrăznești să-ți exprimi public opinia despre sau cu privire la drepturile legitime ale neamului românesc, sau crezi măcar că *frau Ursula* ia măsuri greșite în contra cetățenilor români din UE! Ori ești catalogat la fel ca legionarii „extremist, naționalist, șovinist” – după bunele obiceiuri udemeriste - dacă apreciezi cumva, din punct de vedere istoric, vreun gest sau acțiune a patrioților membrii sau simpatizanți ai Gărzii de Fier, sau dacă nu-l consideri pe mareșalul Antonescu „criminal-antisemit”, iar armata cea care i-a exterminat pe evrei, ceea ce evident că este exagerat și neadevărat. Dar dacă ești bufonul de serviciu care te înscrii în corul celor care aprobă toate prostiile „legiferate” la București sau Bruxelles, sugerate și impuse de OMS, ONU sau UE, ori comunitatea evreiască,

atunci da, ești aliniat și în „trend”-ul vizionar de OK (șoroșist).

Grigore Filip și amintea cu cât entuziasm și ospitalitate au fost primiți în Ardeal basarabeni după primul lor refugiu, din iunie 1940, și cu câtă răceală la repatrierea în Basarabia după acel august 1944, odată cu retragerea frontului antibolșevic spre Carpați. Da, pentru că trebuie amintit faptul că, potrivit Convenției de Armistițiu, din 12 septembrie 1940, „pradă de război era tot ce aparținea teritoriului evacuat al Basarabiei, inclusiv *repatrierea cetățenilor*”⁸³ și a întregului arsenal de pe teritoriu respectiv⁸⁴.

Forfota era mare în 1940, spre România veneau intelectualii, preoții, funcționarii din Basarabia unită la 27 martie 1918, și spre Chișinău trenurile erau ticsite cu bunuri ale evreilor care mergeau spre sovietici. Mulți dintre cei vizați s-au supus și reîntors în Basarabia, dar puțini au ajuns acasă. Pentru foarte mulți noua „casă” se numea Siberia!, de unde puțini au scăpat cu viața și au revenit la vetrele lor moldave. Inscripția preferată de pe vagoanele de marfă era: „*vraghi naroda*” (dușmanii poporului).

Cei care s-au remarcat în predarea basarabenilor pribegi prin România au fost evreii din Oltenia, unde se refugiase cei mai mulți dintre funcționari din calea războiului. Așa au apărut drame, greu de înțeles, în sânul familiilor românești. De exemplu o învățătoare din Oltenia s-a căsătorit în *grabă* cu un localnic oltean numai ca să scape de *repatriere*. La fel s-a întâmplat și cu alte familii de intelectuali basarabeni, refugiați sau repartizați în zona Banatului.

Ironia sorții a făcut ca nici familia lui Grigore Filip să nu scape de „vigilența și hărnicia” jandarmilor care pentru executarea ordinului și îndeplinirea „normei” de predare către centrele de repatriere raportau tot ce aflau sau bănuiau, fără o temeinică justificare.

Depărtarea și ideea de trai asupritor la margine de țară a făcut ca soarta basarabenilor, mai puțini la număr, refugiați în Transilvania să cunoască sentimentul românesc mai

⁸² Grigore Filip Lupu, *Să nu te naști la margine de țară*, Ed. Romcart, 1993, cu o prefață semnată de Victor Macaverevici

⁸³ Apud Antonio Faur, *Convenția de armistițiu*

⁸⁴ Vezi Constantin Moșincat, *Sfânta datorie de ostaș. 80 de ani de la înființarea Cercului de recrutare Bihor*, Editura GP, Oradea, 1999

îndeaproape. Și cum „piatra de încercare” pentru orice patriot comunist – și cum în Bihor la noua conducere democrat-comunistă s-au instalat ilegalistii unguri și evrei - loialitatea față de sovietici se manifesta din plin, inclusiv prin denunțarea celor peste 2.500 de basarabeni stabiliți aici, deoarece ei erau considerați „dușmani suspecti”, mai ales dacă erau cumva învățători notari sau oameni calificați cu vreo meserie.

Cine erau promotorii ideilor sovietice? Evident că psihoza bolșevică, așa cum era prevăzută de către legionari, era orchestrată de „majoritatea ungarilor și evreilor comuniști”⁸⁵, care invariabil identificau pe basarabeni ca suspecti până la 60 km de graniță.

De ce miră oare pe mulți astăzi faptul că nu se ia nici o atitudine față de regimul ucrainian de deznăționalizare a românilor când, după cucerirea Basarabiei 1944, Gheorghiu Dej trimisese o telegramă de felicitare sovieticilor pentru că au „*eliberat pământul sovietic al Basarabiei de sub ocupația burghezo-moșierească a României*”⁸⁶! Absurdul friza realitatea! La festivalurile studentești și populare de după război se cânta cântecul basarabean „trei surori”. Dar nimeni nu-i știa originea până ce a intrat pe fir securitatea instalată dintre evrei, originali din România.

Mai târziu, Pan Halipa, Hudiță și Onisifor Ghibu, prin 1971, au pregătit un memoriu pentru Conferința de la Helsinki (1975 – drepturile omului), în legătură cu anexarea Basarabiei în urma tratatului Ribbentrop-Molotov. Cel mai trist aspect care l-a frământat pe Grigore Filip, și pe mulți alți români basarabeni, a fost faptul că ei nu aveau voie să-și mărturisească originea și mai ales trebuiau să nu pomenească că sunt români, deși avusese „norocul” ca o parte dintre ei să lupte sub ruși, iar alții sub românii. Să se fi inspirat din concepția lui Banderas ucrainenii lui Zelinsky de au interzis vorba românească și copiilor la joacă?

Vă ordon treceți Prutul, conținea în sine pe lângă porunca mult așteptată și un imbold morat

⁸⁵ Grigore Filip Lupu, *Să nu te naști la margine ... op cit*, p. 14

⁸⁶ Ibidem, p. 25

care a dat curajul românilor de a se bate cu sovieticii pentru dreptatea lor, aliați cu germanii, a căror putere era considerată, la vremea aceea ca cea mai mare putere a Europei și detoți tmută ca invincibilă, pe frontul de Est și Vest. Geopolitica rușilor și ucrainenilor de extindere mereu spre apus obliga România la alianțe cu vecinii ceilalți, deoarece experiența trecută indica faptul că și atunci când „le-am fost aliați” ne-au furat (vezi Cantemir, Crimeea, Independența). Și s-a croit Mica Antantă și nțelegera balcanică dar acestor alianțe le-a lipsit forța militară adică o armată comună, cum lipsește astăzi și UE!

Ce și cum au suferit deportarea „chiaburii” basarabeni, Grigore Filip ne amintea cazul lui Arion Codosu, deportat în Siberia, care, după revenire la vatră, locuia la marginea satului într-un bordei, casa lui din mijlocul satului fiind folosită pentru *interesele războiului*, dar măcar acolo putea să cugete ca un om liber.

Calvarul deportării basarabenilor și bucovinenilor a fost groaznic și de scris în cărțile de învățătură, dar de îndurat nu era recomandat nimănui. Și Moș Arion povestea cum a rezistat în vagoanele sigilate pe dinafară, orientate cu mers spre răsărit, zi și noapte, săptămâni de-a rândul până au ajuns în Siberia. În gări se „aruncau morții prin ușa întredeschisă și primeau apă, apoi din nou la drum...”⁸⁷ până în mijlocul pădurii de unde trebuiau să scoată copaci cu rădăcini cu tot.

În 4-5 ani de defrișări pe pământul astfel „cucerit” ridicau ceva barăci de lemn și bârne, dar în scurtă vreme erau mutați mai în adâncul pădurii unde se relua de la început travaliul. După 10 ani de deportare Moș Arion regreta că românii „n-au tractoare, în timp ce pământul rusesc jémé de tractoare”.

Înțelegeți ce era în sufletul omului atunci? Pricep oare politicienii ce-i în sufletul românului acum după ce s-a intrat cu „bocancul” constituțional în alegerile de „la margie de țară”!?

Col. dr. Constantin Moșincat

⁸⁷ Ibidem, p. 41

Din nou despre Calin Georgescu

Am publicat deja doua articole despre Calin Georgescu, in prezent aspirant cu mari sanse la presedintia Romaniei. Si nu as fi scris acest articol daca nu as fi citit afirmatiile speculative, rau-voitoare si complet nefondate aparute in ultimele zile la adesa lui. In calitate de observator de peste ocean al evolutiei politice din tara, si totodata in calitate de ziarist si analist, imi permit sa fac cateva observatii.

In perioada comunista au fost promovati in functii politice indivizi fara valoare morala si fara crez etic. Dupa lovitura de stat din 89 acestia au fost ghidati atat din exterior cat si din interior sa se infiltreze in diferite formatii politice nou-infiintate cu scopul de a ramane la putere. Si aici voi oferi doua exemple concrete de strategie neo-comunista: Cand am reusit sa intru la facultate a doua oara in 1962, dupa aproape patru ani de inchisoare si munca fortata, l-am reintalnit pe Ion Letea, fost coleg de liceu care acum era asistent universitar. Letea imi spunea ca avea ofiteri de securitate la cursurile fara frecventa si acestia ii relatau ca in sedintele lor confidentiale studiau toate scenariile posibile de schimbari politice si in toate scenariile ei urmau sa ramana la putere sau in spatele puterii...

Ulterior, eu am plecat din tara si am ajuns reporter la Vocea Americii. M-am intors in tara dupa evenimentele din 1989 si i-am intervievat pe majoritatea noilor lideri din guvern si din opozitie. Si imi amintesc cum in 1990 il asteptam pe Corneliu Coposu in biroul sau si intre timp ma intretineam cu Ion Barbus, vice-presedintele partidului National-Taranesc. La un moment dat s-a deschis usa biroului si privind afara Barbus mi-a spus pe un ton ingandurat si trist: *“Vezi indivizii astia care misuna in hol si pe coridoare? Au fost activisti de partid sau securisti si acum se inscriu la noi in partid. Suntem incojurati de Securitate..!”*

Viata politica dupa 1989 a fost organizata de vechii nomencluristi in mod mafiot. Noii lideri au pus mana fraudulos pe economia tarii si si-au impartit prada intre ei. Tot ei au preluat masmedia si dirijeaza opinia publica. Si pentru a mentine controlul, au promovat in functii importante subordonati cu pregatire minima si fara opinie personala care raspund la comanda.

Pe deasupra, au acordat toate drepturile posibile minoritarilor pentru a lasa impresia ca respecta democratia. Este adevarat insa ca intre timp si o mica parte din clasa educata si mijlocie a ajuns la un nivel social multumitor si nu doreste noi tulburari sociale. Felicitari sincere acestei clase, dar ar trebui sa se gandeasca si la restul tarii. In general insa, noua protipendada dependenta de statul mafiot si in special fostii comunisti, urla acum ca din gura de sarpe ca Georgescu nu e democratic; ba e chiar fascist; e pro-rus; si mai este si anti-european!

Georgescu nu poate fi anti-european pentru ca Romania se afla in mijlocul Europei si nu se muta nicaeri, si nu este nici pro-rus deoarece e un om educat si un patriot. De altfel, nimeni nu poate fi etichetat drept anti-european daca respinge unele tampenii care vin din Europa si nici pro-rus daca le recunoaste si Rusilor unele merite. Dece este deci denuntat Georgescu atat de vehement? Pentru ca le strica jocurile celor de la putere si pentru ca unii romani s-au obisnuit cu sistemul... Pe langa sef, are si subordonatul locul lui caldut si sigur.

In ce priveste relatiile internationale, sunt convins ca Georgescu va negocia cu oricine in numele tarii si pentru binele tarii. Ce ar fi rau, de exemplu, daca am negocia si am obtine mai multe drepturi de la UE si de la Nato? Ce ar fi rau daca am cumpara la preturi convenabile materii prime din Rusia? Este de fapt ceace face occidentul.

Calin Georgescu ramane totusi o enigma venita din neant si unii romani se tem de necunoscut. Intr-adevar, nu stim cum vom evolua, dar sunt convins ca odata cu alegerea lui am scapa definitiv de fostii comunisti care inca ne manipuleaza din umbra. Este un risc pe care ar trebui sa ni-l asumam.

Prof. Dr. Nicolae Dima, 4 decembrie 2024.

ALEGERILE DIN AMERICA

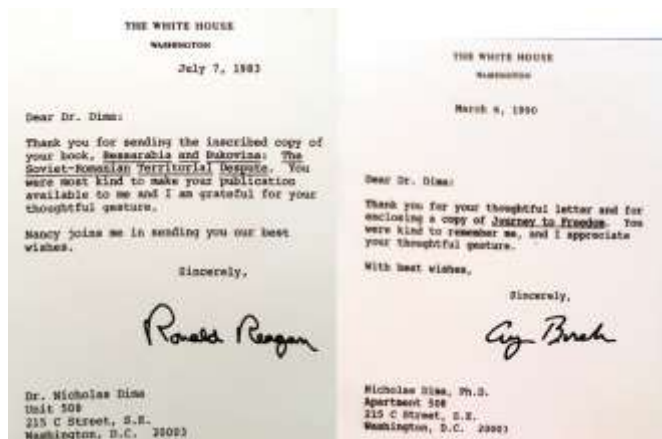
(foto stânga civil)

Sunt în Statele Unite de 55 de ani, dar **niciodată** societatea americana nu a fost atât de **divizata** că în ultimii ani. **Mocnește nemulțumirea** și nu mai există un numitor comun care să unească oamenii. **Până și** prietenii s-au certat **între** ei din motive politice și sunt puține șanse de reconciliere. Un bun prieten, doctor de origine **mexicana**, mi-a mărturisit înainte de alegeri că are mari probleme în familie: unii îl adora pe Trump și alții îl detesta; el e prins la mijloc. I-am zâmbit și i-am spus că nu e singur. Eu am unii prieteni **romani** care și-ar da viața pentru Trump și alții care l-ar sfâșia. Am trăit peste 20 de ani la Washington și, ca reporter la Vocea Americii, am încercat să înțeleg mecanismele politicii SUA, în special obiectivele **internaționale**.

Apoi m-am pensionat și după câțiva ani m-am mutat în Arizona. Aici mi-am dat seama repede că **daca** la Washington **predomina** obiectivele federale și **internaționale**, în Arizona oamenii sunt **preocupați** în primul rând de probleme economice practice și locale. Și **totuși**, în ultimele luni au dominat și aici **preocupările** politice. Trebuie precizat că Arizona este unul din **statele** indecise (swing state) care **oscilează** între **democrați** și republicani și nici un partid nu poate fi sigur de rezultatul alegerilor. În acest an, **disputa** a fost **acerba** reflectând **compoziția** socială și etnică a statului. Arizona e frumoasă, are relief divers, are **clima** semi-tropicală în sud și continentală în partea nordică și muntoasă a statului. Arizona are **totodată** un **standard** ridicat de viață și atrage continuu locuitori din zonele reci ale Americii. **Populația** statului e amestecată: amerindieni, mexicani, hispanici, europeni și negri-americieni. În ultimele decenii s-au stabilit de asemenea în Arizona atât pensionari din alte

state cu stare materiala buna, dar și mulți imigrați din America Latina. Acest amestec etnic, rasial și social se oglindește în opțiunile politice ale populației. Hispanicii, imigranții de data recenta, și clasele de jos voteza de regula pentru democrați în timp ce majoritatea albilor și clasa mijlocie prefera Partidul Republican.

Unii dintre prietenii mei aflați în căsătorii mixte se confrunta însă cu divergentele politice chiar în sânul familiei. Soția mexicana a unui prieten alb a ameninat că dacă Trump ajunge președinte, ea pleacă înapoi în Mexic. De fapt, a doua zi după alegeri au venit în vizita la noi patru familii mixte și m-a surprins să constat cât de supărate erau femeile din cauza alegerii lui Trump. Toate erau de origine hispanica. Eu m-am amuzat pentru că desi l-am preferat pe Trump, entuziasmul meu politic e mult diminuat și respectul pentru politicieni s-a redus pe aceeași măsură. De altfel, se știe în cercul meu de prieteni că sunt preocupat de geopolitica globala și în acest sens mi se cere părerea. Mă preocupa în special modul în care politica americana afectează Europa și Romania, dar aceasta preocupare o împărtășesc doar cu cei interesați de subiect.

Altfel, e interesant și cumva surprinzător faptul că după alegerile de la 5 noiembrie s-a restabilit calmul. Unii americani se temeau de un eventual război civil și în unele state a fost activata Garda Națională, dar nu s-a întâmplat nimic. În ce mă privește, mă așteptam la revolte spontane, tulburări de strada, spargeri de magazine și avarii, dar nu s-au produs. Una din explicații ar putea fi faptul că victoria republicana a fost categorica și de necontestat. Fata de democrați, republicanii au

avut o agenda clara și s-au angajat bine pregătiți în campania electorala. În același timp, Trump și republicanii au fost ajutați la urne și de evoluția economica precara din ultimii ani a economiei americane. Acest lucru l-au resimțit din plin majoritatea alegătorilor. Preturile locuințelor și chiriile apartamentelor s-au dublat și la fel au crescut preturile alimentelor, serviciilor și asigurărilor, în timp ce salariile au stagnat. Americanii l-au ales pe Trump în speranță redresării economice și sociale a tarii. De altfel, Trump a făcut multe promisiuni electorale, dar vă fi foarte greu să le îndeplinească. El vă trebui să obțină sprijinul deplin al legislatorilor și deocamdată republicanii au majoritatea doar în Senat. În plus, pentru unele din obiectivele sale, vă trebui amendata Constituția, ceea ce nu e deloc ușor. În ce privește politica interna, Trump se vă lovi de inerția unui sistem guvernamental birocratic și osificat și de opoziția democraților care fără îndoială că se vor replia. Neomarxismul deghizat că progresivism nu moare de buna voie. Pe de alta parte, cu caracterul lui impulsiv și autoritar nu vă fi deloc ușor pentru viitorul președinte să-și facă aliați. Pe deasupra, unele din obiectivele noii administrații sunt economice și în sistemul capitalist economia e guvernata în primul rand de întreprinderi particulare și de piață, și doar în mica măsură de guvern. În ce privește relațiile internaționale, Administrația Trump se vă confrunta cu probleme geopolitice fără soluții diplomatice. Mă refer la conflictele din Ucraina, din Israel, Iran și Orientul Mijlociu, și la marea confruntare deocamdată pașnică cu China. Toate aceste situații-probleme vor afecta din plin Europa și România. Dar mai întâi trebuie să așteptam câteva luni și să vedem cum se conturează concret politica externa a Administrației Trump.

Nicolae Nicholas Dima, UȘA, 10 noiembrie 2024

Romania in gura șarpelui Boa

Romania e sugrumata in prezent de un imens sarpe boa. De fapt, tara se zbate de zeci de ani sa iasa din stransoarea sarpelui si cand e gata sa scape intervin cei din jur; acestia nu intervin sa ajute insa neamul romanesc, ci sa ajute sarpele. S-a intamplat in august 1944 cand eram gata sa scapam de nemti, dar am fost dati pe mana trupelor Sovietice. S-a intamplat deasemenea in decembrie 1989 cand tara s-a revoltat impotriva comunismului, dar am ajuns pe mana fariseilor. Si se intampla acum, in 2024, cand Romania e oferita globalistilor.

Precizez de la inceput ca la ultimele alegeri, impreuna cu multi alti romani, m-am pronuntat in favoarea lui Calin Georgescu. Si nu am facut-o pentru ca il cunosc personal; adaug in paranteza ca nu stiu cum a evoluat in ultimii 10-15 ani; m-am pronuntat in favoarea lui pentru a scapa de sarpele care ne sugruma. Asteptarile mele au fost insa inselate. Sper totusi ca cei care s-au napustit asupra lui Georgescu au inteles ca nu de el se teme sarpele; se teme de moarte ca isi pierde puterea, pozitiile, fotoliile si privilegiile. Si totusi, neamul romanesc a rabufnit din nou, dar cineva ne-a vandut si de data aceasta. Cine sunt vanzatorii destinelor noastre?

M-am format in inchisorile comuniste unde am ajuns inainte de a implini 20 de ani. Am avut totusi noroc. Am fost condamnat la doi ani si am reusit sa scap dupa trei ani si jumătate. Fratele meu Ion, cu sapte ani mai in varsta decat mine, a avut altfel de noroc. A fost condamnat la 20 de ani de inchisoare, dar a scapat cu numai zece ani batuti pe muchie. De restul, cica a fost gratiat in 1964. Stiu deci din familie ce inseamna comunismul. Ce nu mi-am imaginat insa a fost sa vad ca dupa comunism a urmat o era si mai perversa din punct de vedere moral si spiritual; era care trebuia incheiata odata cu alegerile din acest decembrie. Pare evident ca nu a fost sa fie.

In inchisorile comuniste am cunoscut lumea buna din perioada inter-belica. Eram prea tinar si lipsit de experienta ca sa particip la discutiile elitei noastre, dar am ascultat si am invatat multe. Abordand, de exemplu, problema

colaborarii la crimele comise de Carol al Doilea prin anii 30 si la actul de tradare din august 1944, unii lideri politici aflati in inchisoare constatau cu consterare "*cat de adanca e cangrena morala o poporului nostru...* Si se intrebau: *Se mai vand oare atat de de miseleste si alte popoare?* Si raspunsul era unul singur: *Daca lasam gunoaietele sa ne guverneze, ne meritam soarta...*" Mult mai tarziu am inteles ca vanzarile de constiinta si tradarile de tara nu le faceau romanii de rand; erau comise de indivizi aflati in posturi de conducere. Sarind peste timp, aceleasi intrebari se pun si in ziua de azi. Pe cine am ales la conducerea tarii? Cine ne vinde?

In perioada imediat post-belica conducerea tarii ne-a fost impusa de la Moscova: Pauker-Dej-Moghioros... si a insemnat foamete, suferinte, arestari in masa, decimarea elitei nationale si nenumarate asasinatate. Acea perioada s-a incheiat prin anii 60 dar a urmat o alta catastrofa; un atentat la fibra biologica a neamului nostru. Noua tiranie a fost inlaturata in decembrie 89 in urma unei conjuratii internationale ascunsa pompos intr-o zisa revolutie. Mascarada a costat mii de victime, majoritatea oameni tineri care s-au sacrificat pentru un ideal; ideal pangarit de fariseii care s-au ridicat pe cadavrele acelor tineri. Ce s-a intamplat? Enkavdeul nu a scapat Romania din mana in decembrie 1989; a predat-o sorosistilor, care de coniventa cu cercurile cripto-comuniste din occident, au asteptat-o cu bratele deschise si au transformat-o intr-o pseudo-colonie. Si de 35 de ani induram cele mai umilitoare injoseli din istoria noastra. De data aceasta nu mai murim biologic; acum suntem ucisi sufleteste. Mare miracol ca inca mai suntem in viata.

Si imi anintesc ca pe la inceputul lui 1990 l-am intervievat la Vocea Americii pe scriitorul Octavian Paler. Acesta imi spunea indurerat ca poporul roman nu mai suporta nici diagnosticul maladii de care sufera si nici tratamentul necesar vindecarii. Intre timp, fariseii s-au incaunat la putere si au jefuit tara impreuna cu afaceristii venali din occident in timp ce numerosi confrati au plecat in strainatate in cautarea libertatii si demnitatii. Imi amintesc deasemenea ca in decembrie 1990 eram printre demonstrantii din Piata Universitatii cand un

tină spunea că seful lui, un stab comunist, susținea că ar trebui goniti din țară vreun milion de "reacționari" ca România să se liniștească. Au plecat circa șapte milioane, cei mai mulți dintre ei oameni tineri educați și curajoși, dar țara tot nu s-a "linistit."

Ce se va întâmpla în următorii 35 de ani dacă decizia CCR rămâne în vigoare? Vor mai pleca încă șapte milioane de români? Atunci comunistii de ieri și urmașii lor de azi vor fi în sfârșit fericiți și vor trăi într-o țară liniștită- o țară-cimitir...

Și în timp ce aleșii noștri dorm, liderii altor țări merg înainte cu planuri și obiective clare și concrete. Orbán discută cu Trump și pune la cale viitorul Europei de est. Atenție români! Polonia se impune ca țară demnă și suverană. Ucraina continuă să ne batjocorească și conducătorii noștri își apleacă umil capul în fața ei. Și Rusia joacă șah geopolitic internațional și așteaptă calm să-și impună punctul de vedere. Bucureștiul se joacă de-a sedintele și așteaptă să vină directive noi din străinătate... Altfel, Georgescu e doar un nume. Nu despre el e vorba. E vorba de viitorul României. Încă 35 de ani de servilism și nu vom mai exista!

Prof. Dr. Nicolae Dima, USA, Cotidianul, 13 decembrie 2024

ESTE INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ UN ADEVĂRAT AUTOR DE OPERE PROTEJATE PRIN DREPT DE AUTOR?

Abstract

The answer to this question is difficult and I do not believe that at this moment the practical and theoretical premises necessary to reach a sufficiently reasoned conclusion in the context of the accelerated evolution in the field of artificial intelligence are built. Therefore, I intend to review some aspects for a possible elucidation of the necessary premises for a pertinent answer.

Keywords: artificial intelligence, generative artificial intelligence, algorithm, software, regulation

La réponse à cette question est difficile et je ne crois pas qu'à l'heure actuelle, les prémisses pratiques et théoriques nécessaires pour parvenir à une conclusion suffisamment raisonnée dans le contexte de l'évolution accélérée dans le domaine de l'intelligence artificielle soient construites. Par conséquent, j'ai l'intention de passer en revue certains aspects pour une élucidation possible des prémisses nécessaires à une réponse pertinente.

Mots-clés: intelligence artificielle, intelligence artificielle générative, algorithme, logiciel, régulation

Răspunsul la această întrebare este dificil și nu cred că la acest moment sunt edificat premisele practice și teoretice necesare pentru a se ajunge la o concluzie suficient de argumentată în contextul evoluției accelerate din domeniul inteligenței artificiale. De aceea, mi-am propus să trec în revistă câteva aspecte pentru o posibilă eluciere a premiselor necesare la un răspuns pertinent.

Cuvinte cheie: inteligență artificială, inteligență artificială generativă, algoritm, software, reglementare

Considerații privind inteligența artificială

Nu există o definiție unanim acceptată a inteligenței artificiale (AI).

Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI) consideră că IA este o ramură a informaticii care își propune să proiecteze mașini și sisteme capabile să îndeplinească sarcini care necesită inteligență umană, folosind metodele de învățare automată și de învățarea profundă; odată cu apariția noilor tehnici și software de rețele neuronale din ultimii ani,

inteligența artificială este percepută de majoritatea oamenilor ca un sinonim pentru „învățare automată profundă supravegheată”^[1]. Organizația Internațională pentru Standardizare (ISO) a definit AI drept „capacitatea unei unități funcționale pentru a îndeplini funcții asociate în general cu inteligența umană, cum ar fi raționamentul și învățarea”^[2]. Totuși, de observat vă există una mai multe forme de inteligență artificială, în funcție de gradul de autonomie, complexitatea *software*-ului, algoritmi, metode de prelucrare, varietatea datelor la care au acces și prelucrează, precum și producerea de rezultate. În esență, aceste date pot fi împărțite între așa-numitele date „de intrare”, anume date integrate în amonte, pentru a îmbogăți informațiile artificiale și așa-numitele date „de ieșire”, anume date rezultate. Toate aceste date pot constitui eventual lucrări: fie primare, pentru cele integrate în sistem ca „materie primă”, fie de rezultat, pentru cele rezultate din procesare algoritmică, de integrare creativă.

Comisia europeană consideră că Inteligența artificială (IA) se referă la sistemele care manifestă comportamente inteligente prin analizarea mediului lor înconjurător și care iau măsuri - cu un anumit grad de autonomie - pentru a atinge obiective specifice. Sistemele IA se pot baza exclusiv pe *software*-uri, acționând în lumea virtuală (de ex. asistenți vocali, *software* de analiză a imaginii, motoare de căutare, sisteme de recunoaștere vocală și facială) sau IA poate fi încorporată în dispozitive *hardware* (de exemplu roboți avansați, vehicule autonome, drone sau aplicații pentru internetul obiectelor)^[3].

Articolul 3 pct. 1 din Regulamentul european privind inteligența artificială, definește „sistem de IA” ca fiind „un sistem bazat pe o mașină, conceput să funcționeze cu diferite niveluri de autonomie, care poate prezenta adaptabilitate după implementare și care, urmărind obiective explicite sau implicite, deduce, din datele de intrare pe care le primește, modul de generare a unor rezultate precum previziuni, conținut, recomandări sau decizii care pot influența mediile fizice sau virtuale”.

Doctrina^[4] constată că AI este o disciplină cu mai multe fațete, potențată conjunct de trei factori (îmbunătățirea capacităților de calcul ale mașinilor, progrese în cercetarea rețelelor

neuronale convoluționale și creșterea masei de date variate și relevante disponibile) ce au permis o IA puternică, capabilă să egaleze, așa cum și-au dorit pionierii, inteligența umană. Observă ca posibilă distribuirea principalelor sisteme AI existente în prezent (IA slabă) în două categorii principale:

- sisteme deductive, bazate pe reguli predefinite, de la cele mai simple la cele mai sistemele sofisticate (numite anterior „sisteme expert”), capabile să rezolve probleme precise și prestabilite bazate pe fapte și reguli cunoscute, calificate drept deterministe, în măsura în care răspunsul pe care îl oferă la o întrebare poate fi determinat cu precizie pe baza datelor de intrare și a faptelor și reguli obiective integrate în sistem;

- sisteme inductive, bazate pe *machine learning*, care au capacitatea de a învăța fără a fi în mod explicit programate, din datele de antrenament, bazate pe modele probabilistice, fiind capabile să rezolve probleme complexe prin folosirea algoritmilor parametrizați din datele de antrenament.

Învățarea automată este apreciată ca principala cale de dezvoltare pentru AI contemporan, ce „*marchează trecerea de la logica de programare la logica de auto-configurare*”.

Din cele prezentate se poate concluziona că inteligența artificială poate fi definită ca fiind un set evoluat de sisteme informatice care relevă un comportament inteligent prin perceperea și analiza informațiilor pentru care a fost conceput și antrenat în vederea atingerii unor obiective specifice. Altfel spus, este o știință ce permite omului să își folosească inteligența pentru a crea o mașină care să imite comportamentul uman.

Printre creațiile rezultate în urma prelucrării de către inteligența artificială, schematic am putea considera două tipuri:

- creații asistate de calculator^[5] dependente de *software*-ul utilizat, inteligența artificială servind doar ca instrument în procesul creativ supravegheat de o ființă umană;

- creații generate spontan prin inteligența artificială, fără intervenția umană decisivă în momentul creației, unii considerând că IA conține propriul proces creativ.

Inteligența artificială generativă (GAI) este o formă relativ nouă de inteligență artificială, de tip *machine learning*, bazată pe rețele neuronale, antrenată pe seturi vaste de date, care poate crea

conținut nou prin extrapolare din datele de instruire, sub formă de text, imagine, video sau audio, ca răspuns la solicitările în limbaj natural ale utilizatorilor^[6]. Se bazează pe exemple de intrări (numite „date structurate” sau „date de învățare”) care permit unui sistem să se îmbunătățească continuu și să ia decizii fără intervenție umană. Pentru aceasta, trebuie programat pas cu pas, metodă inspirată din mecanismul biologic de dobândire a facultăților cognitive care permite copilului să învețe să recunoască obiecte între alte obiecte de același tip. Aplicațiile sale sunt numeroase și variate: filtrarea spam-ului, traducerea automată, recunoașterea vocii, recunoașterea textului, recunoașterea imaginilor ș.a.

Capacitatea sa extraordinară de a produce conținuturi audio, imagine și video noi, asemănătoare cu cele umane, precum și a rezolva aspecte economice și sociale produce deja efecte considerabile. Un raport din iunie 2023 al companiei McKinsey a estimat că potențialul economic anual al creșterii productivității generate de toate tehnologiile de inteligență artificială se situează între 17,1 și 25,6 trilioane de dolari la nivelul economiei globale, din care GAI reprezintă între 6,1 și 7,9 trilioane de dolari; până în 2025 peste 30% din noile medicamente și materiale vor fi descoperite cu ajutorul tehnicilor GAI și 30% din mesajele de *marketing* ale marilor organizații vor fi, de asemenea, generate sintetic.

Însă inteligența artificială conversațională orientată spre text, de nivel uman oferit de ChatGPT, este cea care a stârnit imaginația oamenilor prin dialogarea cu aceste modele, ceea ce înseamnă că pot colabora cu parteneri umani pentru a genera conținut.

Cu toate acestea, nu se știe exact modul cum își îndeplinesc sarcina creativă propriu-zisă modelele GAI, bazate pe rețele neuronale artificiale codificate în *software*, pe straturi și conexiuni a căror coeficienți de putere, de exemplu la modelul GPT-3 ar fi 175 de miliarde de parametri, iar la GPT-4 ar fi de trilioane de parametri. Se știe cum sunt conectați neuronii umani și cum se realizează comunicarea între oameni, prin limbaj verbal compus din cuvinte al căror înțeles este cunoscut de participanți, precum și prin limbaj corporal (postură, gesturi, expresie facială, inflexiuni ale vocii, secvența,

ritm și cadența cuvintelor și altele), ceea ce face ca sensul unei comunicări să fie mai amplu decât suma sensurilor cuvintelor care o alcătuiesc, depinzând în proporție variabilă de limbajul corporal. În orice mesaj se regăsește un conținut, transmis verbal și relația, transmisă non-verbal, iar dacă în centrul comunicării se află relația (iubire, ajutorare, luptă, boală etc) limbajul verbal este ne semnificativ. Dualitatea mesajului, ca și a limbii, se explică prin diferența dintre emisferile cerebrale: stânga funcționează secvențial și operează cu sensuri literale, explicite, nu înțelege aluziile ori cererile indirecte dacă nu sunt însoțite de metacomunicare, adică de instrucțiuni despre mesaj, iar dreapta funcționează global, cu sensuri non-literale, implicite, fiind specializată în „arta înțelegerii contextualizate a sensului”, de ea depinzând înțelegerea metaforelor, umorului, ironiei, sarcasmului, precum și procesarea tonului vocii, expresiei faciale, posturii, aici deci se lucrează cu limbajul non-verbal. În interacțiunea directă, cele două emisfere se completează reciproc: comunicarea verbală are complexitate și abstractizare, sintaxă logică, dar nu și adecvare relațională, iar comunicarea non-verbală exprimă relațiile, fiind însă interpretabilă. Paul Watzlawick în *Pragmatics of Human Communication* ^[7] observa că „... există lacrimi de tristețe și lacrimi de bucurie, pumnul strâns poate însemna agresiune sau constrângere, un zâmbet poate transmite simpatie sau dispreț, reticența poate fi interpretată ca tact”, deci dificil a sesiza nuanțele pentru GAI. Complexitatea fenomenului este atât de amplă, unele opinii fiind optimiste (s-a afirmat de către Jeff Hawkins în cartea sa din 2004, „On Intelligence”^[8] că, la nivelul neuronilor, creierul funcționează prin prezicerea continuă a ceea ce se va întâmpla în continuare și apoi învață din diferențele dintre predicțiile sale și realitatea ulterioară, iar pentru a-și îmbunătăți capacitatea de predicție, își construiește o reprezentare internă a lumii, din acest proces rezultând inteligența umană) și cred că va fi deslușit în 5-10 ani, însă alții nu sunt siguri că va fi vreodată pe deplin înțeles. Se consideră că inteligența cu care modelul GPT-4 răspunde la provocările complexe adresate și gama largă de expertiză pe care o prezintă indică faptul că a atins o formă de inteligență generală, cu alte cuvinte a

construit un model intern al modului în care funcționează lumea, la fel ca un creier uman, și folosește acest model pentru a răspunde la întrebările care îi sunt adresate.

GAI a stârnit reacții extreme, unii fiind preocupați de faptul că ar putea duce la dispariția omului, în timp ce alții insistă că va salva lumea. S-a spus că aceste modele fac afirmații inexacte, uneori „halucinând” informații complet inventate, că pot expune proprietatea intelectuală protejată sau datele confidențiale, că este deja foarte greu să distingi dacă vorbești cu un robot sau cu un om online devenind „mult mai ușor pentru infractorii care vor să facă bani să genereze o grămadă de conținut care poate păcăli oamenii”, că nu garantează un rezultat de calitate superioară, că utilizarea de către angajați a GAI fără aprobarea oficială a organizației sau fără știrea acesteia poate duce la difuzarea involuntară a unor informații incorecte sau la încălcarea drepturilor de autor ale unei alte organizații, în fine, că se poate ajunge la fenomenul numit colapsul modelului care ar putea face ca modelele de GAI să devină mai puțin utile în timp, pe măsură ce conținutul generat de inteligența artificială se înmulțește, iar modelele care sunt antrenate pe aceste date sintetice (care conțin inevitabil erori) vor „uita” în cele din urmă caracteristicile datelor generate de oameni pe care au fost antrenate inițial^[9]. Un răspuns ipotetic privește posibilitatea ca aceste dificultăți să fie înlăturate de societatea umană prin efort conjugat și înțelepciune.

Pentru obiectivul urmărit în acest studiu mă voi limita la analiza impactul GAI asupra creativității, prezentând situația legală și jurisprudențială actuală, apoi preocupările pentru a găsi soluții de protecție privind realizările GAI.

Sfera actuală de protecție a operelor prin drept de autor

În mod tradițional, dreptul de autor protejează autorul unei „opere a minții”, concepție cunoscută sub denumirea de teoria personalistă. Atât convențiile internaționale și regionale, cât și legile naționale^[10] se focusează pe autorul operei –ființa umană – considerat singurul capabil de a crea. De aceea se mărginesc a enumera categorii de opere, fără alte elemente de definire, în special privind trăsătura fundamentală – originalitatea – doar amintită,

spre exemplu „Convenția de la Berna” cuprinde „toate lucrările din domeniul literar, științific și artistic, oricare ar fi modul sau forma de exprimare”, situație în care a revenit jurisprudenței și doctrinei, după unii printr-o adevărată delegare legislativă, să le definească, sens în care voi face referire la jurisprudența și doctrina actuale.

Marea Cameră a Curții de Justiție a Uniunii Europene și-a asumat misiunea de a aduce precizări privind condițiile de protejare a operelor prin dreptul de autor^[11], cu ocazia interpretării dispozițiilor Directivei 2001/29 a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională^[12], reținând că Directiva nu conține nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare al noțiunii de „operă”. Prin urmare, având în vedere atât cerința aplicării uniforme a dreptului Uniunii, cât și cerința principiului egalității, această noțiune trebuie în mod normal să primească în întreaga Uniune o interpretare autonomă și uniformă (Hotărârea din 16 iulie 2009, Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, punctele 27 și 28; Hotărârea din 3 septembrie 2014, Deckmyn și Vrijheidsfonds, C-201/13, EU:C:2014:2132, punctele 14 și 15). Se motivează (pct.35-41) că pentru ca un obiect să poată fi calificat drept „operă” în sensul Directivei trebuie să fie întrunite două condiții cumulative:

- obiectul vizat să fie original, în sensul că el constituie o creație intelectuală proprie autorului său (Hotărârea din 4 octombrie 2011, Football Association Premier League și alții, C-403/08 și C-429/08, EU:C:2011:631, punctul 97, precum și jurisprudența citată);

- calificarea drept „operă” în sensul Directivei este limitată la elementele care sunt expresia unei astfel de creații intelectuale (Hotărârea din 16 iulie 2009, Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, punctul 39; Hotărârea din 4 octombrie 2011, Football Association Premier League și alții, C-403/08 și C-429/08, EU:C:2011:631, punctul 159).

Curtea observă că potrivit art. 2 alin. (1) din Convenția de la Berna, operele literare și artistice cuprind toate lucrările din domeniul literar, științific și artistic, oricare ar fi modul sau forma de exprimare. În plus, conform art. 2

din Tratatul OMPI privind drepturile de autor și art. 9 alin. (2) din Acordul privind aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală, și care face de asemenea parte din ordinea juridică a Uniunii (Hotărârea din 15 martie 2012, SCF, C-135/10, EU:C:2012:140, punctele 39 și 40), pot face obiectul unei protecții prin dreptul de autor doar expresiile, nu și ideile, procedeele, metodele de funcționare sau conceptele matematice ca atare (Hotărârea din 2 mai 2012, SAS Institute, C-406/10, EU:C:2012:259, punctul 33). Prin urmare, noțiunea de „operă”, avută în vedere de Directiva 2001/29, presupune în mod obligatoriu să existe o expresie a obiectului protecției în temeiul dreptului de autor care îl face identificabil în mod suficient de precis și de obiectiv, chiar dacă această expresie nu ar fi neapărat permanentă.

La pct. 41 din decizie se afirmă că, pe de o parte, autoritățile însărcinate cu supravegherea protecției drepturilor exclusive inerente dreptului de autor trebuie să poată cunoaște în mod clar și precis obiectele astfel protejate, lucru valabil și pentru particulari, în special pentru operatorii economici care trebuie să poată identifica clar și precis obiectele protejate în favoarea terților, îndeosebi a operatorilor concurenți, iar pe de altă parte, necesitatea de a înlătura orice element de subiectivitate, dăunător securității juridice, în procesul de identificare a obiectului protejat presupune ca acesta din urmă să poată face obiectul unei expresii precise și obiective.

În doctrina franceză^[13] se observă că în construcția unui drept de autor european nu s-a adoptat o legislație generală, întemeiată pe principii fondatoare, ci au fost reglate chestiuni particulare urgente ce necesitau precizări și armonizare. Se dau ca exemple programele de calculator (directiva 91/250/CEE) și bazele de date (directiva 96/9/CE), reglementări în care noțiunea de operă este definită ca fiind o creație intelectuală proprie autorului său, orice alt criteriu fiind respins, definiție generalizată de Curte la toate operele de creație intelectuală^[14], însă în aceasă pricină nu sunt invocate, aici urmărindu-se „a cerne însăși inima noțiunii de operă de spirit”^[15]. Pentru aceasta, se face trimitere la legislația internațională, îndeosebi la Convenția de la Berna, art.2, paragraf 1, unde se definesc operele literare și artistice, text

interpretat de Curte (pct.35-37) în sensul că un obiect poate fi calificat ca operă dacă întrunește cumulativ două condiții: pe de o parte, să fie original, constituind o creație intelectuală proprie autorului său, iar pe de altă parte, calificarea de operă este rezervată elementelor ce sunt expresia creației intelectuale. Se constată că „tradițional, legea și jurisprudența dintotdeauna au fost prezentate de doctrină ca purtătoare a unei analize în doi timpi:

i) suntem în prezența unei creații de formă? Dacă răspunsul este afirmativ, ii) această formă este ea originală prin aceea că este purtătoarea amprentei personalității autorului său?”^[16]. Autorii se întrebă dacă în această pricină Curtea a raționat tradițional, în doi timpi, mai întâi forma și apoi originalitatea, sau a procedat în altă manieră? Se reține că a prezentat problema originalității obiectului (pct.36) înainte de a se interesa de elementele ce sunt expresia unei creații intelectuale (pct.37), inversare de raționament criticată deoarece „în formă originalitatea trebuie apreciată, și nu în metodă sau în procedeele creative”^[17]. Se propune^[18] a se vedea „în ceea ce Curtea desemnează ca fiind reunirea a două condiții cumulative, expresia unui raționament în 3 timpi: identificarea unei forme, fruct al muncii de creație a autorului, căutarea originalității acesteia sau acestor forme și reținerea pentru acces la protecție doar a formelor ce sunt purtătoare a originalității. neexistând originalitate prin capilaritate”^[19].

Precizările Curții, privitoare la calificarea unui obiect drept operă, sunt apreciate ca extrem de importante, fundamentale, mai ales pct. 40 din decizie:

Prin urmare, noțiunea „operă” avută în vedere de Directiva 2001/29 presupune în mod obligatoriu să existe o expresie a obiectului protecției în temeiul dreptului de autor care îl face identificabil în mod suficient de precis și de obiectiv, chiar dacă această expresie nu ar fi neapărat permanentă.

Exigența expresiei privește forma obiectului protecției ce „permite cercetarea efectivă a calității așteptate: originalitatea”^[20]. Caracterul identificabil al obiectului protecției reia aceeași problematică, însă Curtea precizează cerințele identificării: cu suficientă precizie și obiectivitate, chiar dacă această expresie nu ar fi neapărat permanentă. Rațiunea acestei cerințe este justificată prin nevoia de previzibilitate și în

consecință, de o certă securitate, deoarece „un utilizator de opere, un operator economic, dar și un judecător au nevoie să cunoască clar frontierele între ceea ce este rezervat printrun drept privativ și cea ce este de liberă circulație”^[21]. În ce privește obiectivitatea, aceasta trebuie corelată cu precizia în identificarea originalității.

Totuși, persistă ideea că dintotdeauna în percepția operelor se manifestă subiectivitate, iar autorii citați se întreabă^[22] ce va înțelege un jurist care a citit numeroase decizii în care se afirmă că o operă este protejată prin drept de autor dacă este accesibilă prin unul din cele cinci simțuri: văz, auz, tactil, miros și gust? Răspunsul invocat este conținut în paragraful 51 al concluziilor avocatului general al Curții, Melchior Wathelet, care afirmă că „în ciuda faptului că dispozițiile art.2 al Convenției de la Berna operele literare și artistice cuprind toate producțiile din domeniul literar, artistic și științific, indiferent de modul sau forma de expresie, această dispoziție nu face referire decât la operele ce sunt percepute prin mijloace vizuale sau sonore, cum sunt cărțile și compozițiile muzicale, cu excluderea producțiilor ce pot fi percepute prin alte simțuri cum este gustul, mirosul sau tactil”.

Curtea a diminuat severitatea acestei concluzii, lăsând posibilitatea ca în viitor, în funcție de dezvoltarea mijloacelor tehnice care să permită deosebirea gustului unui produs de cel al altui produs de aceeași natură, deci o identificare precisă și obiectivă a gustului, să poată fi considerat acel produs o operă.

Doctrina olandeză este de altă părere^[23]. Profesorul Antoon Quaadvleg observă că în decizia Curții sunt indicate două condiții cumulative pentru ca un obiect să fie calificat ca operă: să fie original, în sensul că acesta constituie o creație intelectuală proprie autorului său (pct.36) și calificarea de operă este rezervată elementelor ce sunt expresia acelei creații intelectuale (pct.37), dar și că, în termenii Convenției de la Berna, sunt protejate toate operele, indiferent de modul sau forma de exprimare. Condiția impusă de Curte, la pct. 40 din decizie, privind identificarea cu suficientă precizie și obiectivitate a expresiei obiectului protecției, deși nu este prescrisă de lege, totuși prezintă „o implicare inevitabilă, și deci o calitate incertă a noțiunii însăși de operă”,

luare de poziție ce „trebuie însă coroborată, între altele, printre argumentele Curții la nivel de principiu”^[24]. Pentru a-și susține argumentația^[25], afirmă că „operele literare și artistice pot fi definite în două moduri diferite, ambele valide și corecte”. Ele cuprind, potrivit definiției Convenției de la Berna, toate producțiile domeniului literar, științific și artistic, indiferent de modul sau forma de exprimare, ceea ce înseamnă o definiție a operei în sens larg, prin producția sau produsul integral; „pe acest nivel, o formă poate fi precisă și obiectivă”, ea privind „opera brută”: aparența produsului integral oferit pe piață. Însă, prin contrast, în dreptul european, noțiunea de operă se limitează numai la elementele originale ale operei, respectiv la „opera netă”, așa cum a decis Curtea în cazurile Infopaq și Premier League, unde a statuat că diferitele părți ale unei opere beneficiază de protecția art. 2(a) sub condiția de a conține elemente certe ce sunt expresia creației intelectuale proprie autorului său, motivare confirmată expres de pct. 37 din decizia Levola. În consecință, este aproape imposibil ca integralitatea unei forme să fie constituită exclusiv din elemente originale și nu se poate face abstracție de elemente care fie sunt banale, fie sunt neprotejabile, cum ar fi ideile, stilul, moda, etc. De aceea, „obiectul dreptului de autor, în acest sens, nu corespunde formei produsului, ci constă într-o formă distinctă ce rezultă din elementele sale originale, accentuându-le în măsura în care gradul de originalitate este mai ridicat”, iar în legislațiile naționale aceasta este abordarea, inclusiv în dreptul francez, unde opera privește elementele caracteristice prin care autorul operei a personalizat tema. Ori, „în ansamblul de elemente ce sunt expresia unei certe creații intelectuale, orice formă precisă și obiectivă nu poate exista”, deoarece „forma abstractă ce rezumă elementele originale ale operei este o abstracție făcută de judecător; obiectul protecției, în acest sens, nu va putea fi niciodată, în întregime, precis și obiectiv. Într-un anumit grad, forma este inevitabil subiectivă, pentru orice altă operă”.

Autorul observă^[26] că marile opere de artă sunt complexe, mesajul lor artistic fiind adesea evaziv, până la un veritabil mister, condiții în care originalitatea elementelor componente se impune a fi apreciată prin semnificația lor în

contextul celorlalte elemente, ceea ce înseamnă și mai multă subiectivitate în identificarea și interpretarea operei nete. Chiar și în cazul unor opere brute forma rămâne vagă și incertă, cum sunt operele intrinsec variabile - cele exprimate prin intermediul artiștilor interpreți: opere coregrafice, numere de circ și pantomime - care pot fi diferite de fiecare dată, fără a exista însă obstacole la protecția lor prin drept de autor. De altfel, cerința fixării operei a fost rezervată, prin art. 2 alin. 2 din Convenția de la Berna, la latitudinea statelor semnatare care nu au prevăzut-o în legislațiile naționale, fără ca prin aceasta să fie înlăturată, în practică, necesitatea de a dovedi forma operei. Cu alte cuvinte, fixarea nu constituie un element al noțiunii de operă, iar dreptul european nu furnizează argumente pentru a devia de la regulă. Singura condiție este originalitatea operei, dreptul de autor fiind recunoscut de la momentul creației, susținându-se că regula fixării operei este o regulă a probei^[27].

Cât privește cele 3 argumente ale Curții pentru a justifica că decurge din însăși noțiunea de operă ca obiectul protecției să fie identificabil cu suficientă precizie și obiectivitate, se fac următoarele observații^[28]:

- necesitatea de a înlătura orice element de subiectivitate, așa cum se motivează la pct. 41 din decizie, pare a fi inspirată din drepturile de proprietate intelectuală ce depind de o înscriere în registru, cum sunt dreptul la marcă și dreptul la desene și modele, pentru care înscrierea valabilă impune precizie și obiectivitate, însă în cazul operelor Curtea este mai indulgentă, indicând că trebuie identificate cu „suficientă” precizie și obiectivitate. Comparația este „fundamental deplasată” deoarece obiectul dreptului la marcă este constituit de înregistrarea unui semn, în timp ce obiectul dreptului de autor este determinat de judecător, care analizează opera netă, iar identificarea sa, precisă și obiectivă, este iluzorie deoarece aprecierea judecătorului implică inevitabil subiectivitate. Contrar celor sugerate de Curte, la pct. 42 din decizie, „lipsa de claritate a operei nu vatamă autoritățile sau operatorii economici, ci pe autor care suportă consecințele dacă opera nu este identificabilă”.

- obiectivitatea formei opusă subiectivității senzațiilor, așa cum procedează Curtea la pct. 42 din decizie, unde afirmă că gustul unui

produs alimentar nu privește decât senzațiile și experiența subiectivă și variabilă, față de alte opere ce formează o expresie precisă și obiectivă. Curtea procedează prin aceasta la „gruparea sub același numitor comun a două aspecte total diferite: pe de o parte, expresia operei și pe de altă parte, senzațiile și experiențele ce suscită opera, pentru ca apoi să opună expresia operelor tradiționale senzațiilor subiective susitate de operele noi ale gustului!”. Ori, este puțin probabil că lectura unui roman produce efecte identice în fiecare.

Totuși persistă întrebarea: „S-a înșelat Curtea de justiție?”. Autorul nu crede într-o asemenea ipoteză, considerând că întrucât identificarea obiectului „operei nete” este imposibilă, Curtea a procedat la identificarea obiectului „operei brute”, ceea ce este posibil și indispensabil, de la care judecătorul pleacă pentru a determina „opera netă”, deci elementele originale, obiect al protecției. „Identificarea precisă a operei brute este deci esențială”^[29].

Soluții posibile privind protecția drepturilor asupra realizărilor inteligenței artificiale generative:

Se poate afirma fără greș că inteligența artificială face deja parte din viața noastră, prin aplicații cum ar fi: recunoașterea vocii pe telefoanele mobile, sugestii personalizate de filme pe platformele de streaming, sugestii de informații adecvate atunci când folosim un motor de căutare pe internet, recunoașterea imaginilor care permit „etichetarea” facială a persoanelor, filtrarea și eliminarea informațiilor și imaginilor privind violențe sau conținut pornografic publicat pe rețelele de socializare, etc.

Tehnicile digitale impun o nouă abordare legislativă, față de cea clasică privind drepturile de autor, concepută din perspectiva tehnicilor analogice. Noua tehnologie transpune prin digitalizate texte, imagini și sunete, operele protejate prin drepturi de autor, într-o formă unică, fiind transformate în numere - zero și unu -, în practică însemnând că acestea apar sub aceeași formă de la depozitare până la materializare pe un ecran sau altfel, ceea ce permite a fi ușor de combinat și, de asemenea, ușor de modificat, fără a fi afectată calitatea. Internetul, ca rețea transnațională, asigură transferul fișierelor digitale în fluxuri fără precedent de conținut protejat prin drepturi de

autor, în orice parte a lumii, situație aflată în contradicție cu abordarea clasică – națională și teritorială – difuzarea fiind dificil de controlat.

Această stare de fapt necesită o analiză aprofundată și măsuri adecvate. Astfel: 3.1. La nivelul Uniunii Europene au fost adoptate rezoluții, declarații și comunicate:

a. Rezoluția Parlamentului European din 20 octombrie 2020 referitoare la drepturile de proprietate intelectuală pentru dezvoltarea tehnologiilor din domeniul inteligenței artificiale^[30], ce constituie un program încheiat de abordare a IA, din care rețin următoarele:

- art. 118 din TFUE prevede că revine legiuitorul Uniunii stabilirea de măsuri pentru crearea drepturilor europene de proprietate intelectuală (DPI);

-este necesară o abordare centrată pe om a IA, care să fie în conformitate cu principiile etice și cu drepturile omului, pentru ca tehnologia să rămână un instrument în serviciul cetățenilor și al binelui comun;

- tehnologiile IA pot face dificilă trasabilitatea drepturilor de proprietate intelectuală și a aplicării lor la operele generate de IA, împiedicând, astfel, creatorii umani, ale căror opere originale sunt utilizate pentru a alimenta aceste tehnologii, să fie remunerați în mod echitabil;

- IA și tehnologiile conexe se bazează pe modele computaționale și algoritmi, care sunt considerate metode matematice în sensul Convenției Brevetului European (CBE) și, prin urmare, nu sunt brevetabile ca atare, însă metodele matematice și programele de calculator pot fi protejate prin brevete, în temeiul art. 52, alin. 3 din CBE, atunci când sunt utilizate ca parte a unui sistem IA care contribuie la producerea unui efect tehnic suplimentar, dar impactul unei astfel de protecții potențiale prin brevete ar trebui evaluat în detaliu;

- IA și tehnologiile aferente se bazează pe crearea și executarea unor programe informatice care, ca atare, fac obiectul unui regim specific de protecție a drepturilor de autor, prin care numai expresia unui program pentru calculator poate fi protejată, nu și ideile, metodele și principiile care stau la baza oricărui element al acestuia;

- este important în acest sens să se facă distincția între creațiile umane asistate de IA și creațiile generate în mod autonom de IA;

- instituirea unui mediu favorabil creativității și inovării prin încurajarea utilizării tehnologiilor IA de către creatori nu trebuie să se facă în detrimentul intereselor creatorilor umani, și nici în cel al principiilor etice ale Uniunii;

- propune a se evalua în special impactul și implicațiile tehnologiei IA și a tehnologiilor conexe în sistemul actual de legislație privind brevetele, protecția mărcilor și a desenelor și a modelelor, dreptul de autor și drepturile conexe, inclusiv aplicabilitatea protecției juridice a bazelor de date și a programelor pentru calculator, precum și protecția know-how-ului și a informațiilor de afaceri nedivulgate („secrete comerciale”) împotriva dobândirii, utilizării și divulgării lor ilegale;

- afirmă necesitatea de a evalua dacă este necesar să se actualizeze dreptul contractual pentru a proteja mai bine consumatorii și dacă normele în materie de concurență trebuie să fie adaptate pentru a aborda disfuncționalități de piață sau abuzuri în economia digitală, necesitatea de a crea un cadru juridic mai cuprinzător pentru sectoarele economice implicate în IA și necesitatea de a crea securitate juridică;

- subliniază că protecția proprietății intelectuale trebuie întotdeauna reconciliată cu alte drepturi și libertăți fundamentale;

- ia act de faptul că legislația privind brevetele implică o descriere cuprinzătoare a tehnologiei subiacente, care poate reprezenta o provocare pentru anumite tehnologii ale IA, având în vedere complexitatea raționamentului; subliniază, de asemenea, provocările juridice legate de ingineria inversă, care reprezintă o excepție de la protecția prin drepturi de autor a programelor pentru calculator și protecția secretelor comerciale, care, la rândul lor, sunt de o importanță crucială pentru inovare și cercetare și care ar trebui să fie luate în considerare în mod corespunzător în contextul dezvoltării tehnologiilor IA;

- ia act de faptul că autonomizarea procesului creativ de generare de conținut de natură artistică poate ridica probleme legate de proprietatea asupra DPI care acoperă un asemenea conținut; consideră, în acest sens, că

nu ar fi oportun să se dorească dotarea tehnologiilor IA cu personalitate juridică și subliniază impactul negativ al unei astfel de posibilități asupra stimulentei pentru creatorii umani;

- subliniază diferența dintre creațiile umane asistate de IA și creațiile generate de IA, aceasta din urmă creând noi provocări în materie de reglementare în domeniul protecției drepturilor de proprietate intelectuală, cum ar fi aspecte legate de proprietate, calitatea de inventator și remunerarea adecvată, precum și aspecte legate de posibila concentrare a pieței; consideră în plus că DPI pentru dezvoltarea tehnologiilor de IA ar trebui diferențiate de DPI atribuite potențial pentru creații generate de IA; subliniază că, atunci când IA este utilizată doar ca instrument pentru a asista un autor în procesul de creație, cadrul actual al proprietății intelectuale rămâne aplicabil;

- consideră că operele produse în mod autonom de agenți artificiali și roboți ar putea să nu fie eligibile pentru a beneficia de protecția prin dreptul de autor, pentru a respecta principiul originalității, care este legat de o persoană fizică, și întrucât conceptul de „creație intelectuală” se referă la personalitatea autorului; invită Comisia să sprijine o abordare orizontală, bazată pe dovezi și neutră din punct de vedere tehnologic a dispozițiilor comune și uniforme privind drepturile de autor, aplicabile operelor generate de IA în Uniune, dacă se consideră că aceste opere ar putea fi eligibile pentru a beneficia de protecția prin dreptul de autor; recomandă ca drepturile de proprietate, în cazul în care acestea există, să fie atribuite numai persoanelor fizice sau juridice care au creat munca în mod legal și numai în cazul în care au fost acordate autorizații de către titularul dreptului de autor în cazul utilizării unor materiale protejate prin drepturi de autor, cu excepția cazului în care se aplică excepțiile sau limitările în materie de drepturi de autor; subliniază importanța facilitării accesului la date și schimbul de date, a standardelor deschise și a tehnologiei cu sursă deschisă, încurajând în același timp investițiile și stimulând inovarea.

b. Declarația Parlamentului European, Consiliului și Comisiei europene privind drepturile și principiile digitale pentru deceniul digital^[31] (23.01.2023), din preambulul căreia rețin următoarele:

- transformarea digitală prezintă provocări pentru societățile noastre democratice, pentru economiile noastre și pentru cetățeni. Odată cu accelerarea transformării digitale, a venit momentul ca UE să se pronunțe cu privire la modul în care valorile și drepturile sale fundamentale aplicabile în mediul offline ar trebui aplicate în mediul digital, iar transformarea digitală nu ar trebui să implice regresul drepturilor. Ceea ce este ilegal în mediul *offline*, este ilegal și în mediul online.

- viziunea UE privind transformarea digitală pune accentul pe oameni, le oferă acestora mijloacele de acțiune de care au nevoie și promovează întreprinderile inovatoare. Decizia privind „Programul de politică pentru 2030 privind deceniul digital” stabilește țintele digitale concrete bazate pe patru puncte importante (competențele digitale, infrastructurile digitale, digitalizarea întreprinderilor și digitalizarea serviciilor publice). Modelul UE pentru transformarea digitală a societăților și a economiei cuprinde, în special, suveranitatea digitală într-un mod deschis, respectarea drepturilor fundamentale, statul de drept și democrația, incluziunea, accesibilitatea, egalitatea, durabilitatea, reziliența, securitatea, îmbunătățirea calității vieții, disponibilitatea serviciilor și respectarea drepturilor și aspirațiilor tuturor.

- declarația ar trebui să ghideze responsabilii de elaborarea politicilor atunci când reflectează asupra viziunii lor asupra transformării digitale: plasarea oamenilor în centrul transformării digitale; sprijinirea solidarității și a incluziunii, prin conectivitate, educație digitală, formare și competențe, condiții de muncă corecte și echitabile, precum și acces la servicii publice digitale online; reafirmarea importanței libertății de alegere în interacțiunile cu algoritmi și sistemele de inteligență artificială și într-un mediu digital echitabil; stimularea participării în spațiul public digital; creșterea siguranței, a securității și a capacității în mediul digital, în special pentru copii și tineri, asigurând, în același timp, protecția vieții private și controlul individual asupra datelor; promovarea durabilității. Diferitele capitole ale prezentei declarații ar trebui să formeze un cadru de referință global și nu ar trebui interpretate în mod izolat.

c. Regulamentul privind utilizarea inteligenței artificiale, adoptat la 13.03.2024 cu o largă majoritate:

Limitele de aplicarea a drepturilor de autor privind rezultatele GAI

Conform teoriei personaliste, se admite că autorul unei opere intelectuale nu poate fi decât o persoană fizică, context în care nu se poate concepe ca o lucrare generată de IA, respectiv de niște algoritmi, să fie considerată o „operă intelectuală” protejată prin drept de autor, deoarece legislația nu recunoaște personalitate juridică pentru IA, deci nu-i poate fi recunoscut un drept de autor.

Parlamentul European, într-o rezoluție din 16 februarie 2017, avansa ideea unei personalități juridice specifice roboților, idee retractată implicit prin rezoluțiile și declarațiile ulterioare, menționate mai sus.

În aprilie 2018, prin comunicarea Comisiei europene către Parlamentul European, Consiliul Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, cu titlul „Inteligența artificială pentru Europa” {SWD(2018) 137 final}^[32], au fost invitate statele membre să analizeze consecințele inteligenței artificiale asupra proprietății intelectuale. Se evidențiază că „AI face deja parte din viața noastră - nu este science fiction”- de la utilizarea unui asistent personal virtual pentru a ne organiza ziua de lucru la deplasarea într-un vehicul autonom sau la melodiile sau restaurantele pe care ni le sugerează telefoanele noastre, IA este o realitate în toate sectoarele, de la energie la educație, de la servicii financiare la construcții. Numeroase alte exemple care nu pot fi imaginate astăzi vor apărea în următoarea perioadă. Creșterea puterii de calcul, disponibilitatea datelor și progresul privind algoritmi au transformat IA într-una dintre cele mai strategice tehnologii ale secolului XXI.

La fel ca în cazul oricărei tehnologii transformatoare, unele aplicații de IA pot ridica noi întrebări etice și juridice, de exemplu legate de răspundere sau de potențiala influență asupra proceselor decizionale. Prin urmare, UE trebuie să se asigure că IA este dezvoltată și aplicată într-un cadru adecvat care promovează inovarea și respectă valorile și drepturile fundamentale ale Uniunii, precum și principiile etice, cum ar fi responsabilitatea și transparența. De asemenea, va fi necesară o reflecție privind interacțiunile

dintre IA și drepturile de proprietate intelectuală, atât din perspectiva oficiilor pentru proprietate intelectuală, cât și a utilizatorilor, în vederea promovării inovațiilor și a securității juridice într-un mod echilibrat. Apariția IA, în special ecosistemul său complex și caracterul autonom al procesului de luare a deciziilor, impune o reflecție asupra caracterului adecvat al unor norme existente privind problemele de siguranță și al unor chestiuni de drept civil legate de răspundere. Având în vedere utilizarea pe scară largă a IA, ar putea fi necesar să se revizuiască atât normele orizontale, cât și cele sectoriale.

*

În acest context, s-au efectuat analize, au avut loc dezbateri și s-au elaborat rapoarte ori studii. Spre exemplu, Consiliul Superior al Proprietății Literare și Artistice (CSPLA) din Franța le-a încredințat profesorilor Alexandra Bensamoun și Joelle Farchy o misiune pe problemele juridice și economice ale inteligenței artificiale în sectoarele creației culturale, finalizat prin raportul intitulat „Inteligența artificială și cultura”, finalizat în ianuarie 2020^[33].

Raportul, de mare complexitate, este structurat astfel: definirea IA (introducere), utilizarea IA în sectoarele culturale (partea 1), statutul produselor culturale generate de IA creativă (partea 2), regimul operelor ce permit producerea creațiilor culturale de către IA (partea 3), ameliorarea partajului datelor pentru sectorul cultural (partea 4), precum și contribuții scrise ale Hadopi, SACEM, SGDL De Gaulle Fleurance și asociații.

Partea 2 este o analiză a statutului produselor culturale generate de IA generativă (creativă), din care voi reda ideile principale:

În prealabil, autorii circumscriu aria analizei la IA creativă, ce-i permite producerea unui rezultat cultural asemănător unei opere, cu observația că însăși această IA este un obiect juridic hibrid, fiind o operă complexă (cum este creația multimedia), situată în amonte de rezultatul produs, nefăcând însă obiectul cercetării. În aval, frontiera între creațiile asistate și creațiile generate de IA este dificil de trasat „mai ales că utilizarea unei mașini pentru a crea este fără consecințe asupra calificării, în numele principiului indiferenței de gen și celui, mai general, de neutralitate tehnologică.. Că un creator folosește un penel, dalta, aparatul foto

sau instrumentul tehnologic avansat nu modifică raționamentul.” Deoarece AI rămâne „un instrument în mâinile unui creator-autor, trebuie să fim de acord asupra unui fel de principiu al preeminenței umane, care înlătură mașina și permite aplicarea clasică a regulilor dreptului de autor.” Deci, IA creativă poate exista „doar atunci când intervenția umană se îndepărtează de abordarea clasică datorită generării autonome de către o IA..”

De asemenea, autorii recomandă prudență, mai ales că ”mulți actori sunt susceptibili să intervină în diferitele etape ale lanțului de creație algoritmică, din amonte, prin selectarea bazei de formare, și în aval, în faza de post-producție sau de curățare, parcurgând etapele intermediare de selectare a modului de reprezentare a semnalului sau din nou alegerea modelului..”, cum sunt programatori, antrenori, curățători, la care se adăugă investitori, decidenți, utilizatori sau licențiați ai exploataării ș.a. dintre care pot fi luați în considerare actorii creativi – sau unii dintre ei, cel puțin ca autori, în sensul dreptului de autor.

Se constată că în dreptul de autor francez „aceste întrebări se reunesc adesea în măsura în care se amestecă definiția obiectului dreptului de autor (opera), caracterul său protejabil (originalitatea), subiectul său (autorul) și chiar uneori titularul său”, iar „structura circulară a dreptului francez de autor, în care noțiunile cheie se referă unele la altele, îi invită la aceasta.”

*

În continuare, se examinează varianta protecției realizărilor inteligenței artificiale prin drept de autor (A), apoi variante alternative (B) și în final varianta lipsei unui drept privativ (C).

Protecția realizărilor inteligenței artificiale prin drept de autor

Perfecționarea inteligenței artificiale a atras investiții importante, rezultatele fiind la îndemâna unui număr mare de potențiali utilizatori, ceea ce necesită separarea regimul inteligenței artificiale de regimul produselor pe care este probabil să le genereze. În prezent protecția privește doar matricea, adică instrumentul sau inovația care constituie inteligența artificială în sine, din care unele componente sunt protejate prin drepturi de proprietate intelectuală, în timp ce altele sunt excluse.

Algoritmul, definit ca „descrierea unei secvențe finite și neechivoce de pași (sau de instrucțiuni), făcând posibilă obținerea unui rezultat din elementele furnizate ca intrare” în limbaj ce poate fi citit de mașină, nu este protejat ca atare prin drepturi de autor, fiind asimilat unei metode sau unei simple idei. Art. 9.2 din Acordul privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț (TRIPS) prevede că „protecția dreptul de autor se va extinde la expresii și nu la idei, proceduri, metode de funcționare sau conceptele matematice ca atare”. Regula se reia la art. 1.2 din Directiva 2009/24/CE23, potrivit căruia „ideile și principiile care stau la baza oricărui element al unui program de calculator, inclusiv a celor care sunt baza interfețelor sale, nu sunt protejate de drepturi de autor în conformitate cu aceasta directivă”^[34]. Cu toate acestea, funcționalitatea software-ului se exprimată printr-un algoritm, care este un enunț logic. În același mod, algoritmul, ca metodă matematică, nu este brevetabil^[35], însă în examinarea preliminară internațională, în temeiul Tratatului de cooperare în domeniul brevetelor, se tinde a se accepta ca unele aplicații să poată face obiectul protecției prin brevet^[36] deoarece, în general, algoritmi de învățare automată pot constitui soluții tehnice inovatoare, incluse într-o categorie mai largă și în expansiune, denumită de Oficiul European de Brevete (OEB) „invenții implementate pe calculator”^[37].

Sunt protejate, potrivit art. 10.1 din acordul TRIPS, „programele de calculator, fie exprimate în cod sursă sau cod obiect .. ca opere literare conform Convenției de la Berna.” Formalizarea algoritmului într-o expresie codificată a unui program este astfel rezervată unui drept special în cadrul dreptului de autor, ce decurge din Directiva 2009/24, deja introdusă în România prin Legea nr.8/1996^[38], dar fără a se putea extinde la metoda în sine (algoritmul) sau ideile subiacente.

De asemenea, „nu se contestă că bazele de date utilizate de inteligența artificială sunt susceptibile de a primi o protecție specifică”^[39], Directiva 96/9/CE din 11 martie 1996 instituind un dublu regim de protecție: pe de o parte, prin drept de autor, sens în care art. 3.1 prevede: „în conformitate cu prezenta directivă, bazele de date care, la alegere sau aranjarea materialelor, constituie o creație intelectuală specifică

autorului lor sunt protejate ca atare prin drepturi de autor. Nu se aplică alte criterii pentru a determina dacă pot beneficia de acest lucru protecție”; pe de altă parte, printr-un drept *sui generis*, conform art.7.1. „statele membre acordă producătorului unei baze de date dreptul să interzică extragerea și/sau reutilizarea integrală sau a unei părți substanțiale, evaluată într-un mod calitativ sau cantitativ, a conținutului acesteia, când obținerea, verificarea sau prezentarea acestui conținut atestă o investiție substanțială din punct de vedere calitativ sau cantitativ.” În fapt, IA creativă folosește două tipuri de baze de date: setul de antrenament compus din date colectate și asamblate și codificarea modelului de inferență în sine, ca o colecție de valori, ceea ce permite configurarea AI.

Însă, în ipotezele normelor legale citate nu se face referire la produsele generate de IA, deci nu este stabilit un regim juridic aplicabil acestora, în lipsă fiind posibil a se folosi analogia, prin raportare la regimul juridic al operelor plurale „pentru a acorda statutul de autori ai produsului generat de AI diverșilor creatori din amonte”, cale considerată „fragilă deoarece diferitele elemente nu se regăsesc în creația finală”, neasigurându-se o protecție suficientă a investițiilor în inteligența artificială și în plus, nu sunt protejați interpreții acestor creații a IA deoarece protecția conferită de regimul drepturilor conexe presupune, pentru aceștia, existența dreptului de autor asupra operelor interpretate.

Lipsa reglementării unui regim juridic de protecție a realizărilor IA a condus la căi alternative sau a nu dezvoltării procesele creative având în vedere ca persoana fizică beneficiază de prezumția de autor^[40], iar persoana juridică de calificarea operei ca fiind colectivă^[41], condiții în care granița dintre creațiile asistate de AI și cele generate de AI nu poate fi trasată clar, motive pentru care se propune „o lectură reînnoită” a drepturilor de autor „poate chiar până la reinventare”^[42], pentru a recepta creațiile generate de AI^[43].

Astfel, se apreciază că legea franceză a drepturilor de autor este umanistă, protejând autorul persoană fizică prin faptul creării unei opere de formă originală, fără a defini opera și originalitatea, ceea ce îi asigură un câmp de protecție extrem de flexibil, fără discriminare

între opere și unde meritul estetic sau noutatea operei sunt absente, ceea ce a permis suplețea legii pentru a include și proteja orice creație.

Această concepție impregnează și legea drepturilor de autor din România.

Autorii raportului analizează și dau dezlegări la următoarele probleme, pe care le prezint succint:

a. Dacă realizările inteligenței artificiale generative sunt creații, respectiv dacă există într-adevăr un proces creativ conștient de opere atunci când inteligența artificială funcționează. Răspunsul clasic este că AI nu are conștiință, însă autorii raportului procedează la o reinterpretare a noțiunii de creație, fondată tradițional pe conștiința autorului în procesul de creație, criteriu care, așa cum arătam mai sus, a fost atenuat prin directivele europene și jurisprudența CJUE și apoi înlocuit cu criteriul efortului creativ, evaluat prin prisma rezultatul muncii autorului, iar nu în procesul care a dus la apariția operei. Se observă că și reglementarea clasică a protejat operele anonime și cele sub pseudonim, pentru care „este imposibil de sondat gradul de conștiință al autorilor lor”, dar și că „judecătorul a fost din totdeauna dezinteresat de astfel de întrebări” dacă opera a fost creată de autor într-o stare de halucinație ori accidental^[44].

Deși conștiința nu mai este o cerință imperativă, subzistă în reglementările internaționale și naționale ideea creației ca apanaj al oamenilor. Creația nu este însă un act magic, ea „răspunde regulilor, inclusiv atunci când se decide a se abate de la acestea. Or, inteligența artificială este prin natura sa biomimetică – ea simulează, imită omul; ea poate deci imita și arbitrariul alegerilor umane, în sensul activității creative. De asemenea, regulile de creație ar putea fi, fără îndoială, codificate pe calculator, cel puțin în parte.” Concluzia: este „necesar să identificăm un creator, o persoană fizică, dar fără îndoială mai îndepărtată de creație decât în abordarea tradițională a dreptului...”, „actul de creație ar putea fi deci caracterizat în măsura în care că acceptăm ideea unei creații diferite și a unui creator mai indirect”^[45].

b. Dacă „lucrările” inteligenței artificiale generative sunt creații originale, deci dacă îndeplinesc acest criteriu, având în vedere concepția clasică, subiectivă, a originalității ca amprentă a personalității autorului ce permite urmărirea originii operei și urmele lăsate de

acesta. Așa cum am arătat mai sus, abordarea clasică a originalității a fost depășită prin trecerea de la aprecierea sa ca amprentă a personalității autorului către a o anumită obiectivare, reprezentând marca contribuției intelectuale, din care CJUE a făcut o noțiune autonomă înțelesă ca „o creație intelectuală specifică autorului său”. Se redau în raport opinii din doctrină: unii consideră că obiectivarea „ar îndepărta dreptul de autor de persoana autorului și ar face posibilă luarea în considerare că orice produs care a fost recunoscut, în termeni măsurabili, ca fiind o operă, de către publicul său, poate primi protecție prin drepturi de autor”, alții sugerează o abordare mai obiectivă a condiției, propunând de exemplu ca originalitatea să fie înțelesă ca „noutate în lumea formelor”^[46]. Autorii raportului procedează la reinterpretarea noțiunii de originalitate și afirmă că ar trebui căutată originalitatea lucrării în lucrare, și nu prin referire la autorul său, „mai exact, s-ar putea imagina că o formă intrinsecă originală ar trebui, într-un fel, trece testul Turing și înșela cu privire la originea sa”; ar fi astfel „o creație asimilată unei opere, în măsura în care aceasta se aseamănă și îndeplinește aceleasi funcționalități”.

Concluzia: chiar și fără a merge până la reînnoirea noțiunii de originalitate, se poate căuta o personalitate mai indirectă, mai îndepărtată, a celui care a conceput AI, în special, care delimitează cadrul creării algoritmice prin modelarea modelului de inferență, iar prin reinterpretarea criteriilor de acces la protecție, devine posibil a primi în cadrul legii produsele generate de inteligența artificială de autor^[47].

c. Dacă „lucrările” generate de AI au un autor, având în vedere concepția actuală care predomină în mare măsură în dreptul pozitiv că autorul unei opere nu poate fi decât o persoană umană. Ideea de a crea, „pe termen lung, a unei personalități juridice specifice roboților, prin care cei mai sofisticăți roboți autonomi să poată fi considerați ca persoane electronice responsabile, obligate să repare orice daune cauzate unui terț”, emanată de Parlamentul european prin rezoluția din 16.02.2017^[48], este considerată nepractică de către autorii raportului, prin dificultățile etice și filozofice, dar și nerezolvarea problemelor puse de AI, de

ordin juridic: definirea AI eligibile pentru personalitatea juridică, identificarea unui patrimoniu autonom în care s-ar plăti dreptul de autor, responsabilitatea AI cu înlăturarea răspunderii producătorilor de AI.

Concluzia: dacă „identificarea unui om-creator este necesară conform statului de drept, poate fi căutată în altă parte, într-o relație creativă fără precedent, o relație intermediară. Autorul ar fi așadar mai departe decât într-o analiză tradițională, dar ar fi totuși la baza alegerilor care influențează creația.”

*

Odată depășite aceste probleme, calea către dreptul de autor pare deschisă, cu excepția cazului în care este identificată ca autor o persoană fizică, însă autorii raportului constată alte dificultăți ce țin de împrejurarea că procesul creativ este ascuns prin utilizarea AI, extinzând legătura dintre autor și creație, ceea ce necesită a analiza cărei persoane revin drepturile de autor asupra creației IA, fiind identificate trei ipoteze:

a. Ipoteza creatorului AI, cel care realizează modelul de inferență, deci stabilește cadrul creației, caz în care AI execută doar cadrul creativ stabilit de acesta, cu avantajul identificării unei persoane umane, fiind „soluția cea mai prietenoasă cu drepturile de autor”, însă nu înlătură incertitudinile privind:

- stabilirea sa în persoana programatorului algoritmului, a antrenorului ce corectează IA în funcție de reacțiile sale spontane și îi ajustează comportamentul prin alegeri în faza de învățare, a celui care selectează datele, respectiv „setul de antrenament”, a celui care dispune de dreptul de autor asupra software, ori a celui care are inițiativa creării opere colective;

- identificarea mecanismului juridic prin care drepturile de autor asupra creației generate de calculator se transmit proiectantului infrastructurii de generare a acestor creații, doctrina, mai ales cea americană, fiind predilectă pentru o analiză din punctul de vedere a rezultatelor ca drept derivat; aunci când codul IA se regăsește în creația generată de IA, persoana ce deține drepturile asupra IA este autorul opere generate de IA, sub rezerva ca judecătorul să poată identifica, în opera generată, o expresie recunoscută de codul însuși, ceea ce se poate dovedi complicat, sau chiar imposibil.^[49] O altă explicitare a acestui mecanism vine din dreptul clasic al proprietății

și privește modalitatea de dobândire a bunurilor prin accesiu, în cauză fiind o accesiu prin producție, ce permite proprietarului să dobândească proprietatea fructelor bunului, soluție aplicabilă deja pentru redevențele din exploatarea brevetelor și mărcilor. Totuși argumentările sunt criticate deoarece titularul a primit anterior un preț în schimbul vânzării sau licenței de utilizare a programului său, deci nu poate să pretindă drepturi asupra creațiilor generate de IA, fiind posibil însă ca judecătorul, de la caz la caz, să decidă în funcție de cum va evalua originalitatea de o manieră intrinsecă^[50].

b. Ipoteza utilizatorului IA, cel care deține controlul fizic al IA și a operei generate de IA, are avantajul simplității, deoarece elimină distincția dintre creația asistată și creația generată de calculator, are legitimitate financiară prin achiziționarea licenței de operare și tehnică prin custodia programului, avantaje recunoscute de o parte a doctrinei. Alt criteriu relevant face apelul la doctrina „muncă angajată”, de sorgine americană, conform căreia dreptul de proprietate asupra unei opere protejate creată de un agent comisionat, autor real, se întoarce la sponsor, autorul fictiv, întrucât acesta din urmă l-a comandat și în numele lui s-a realizat; aplicată la AI, ar însemna că AI este „autorul de fapt” al lucrării, dar numai utilizatorul este „autorul de fapt” al acestui drept, deoarece la cererea sa AI a produs lucrarea. Teoria este respinsă de principiu întrucât este fictivă în situația când utilizatorul face alegeri creative în aval, cert este autor ori coautor, în caz contrar, „dacă nu o face nu a făcut alegeri creative, doar apăsând un buton, soluția nu ar trebui să nu fie reținută”.

c. Ipoteza impunerii legale a unui sistem de titularizare, statuat în dreptul englez^[51], printr-un regim derogatoriu pentru „operele generate de calculator”, definite la art.178 (b) ca fiind acelea realizate „în împrejurări în care nu există autor uman”, iar autor, conform art.9(3), este cel care a luat „dispozițiile necesare pentru realizarea operei”, soluție criticată de autorii raportului întrucât nu precizează dacă autor este utilizatorul, programatorul ori altă persoană și „își ia, din nou, libertăți evidente cu principiile, întrucât își propune să investească cu calitatea de autor o persoană care se mulțumește să „comandă” creația... departe de orice idee de alegeri creative”, redând opinia profesoarei Jane

Ginsburg care se întreabă „cum ar putea sponsorul unei opere să fie autorul acesteia? Frescele din Capela Sixtină sunt într-adevăr de Michelangelo și nu de Papa Iulius al II-lea.”^[52]

Căi alternative la drepturile de autor clasice

Anumite regimuri existente ar putea servi ca modele la determinarea regimului de protecție pentru produsele AI, cum ar fi:

. Dreptul de autor special privind programele pentru calculator (software), considerat cel mai apropiat de IA, ambele fiind creații computerizate. Programele pentru calculator au fost reglementate prin directive europene, transpuse în legile naționale ale statelor membre, în capitole speciale cuprinzând un regim juridic complet derogatoriu, de la definiție, la conținut și pînă la modul de exercitare.

Legea nr. 8/1996, actualizată în 2022, prevede acest regim special în capitolul 9, art. 72-81, prin stabilirea sferei de protecție a programelor pentru calculator ce include „*orice expresie a unui program, programele de aplicație și sistemele de operare, exprimate în orice fel de limbaj, fie în cod-sursa sau cod-obiect, materialul de concepție pregătit, precum și manualele*”, nefiind protejate „ideile, procedeele, metodele de funcționare, conceptele matematice și principiile care stau la baza oricărui element dintr-un program pentru calculator, inclusiv acelea care stau la baza interfețelor sale” (art.72); a drepturilor de care beneficiază autorul unui program pentru calculator „îndeosebi de dreptul exclusiv de a realiza și de a autoriza: a)reproducerea permanentă sau temporară a unui program, integral sau parțial, prin orice mijloc și sub orice formă, inclusiv în cazul în care reproducerea este determinată de încărcarea, afișarea, transmiterea sau stocarea programului pe calculator; b)traducerea, adaptarea, aranjarea și orice alte transformări aduse unui program pentru calculator, precum și reproducerea rezultatului acestor operațiuni, fără a prejudicia drepturile persoanei care transforma programul pentru calculator; c)difuzarea originalului sau a copiilor unui program pentru calculator sub orice formă, inclusiv prin închiriere”(art.73); a drepturilor patrimoniale de autor asupra programelor pentru calculator, create de unul sau de mai mulți angajați în exercitarea

atribuțiilor de serviciu sau după instrucțiunile celui care angajează ce „aparțin acestuia din urmă” (art.74); a drepturilor utilizatorului unui program pentru calculator care „se prezumă că: a)utilizatorului i se acordă dreptul neexclusiv de utilizare a programului pentru calculator; b)utilizatorul nu poate transmite unei alte persoane dreptul de utilizare a programului pentru calculator, iar „cesiunea dreptului de utilizare a unui program pentru calculator nu implica și transferul dreptului de autor asupra acestuia” (art.75); a actelor prevăzute la art. 73 lit. a) și b) care nu sunt supuse autorizării titularului dreptului de autor a”dacă acestea sunt necesare pentru a permite dobânditorului să utilizeze programul pentru calculator într-un mod corespunzător destinației sale, inclusiv pentru corectarea erorilor”(art76); a dreptului acordat utilizatorului autorizat al unui program pentru calculator care poate face, fără autorizarea autorului, o copie de arhiva sau de siguranță, în măsura în care aceasta este necesară pentru asigurarea utilizării programului și are dreptului ”să observe, să studieze sau să testeze funcționarea acestui program, în scopul de a determina ideile și principiile care stau la baza oricărui element al acestuia, cu ocazia efectuării oricăror operațiuni de încărcare în memorie, afișare, conversie, transmitere sau stocare a programului” ectueze, dispozițiile de la art. 10 lit. e) din lege privind dreptul de retractare nefiind aplicabile programelor pentru calculator (art77); a dreptului de autorizare al titularului dreptului de autor ”atunci când reproducerea codului sau traducerea formei acestui cod este indispensabilă pentru obținerea informațiilor necesare interoperabilității unui program pentru calculator cu alte programe pentru calculator, dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:a) actele de reproducere și de traducere sunt îndeplinite de o persoană care deține dreptul de utilizare a unei copii a programului sau de o persoană care îndeplinește aceste acțiuni în numele cele dintii, fiind abilitata în acest scop;b) informațiile necesare interoperabilitatii nu sunt ușor și rapid accesibile persoanelor prevăzute la lit. a) a prezentului articol;c) actele prevăzute la lit. a) a prezentului articol sunt limitate la părțile de program necesare interoperabilității”(art.78), însă ”informațiile obținute prin aplicarea art. 78: a) nu pot fi utilizate în alte scopuri decât realizarea

interoperabilității programului pentru calculator, creat independent; b)nu pot fi comunicate altor persoane, în afară cazului în care comunicarea se dovedește necesară interoperabilității programului pentru calculator, creat independent; c)nu pot fi utilizate pentru definitivarea, producerea ori comercializarea unui program pentru calculator, a cărui expresie este fundamental similară, sau pentru orice alt act ce aduce atingere drepturilor autorului”(art79), dar fără a cauza vreun prejudiciu titularului dreptului de autor sau exploatării normale a programului pentru calculator (art.80); în fine, dispozițiile cap. VI din lege privind limitele exercitării dreptului de autor nu se aplică programelor pentru calculator (art.81).

Această reglementare ar putea fi utilizată în crearea unui nou drept privind IA, legat de dreptul de autor, dar cu reguli specifice.

b. Dreptul de autor special privind operele colective, apreciat ca model pentru viziunea economică a dreptului de autor, mai puțin centrată pe creator și care se abate de la regulile clasice de proprietate, întrucât drepturile iau naștere, independent de orice transfer, în persoana care, într-un proces de creație verticală, dirijează creația și o publică sub numele său. Art.6, alin.1 și 2 din Legea nr. 8/1996 prevede că „*este operă colectivă opera în care contribuțiile personale ale coautorilor formează un tot, fără a fi posibil, dată fiind natura operei, să se atribuie un drept distinct vreunuiia dintre coautori asupra ansamblului operei create*”, iar „*în lipsa unei convenții contrare, dreptul de autor asupra operei colective aparține persoanei fizice sau juridice din inițiativa, sub responsabilitatea și sub numele căreia a fost creată*”.

c. Crearea unui drept de autor în maniera celui reglementat pentru operelor postume -art. 25 alin.2 din Legea nr.8/1996 acordă persoanei care, după încetarea protecției dreptului de autor, aduce la cunoștința publică, în mod legal, pentru prima oară, o operă nepublicată înainte, beneficiază de protecția echivalentă cu cea a drepturilor patrimoniale ale autorului – cu adaptarea specifică IA.

d. Crearea unui drept sui generis, bazat pe modelul dreptului acordat producătorului de baze de date, cu un obiectiv declarat, acela de a sprijini și proteja investițiile, autorii raportului

propunând un model de text legal - „*Producătorul de inteligență artificială care permite generarea de creații asimilate operelor beneficiază de protecție asupra acestor creații atunci când rezulta dintr-o investiție financiară, materială sau umană substanțială*”^[53] cu posibilitatea de a limita dreptul de exploatare alocat producătorului – dreptul de reproducere și dreptul de comunicare către public – pentru utilizări în scop de profit. ”O astfel de opțiune ar avea, pe de o parte, meritul simplității și, pe de altă parte, acela de consistență. Nu ar risca să slăbească drepturile de autor încercând să-și extindă domeniul de aplicare... În cele din urmă, ar permite să păstreze stimulentele investiționale dorite în domeniul IA prin acordare de protecție limitată la drepturile de proprietate și pentru o perioadă mai scurtă decât cea pe care o prevede dreptul de autor.”

Absența drepturilor private

Se constată că doctrina se află sub îndoială privind necesitatea protecției creații generate de IA, remarcându-se în special existența unor protecții în amonte și că valoarea se regăsește mai mult în algoritmul „educat” decât în creația pe care o generează, actul creativ aflându-se mai mult în programarea IA decât în funcționarea acestuia, iar rezultatul IA este produsul pur al întâmplării sau al planificării mecanice, exprimând foarte puțin din orice creativitate specifică persoanei umane care merită protejarea dreptului de autor. În plus, programatorul IA este remunerat prin vânzarea algoritmului sau prin licență de utilizare a software-ului, deci dreptul de autor nu ar trebui solicitat pentru a proteja creațiile IA, cu riscul de a fi denaturat. Prin urmare, legea nu ar trebui să asigure protecția creației IA, fiind suficient dreptul de proprietate corporală asupra bunului material produs de IA, care ar fi probabil atribuit oricui deține dreptul de a folosi IA în sine, completat de o componentă concurențială care să permită evitarea deturnării domeniului public^[54].

Grupul francez AIPPI, la rândul său, respinge ideea unui monopol având în vedere că pur și simplu nu sunt îndeplinite condițiile în absența unui autor uman, constatare ce interzice punerea în aplicare a unei astfel de protecții care ar contraveni fundamentelor dreptului de autor. În plus, riscul masificării creației și saturarea

câmpului creativ ar slăbi poziția persoanei fizice creatoare.

Unii au prezentat alte argumente, cum ar fi atacul asupra libertății de exprimare constituită de orice exclusivitate. Mai mult, într-un moment în care orice protecție prin proprietate intelectuală este pusă în discuție în opinia publică, este de temut că se va stabili un nou drept ca un exces de protecție. Alții sunt în favoarea flexibilității și susțin calea soluționării contractuale între proiectantul IA și utilizator sau protecție prin măsuri tehnice.

Se observă că absența drepturilor private nu înseamnă neapărat lipsă de protecție. Autorul IA poate proteja procesul creativ prin secret comercial, potrivit Directivei 2016/943 din 8 iunie 2016 (transpusă prin OUG nr.25/18.04.2019), care permite, prin luarea de măsuri materiale și legale rezonabile, să se opună dezvăluirii ilicite a *know-how*-ului său și însușirea investiției sale^[55].

În fine, conform unei analize doctrinare^[56], aceste lucrări fără autor ar trebui considerate prin natură integrate în domeniu public. Această calificare extinsă a domeniului public ar fi supusă la două condiții: cc IA joacă să aibă un rol preponderent în exprimarea lucrării și intervenția umană să fie reziduală, nepermițând să se facă alegeri creative care să fie rezultatul AI.

Dar această cale, care are meritul simplității, ridică alte probleme: lasă fără protecție pe cei îndreptățiți la drepturi conexe, favorizează substituirea și parazitismului, înmulțind litigiile și limitează investițiile în domeniul IA.

Concluzia autorilor raportului: alegerea unei soluții optime revine de fapt legiuitorului care va decide necesitatea creării unui drept privat; până atunci, soluționarea problemei are loc prin mijloace contractuale. Este important să ne amintim că drepturile de autor trebuie să rămână atașate unui om, iar dreptul de autor pare suficient de flexibil pentru a primi creațiile IA și a atribui drepturi creatorilor acestora ca soluție relevantă. Cu toate acestea, nu putem ignora faptul că tehnica este în dezvoltare și că instrumentul câștigă autonomie, prin reducerea rolului omului, ceea ce ar justifica faptul că legiuitorul nu se grăbește să intervină...

Achiesez la argumentele și concluziile raportului.

Încheiere - Prima afirmație din concluziile raportului relevă natura filozofica a alegerii statutului producțiilor culturale ale IA. Consider că trecerea la o nouă etapă în dezvoltarea culturală a societății, prin apariția unor noi mijloace, a dat naștere la reflecții filozofice. În acest sens, voi reda un pasaj din dialogul Phaidros sau Despre frumos^[57] în tălmăcirea filozofului Gabriel Liiceanu: „Socrate povestește că în țara Egiptului trăia zeul Theuth, care, după ce a descoperit numerele și socotitul, geometria și astronomia, precum și literele, le-a prezentat regelui Theuth pentru a le răspândi printre toți egiptenii. Regele l-a întrebat de folosul lor și ajungând la litere, zeul a spus: „Privește, rege, știința aceasta îi va face pe egipteni mai înțelepți și mai cu ținare de minte; găsit a fost leacul uitării și, deopotrivă, al neștiinței.“ Regele a răspuns că această artă are efect contrar a ceea ce spune că poate face: „Căci scrisul va aduce cu sine uitarea în sufletele celor care-l vor deprinde, lenevind-le ținerea de minte; punându-și credința în scris, oamenii își vor aminti din afară, cu ajutorul unor icoane străine, și nu dinlăuntru, prin caznă proprie. Leacul pe care tu l-ai găsit nu e făcut să învârtoșeze ținerea de minte, ci doar readucerea-aminte. Cât despre înțelepciune, învățăceilor tăi tu nu le dai decât una părelnică, și nicidecum pe cea adevărată. După ce cu ajutorul tău vor fi aflat o grămadă de prin cărți, dar fără să fi primit adevărata învățătură, ei vor socoti că sunt înțelepți nevoie mare, când de fapt cei mai mulți n-au nici măcar un gând care să fie al lor. Unde mai pui că sunt și greu de suportat, ca unii ce se cred înțelepți fără de fapt să fie.“

Sentențios, Socrate afirmă: „Așadar, cel care își închipuie că în urma sa rămâne, turnată în cuvinte scrise, o artă, cât și cel care, la rându-i, o primește pe aceasta încredințat că scrisul îi va oferi ceva deslușit și sigur sunt, amândoi, naivi nevoie mare și, în realitate, nu au habar de cele prezise de Ammon dacă își închipuie că vorbele ce-s scrise pot oferi, celui care deja scrie, mai mult decât prilejul de a-și reaminti lucrurile pomenite în scrierea aceea.”

Socrate afirmă: „Scrierea... seamănă într-adevăr cu pictura, și tocmai aici stă toată grozăvia. Aceste figuri cărora le dă naștere pictura se ridică în fața noastră asemeni unor ființe însuflețite. Dar dacă le încerci cu o

întrebare, ele se învăluie într-o foarte solemnă tăcere. La fel se petrece și cu gândurile scrise; ai putea crede că ele vorbesc, însuflețite de spirit. Dar dacă le pui o întrebare, vrând să te lămurești asupra vreunei afirmații, ele nu îți răspund decât un singur lucru, mereu același. Și de îndată ce a fost scrisă, odată pentru totdeauna, fiece cuvântare colindă pretutindeni păstrând aceeași înfățișare și pentru cei ce o pricep, și pentru cei cărora nu le spune nimic. Ea nu știe în fața cui se cuvine să vorbească și în fața cui să tacă. Iar dacă a fost disprețuită sau pe nedrept hulită, ea trebuie, de fiecare dată, să-și cheme în ajutor părintele; singură, nu e în stare nici să se apere, nici să își vină în ajutor”.

Socrate conchide: „Când cineva... luând în grijă un suflet... răsădește și seamănă în el nu orice cuvântări, ci pe acelea unite cu știința, .. cele ce nu sunt sterpe, ci au în ele o sămânță din care, odată semănată în alți oameni, cu alte firi, încolțesc alte gânduri și rostiri..au în ele, fără moarte, puterea de a dărui toate acestea, iar celui înzestrat cu ele cea mai mare fericire dată ființei omenești.”

Așa să fie și situația inteligenței artificiale?

NOTE:

[1] https://www.wipo.int/about-ip/fr/artificial_intelligence/

[2] standard ISO 2382-28

[3] COM/2018/237

[4] Alexandra BENSAMOUN, Joëlle FARCHY, *Intelligence artificielle et Culture*, p. 7, COM(2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD), <https://www.culture.gouv.fr> ,p.3

[5] Machine learning, Deep learning, Random Forest, rețele neuronale

[6] Greg Pavlik, Senior Vice President, Oracle Cloud Infrastructure, 15.09.2023, în <https://www.oracle.com.ro>.

[7] citat de Laura Carmen Cuțitaru în articolul „Digital și analogic” din Dilema veche nr.1013, p.21,

[8] citat de Greg Pavlik op.cit.

[9] idem

[10] Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe

[11] CJUE, 13 nov.2018, cazul C-310/17, publicată în euro.curia

[12] JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230

[13] Pierre Sirinelli, Alexandra Bensamoun, *Chronique de Jurisprudence*, RIDA nr.259/ ianuarie 2019, pp.139-168 și comentariile doctrinare indicate la nota 1 de subsol.

[14] Pentru detalii, Gheorghe Gheorghiu, *Criteriul originalității operelor protejate prin drept de autor*, RRDPI 2/2016, p.7-19.

[15] Pierre Sirinelli, Alexandra Bensamoun, op.cit., p.152

[16] idem, p.153

[17] idem, p.155

[18] idem, p.155

[19] Pentru o opinie contrară privind influența elementelor originale asupra celorlate elemente, prin capilaritate, a se vedea studiul menționat la nota de subsol 4.

[20] Pierre Sirinelli, Alexandra Bensamoun, op.cit., p.155-156

[21] idem, p.156

[22] idem, p.158

[23] Antoon Quaedvleg, *Les saveurs et l'identification de l'oeuvre*, RIDA nr.260/ april 2019, pp.5-38

[24] Idem, p.10

[25] Idem, pp.11-12

[26] Idem, pp.14-15

[27] Andre Lucas, Agnes Lucas-Schloetter, Carin Bernault, *Traite de la propriete litteraire et artistique*, Ed.5, Paris, LexisNexis, p.90-91, citat de Antoon Quaedvleg, op.cit.,

p.16

[28] Antoon Quaedvleg, op.cit., pp.17-22

[29] Idem, p.23

[30] 2021/C 404/06

[31] 2023/C 23/01

[32] COM/2018/237

[33] <https://www.culture.gouv.fr>, COM(2021)0206–C9-0146/2021 – 2021/0106(COD),

[34] Directiva 2009/24/CE a Parlamentului european și Consiliului din 23 aprilie 2009 privind protecția programelor de calculator

[35] Art.7 din Legea nr.64/1991 privind brevetele de invenție

[36] COM(2021)0206– C9-0146/2021 – 2021/0106(COD), p.29

[37] OEB, Orientări pentru examinare, noiembrie 2018, G-II, 3.6: Expresia „invenție implementată pusă în operă de calculator” acoperă cererile care implică calculatoare, rețele informatice sau alte dispozitive programabile în care se află cel puțin o caracteristică a invenției revendicate realizată cu ajutorul unui program de calculator.

[38] Art. 72(1) Prin prezenta lege, protecția programelor pentru calculator include orice expresie a unui program, programele de aplicație și sistemele de operare, exprimate în orice fel de limbaj, fie în cod-sursa sau cod-obiect, materialul de concepție pregătit, precum și manualele.

[39] COM(2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD), p.30

[40] Art. 2 din Legea nr.8/1996

[41] Art. Alin.2 cu raportare la art. 6 din Legea nr.8/1996 (1) Este opera colectivă opera în care contribuțiile personale ale coautorilor formează un tot, fără a fi posibil, data fiind natura operei, să se atribuie un drept distinct vreunui dintre coautori asupra ansamblului operei create.(2) În lipsa unei convenții contrare, dreptul de autor asupra operei colective aparține persoanei fizice sau juridice din inițiativa, sub responsabilitatea și sub numele căreia a fost creată.

[42] COM(2021)0206 C9-0146/2021– 2021/0106(COD), p.32

[43] Idem, p.31

[44] Idem, p.32

[45] Idem, p.34

[46] Idem, p.35

[47] Idem, p.35

[48] 2015/2103 (INL), paragraf 57f

[49] Idem, p. 38

[50] Idem, p. 39

[51] Copyright, Designs and Patents Act (CDPA), 1988

[52] COM(2021)0206– C9-0146/2021– 2021/0106(COD), p.41

[53] Idem, p.44

[54] Idem, pp.45-46

[55] Idem, p. 46; G.Gheorghiu *Noua reglementare a know-how-ului și secretelor comerciale*,RRDPI nr.3/2019

[56] G.Azzaria, *IA et creation non appropriable*, <http://www.lesconferences.ca/videos/mise-en-commun- numerique/>

[57] Platon, *Phaidros* sau *Despre frumos*, Ed. Humanitas, 2011, p.125-127

Dr. Gheorghe GHEORGHIU

Membru al Academiei de Științe Juridice din România

Președinte PERGAM București, 2024

FUERTEVENTURA

– INSULA ENERGIILOR PRIMORDIALE

Aproape de cătunul La Latija, în sudul Insulei Fuerteventura, pe marginea unei guri de leoaică, deschisă hămesit în lava vulcanilor, a crescut în urmă cu vreo jumătate de veac stațiunea Costa Calma. Puțin populată, fără aflux asfixiant de turiști în niciun moment al anului, stațiunea e potrivită pentru cei care poartă în sângele lor nostalgia începutului de lume. Dar, cu o condiție – să fie dispuși să evadeze puțin din confortul creat de investitorii germani, spanioli, britanici și olandezi, care-au creat bule de bucurie într-un spațiu sterp, neprietenos pentru europeanul obișnuit. De ce să fugă de confort? Pentru că dincolo de salbele de stațiuni, care garnisesc părți consistente din perimetrul litoralului întregului arhipelag canar, e un spațiu aproape pustiu, încremenit, parcă fără început și sfârșit, unde timpul curge egal, într-o lenevie dureros de voluptuoasă, iar omul e o piesă banală dintr-un angrenaj fără nicio perspectivă.

Acea era realitatea necosmetizată lucrativ, pe care țărănul voia s-o digere la pas. Deocamdată se mulțumea să hoinărească pe străzi obișnuite, cochete, flancate din loc în loc de palmieri, însiropați cu fluidul vieții printr-un sistem de conducte, care le încercuiau tulpinile. De fapt, nu era nicio plantă în stațiune, care să poată supraviețui și prospera fără sprijinul permanent al oamenilor.

– Construcție artificială din nimic, concluzionă țăranul.

– O metodă inteligentă de a valorifica economic un spațiu sterp, observă Ecaterina.

– Mie mi-ar plăcea mult să trăiesc aici după vârsta de pensionare, plusă Ștefan.

Țăranul îl privi muștrător:

– Eu m-aș sufoca în câteva luni!

– De ce? îl întrebă uluit Ștefan.

– Tu nu vezi că nu e urmă de viață autentică aici?!

– Clima e formidabilă, temperatura oscilează doar între 20 și 30 de grade tot timpul anului, faci plajă în fiecare zi, dacă ai timp și chef, iar ploaia aduce precipitații într-un an cât într-o oră lichidă la Hamburg.

– Să înțeleg că de zăpadă nu poate fi vorba...

– La 20 de grade m-aș cam îndoi, preciză ușor ironic Ștefan.

– E întra-adevăr un plus imens, mai ales pentru oase și extremitățile corpului în general, însă pentru mine e deprimant să nu gust succesiunea anotimpurilor: renașterea naturii – primăvara, plenitudinea și beția luminii – vara, seducția nostalgiei – toamna și biruința supremă a morții – iarna.

– Obișnuința, până la urmă...

– Mereu am fost conservator, măcar că în ultimii ani am acceptat noul cu mai multă deschidere... da' a cam trecut vremea, se apropie ora mesei.

– Avem timp, deschiderea cinei e la 18.30, iar 21.00 e ora închiderii, avem vreme destulă, preciză Ștefan.

– Da, vreau să mănânc și eu ce ia unchiu', zise Andrei, care, de când erau împreună, aproape că devenise umbra țăranului.

Țăranul surâse – o mână de ajutor era oricând binevenită. În plus, unchiu' era topit după copil, deoarece semăna leit cu el, cel de odinioară, dar mai ales pentru că vedea în Andrei proiecția lui din vremea inocenței, sumedenia de plusuri și minusuri, care se certau într-o succesiune a curiozității și a încercării de a provoca prezentul întru descifrarea esențelor vieții, atât cât era posibil, firește. Mai mult decât atât, descoperirea în el nevoia de a explora realitatea dincolo de marginile obișnuitului, cu riscuri uneori inutile, duse la extrem, cochetând naiv cu fatalitatea. Treaba asta știa că-i periculoasă, la cei șapte ani băiatul avea nevoie, uneori, de ceea ce țăranul a urât organic – zăbala. Trebuia strunit, încorsetat

nițel pentru a conștientiza pericolele, însă, vacanță fiind, în interacțiunea directă țăranul îi "nivela" doar descătușarea pe care și el a adorat-o de când se știa pe lume.

Când au ajuns la restaurantul hotelului, terasa era goală. Țăranul a lăsat preventiv o revistă pe scaunul pe care fusese dimineață, apoi a intrat și s-a rotit în spațiul ofertant al localului iberic. După ce a luat câteva felii de roșii, ardei și castraveți, precum și niște alge marine, vru să adauge ceapă roșie, dar se opri. Îi plăceau teribil ceapa și usturoiul, însă știa că puține prezențe feminine agreează izul celor două rădăcinoase. Era conștient că, în măsura în care se poate, trebuie să fii fără cusur atunci când te pregătești să asaltezi o fortăreață. Și dacă nu reușești, cel puțin ai uzat de toate argumentele. Când a ajuns în spațiul destinat grătarului, văzu că Ștefan deja aștepta:

– Ce vrei să comanzi?

– Dar ce au?

– Cotlet de porc, piept de curcan, ton și somon.

– Două porții de somon și una de ton, zise țăranul.

– Nu vrei și porc?

– Niciodată la restaurant!

– De ce?

– Probabilitatea de a da peste o fleică de la o femelă în estru e prea mare, gustul e oribil, iar eu sunt mereu un magnet pentru așa ceva.

– Exagerezi!

– Deloc, vrei să mănânci o bucată de carne de porc gustoasă, mergi în gospodăria țărănească, acolo sacrificarea animalelor nu se face la întâmplare, ca în abatoarele industriale, dar o să vorbim altădată pe subiect.

Au început să mănânce, dar "invadatoarea" încă nu apăruse. Pentru că soarele inunda terasa îngustă, oamenii preferau să servească masa de

seară în restaurant, unde aerul condiționat era un argument suficient. Țăranul își zise că, dacă blonda nu va alege locul în care a stat dimineață, optând în schimb pentru scaunul de la masa care le mijlocea direct fluxul interacțiunii vizuale, șansele lui sporesc semnificativ. Aștepta înfrigurat. Mânca mecanic, ignorând mai toate aromele care-i inundau papilele gustative. N-a așteptat mult și a sosit. Singură. A măturat ușor spațiul cu privirea, apoi a lăsat poșeta pe masa țintită de țăran și s-a dus să pescuiască bucatele dorite. Când s-a întors, a ales scaunul speranței. După ce s-a așezat, l-a privit fix pe țăran, fără să-l caute, de parcă se aștepta să se poziționeze la fel ca dimineață. Bărbatul a salutat-o, înclinând capul. Tânăra i-a răspuns zâmbind și fluturând ușor degetele mâinii drepte. Inima țăranului pulsa în ritmul boxelor de pe ringul de dans. „*Răbdare*”, îi șoptea vocea rațiunii, „*nu plonja naiv în ape despre care nu știi nimic!*” Un chelner, care se rotea inutil în jurul mesei ei, îi spuse ceva în spaniolă. Tânăra îi răspunse în graiul iberic, apoi ceru ceva. Peste două minute, chelnerul îi aduse un pahar cu vin roze de la barul restaurantului. Blonda surâse seducător. Alți chelneri veniră până la masa ei și o salutară curtenitor în germană. Tânăra le răspunse în limba lui Goethe, adăugând detalii cu totul străine pentru țăran.

– De pe ce meleaguri crezi că provine? îl întreabă pe Ștefan, care observase deja unde săgetau ochii țăranului.

– Cred că-i nemțoaică, probabil instructor la vreo sală de fitness de pe-aici ori de la alt hotel. Nemții fac frecvent lucrul ăsta în facultate. Li se asigură gratuit masa și cazarea, uneori și ceva bani. Colindă așa întreaga lume. Ai văzut și tu în două rânduri la Mallorca, unde, dat fiind afluența turiștilor, erau mai mulți prestatori de evenimente – atât la Sa Coma, cât și la Cala Millor –, am vorbit cu unii dintre ei.

Își încrucișau privirile destul de des. Flirtau amândoi, însă jocul seducției era, desigur, în mâna ei. Țăranul însă realizează că, dintru început, pornește cu handicapul necunoașterii unei limbi de circulație internațională. În plus, era român și, deși nu avea complexe de inferioritate, nu uitase de interacțiunea cu rusoaica aceea focoasă din Baleare, care i-a dat cu flit când i-a dezvăluit originea. Încă-l mai durea repulsia citită în ochii ei. Mai degrabă franțuzoaica cu damf înțepător

de vin a fost prietenoasă. „*Cum comunică cu ea, dacă sunt șanse să treci la nivelul următor?*” se întreba tâmp țăranul. „*Ți-ai propus de acu’ doi ani să înveți câte ceva, măcar minimal să te descurci în limba engleză, dar ai făcut vreun pas?! Nu!*” se întreba el acuzator. „*Trebuie să-i las un bilet*”, gândi țăranul, „*măine e ziua adevărului!*”

Gruia COJOCARU
(va urma)

LICEUL DE ARTĂ ORADEA.
REMEMBER (1990 – 24 - Mai – 8
Octombrie)

Astăzi 9 noiembrie 2024, Sărbătoare festivă la Liceul de Artă, Oradea. Mă văd „impulsionat” și necesar a „CONSEMNA” acest moment pentru că prima pleiadă de absolvenți ai Liceului de ARTĂ, printr-o INVITAȚIE specială, ne înnobilează, încântă inima și sufletul prin prezența, existența și împlinirile lor. Vorbim de prima *avangardă* a aleșilor și prețioaselor spirite, de prestața primelor grupe din Școala de Arte în formarea lor cultural-artistică. Sau confirmat posibilitățile reale dar și disponibilitățile unor condiții educaționale oferite cu generozitate de colectivul managerial constituit în forță în vara anului 1990. Colectiv al unei școli organiciste format „deliberat” chiar din startul intrării în lumea democratică de după decembrie 1989.

S-au depășit limitele capacităților de formare, instrucție și educație cultural-intelectuală și artistică, datorită unor condiții mai modeste de început, prin competență, viziune, pasiune și responsabilitate organizatorică intensă din start. Totul a fost minunat și împlinit pentru cea de a doua Instituție vocațională din istoria urbei de pe Crișul Repede, „renăscută”, în anul 1990, într-un context socio-politic favorabil. Prin amfitrionii ei sacrificaii inspectorii generali și de specialitate, precum și primul director cu delegație desemnat.

O „intervenție” subliniată care vine urmare a zilei amintite. Zi în care am avut Marea Plăcere de-a mă reîntâlni evocând și sărbătorind în Sala Festivă și Sălile de clasă a Liceului de Artă de lângă Parcul Petofi nr. 26 din Oradea, revederea

cu prima promoție de elevi absolvenți ai anului școlar 1994.

De menționat că primul Liceu de Artă în orașul Oradea a fost înființat în binecuvântatul an 1960, cu denumirea de Școala Medie de Muzică și Arte Plastice, al cărei elev am avut Onoarea a fi. A avut sediul la început în Parcul Libertății nr. 21, lângă „Podul NUIELE” – *Podul Intelectualilor*, găzduit într-o modestă clădire, în vecinătatea Școlii Profesionale de Meserii. Clădire devenită cândva după 1990 „Liceul Suzana Lorenfy”. O „Școală Medie de Muzică și Arte Plastice” care a avut o viață scurtă, fiind desființată de autoritățile comuniste prin deceniul opt al secolului al XX-lea .

Parcurg un început de scriere care-mi răscolește multele amintiri legate de anii adolescenți, ani cu multă încărcătură emoțională și frământare existențială constituită în tinerețe prin „vise” și „speranțe” de împlinire profesională și viață cultural-artistică binecuvântată.

Ca o paranteză în „memoria” timpului amintesc faptul că în anul 1960 subsemnatul a fost admis în clasa a VIII-a de liceu la renumita Școala Medie de Muzică și Arte Plastice, cu nr. 212 pe ecuson din Timișoara, regiunea Banat.

Amintiri care iată la ceas de rememorare le așez pe răbojul „impresionantelor trăiri” personale dar și de comuniune colectivă adolescentină, pentru că merită.

E nevoie a fi reamintite eternității gândurilor „mărețe” ale tuturor absolvenților acestei Școli de Artă orădeană pentru că EA, Școala, a devenit în timp o nesecată pepinieră de valori și tinere talente. De valori cultural-artistice magnifice din Oradea și Bihor pentru noi, pentru temeinica istorie culturală a locului. Fenomen de rezonanță națională dar fericit și universală supus legii morale a timpului fără rezerve și concesii. Urmărindu-se evoluția și implementarea drumului profesional idealizat.

Adunate toate laolaltă aceste amintiri conformează în timp un snop de judecăți de valoare inconfundabile. La momentul sărbătorec din data de 9 nov. 2024, început la ora 12.00, am asistat la o firească stare emoțională de reîntâlnire cu acei copii la vârsta de 14 ani din anul 1990. Astăzi ajunși la vârsta maturității depline: consacrați profesional,

famiști și modele umane. Generație care a pus bazele Noului LICEU de ARTĂ din Oradea, descoperită astăzi într-o „redimensionată”, încântătoare și frumoasă generație de oameni maturi cu o consolidată profesiune artistică sau socială, de înaltă performanță umană, devenind în timp un reper pe harta spirituală a neamului românesc. Nu s-au risipit anii, nici talentele și nici energiile pozitive de formare umană și creație artistică prin muncă asiduă, de pomană. FELICITĂRI generația „de aur” 1990-1994, atât pentru promoțiile din domeniul artelor plastice cât și cel al muzicii.

Ora 12,00 Sala Festivă a Liceului de Artă insufla frumusețe, eleganță și măreție, determinate de plenitudinea fiorului sufletesc regenerat și maturizat. S-a intonat Imnul „Gaudeamus”. Amfitrionii întâlnirii au rezonat cu sala impunând rememorația și „strigarea” Catalogului celor 5 (cinci) clase de început. Din cei 119 elevi absolvenți au spus prezent aproximativ jumătate din ei. Din nefericire 3 (trei) dintre ei au părăsit această lume.

La un Liceu vocațional numărul cadrelor didactice este mult mai mare. Au fost și ele prezente într-o bună majoritate. Unii cu tâmpilele ninse. Din păcate s-au „consemnat” și unele „absențe”. Un număr însemnat, prin plecarea pe „cărarea” eternității. In memoriam binecuvântare Divină!

Prof. univ. dr. Cornel T. Durgheu
Oradea 10 nov. 2024

UDMR mulțumește pentru loialitate lui Ilie Bolojan?

În primul deceniu postdecembrist, partidele lansate în sfera politicii căutau membrii dintre cetățenii care reprezentau ceva în plan profesional, erau cunoscuți pe plan local pentru moralitatea lor, pentru loialitatea față de anumite principii de viață și muncă. Desigur, pe lângă acestea s-au mai strecurat destui indivizi cu legături puternice în fostul regim comunist, mai ales în structurile de forță pe linie de PCR, serviciile de ordine și secrete, UTC, CAP-uri, IAS-uri, neamuri și “pretini”.

Primul sfert de secol XXI a schimbat substanțial regula selectării omului politic. De pe plan local până la Parlament, Guvern și Președinție. Contează subvenția în valută pe care o dai partidului din care faci parte, felul în care reușești să intri în grațiile șefului local, și, pe mai departe, șefilor centrali. Dacă ai aspirații mai înalte: ministru, prim-ministru, Președinte de țară, trebuie să fii un bun slalomist în propriul partid, dar și între partidele parlamentare, a căror bunăvoință să o câștigi. Sprijinul acestora, pentru nominalizare, este legat, dacă ai avut funcții administrative locale importante (primar de municipiu, prefect, președinte de Consiliu Județean), de serviciile pe care le-ai făcut partidelor locale (facilitarea de licitații la lucrări în construcții și infrastructură –dacă se poate nesubvenționate din proiecte UE-că de aici nu se poate fura, menținerea în funcții administrative a pupilelor locale ale partidelor de la București, dacă se poate angajarea de consilieri personali ale acestora, ș.a.).

În momentele de criză politică, Bucureștiul poate face apel și la un om politic din provincie, promovată de mass-media locală și centrală inclusiv pentru calități de bun administrator, chiar deschis pentru anumite reforme pe linia economisirii banului public. Așa s-a întâmplat în octombrie, noiembrie a.c., în urma catastrofelor alegeri parlamentare și de turul I pentru Prezidențiale- când coaliția PSD-PNL a suferit o înfrângere neașteptată, liderii Ciolacu și Ciucă neintrând în turul II al alegerilor Prezidențiale. Simțind apropierea dezastrului, USR chiar ratarea șansei de-a fi invitată – să participe la “cașcavalul” național, Lasconi, Ciucă și Ciolacu s-au pronunțat pentru Ilie Bolojan ca viitor Prim-ministru în condițiile în care unul dintre “triumviri” va ajunge Președinte al țării. El trebuia, în calitate de prim ministru, să scoată ”castanele din foc” – respectiv să rezolve bugetul țării și să impună impozite mari în 2025.

Domnul Ilie Bolojan avea ca argumente rezultate excelente în administrarea Oradiei, apoi a județului Bihor- între 2008-2024. Cinsprezece ani, presa orădeană și parte din cea de la București a informat, până la intoxicarea cititorilor, despre “succesurile” primarului și președintelui C.J. Bihor, în construirea de:

pasaje rutiere, șosele de centură ocolitoare ale orașelor, străzi modernizate și astfaltate, parcuri noi în orașe și chiar unele comune, înlocuirea rețelelor de încălzire și apă- vechi de peste jumătate de secol, vopsirea imobilelor din centrul istoric al Oradiei (este adevărat, mai mult a fațadelor spre stradă, mai puțin spațiile din curțile interioare), restaurarea Cetății medievale, inaugurarea Muzeelor: Țării Crișurilor, Cetății, Masoneriei, Comunității evreiești din Oradea, restaurarea celor trei Sinagogi din Oradea, a sediului Episcopiei greco-catolice, subvenții pentru repararea tuturor bisericilor- indiferent de cultul religios, a școlilor etc., etc. Ziarele locale au fost și sunt pline de succesele administrației. Fiecare pom plantat, etapă din modernizarea unei străzi (așezarea stratului de balast, turnarea fundației, apoi a stratului de uzură, montarea tablelor indicatoare și trasarea semnelor de circulație, ș.a.)- sunt reluate obsesiv, în maniera triumfalistă a anilor 1965- 1989. Despre eșecurile administrației- nu așa, numai cel ce nu muncește nu greșește!- nimic sau aproape nimic. “Cazul Ciuperca” (se pare pierderi de 2 milioane euro), demolarea unor case particulare pentru a realiza locuri de parcare (ceea ce a dus la decesul unor proprietari în vârstă!), tăierile abuzive de pomi seculari pentru a fi înlocuiți cu copaci tineri care neîntreținuți s-au uscat, toaletarea neprofesionistă a altor copaci seculari ce a dus la uscarea lor, trasarea unor centuri ocolitoare fără respectarea distanțelor legale față de proprietățile cetățenilor (vezi Cheriu), desfacerea contractelor de muncă la cinci muzeografi din cadrul Muzeului Cetății, a mai multor angajați, dansatori și instrumentiști, ai Ansamblului de muzică populară “Crișana”- ceea ce a dus la desființarea sa temporară (ulterior, disponibilizații au câștigat procesul cu C.J. Bihor, acesta trebuind să-i reîncadreze în parte, plătindu-le retroactiv salariile), desființarea calității de persoană juridică a revistei de cultură “Familia” și unificarea ei cu Biblioteca Județeană; consultarea formală a opiniei publice în proiectele

În mod special, dl. Ilie Bolojan a satisfăcut, direct sau indirect, cerințele organizației UDMR Bihor. După inventarul unor “naționaliști-extremiști români” a acceptat să se monteze în Oradea în jur de 12-15 însemne care comemorează evenimente din istoria

maghiarimii locale și nu numai (plăci comemorative, busturi, grupuri statuare), în timp ce românii au beneficiat de doar jumătate din aceste favoruri. În plus, busturile celor 28 de personalități din istoria românilor, de la Burebista la Cuza Vodă, montate în anii '70 în curtea interioară a vechiului sediu al Muzeului Țării Crișurilor, evacuate după retrocedarea Palatului Baroc către Episcopia Romano-Catolică de Oradea, stau aruncate, claie peste grămadă, lângă noul sediu al Muzeului Țării Crișurilor. Invadate de licheni și înegrite de vreme, așteaptă să fie aruncate la tomberon. Mai mult, s-a inaugurat o superbă statuie ecvestră a regelui Ladislau cel Sfânt (1077-1095) al Ungariei, în Cetatea Oradea, acceptând punctul de vedere al istoriografiei maghiare potrivit căruia acesta ar fi fost, printre alte merite, întemeietorul orașului Oradea. În realitate, urbea noastră nu a fost oraș regal, ci înființat și subordonat Episcopiei Romano-Catolice de Oradea. Legenda despre rolul regelui în fondarea orașului rămâne o legendă. Faptul că el a fost, după mai mulți ani de la moarte, reînhumat în Cetatea Oradiei, are o altă explicație. Regii Ungariei, în eforturile lor disperate de a controla politic Transilvania, întotdeauna autonomă față de regii Ungariei sub voivozi și principii proprii, prin gesturi gen reînhumări în spațiul transilvan, înființarea de episcopii romano-catolice, apoi reformate, maghiarizarea unor voievozi, cneji și juzi români, ș.a.- doreau să-și treacă în titulatură calitatea de regi ai provinciei, alături de teritoriile ca Slovacia, Croația și nordul Serbiei.

În 2019 când dl. Ilie Bolojan a hotărât, în pofida dreptului proprietarilor și bunului simț, să înlocuiască statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul cu cea a Regelui Ferdinand I, în fața cererii imperative a UDMR Bihor ca, vis a vis de statuia Regelui Ferdinand I, să fie remontată statuia, de la 1898, a lui Ladislau cel Sfânt, s-a negociat ca podul de peste Crișul Repede, care face legătura dintre Piața Unirii și Piața Ferdinand să botezat Podul Ladislau cel Sfânt (din 1920 se numea Podul Central). Altfel spus, două momente de istorie românească sunt legate condiționat de istoria maghiară. În fond, cine îți dă dreptul să întorci pe dos istoria națională? Chiar regii României, de la Carol I la Mihai I, aveau o venerație pentru fapta de prim întregitor

al pământurilor românești făcută de Mihai Vodă.

Faptul că dl. Bolojan a avut întotdeauna drept consilier personal un etnic maghiar, că după divorțul la vârf a PSD și PNL de UDMR, în administrația locală și județeană orădeană și bihoreană udemeristii au rămas pe funcții, alături de celelalte favoruri făcute UDMR punctate mai sus- nu a contat în decizia dlui Hunor Kelemen vis a vis de viitorul politic al bihoreanului nostru!

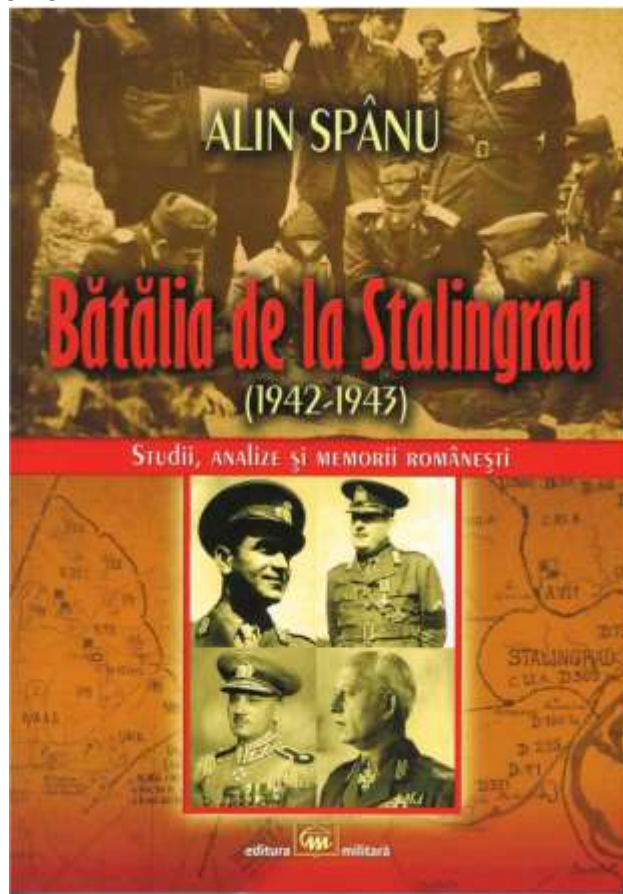
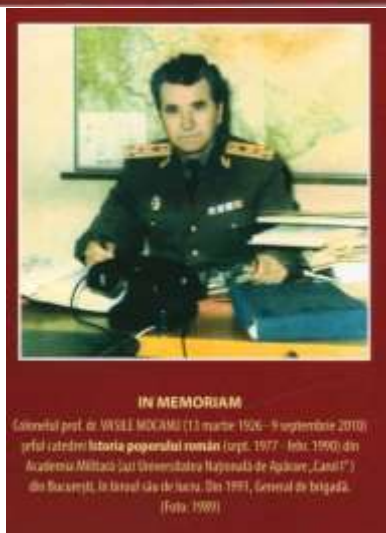
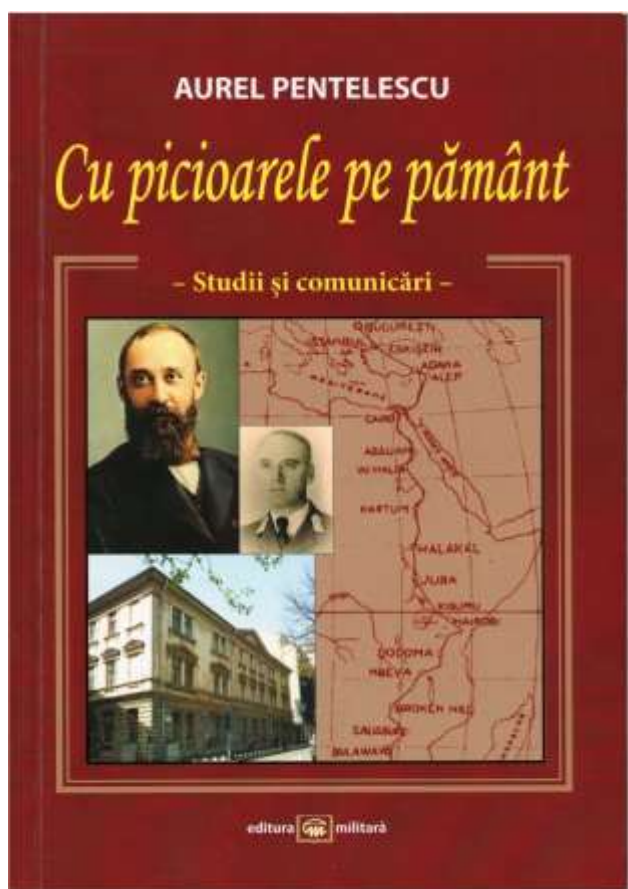
Într-o recentă declarație oficială, președintele național a UDMR afirmă răspicat: “Ciolacu și Bolojan nu sunt buni de prezidențiabili, că nu stărnesc nici o emoție!” (Adevărul/ București, 12 XII 2024, p. 3). Că pe Ciolacu nu-l dorește, mai treacă meargă din partea noastră, dar pe Ilie Bolojan de ce? Cât nu a făcut pentru ei pe plan local- orădean și bihorean?!

Personal am afirmat de multe ori public, atât cât am fost parlamentar sau consilier local PUNR și PRM, afirmație întărită în practica mea de dascăl față de elevii, apoi studenții, masteranzii și doctoranzii mei maghiari, că românii și cei din alte etnii din România trebuie să trăiască “Nu unii lângă alții, ci unii împreună cu alții în armonie și înțelegere”! Dar dacă alții nu ne respectă și unii dintre noi fac din inconștiență politică sau interese personale o politică antiromânească- românii trebuie să ia atitudine. Pe minoritarii nerecunoscători să-i izolăm prin forța dreptului/ legilor de tip european, pe trădătorii naționali să-i excludem dintre noi. Desigur, în ambele categorii intră liderii lor și ai noștri care încălzesc situația- pentru că marea majoritate a oamenilor de rând doresc pace, înțelegere, locuri de muncă și dreptate socială, ca să ne creștem copiii și nepoții în liniște și cât mai multă bunăstare obținută prin muncă cinstită.

Dacă dl. Bolojan nu este bun de “prezidențiabil” înseamnă că nici de “prim-ministru”. Atunci să vină acasă, să renunțe la postul de senator, să conducă, în continuare, CJ Bihor, corijându-și și greșelile făcute până acum, continuând modernizarea zonei. Mă tem că rămânând în București, accesând, până la urmă, o funcție importantă în fruntea statului, “prieteni” să nu procedeze cum au făcut-o cu simpatica Mona Muscă, atunci în cărți politice

mari, căreia i-au găsit în Arhiva SRI (Securității) o adeziune de informator. În anii '80, când și dl. Bolojan era student la Timișoara, Securitatea comunistă a vremii a racolat nu numai cadre didactice dar și studenți, "isteți" ca să-i monitorizeze pe colegii lor din lumea arabă, trimiși la școli universitare în țara noastră, unii chiar membri ai serviciilor secrete din țările lor. Ar fi o catastrofă pentru amicul Ilie Bolojan și cariera sa politică!

prof.univ.dr.Mihai D. Drecin

Volumul [...] este incitant și provocator prin îneditul documentelor de arhivă puse la dispoziția iubitorului de istorie. Totodată, ne îndeamnă la reflecție în ceea ce privește trecutul, prezentul și viitorul unui stat de necesitate europeană, în condițiile în care atuurile noastre geopolitice și geostrategice ne-au implicat, fără voia noastră, în vâltoarea marilor jocuri și prefaceri geopolitice de la mijlocul secolului XX și ne-au fost, de cele mai multe ori, din păcate, profund potrivnice în devenirea noastră ca națiune și în dorința noastră de progres și de modernitate.

Dr. CONSTANTIN CORNĂȚANU

